

Historisch Voorburg

Jaargang 19

2013

Nummer 1 / 2

Hoeven aan de Broeksloot

Hoeven aan de Broeksloot

Inhoud

Van de redactie	3	Oosterloo	140
Boerderijen aan de Broeksloot	4	Essesteijn	143
Haagzicht	14	Haasburg	148
Boerderij De Binckhorst	24	Klein-Buitenrust	152
Overburg	30	West-Duivesteijn	155
Tuinlust	40	Oost-Duivesteijn	159
Het Paradijs	48	Overzicht	164
Bethlehem, Reedenburg en Vreedenoord	51	Colofon	179
Oosterlaan en Vrijburg	55	Bijlage	180
Boerderij Hendriks	72		
Oostenburg	82		
Heldenburg	86		
Oranjelust	92		
Eynddorp	96		
Noordenburg	100		
Vreugd en Rust	121		
Rusthof	125		
Westerloo	128		
Zuyderloo	132		
Het Loo	136		

Deze uitgave werd mogelijk gemaakt door de financiële bijdragen van:

C&D MAKELAARDIJ
CAMINADA & DOORSCHODT

- Boekenfonds Elisabeth Grent / F.J.A.M. van der Helm
- Commissie Sint Martinus Fonds
- Drukkerij Verloop, Alblasserdam
- Mooijman Assurantiën, Voorburg
- Stichting Fonds 1818
- Van Stee Stichting
- VDG Geologische Diensten

Van de redactie

2013 is een jubileumjaar voor de in 1993 opgerichte Historische Vereniging Voorburg en daarbij past een speciale uitgave. Voorburg was ooit in de eerste plaats een agrarisch dorp en wat zou dus passender kunnen zijn voor een jubileumuitgave dan een themanummer over het Voorburgse boerenleven? Incidenteel heeft dit tijdschrift al wel aandacht aan de Voorburgse boerderijen geschonken en een enkele maal ook al in het grotere verband van een themanummer, maar nog zonder te streven naar volledigheid. In dit jubileumnummer heeft het onderzoekers- en schrijverscollectiefje nu wel een totaalbeeld willen geven, geen totaalbeeld van alle Voorburgse boerderijen, dat zou niet realistisch geweest zijn, maar wel een beeld van alle hoeven aan de Broeksloot, met beknopte samenvattingen van eerder verschenen bijdragen en vooral ook met gegevens die uit nieuw onderzoek blijken, alle boerderijen langs de Broeksloot dus, vanaf de Haagse Trekvlies tot aan de dijk van de Sijtwende, van boerderij Haagzicht tot boerderij Oost-Duivesteijn, inclusief de hier en daar tussen deze hoeven gelegen tuinderijen. Bij deze uitgave over de boerderijen aan de Broeksloot is bovendien een cd-rom gevoegd waarop een aantal vroegere HVV-

publicaties over Voorburgse boerderijen digitaal opnieuw gepubliceerd wordt (dit in reactie op veler verzoek).

Op 18 februari 2012 overleed Hans van der Zon. Bij veel onderzoeken naar de geschiedenis van Voorburg was hij betrokken als een zeer precies navorser. Zijn boekhoudkundige achtergrond was daarin veelal duidelijk te herkennen. Hans zou niet snel zomaar iets overnemen, nee, pas wanneer hij de bron zelf gezien had, nam hij iets als een feit aan. Dat kwam goed van pas bij de samenstelling van de twee Kadastrale Atlassen (Warmond en Voorburg), waaraan hij meegewerkt heeft. Het napluizen van Burgerlijke Stand, Bevolkingsregisters en Kadaster, hetzij fysiek in de archieven, hetzij via elektronische weg, het analyseren en verwerken van de gegevens, het was zijn lust en zijn leven. Met veel plezier hebben we samengewerkt aan het eerste themanummer over de boerderijen en met evenveel plezier zijn we begonnen aan de reis voor het tweede. Hij heeft het einde van die reis helaas niet meer meegemaakt. We zullen ons hem altijd herinneren als een bevlogen, betrokken en hardwerkend historisch onderzoeker. En als mens zullen we hem nog meer missen.

Boerderij Essesteijn, gezien vanuit het zuidwesten, met op de voorgrond de Broeksloot. Winter 2013.

Foto Arjen van Aalst

*Omslag:
De voorgevel van boerderij Essesteijn, gezien vanuit het zuidoosten. Winter 2013.*

Foto Arjen van Aalst

Boerderijen aan de Broeksloot

Het lege landschap

*Molen De Vlieger in de polder.
Schilderij van Cornelis Rol
(1877-1963), circa 1940. Achter
de molen is de rij boerderijen
langs de Broeksloot te onder-
scheiden, van vóór de bomen-
groep links tot vóór de Oude
Kerk rechts.*

*Collectie Stadsmuseum
Leidschendam-Voorburg*

Anne Jacobs

De dorpskern van Voorburg ligt, evenals die van Rijswijk en Voorschoten, op de oudste strandwal in West-Nederland, oorspronkelijk de achterste duinenrij, die meer dan 5.000 jaar oud schijnt te zijn.

De voorlaatste strandwal ligt enkele kilometers terug richting zee, ongeveer ter hoogte van het Haagse Bos. In de laaggelegen vlakke tussen deze beide zeer oude en afgevlakte duinenrijen ontwikkelde zich een zompig gebied met plassen en moerassen, dat in de loop der eeuwen een pakket veengrond deed ontstaan. In die vochtige vlakke waren nog wel enkele zandruggen, waarop in de middeleeuwen de hofsteden De Binckhorst, De Werve en De Loo werden gebouwd, voorname huizen, later kasteeltjes zelfs, die een centrale rol hebben gespeeld bij de ontginning van al het omringende natte land dat tot hun feodaal bezit behoorde. De boeren in de omgeving waren dan ook pachtgeld verschuldigd aan de adellijke grootgrondbezitters die in die huizen woonden.

Ontginning

Wanneer precies men met de ontginning van het veen is begonnen, is niet bekend. Aanvankelijk was het daarbij waarschijnlijk vooral om turfwinning te doen, want de akkertjes op de strandwallen zelf voorzagen de weinige bewoners al van het nodige voedsel. Vanaf de zijde van het dorp groef men haaks op de as van de strandwal, dus in noordwestelijke richting, op min of meer vaste afstanden van elkaar rechte sloten een eindweegs het natte veen in, teneinde het tussenliggende stuk grond te ontwateren. Bij de uitgifte en toekenning van te ontginnen gronden schijnt men in onze streken als standaardmaat een afstand van 30 Rijnlandse roeden tussen de sloten te hebben aangehouden, dat wil zeggen een maat van ongeveer 113 m (30 roeden van elk 3,77 m, waarbij een roede 12 voeten van elk 31,4 cm

telt), maar van deze breedtemaat voor een perceel kan in de praktijk wel eens afgeweken zijn. De sloten voerden het vocht uit het veen af naar de basis van de ontginning, naar de sloot namelijk die al van noordoost naar zuidwest op de grens tussen strandwal en veengebied lag, de Broeksloot. Wellicht is de Broeksloot van oorsprong inderdaad een zeer oude natuurlijke waterloop, zoals men wel beweerd heeft, die later is vergraven en uitgediept om hem het water van de ontginning beter te laten afvoeren. Zeker is in ieder geval dat de Broeksloot erg oud is. In het noordoosten begint hij bij de dijk van de landscheiding, de Sijtwende, en in het zuidwesten watert hij af op de Haagse Trekvlies, maar wellicht is hij dus nog een stuk ouder dan dat kanaal van circa 1345. Dat de Broeksloot aan de overzijde van de Trekvlies in Rijswijk zijn loop vervolgt, lijkt ook daarop te wijzen.

Nadat de veengrond tussen de nieuwe sloten voldoende was uitgesiepeld, kon men de turf steken, verder drogen, naar elders transporteren of zelf opstoken. Zodra het eerste stuk land tussen de afwateringssloten geheel van turf ontdaan was, verlengde men de rechte sloten aan weerszijden (zich daarbij beroepend op ‘het recht van opstrek’) om zo een nieuw te onturven stuk droog te gaan maken. Deze praktijk heeft uiteindelijk geleid tot relatief smalle, maar vaak meer dan 1,5 km lange stroken, die doorliepen van de Broeksloot tot aan de Schenk, die ook wel de ‘Scheidinge’, de ‘Scheiwatering’, het ‘Mitsveen’ of de ‘Schenkwatering’ genoemd werd. Deze Schenk is het nog bestaande watertje langs

Hooien in de polder. Foto uit de tweede helft van de jaren twintig. Op de achtergrond links de Vliegermolen, in het midden achter de neus van het paard de Oude Kerk en rechts de rooms-katholieke kerk aan de Laan van Nieuw-Oosteinde. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Uitzicht in noordelijke richting van bij het gemaal aan de Van Woudekade. Foto uit de jaren twintig of dertig. Collectie Kees van der Leer

de Schenkkade net over de grens in Den Haag en is waarschijnlijk evenals de Broeksloot een in oorsprong natuurlijk watergebied, dat later tot sloot vergraven en uitgediept is. De Schenk vormde destijds de grens tussen Voorburg en Den Haag en de ontginningen erachter waren vanuit het Haagse begonnen.

Toen de grond tussen Broeksloot en Schenk geheel afgeturfd was, bleef een ingeklonken, nog altijd erg vochtige bodem over, die zich eigenlijk alleen leende voor veehouderij. In de boerderijen in Voorburg kwam de nadruk dan ook te liggen op veeteelt. Het zo gevormde gebied met lange stroken weideland moest droog gehouden worden met molens. De sloten die voor de turfwinning gegraven waren, werden veelal gehandhaafd en gingen behalve als middel voor ontwatering ook dienstdoen als perceelgrens in het ontstane landschap. In aktes en beschrijvingen werd de omvang van een perceel grond tot aan het begin van de afgelopen eeuw uitgedrukt in de oude vlaktematen ‘morgen’, ‘hont’ en ‘roede’. De Rijnlandse morgen duidt iets meer dan 0,85 ha aan en een morgen telt 6 hont. Een hont is dus ruim 1.400 m². Een hont telt 100 roeden, zodat een roede iets meer dan 14 m² is. Met de vlaktemaat roede duidde

Uitzicht in noordelijke richting van bij de Vliegermolen. Foto uit de jaren twintig of dertig. Collectie Kees van der Leer

Oprijlaan naar boerderij Het Loo. Foto uit de jaren veertig of vijftig. De fotograaf staat met zijn rug naar de Broeksloot. Collectie Stichting Hoekenburg

men dus een ‘vierkante roede als lengtemaat’ aan (zie hierboven: 3,77 m in het kwadraat). Aan de rand van het nieuwe Voorburgse landschap werden de boerderijen gebouwd, aan de korte zijden van de smalle en lange rechthoeken weidegrond. Als de boer de koeien van zijn langgerekte weiland binnen wilde halen, zal hij soms een flink eind hebben moeten lopen om ze te achterhalen.

Hallenhuizen

De meeste boerderijen aan de Broeksloot werden uiteraard op de droge en stevige ondergrond aan de strandwolkant van de sloot, dus op de zuidoostelijke oever, gebouwd. Een brug achter de boerderij gaf de boer toegang tot het weiland. Bij de boerderijen waren moestuinen en boomgaarden, eveneens meestal op de betere grond aan de dorpskant van de Broeksloot. Ook de Voorburgse tuindersbedrijven werden niet in de polder, maar aan de andere kant van de Broeksloot aangelegd.

De Broeksloot werd niet alleen gebruikt om overtollig water weg te leiden, maar ook om lasten te vervoeren. Zuivel- en tuindersproducten, zand en allicht aanvankelijk ook turf werden per praam over de Broeksloot vervoerd. Er lag een onverhard pad aan de polderzijde vlak langs de oever van de Broeksloot om de schuitenvoerders gelegenheid te geven hun vaartuigen met een lange boom voort te duwen. Over de dwarssloten van de Broeksloot waren bruggetjes geslagen. De bruggen achter de boerderijen moesten wel ophaalbruggen zijn die

aan de noordzijde van de Broeksloot omhoog konden klappen om de schuiten doorgang te verlenen.

De boerderijen in Voorburg behoorden tot het type van de ‘hallenhuisboerderij’. Dit betekent dat ze in beginsel bestonden uit een rechthoekig stalgebouw waarin drie ‘hallen’ of beuken naast elkaar waren: over de lengte van het gebouw twee stalgedeelten aan weerszijden en een deel in het midden. Boven de deel was de hooizolder. De koeien stonden in de zogenaamde Hollandse opstelling in de stalgedeelten aan weerszijden met hun koppen naar het midden van het gebouw, zodat ze gemakkelijk vanaf de hooizolder gevoerd konden worden. Achter de koeien langs waren doorlopen aan de zijmuren van het stalgebouw, waarlangs de boer de mest kon afvoeren. In de achtergevel van het stalgebouw waren daarom ook veelal drie deuren: een brede deur in het midden, groot genoeg om een hooiwagen naar binnen te rijden en twee kleine deuren aan weerszijden, voor het afvoeren van de mest.

Van dit basispatroon van het hallenhuis waren drie varianten in Voorburg voorhanden: het ‘langhuis’, met woon- en stalgedeelte in elkaars verlengde, alles onder één lange kap (zoals nog te zien bij Essesteijn), het ‘hallenhuis met kruk’, waarbij het woongedeelte aan één zijde was uitgebouwd, zodat een L-vorm was ontstaan (zoals nog te zien bij Oost-Duivesteijn) en het ‘T-huis’, waarbij het woongedeelte dwars voor het stalgedeelte was gebouwd, zodat de hoeve een T-vormige plattegrond had gekregen (niet meer in Voorburg te zien, maar ooit gerepresenteerd door bijvoorbeeld Westerloo en Haasburg). De boerderijen waren meestal rietgedekt. Op het erf stonden vaak twee hooibergen en meerdere bijgebouwen, zoals werkhuisen, wagenhuizen, schuren, karnhokken, stallen voor andere dieren, zoals schapen, geiten en werkpaarden, en varkenscotten. Bij het erf waren moestuinen, boomgaarden en mesthopen en het gehele boerderijcomplex was omzoomd met struiken en bomen, om de hoeve te beschermen tegen de wind.

Bezit

Het investeren in grond- en boerderijbezit in Voorburg schijnt lucratief geweest te zijn. De eigenaars van de boerderijen waren afkomstig uit een maatschappelijke

bovenlaag. Het waren meestal gefortuneerde inwoners van omliggende steden: telgen uit adellijke families, rijk geworden burgers, hoge ambtenaren, bewindslieden van de VOC, magistraten, artsen en juristen uit Delft, Den Haag of Leiden. Sommigen bezaten meer dan één boerderij in Voorburg. Een boerderij leverde pachtgeld op en was een waardevaste investering in onroerend goed, maar ze was voor de bezitters meteen ook een buitenverblijf. Bij minder rijke boerderijen was er een zogenaamde herenkamer, een luxe gemeubileerd gedeelte aan de voorzijde van de boerderij dat voortdurend voor de bezitter gereserveerd bleef om gebruikt te kunnen worden als onderkomen. Bij rijkere boerderijen was een herenhuis, een tamelijk grote woning soms, met imponerende façade, waarbij de eigenlijke boerderij in het niet viel. De ene keer was de boerderij een (achter)vleugel van het herenhuis, zoals bij Heldenburg, in een ander geval stond het herenhuis los van de boerderij, bijvoorbeeld bij Eynddorp. Bij Eynddorp was de boerderij zelf ouder dan het herenhuis. De boerderij daar was later door een eigenaar uitgebreid en opgewaarderd tot buitenplaats door er een herenhuis naast

*Broeksloot bij de Veurselaan.
Foto uit de eerste twee decennia
van de afgelopen eeuw.
Collectie Kees van der Leer*

te bouwen. De herenhuizen dienden net als de herenkamers als zomers buitenverblijf voor de eigenaars, maar ze werden door hen ook wel permanent bewoond of ze werden verhuurd aan anderen, los van de aan een boer verpachte boerderij. Naast de eigendom van het herenhuis en het rendement van de boerenhoeve was het bezit uiteraard ook een belegging in grond, boerenland van soms behoorlijke afmeting.

In Voorburg lagen ook grotere buitenplaatsen, zoals Rusthof, Vreugd en Rust en Essesteijn, met een uitgestrekte tuinaanleg en bijbehorende tuinmanswoning, maar zonder zo'n duidelijk verband met een boerderij als de herenhuizen van bijvoorbeeld Oostenburg, Heldenburg en Eynddorp hadden. Een aanzienlijk deel van het grondbezit van deze grote buitens bestond naast de tuinaanleg echter ook uit boerenland, waarbij een boerderij niet gemist kon worden. Het is verrassend dat in de boerderijen bij deze grote buitens toch eveneens een herenkamer was ingericht, waarover de eigenaar van het buiten desgewenst kon beschikken. Mevrouw De Jonge-Philipse, de laatste particuliere eigenaresse van het buiten Vreugd en Rust, heeft gebruik gemaakt van de aanwezigheid van zo'n herenkamer in de boerderij bij haar buitenplaats. In 1917 verkocht zij het buiten zelf, maar kon toen nog wel, als zij het wenste, beschikken over de herenkamer van de bijbehorende boerderij. Kennelijk gold zo'n herenkamer of herenhuis dus als een vast toebehoren bij elke boerderij en als onderdeel van de pachtovereenkomst tussen eigenaar en boer; de eigenaar kon zo te allen tijde bij de boer over de vloer komen.

Het bezit van de Voorburgse boerderijen vererfde in de familie van de eigenaar, maar er werd ook veel mee gehandeld en gespeculeerd. Sommige individuele pachtboeren hebben in de looptijd van hun contract wel aan drie verschillende eigenaars pachtpenningen moeten afdragen. Hun boerderij werd dan tussentijds tweemaal verkocht, compleet met het pachtcontract waarmee de boer aan de boerderij gebonden bleef.

Pacht

Uit de beschrijvingen kan blijken dat ook de pachtboeren in Voorburg tamelijk welvarend zijn geweest. Een

pachtcontract was duidelijk een zeer benijdenswaardig bezit dat binnen de familie werd gekoesterd. Bij de partnerkeuze hield men rekening met dit familiebelang. Het contract werd zorgvuldig binnen de familie gehouden, zodat er voorbeelden zijn van boerenfamilies die langer dan een eeuw pachter van een boerderij bleven. Stierf de boer en was er geen zoon die het werk meteen kon overnemen, dan kwamen familieleden over om de weduwe bij het boerenwerk te helpen of zette zij met hulp van een knecht de werkzaamheden zelf voort tot haar zoon het werk op zich kon nemen. Soms hertrouwde een pachtersweduwe met een boer die door dit huwelijk de nieuwe pachtboer werd. Zo kon dus het contract via de vrouw voortgezet worden, al zal dit ook afhankelijk zijn geweest van de welwillendheid van de eigenaars tegenover haar en haar nieuwe man. Er zijn in het verleden ook welgestelde pachtboeren geweest die zich gaandeweg hebben opgewerkt tot eigenaars. Zo konden de kinderen van pachtboer Symon Jacobsz zich al in de zeventiende eeuw bezitters van boerderij De Eenhoorn gaan noemen.

Voorburgse boerenfamilies onderhielden met elkaar uitgebreide netwerken, waarin onderling getrouwd werd. Elk bruiloftsfeest werd aangegrepen om nieuwe kennismakingen en volgende bruiloften te arrangeren. Zo zijn in Voorburg ware dynastieën van pachtboeren gevormd, die de belangen van familieleden onder elkaar tot in detail regelden. De vraag of de huwelijkskandidaten een goed paar vormden, zal daarbij wel eens ondergeschikt

Pentekening van Christiaan Huygens, naar alle waarschijnlijkheid de Broeksloot voorstelend, rechts onderaan gedateerd '25 May 1658'.

Collectie Universiteitsbibliotheek Leiden

zijn gemaakt aan het zakelijke belang dat met hun verbintenis gediend werd, al wil hiermee geenszins gezegd zijn dat dergelijke arrangementen altijd tot slechte huwelijken hebben geleid.

Wat in deze netwerken van boeren ook opvalt aan het moderne oog is hun volkomen verzuild karakter. Voor de betrokkenen zelf zal het vanzelfsprekend zijn geweest: een rooms-katholiek meisje en geen ander was de geschikte partner voor een roomse boerenzoon en

ook in het netwerk van protestantse boeren zal men er nooit bij hebben stilgestaan dat een huwelijk met een partner van een ander geloof op zichzelf niet tot de onmogelijkheden behoefde te worden gerekend. De gehele maatschappij was uiteraard verzuild, maar men realiseert zich nu nauwelijks meer, in welke mate dit van invloed was op het dagelijkse bestaan van de boeren in Voorburg. Het lijkt niet overdreven te stellen dat verschil in geloof veroorzaakte dat men niet of nauwelijks met elkaar omging.

Foto's)

De schilderachtige omgeving van Den Haag. — De Broeksloot.

(Haagsch Persbureau.

De Broeksloot begint eigenlijk bij Rijswijk aan de Binckhorstlaan, loopt door tot de Laan van Nieuw-Oost-Indië, vangt daar ter zijde van de groote witte villa: „De vier bruggen” weer aan, gaat verder tot voorbij de „Wijkerbrug”, dan over de lijn van de Electricischen Spoor Scheveningen—Rotterdam en verliest zich verder in de richting van Leiden. Men treft in deze zoo buitengewoon schoone natuurstreek, die zonderling genoeg bij zeer vele Hagenaars, hoewel in hun onmiddellijke nabijheid gelegen, weinig bekend is, een groot aantal kunstschilders aan. — De foto hierboven geeft te zien: De achterzijde van de boerderij „Heldenburg”, aan de Broeksloot.

Schildersezel bij de brug achter boerderij Heldenburg. Knipsel uit de jaren twintig of dertig. Collectie Kees van der Leer

Ook de relatie tussen pachtboer en bezitter stond wel eens in het teken van de verzuiling. Zo is het waarschijnlijk geen toeval dat de pachtboer van boerderij Vreugd en Rust gereformeerd was (hij was ook lid van de gereformeerde kerkenraad, bestuurslid van de Christelijk-Nationale school en gemeenteraadslid namens de Anti-Revolutionaire Partij) en dat zijn boerderij en de buitenplaats Vreugd en Rust zelf in het bezit waren van de erven van de familie Groen van Prinsterer, wier telg Guillaume, in 1801 geboren op de buitenplaats, een befaamd Reveilman was en ook de leider van de ARP. Allicht hadden gereformeerde eigenaars een zekere voorkeur voor 'iemand uit de kerk' op hun boerderij en hetzelfde zal hebben gegolden bij pachters en eigenaars van andere denominaties.

Het 'Broeksloot-genre'

De oude boerenhoeven tussen het groen aan de Broeksloot, die destijds nog niet zo beschoeid en nog nauwelijks gekanaliseerd was, vormden een geliefd onderwerp voor de negentiende-eeuwse romantische schilders, die het Hollandse polderlandschap waren gaan herwaarderen. De al wat oudere mode voor het schilderen in de openlucht werd extra gestimuleerd door de uitvinding van de verftube (1841), die de beno-

digde uitrusting voor het schilderen 'en plein air' sterk vereenvoudigde. Vooral de schilders van de Haagse School en hun navolgers zagen de pittoreske omgeving van de Broeksloot als een dankbaar object voor hun doeken en ze konden die bovendien gemakkelijk bereiken vanuit de stad. Ze toonden in hun werken bij voorkeur de nobele kanten van het boerenleven: het eerlijke, mooie, maar zware werk van boer en boerin, hun onwankelbare geloof, het vertrouwde erf, het idyllisch samenleven van mens en dier in de natuur en het eeuwenoude en onveranderlijke in het boerenbestaan. Ze hadden daarbij een hang naar het rustieke verleden; slechts in het werk van een enkeling (Paul Gabriël) is een moderniteit als een trein afgebeeld. Gewoonlijk hield men treinen en fabrieksschoorstenen zorgvuldig buiten het gezichtsveld.

Ook in het vroege werk van Vincent van Gogh is het leven van de werkende stand wel op soortgelijke wijze voorgesteld en ook hij is, in zijn Haagse periode (1883), wel aan het schilderen geweest aan de Broeksloot. Een minder geslaagde voorstelling van een werkman met een spa over zijn schouder bij een kastanjeboom heeft Van Gogh geschilderd, zo blijkt uit een opschrift aan de achterzijde, 'aan de Broeksloot bij de Binckhorstweg'.

De omgeving van de Broeksloot was bij de grote en minder grote schilders zo geliefd geraakt dat deze keuze van onderwerp een soort handelsmerk dreigde te worden. De schilder en graficus Marius Bauer (1867-1932), die zelf was opgeleid in de sfeer van de Haagse School, maar die zich in een eigen, 'oosterse', richting ontwikkelde, nam afstand tot het clichématige van het werk van sommige kunstbroeders door hen, enigszins denigrerend, aan te duiden als 'Broekslootschilders', als kunstenaars dus die het zich wat te gemakkelijk maakten met schilderstukjes van een 'verplicht' boerderijtje in het groen. Hij beweerde al van jongs af aan een hekel te hebben gehad aan wat hij het 'Broeksloot-genre' noemde. De Broeksloot was dus intussen zo algemeen bekend als picturaal object, dat Bauer de naam, enigszins chargerend, als een soortnaam, een typeaanduiding in de schilderkunst kon gebruiken. De Haagse School was bij het begin van de Eerste Wereldoorlog over zijn bloei heen, maar is voorbeeld

Varkenshok nabij Essesteijn aan de overkant van de Broeksloot. Vroege foto (eerste of tweede decennium van de afgelopen eeuw). De fotograaf staat met zijn rug naar boerderij Essesteijn en blik richting Den Haag. Op de achtergrond het uitgestrekte en geheel lege weideland. Geheel links Cornelis de Wit en geheel rechts de meid Kaatje. De overigen zijn andere werknemers. Collectie Arjen van Aalst

gebleven voor vele schilders, die ook nadien bleven werken in de geest van dit bewonderde voorbeeld, soms, bij de ene wat meer dan bij de andere, met invloeden van andere stijlen. De bladzijden van deze jubileumpublicatie geven er menigmaal blijk van.

Het lege landschap

Vanaf het einde van de negentiende eeuw ging het bergafwaarts met de Voorburgse boerderijen aan de Broeksloot. De oprukkende nieuwbouw verminderde het areaal boerenland. De moderne zuivelindustrie maakte een einde aan het karnen en kaasmaken op de boerderij, de melkveeteelt leverde minder op dan voorheen en de boerderijen raakten in verval. Ook het onderhoud van de kapitale herenhuizen en buitenplaatsen ging een te zwaar beroep doen op de middelen van de eigenaars. De ene na de andere boerderij werd afgebroken om plaats te maken voor nieuwe huizen, straten of parkaanleg. De nog overgebleven boerderijen konden door hun bijzondere ligging of door initiatieven van historisch geïnteresseerde Voorburgers nog maar net de dans ontspringen, maar het grootste deel van de Voorburgse boerderijen leeft inmiddels slechts voort als naam van een laan of straat, vaak in de buurt van de standplaats van de verdwenen hoeve, soms echter ook ver daarvan, zoals in het geval van Zuyderloo.

Voorburg is intussen dus zeer ingrijpend veranderd en om van die verandering een goede indruk te krijgen, zullen we ons in gedachten verplaatsen naar het einde van de achttiende eeuw en een blik werpen vanaf het midden van de Voorburgse Broeksloot, precies tussen de Haagse Trekvlies in het verre zuidwesten en de Sijtwende in het verre noordoosten. We staan op de ophaalbrug van boerderij Noordenburg over de Broeksloot en blikken in de richting van Den Haag. Vlak vóór ons draait de Vliegermolen. Aan onze rechterzijde zien we

in de verte de bomengroep rond De Loo, de al zeer oude hofstede die binnenkort afgebroken zal worden. Midden in het weiland, ver achter de molen rijst een plukje bomen en struiken op, de eendenkooi van Eynddorp. Links in de verte staan de bomen rond het kasteeltje De Werve, dat eveneens binnenkort zal worden afgebroken. Nog veel verder achter de molen is aan de horizon het Haagse Bos te zien. Misschien kunnen we zelfs tussen de bomen in de verte wel iets van het koepeldak van Huis ten Bosch onderscheiden. Links van ons zien we de ophaalbrug van Eynddorp over de Broeksloot en daarachter in de verte die van Heldenburg. Rechts van ons staat tussen de bomen de theekoepel van Vreugd en Rust aan de Broeksloot. Achter ons is de bedrijvigheid van de boerderij. Een blaffende waakhond? Even wat geur uit een openstaande staldeur? Wat we verder vóór ons gewaarworden is alleen de stilte van een vlak weidelandschap met rechte sloten, wat koeien en wat weidevogels onder een Hollandse wolkenlucht. Het landschap is verder volkomen leeg.

Bronvermelding

G.H. Marius, 'Isaïc Israëls'. In: *Onze Kunst*, deel XXIX, jaargang 15, eerste halfjaar (1916), p. 141-162, met name p. 144.

G.H. Marius, *De Hollandsche schilderkunst in de negentiende eeuw*. Tweede, geheel herziene druk. 's-Gravenhage, 1920, met name p. 214-215.

Gerard Langerak, 'Voorburg aangekaart'. In: *Kroniek van Voorburg*. Voorburg, 1988.

Martha Op de Coul en Annet Tellegen, 'Vincent van Gogh en Antoine Furnée'. In: *Oud Holland* jaargang 109 (1995), nr. 1/2, p. 95-100.

Ronald de Leeuw, 'De verbeelding van het landschap in de achttiende en negentiende eeuw'. In: *Langs velden en wegen. De verbeelding van het landschap in de 18de en 19de eeuw*. [Catalogus Rijksmuseum]. Amsterdam, 1998, p. 11-36.

[H.A. Wesselius,] *De schilders van Broeksloot. Kleine namen, grote meesters in en om de Haagse School*. Alkmaar, [1999].

Hendrik Brouwer Schut, 'Bouwmanswoningen in Voorburg'. In: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), p. 4-15.

Hilbert Mast, 'De middeleeuwen'. In: *Watermanagement door de eeuwen heen*. Historisch Voorburg, jaargang 14 (2006), p. 37-56.

De Broeksloot zoals afgebeeld op het negende en tiende deel van Kruikius' kaart van het Hoogheemraadschap Delfland, 1712. Uitsnede van een vroeger met de hand ingekleurde gravure. Collectie Hoogheemraadschap Delfland

Haagzicht

Een ondergeschoven kind

*Boerderij Haagzicht. Schilderij
van onbekende kunstenaar,
circa 1890.
Collectie C.H. Voorhoeve*

Martin Hooymans

Boerderij Haagzicht, bij twintigste-eeuwers ook wel bekend als de boerderij van J.J. Cruiff, lag aan het westelijke uiteinde van de Broeksloot wat verscholen achter geboomte tussen de Haagse Trekvliet en de Binckhorstlaan.

Sinds 'Boerderijen in Voorburg'¹ heeft ze de letter Z als aanduiding op kaarten en dergelijke. Er is uitzonderlijk weinig beeldmateriaal van deze boerderij. Slechts een enkele foto² en een schilderij³ met onderling weinig overeenkomsten zijn aan ons overgeleverd. In slechts een aantal bronnen duikt de naam 'boerderij Haagzicht' op. Ze doen vermoeden dat er een verband is met de buitenplaats of villa 'Haagzicht'. Buiten de geografische nabijheid is dat verband echter tot op heden niet gevonden. De bestudeerde eigendomsakten⁴ van de buitenplaats tot diep terug in de zeventiende eeuw reppen nimmer van een bijbehorende boerderij c.q. bouwmanhuis, doch wel telkens van een belerende bouwmanwoning, die met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid boerderij Haagzicht betreft. Andersom tonen ook akten van de boerderij zelf geen relatie met de eigenaren van de buitenplaats. Voorlopig moeten we dus het standpunt innemen dat de naamsovereenkomst min of meer toevallig is.

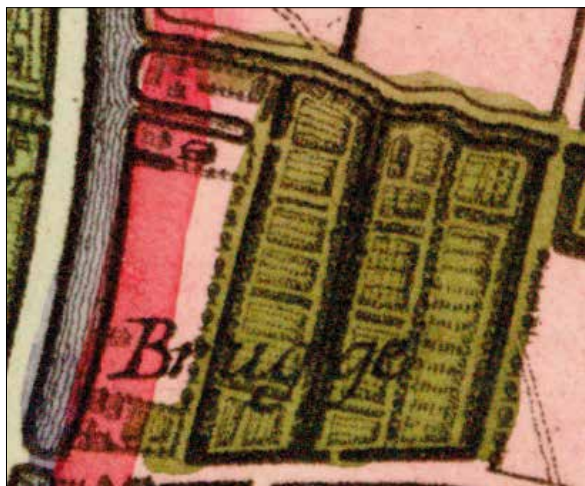
De vroegste vermeldingen

In een verleibrief uit 1749 die betrekking heeft op 'een zeer vermaakelijke of welgelegen Plaizier of Buitenplaats genaamt Haagzigt' wordt de belending als volgt omschreven: '... gelegen in den ambagte van Voorburg bij de Geestbrugge, belent aan 't zuidwest einde de Haagsche vaart, aan de Noordwest zijde de Scheijsloot of vaart tussen de scheepmakerij, op het Noordoost einde de erfgenaamen van Crijn Leendertze Poth, met een pad van zes roeden voeten breed, strekkende van de voorsz. scheepmakerije sloot zuidoostwaarts over 't land van de voorne: erfgenaamen van Crijn Leendertze Poth, wezende de rest van de voorsz anderhalve morgen, tot aan de Heerenweg ...'. En ook in een eerdere verleibrief van 19 juni 1664 wordt deze Crijn Leendertze Poth genoemd als buurman ter noorder zijde. De boerderij moet er dus wel reeds lang hebben gestaan. Getuige daarvan is een detail van de kaart van Kruikius uit 1712, waar heel duidelijk de boerderij te zien is, op de plaats, waar ze altijd gelegen heeft.

deze geplijft uit anderhalve morgen, gelegen in den ambagte van Voorburg bij de Geestbrugge, belent aan 't zuidwest einde de Haagsche vaart, aan de Noordwest zijde de Scheijsloot of vaart tusschen de scheepmakerij, op het Noordoost einde de erfgenaamen van Crijn Leendertze Poth, met een pad van zes roeden voeten breed, strekkende van de voorsz. scheepmakerije sloot zuidoostwaarts over 't land van de voorne: erfgenaamen van Crijn Leendertze Poth, wezende de rest van de voorsz. anderhalve morgen, tot aan de Heerenweg (over 't welke de bezitters en eigenaars van de voorsz. 103 en een halve roeden land ten eeuwigen dagen hebben haar vrije in uit en overpad) te leen gehouden werdende van den Leenhove van Naaltwijck etc. te verheergewaaden met een roeden sperver of tien sekhellingen Hollands.

Verleibrief ter voorbereiding van een openbare verkoping van buitenplaats Haagzicht. Originele akte uit 1749. Collectie Kees van der Leer

Negentiende eeuw

Op 5 april 1812 koopt Johannes Peter Krabbe samen met de vijf jaar jongere Daniel Hatz de boerderij van Arie Hoogeveen. Krabbe is rond 1768 geboren in Essen (Duitsland). Hij is als bakker naar Den Haag getogen en aldaar getrouwd met Catharina van Straalen. Hij belandt met zijn gezin, dat dan inmiddels vier kinderen telt, in Voorburg bij de Geestbrug op adres D254, alwaar nog twee kinderen geboren worden. In januari 1818 wordt hij raadslid van de gemeente Voorburg.

Bij de koop van Haagzicht is sprake van nummer 263 en 264. Het tweede nummer blijkt de boerderij Haagzicht te zijn. Bij 263 staat 'demoli', hetgeen 'gesloopt' betekent. Er stond daar dus nog iets, waarvan we nog niet weten wat het is geweest.

Het aandeel van Daniel Hatz, waarschijnlijk werkzaam in dezelfde bakkerij, gaat in 1816 geheel over in handen van Johannes Peter Krabbe.

In 1826 wordt Johannes Peter Krabbe eigenaar van 'Westenburch' tussen de Geestbrug en de Nieuwe Tolbrug en neemt zijn zoon Johannes Arnoldus Krabbe de bakkerij bij de Geestbrug over. Als in 1834 het gebied waar Westenburch staat, overgaat naar Rijswijk, eindigt ook het raadslidmaatschap van Johannes Peter Krabbe. Hij is dan immers geen Voorburgenaar meer!

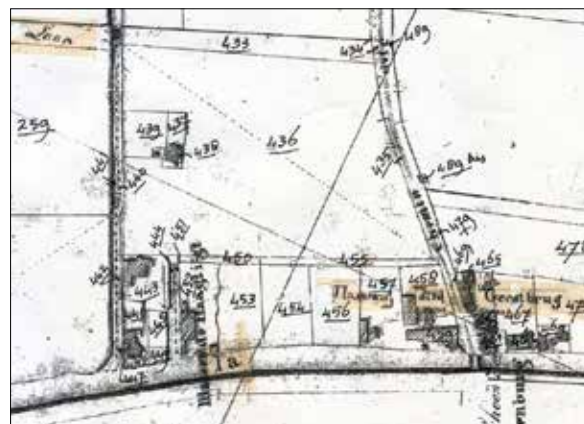
Van de huurders/pachters van de boerderij zijn uit het begin van de negentiende eeuw slechts weinig gegevens bekend. Het bevolkingsregister⁵ werd in Voorburg

pas in 1860 ingevoerd. Vóór die tijd moeten we het dus doen met toevallige vermeldingen, bijvoorbeeld in notariële akten, aangiften van geboorte of overlijden uit de Burgerlijke Stand of eenmalige inventarisaties, zoals de akte van inlegeringen van 1848. In de overlijdensakten werd meestal het adres genoteerd. Het is jammer dat dit in de oudste geboorteakten niet het geval was. Dat gebeurde eigenlijk erg onregelmatig, in bepaalde periodes niet en in andere weer wel. Op basis van uitgebreide reconstructies hebben we kunnen vaststellen dat de oude adresaanduiding E264 zo rond 1817 vervangen werd door E4 (wellicht in het begin nog E6). Dankzij deze kennis kunnen we dan weer afleiden welke personen er op dit adres woonden, geboren of overleden zijn.

Zo vermeldt de burgerlijke stand van Voorburg⁶ vanaf 1820 een aantal gebeurtenissen rond de familie De Man op E4, waaronder het overlijden van drie kinderen van Willem de Man tussen 1820 en 1827. Als zijn beroep wordt echter 'scheepmaker' vermeld, wat twijfel oproept over de vraag of hier wel Haagzicht bedoeld werd. Iets verderop langs de Broeksloot in de richting van de Trekvljet bevond zich immers een scheepmakerij (zie onderstaande afbeelding). Op de latere kadastrale kaart⁷ van 1832 is boerderij Haagzicht genummerd als C438, terwijl de scheepmakerij te vinden is onder nummer C443, vlakbij de buitenplaats, die op de kaart vermeld staat als 'Maison de Haagzigt'. Dezelfde Willem de Man figureert op 30 juni 1828 als aangever bij het overlijden van Adriana Sluiter, in de rol van buurman, en

Fragment van de kaart van Kruikius met boerderij Haagzicht bovenin het middelste groene perceel. Met de hand ingekleurde gravure, 1712. Collectie Hoogheemraadschap Delfland

Boerderij Haagzicht is perceelnummer C438, nummer C443 is een scheepmakerij. De Broeksloot loopt hier links van boven naar beneden. Detail van minuutplan Voorburg Sectie C, 1832. Collectie Kadaster

wel op adres E6. En in de geboorteakte van Geertruida Sluiter (die weer geen adres vermeldt) figureren ze alledrie, de bouwman, de scheepmaker en de zoon van de eigenaar van boerderij Haagzicht: 'aangegeven op 12 december 1831 (12.00 uur) door Abram Sluiter, 41 jaar, bouwman, vader, wonende te Voorburg, getuigen waren Johannes Arnoldus Krabbe, 26 jaar, koopman, wonende te Voorburg en Willem de Man, 42 jaar, scheepstimmerman, wonende te Voorburg'.

Vanaf 1838 bevatten alle vermeldingen van E4 evenwel vaders met beroep 'bouwman', wat -zoals we weten- de oude benaming is voor 'boer'. Op 10 oktober 1838 overlijdt de zeven maanden oude baby Lena, dochter van Abraham Sluiter en Maria van der Spek. Oppervlakkig gezien zou je denken dat het gezin verhuisd is van E6 naar E4, maar het is veel aannemelijker dat beide huisnummers op hetzelfde pand slaan. Voor de hand liggend is dan de aanname dat in de beginperiode de scheepstimmerwerf E4 heette en de boerderij E6, terwijl later de boerderij werd aangeduid met E4. Op 12 mei 1840 wordt zoon Leendert Sluiter geboren op E4. Het laatste kind van het gezin Sluiter-van der Spek is Maria, die op 22 september 1841 op D11 geboren wordt en tweeënhalve maand later op ditzelfde adres overlijdt. We moeten dus aannemen dat het gezin Sluiter voor 1841 boerderij Haagzicht verlaten heeft en dat klopt aardig met de aankomst van de volgende boer.

De familie Schippers

Tegen het einde van 1840 komt Nicolaas (Klis) Schippers op Haagzicht wonen. Op 11 september van dat jaar is hij in Pijnacker getrouwd met Cornelia (ook wel Carolina

genoemd) van der Spek, de jonge weduwe van Willem Notenboom, met wie zij slechts twee jaar getrouwd was, toen hij overleed, en een nichtje van eerdergenoemde Maria van der Spek (haar tante). Het is heel goed mogelijk dat deze tante, die toen op Haagzicht woonde, de oorzaak is van hun aankomst op de boerderij. Krap vier maanden na de huwelijksvoltrekking wordt op 5 januari 1841 dochter Hendrina Schippers geboren, in Voorburg op de boerderij Haagzicht. Lang blijft het gezin niet in Voorburg wonen. Ergens begin 1841 vertrekken zij naar Abtsreht (onder Delft) waar op 27 juli 1842 het volgende kind geboren wordt, waarna er nog acht zullen volgen om het tiental vol te maken. Een van deze kinderen, Johannes, zal later weer boer op Haagzicht worden. Op Haagzicht is inmiddels de 22-jarige Gerrit Post neergestreken, wiens vrouw Lijpje van Oosten op 28 juli 1841 bevalt van een dochter Pleuntje, die echter na twee dagen al komt te overlijden.

Ook dit gezin verdwijnt weer snel van het toneel om plaats te maken voor de 49-jarige bouwman Adrianus Kester en zijn vrouw Johanna Apolonia 's Gravemade (ook wel Schravenmade). Op 26 november 1842 wordt dochter Helena Kester op Haagzicht geboren. In 1844 koopt Adrianus Kester boerderij Westerloo. Als in 1845 zijn vrouw komt te overlijden, laat ze de helft van haar bezittingen aan haar man na en de boerderij Westerloo aan haar dochter. Helena Kester zou later trouwen met Gerardus (Gerrit) de Groot, die daardoor de boer van Westerloo werd.⁸

Intussen zijn Quirinus en Willem Harteveld de bewoners van boerderij Haagzicht geworden.

Op 1 oktober 1847 komt Johannes Peter Krabbe te overlijden. Zijn vrouw Catharina van Straalen was hem al 17 jaar eerder voorgedaan, op 17 maart 1830. Na zijn overlijden komen zijn bezittingen aan zijn nabestaanden toe, die er in eerste instantie niet veel mee doen, behalve dan de huur ontvangen. Pas acht jaar na zijn dood doen de erfgenamen de boerderij en toebehoren van de hand. In de akte van 28 december 1855 staat nog vermeld dat de huurder Leendert Hooymans in ieder geval tot in 1856 een huurovereenkomst heeft en dus de huurpenningen aan de nieuwe eigenaren zal moeten betalen. Dat zijn de gebroeders Willem, Martinus en Hendrik Schippers, allen halfbroer van eerdergenoemde

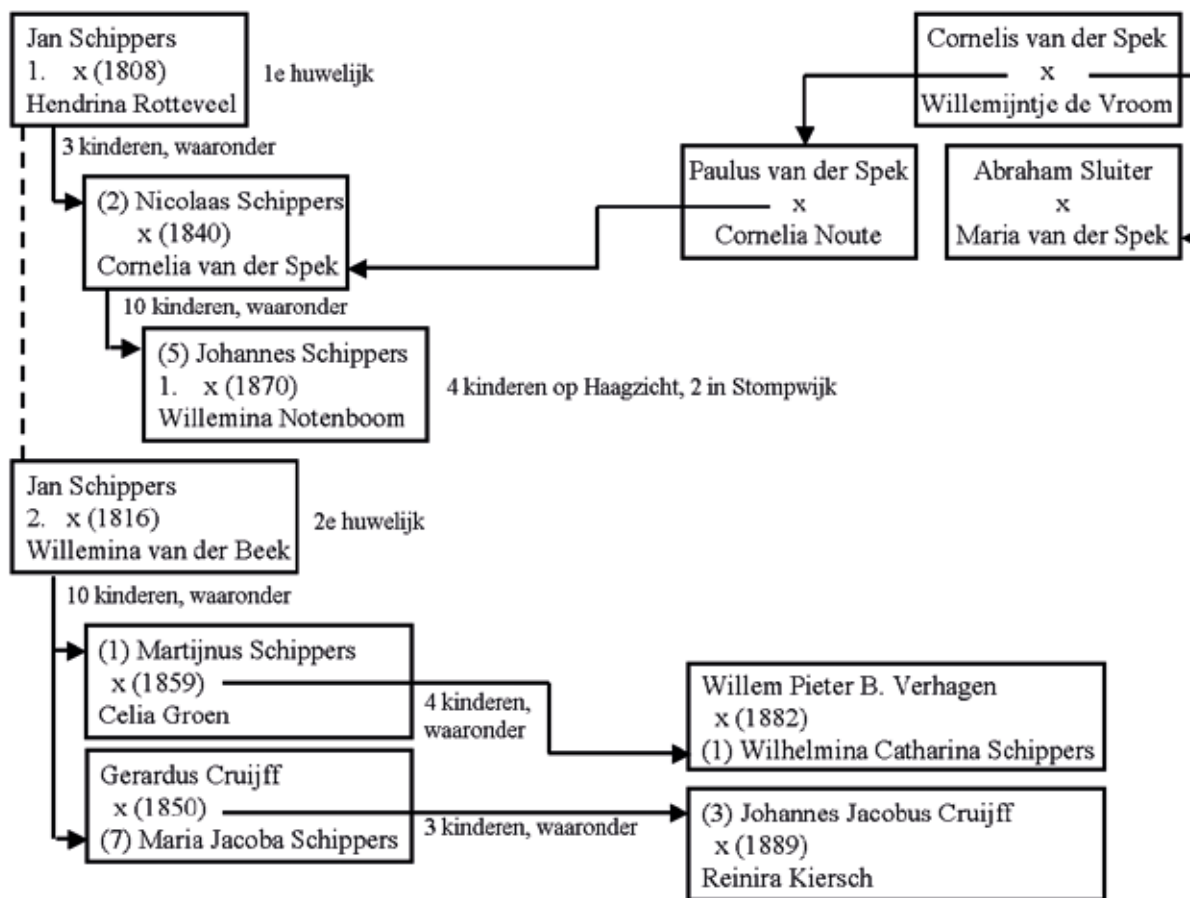
Huize Haagzicht links en de boerderij rechts. De Haagse Trekvlies loopt links vertikaal en de Broeksloot horizontaal. Detail van minuutplan Voorburg Sectie C, 1832. Collectie Kadaster

Nicolaas (Klis) Schippers. Hieronder gaan wij verder in op de familie Schippers. Eerst nog even een andere illustere bewoner van de boerderij. Leendert Hooymans is een van de vele kinderen van Johannes Hooymans, bijgenaamd Jan-de-Hoed, van boerderij Woelwijk. Zijn huwelijk met Maria Hendriks (van boerderij Hendriks), was een gedwongen huwelijk en er zat ook enige haast achter. Precies één maand na de bruiloft kwam Johannes Adam ter wereld en een jaar later nog een dochter. Vervolgens ging het naar Den Haag, waar het gezin met twee kinderen uitgebreid werd. En ergens in 1854 streek Leendert Hooymans met vrouw en vier kinderen op boerderij Haagzicht neer. Daar komen er nog twee bij, waarna het gezin op 1 mei

1857 verhuist naar adres D24. Er zijn sterke aanwijzingen dat dit het tuinmanshuis van Hoekenburg is. Nadat hier ook nog een kind geboren wordt, strijkt het gezin uiteindelijk neer op de boerderij Overbos in Veur, waar het verder zal blijven. Leendert verkrijgt deze boerderij uit de nalatenschap van vader Hooymans, die in 1856 was overleden.

In de negentiende eeuw is de naam Schippers veelal verbonden met boerderij Haagzicht. Uit bijgaande tabel zijn de onderlinge verbanden tussen de diverse families af te leiden.

Jan Schippers, geboren in Charlois, kreeg uit zijn eerste huwelijk met Hendrina Rotteveel uit Wassenaar drie kin-

Schematische weergave van de verschillende familierelaties Schippers. Relatiediagram, 2013.

Collectie auteur

deren. De tweede van die drie, Nicolaas of Klis/Clis tot zelfs Klis Johannes, heeft maar kort op de boerderij gewoond (zie hiervoor) en zijn zoon Johannes zal in de jaren zeventig van de negentiende eeuw ook nog enige tijd op de boerderij wonen. Nicolaas' moeder sterft twee maanden na de geboorte van het derde kind. Uit zijn tweede huwelijk met Wilhelmina van der Beek krijgt Jan Schippers nog tien kinderen, allen geboren in Stompwijk. De oudste is Martijnus (ook wel geschreven als Martinus), die nog een belangrijke rol in deze geschiedenis gaat spelen. Samen met Willem (Wilhelmus, het tweede kind uit dit huwelijk) en Hendrik (nummer 9) koopt hij boerderij Haagzicht, wat na het vertrek van Leendert Hooymans eerst nog wat verbouwd wordt voor hij er in 1858 zelf gaat wonen. Kind nummer 7, Maria Jacoba Schippers, getrouwd met Gerardus Cruiff, betreft eind negentende eeuw de boerderij om het stokje vervolgens aan haar zoon over te geven. Maar daarover later meer.

Het is vast niet zonder bedoelingen geweest dat Martijnus deze boerderij kocht en erin trok. Het lijkt er echter op dat de zaken wat anders lopen dan hij misschien gedacht had. Op 13 april 1859 treedt hij op 40-jarige leeftijd in het huwelijk met de 19-jarige Celia Groen uit Rijswijk. In de daaropvolgende jaren worden er vier kinderen geboren op de boerderij. Behalve de eerste komen ze allemaal vroeg te overlijden. Als in 1865 vlak achter elkaar de 4-jarige Catharina Wilhelmina en de 3-jarige Johannes Cornelis een jonge dood sterven, blijft nog slechts het oudste kind Wilhelmina Catharina Schippers over. In datzelfde jaar neemt Martijnus het volledige eigendom van zijn broers over. Hij loopt dan tegen de 50 en is duidelijk van plan om het roer om te gooien. In zijn eigen weiland heeft hij reeds in 1868 een rijtje van zes arbeidershuisjes laten bouwen voor lieden, die in de meelfabriek werkten. En aan het eind van dit rijtje zette hij in 1873 nog een fraai pand voor zichzelf en zijn gezin neer.

N°. 78.

H. 5

GEEMEENTE Voorburg
Soete
Blad.
Schaal van 1 à 2500

STUK.		1 LEEFDE TOESTAND.		TOEWYKINGEN TOESTAND.	
Loten.	N ^o .	N ^o .	Inhoud.	N ^o .	Inhoud.
1	437	12 41	926	19 50	
	438	12 45			
	439	11 41			
1	450	2 38 21	817	2 32 53	
		2 32 17		2 32 17	
1	453	1 21	928	19 81	
	454	12 44			
	442	12 21			
	445	13 11			
1	446	12 71	929	21 93	
	448	11 34			
	481	12 21			
	452	15 41			
	419	14 26			
		52,75		52,75	

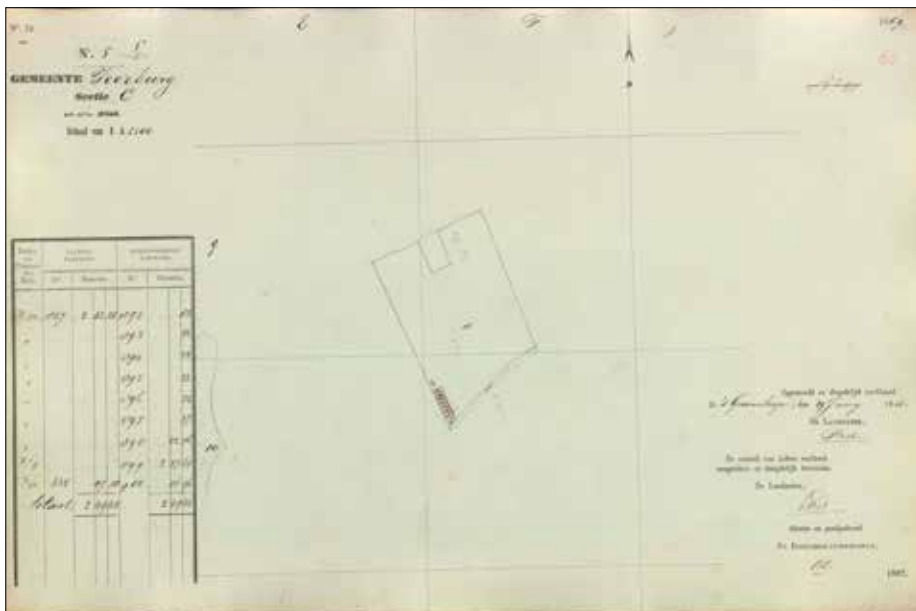
Opgevoerd en toegelikt verstaan.
De Landmeter,
H. B. B. B.

Verpleegd en toegelikt verstaan.
De Landmeter,
B. B. B.

Gesien en goedgekeurd.
DE INKRIJGEN VERPLICHTEN.

1858.

Veranderingen op het perceel van Haagzicht d.d. 30 juni 1858. C438 wordt C826. Kadastrale hulpkaart Voorburg, 1858. Collectie Kadaster

De boerderij wordt op 2 mei 1871 overgedragen aan Johannes Schippers, zoon van de eerder genoemde Nicolaas of Klis/Clis Schippers. Deze Johannes, die dus een half-neef van Martijnus is, trouwde kort daarvoor op 23-jarige leeftijd met Willemina Notenboom uit Pijnacker. Het is altijd fascinerend om te zien hoe nauw de familieverbanden zijn, want het onderzoek had al eerder een Willem Notenboom ten tonele gevoerd als eerste man van Cornelia van der Spek, de moeder van Johannes Schippers. Enig speurwerk leverde op dat er inderdaad ook hier een familieverband is: Willem Notenboom is de broer van Willemina Notenbooms opa Tieleman Notenboom. Er is dus weliswaar geen bloedverwantschap tussen Johannes Schippers en zijn vrouw, doch het laat zich wel raden hoe de diverse jongelingen aan elkaar kwamen! Wat ook opvalt is dat er een generatie verschil tussen de twee echtelieden zit. Dit is veroorzaakt door het feit dat de betrekkelijk jonge Cornelia van der Spek in 1838 overhaast met de 19 jaar oudere Willem getrouwd was om een krappe drie maanden later te bevalen van een zoon, die overigens enige maanden later al komt te overlijden. Nog twee maanden later komt vader Willem te overlijden, waarna Cornelia in de armen loopt van Clis Schippers. En ook daar moeten enige voorech-

Op de hoek van de Achterweg wordt een rijtje nieuwe huisjes gebouwd met perceelnummers C892 tot en met C898. Kadastrale hulpkaart Voorburg, 1868.

Collectie Kadaster

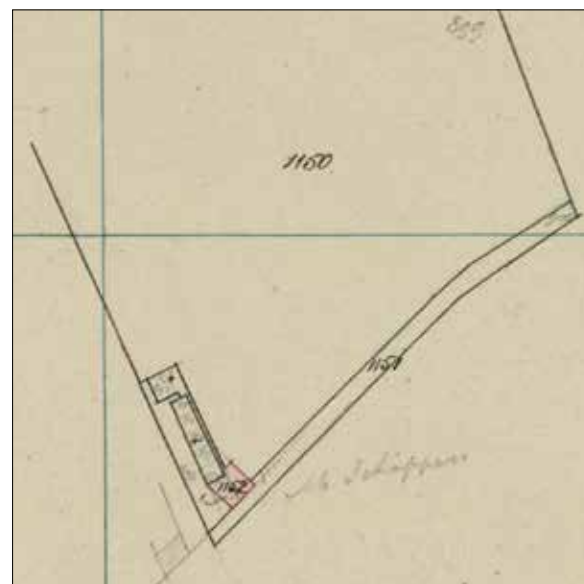
In 1872-1873 verrijst op de hoek onder nummer C1152 Martijnus' nieuwe huis. Kadastrale hulpkaart Voorburg, 1873.

Collectie Kadaster

telijke schermutselingen hebben plaatsgevonden, want een kleine vier maanden na de bruiloft komt hun eerste dochter Hendrina al ter wereld.

Als de nieuwe bewoners hun intrek nemen in de boerderij Haagzicht, verhuist Martijnus met vrouw en dochter tijdelijk naar Rijswijk. In de tussentijd wordt zijn nieuwe huis aan de Achterweg, de latere Prinses Mariannelaan, gebouwd. Op 24 februari 1873 keert het gezin voor een heel korte periode terug op de boerderij Haagzicht. Als het gezin een kleine vier maanden later het nieuwe huis op 16 juli 1873 betreft vermeldt het Bevolkingsregister E12g als adres. De andere huisjes van het rijtje worden E12a tot en met E12f genummerd. Bij de grote omnummering van 1880 krijgt dit rijtje E14 t/m E19 als adres-aanduiding.

Op boerderij Haagzicht gaat het niet voor de wind. Het derde kind wordt op 13 februari 1875 dood geboren en het vierde leeft slechts twee dagen. Op 9 december 1878 verhuist het gezin naar Stompwijk, waar nog twee kinderen geboren worden. In de jaren negentig van de negentiende eeuw keert het gezin terug in Voorburg, alwaar Willemina Notenboom in 1893 op adres A63 (in het dorp) komt te overlijden. Johannes Schippers hertrouwt nog met ene Anna Wilhelmina van Erk en komt uiteinde-

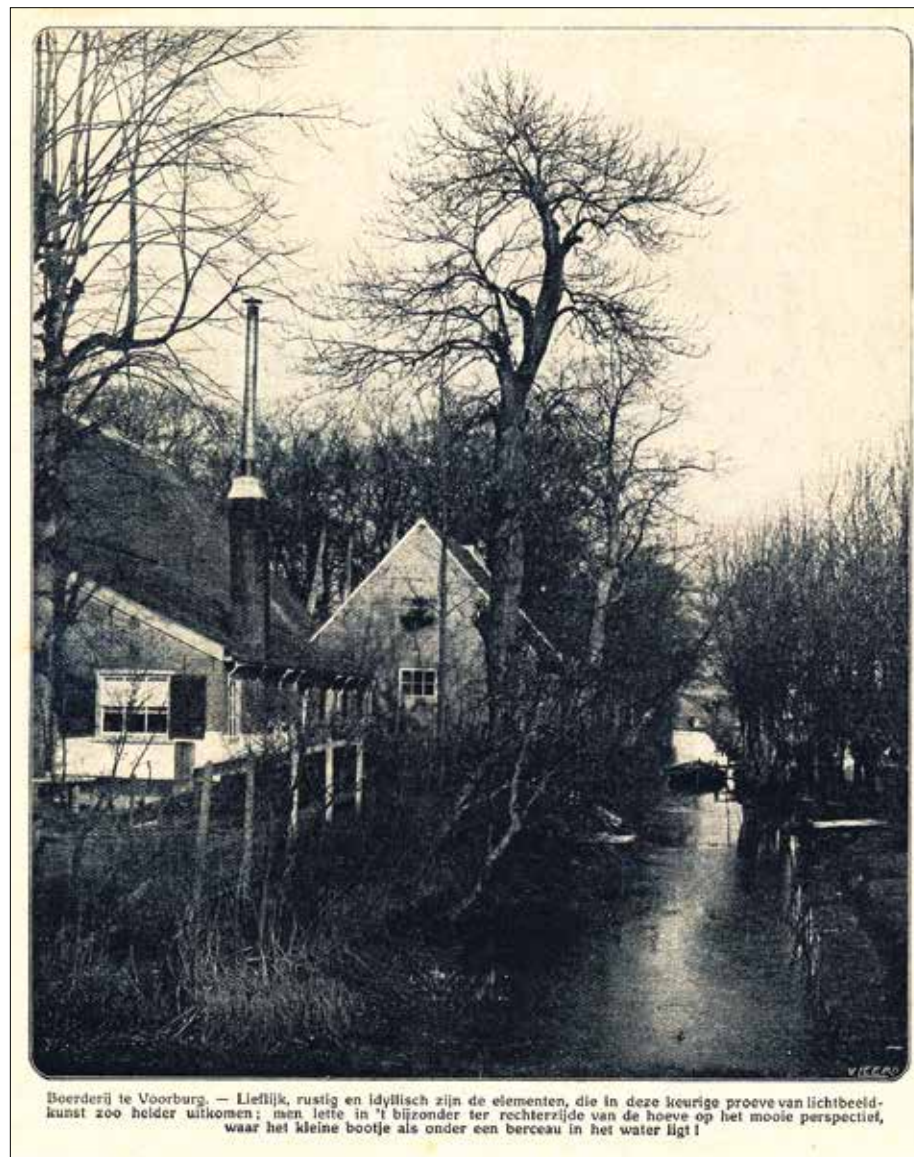
lijk op hetzelfde adres in het dorp op 19 september 1909 aan zijn einde.

Leerdam en Van den Berg

Het stokje wordt begin 1879 op Haagzicht overgenomen door de jonge Pieter Pieterse Leerdam en zijn vrouw Roosje Zonneveld. In het bekende landbouwverslag van 1881, waarin alle boeren met adressen genoemd staan, komt ook P. Leerdam voor op adres E12, hetgeen nog de oude aanduiding is. Immers, bij de grote hernummering van 1880 had de boerderij E21 als adresaanduiding gekregen. Lang blijft het gezin Leerdam niet. Er worden eerst nog twee kinderen geboren en dan kiezen ze halverwege 1881 Rijswijk als nieuwe bestemming.

De volgende passant op de boerderij houdt het ook maar een jaar of zeven uit. Willem van den Berg heeft de tip wellicht gekregen van zijn zus Petronella Cornelia, die getrouwd was met Jacobus Dirk de Raadt van Overburg, de burens, zij het dan aan de andere kant van de Binckhorstlaan. Willem en zijn vrouw Engeltje de Man kwamen van Berkel. Er worden twee kinderen geboren op Haagzicht. In 1889 komt Maria Jacoba Schippers inwonen. Zij is weduwe van Gerard Cruijff, die oorspronkelijk de kastelein was van de herberg aan de Geestbrug. Tevens is zij de negen jaar jongere zus van Martijnus Schippers. Zij neemt haar 33-jarige ongehuwde dochter Wilhelmina Sophia Cruijff mee, waarschijnlijk ook om te helpen in het bedrijf.

Intussen is bij de oude Martijnus Schippers aan de Achterweg een beloftevolle jongeman komen inwonen. Het is de 28-jarige Willem Pieter Bartholomeus Verhagen, van beroep molenaar, vermoedelijk bij zijn vader Willem Verhagen, die de korenmolen bij de Hoornbrug in Rijswijk had overgenomen van zijn schoonvader Pieter Burgersdijk. En oom Bartholomeus Verhagen, een broer van Willem, was een vermogend man met pakhuizen vlakbij de fabriek van Koehlin. De inwonende Willem Pieter Bartholomeus raakt al snel in de netten van jonge dochter Wilhelmina Catharina Schippers verstrikt. Op 14 september 1882 trouwen zij. De eerder ten tonele verschenen Willem van den Berg is getuige. Het jonge paar gaat aanvankelijk in Rijswijk wonen, alwaar hun enige zoon Martinus Verhagen geboren wordt. Wellicht voelde de oude Martijnus Schippers het einde naderen,

Boerderij te Voorburg. — Lieflijk, rustig en idyllisch zijn de elementen, die in deze keurige proeve van lichtbeeld-kunst zoo helder uitkomen; men lette in 't bijzonder ter rechterzijde van de hoeve op het mooie perspectief, waar het kleine bootje als onder een berceau in het water ligt!

want vlak voor zijn dood zien we het echtpaar Verhagen-Schippers terugkeren in de woning aan de Achterweg. Het bevolkingsregister laat zien dat dit op 28 april 1890 officieel in de boeken werd bekrachtigd. In januari van het jaar daarop overleed Martijnus Schippers op 74-jarige leeftijd. Zijn weduwe Celia Groen erft daarna niet alleen het huis, maar ook de boerderij.

Enig bekende foto waarop boerderij Haagzicht goed te zien is. Krantenartikel, circa 1911. Collectie Kees van der Leer

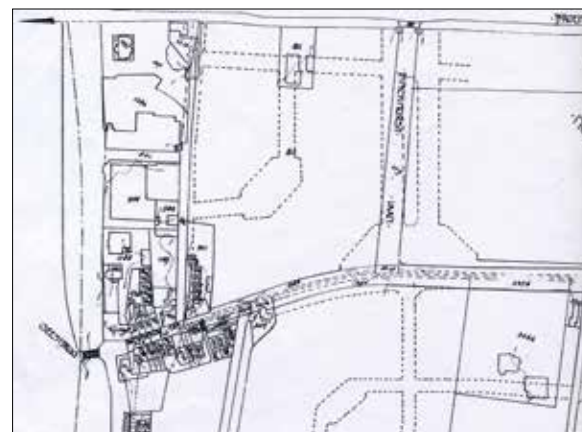
Gezicht op de Broeksloot vanaf de Haagse Trekvlies, die voorlangs loopt. De boerderij ligt achter het huis in het midden. Ongedateerde oude foto. Particuliere collectie

Gemeentelijk herindelingsplan uit 1920, dat niet in deze vorm doorgegaan is; de voorgenomen uitbreiding van de Binckhorstlaan is goed te zien. Plan, 1920.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Ondertussen is de boerderij wat verkommerd. Vrijwel vanaf het moment dat Maria Jacoba Schippers, weduwe van Gerard Cruijff zich op Haagzicht vestigde, ging het bergafwaarts. Dochter Wilhelmina Sophia Cruijff trouwde op 18 september 1889 met Johannes Nicolaas Heesterman en ging in Vrijenban wonen. De oude moeder Schippers moest het met knechten en dienstboden doen. Uiteindelijk vertrekt ze naar E31f, wat niet ver daarvandaan ligt. Ze is dan al 73! Op 25 mei 1898 komt Adrianus Vreugdenhil met zijn vrouw Lidewij 't Hart over uit 's-Gravenzande om de zaak aan het draaien te houden, maar die zijn ook na twee jaar alweer vertrokken, terug naar 's-Gravenzande.

Dan is het de beurt aan de zoon van Maria Jacoba Schippers, de 41-jarige Johannes Jacobus Cruijff, die met zijn

vrouw Reinira Kiersch van Stompwijk naar Voorburg verhuist. Hij is bij oudere Voorburgenaars nog wel bekend als 'paardenboer'. Tot de sloop in 1929 zal hij met zijn gezin van vier kinderen de boerderij bewonen. Een zoon is in 1892 in zijn eerste jaar al overleden.

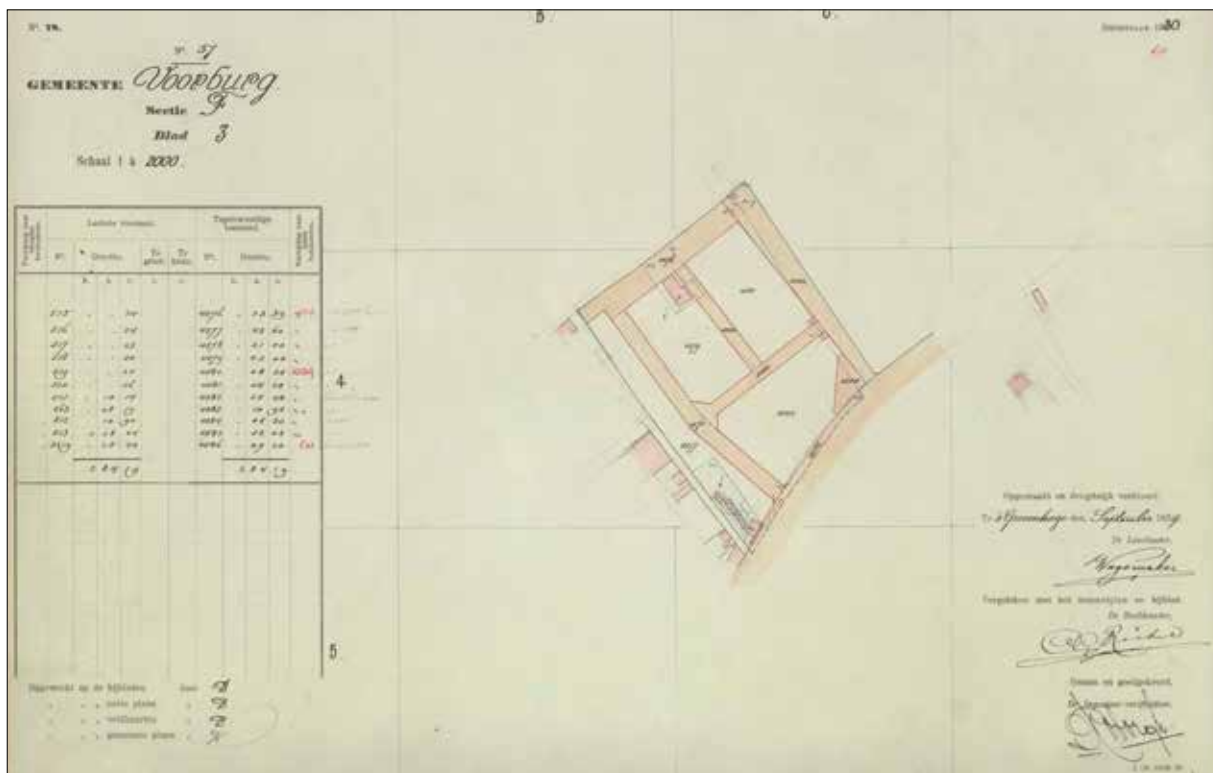
Rond 1920 worden er plannen gemaakt om van het gebied een woonwijk te maken. Bijgaande kaart laat een wat ander plan zien dan het uiteindelijk is geworden. De boerderij heeft perceelnummer F812 en zal gesloopt worden om volledig overdekt te worden door een straat. De afbuiging van die straat ziet er wat merkwaardig uit. En de voorgenomen dubbele uitvoering van de Binckhorstlaan ziet er indrukwekkend uit!

In werkelijkheid is het ietsje anders geworden, zoals op het hulpkaartje van 1929 is te zien. De straten zijn om de boerderij heen gelegd. Niet lang daarna is het geheel dan toch uiteindelijk afgebroken, ook het rijtje huisjes.

En daarmee kwam een einde aan de eeuwenlange geschiedenis van boerderij Haagzicht.

Noten

- 1 *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2
- 2 *Voorburg-West*. Historische wandeling door Voorburg-West, deel 2. Stichting Hoekenburg. Voorburg, 2000, p. 74, een foto uit een krantenartikel uit 1911.
- 3 C.H. Voorhoeve, *Voorburg in oude ansichten*, deel 1. Vijfde druk, Zaltbommel, 1980, p. 154, een schilderij van de boerderij van J.J. Crujff.
- 4 Verzameling originele akten van Haagzicht. Collectie Kees van der Leer.
- 5 Bevolkingsregisters Voorburg. Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg en CBG.
- 6 Burgerlijke stand Voorburg, registers van geboorten, huwelijken en overlijden. Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg en CBG.
- 7 Kadastrale leggers en wijzigingskaarten. Kadaster, Zoetermeer (later Amsterdam-Sloterdijk).
- 8 Zie de bijdrage over Westerloo in 'Boerderijen in Voorburg' (2003), vergelijk noot 1.

In 1929 worden de straten aangelegd en het einde van de boerderij is nabij. Kadastrale hulpkaart Voorburg, 1929. Collectie Kadaster

Boerderij De Binckhorst Ingepikt door Den Haag

Boerderij De Binckhorst, gezien vanaf de achterkant (noordzijde). Op de achtergrond bevindt zich de 'mooie' kant, die zichtbaar was, als men vanaf de Broeksloot over de Binckhorstlaan aankwam. Schilderij van onbekende kunstenaar, circa 1930.

Collectie familie Hogendoorn

Martin Hooymans

Zoals veel boerderijen in Voorburg behoorde De Binckhorst oorspronkelijk bij een buitenplaats of kasteel, in dit geval het statige kasteel De Binckhorst, in de vroege tijd 'Huis te Binckhorst' genaamd.

Een dergelijke bouwmanswoning diende voor de toelevering van voedsel aan de rijke bewoners en had veelal ook nog een ‘chique kamer’ voor als de eigenaar daar eens behoefte aan had. De meeste raakten eind achttiende, begin negentiende eeuw los van de feodale eigenaars. En zoals de meeste boerderijen van Voorburg kwam ook De Binckhorst in het begin van de twintigste eeuw aan zijn einde. Maar eerst werd het nog even snel bij Den Haag ingelijfd. Sinds het eerste boerderijenboek van de Historische Vereniging Voorburg¹ wordt deze boerderij aangeduid met de letter ‘Y’.

Vóór 1803

‘Huis te Binckhorst’ wordt reeds in 1070 vermeld.² De eerste uitgebreide beschrijving die wij kennen staat in een document van 16 mei 1308. Het is aannemelijk dat ook in de vroegste tijden er reeds een boerderij bij stond, doch voor zover wij weten dateert de eerste expliciete vermelding daarvan van 1734, in de omschrijving ‘een buitenhuis, bouwhuis en tuinmanshuis met 36 morgen 3 hond land’. De boerderij is ook goed zichtbaar op de kaart van Kruikius uit 1712. Het betreft de pandjes in het lichte gedeelte. Ook is goed te zien dat de Binckhorstlaan als het ware over het erf van de boerderij gaat. In latere jaren wordt dit wat meer afgebakend, maar steeds komt de weg van rechtsonder, buigt naar links en gaat dan omhoog en het erf en boerenbedrijf liggen rechts daarvan.

Op 3 oktober 1803 komt tijdens een openbare verkoping de boerderij in handen van Kornelis van der Drift. Naar

alle waarschijnlijkheid was hij toen al de pachter. Hij was getrouwd met Dorothea (Dirkje) van der Kruk, die in 1776 geboren was in Wassenaar. In de jaren 1805-1808 wordt er keurig elk jaar een kind geboren: Catharina, Martinus, Cornelius en Cornelia. Alleen van deze laatste is bekend dat ze in 1833 is getrouwd in Voorburg met Bartholomeus Alkemade. Zij vertrekt dan naar Wassenaar. De andere drie kinderen zijn hoogstwaarschijnlijk vroeg overleden.

Ergens rond 1809 komt Kornelis van der Drift te overlijden. Daarmee werd de weduwe Dirkje van der Kruk eigenaresse van de boerderij.

Dirkje hertrouwt niet lang daarna met Gerrit Huijbers (ook wel geschreven als Huiberts of Hubers). Op 9 maart 1814 wordt dochter Catharina geboren. Zij zal later trouwen met Simon de Winter. Het volgende kind zal nog een belangrijke rol gaan spelen in dit verhaal. Antonius Huiberts, geboren op 16 maart 1816 zal later het boerenbedrijf overnemen. Tot slot wordt er op 12 mei 1817 nog een tweeling geboren. Beide kinderen komen echter niet lang daarna, op 8 juli 1817, te overlijden, volgens overlijdensakte 20 van de Burgerlijke Stand van Voorburg van 1817.³ Het feit dat beiden op dezelfde dag zijn overleden is opmerkelijk. Er moet dus wel iets bijzonders aan de hand zijn geweest. Moeder Dirkje krijgt hierna geen kinderen meer.

Bij de invoering van het kadaster in 1832 krijgt boerderij De Binckhorst het kadastrale perceelnummer C93.⁴ Eerst verschijnt het onder artikelnummer 81, dat op naam staat van Gerrit Huijbers, bouwman. Vermoedelijk is dit een vergissing, want vlak daarvoor, op 30 april 1831 is Dirkje van der Kruk, huisvrouw van Gerrit Huijbers, eigenaresse van de boerderij geworden door de overige erfgenamen uit te kopen. Het opbouwen van alle kadasterregisters (waaronder de OAT, de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels) heeft heel wat jaren in beslag genomen en was een omvangrijk karwei. Het was in die tijd niet erg gebruikelijk dat een vrouw het bezit op eigen naam liet noteren, dus zullen de heren van het kadaster wel gedacht hebben dat het bezit van Gerrit Huijbers was. De vergissing wordt al spoedig goed gemaakt door alles van artikel 81 over te schrijven naar artikel 244,

Fragment van de kaart van Kruikius uit 1712 met links de Haagse Trekvlies en in het midden (in de open ruimte) de boerderij. De Binckhorstlaan lijkt over het erf van de boerderij te gaan. Met de hand ingekleurde gravure, 1712. Collectie Hoogheemraadschap Delfland

Aanblik van de 'mooie' voorkant van de boerderij. Wanneer men over de Binckhorstlaan vanaf de Broeksloot kwam, liep men hier recht tegenaan. Schilderij van C. Noltee. Particuliere collectie

Dit kaartje toont een schets van de geheel opnieuw opgebouwde boerderij De Binckhorst, nadat die in 1842 tot de grond toe was afgebrand. In vak E staat boerderij De Binckhorst getekend onder C656. Kadastrale hulpkaart Voorburg, 1843. Collectie Kadaster

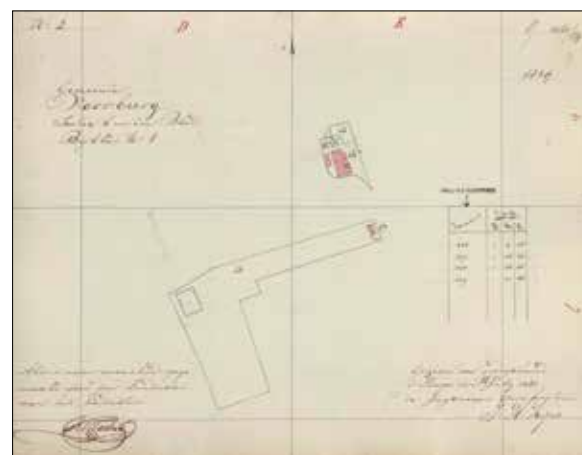
Dirkje van der Kruk, huisvrouw van Gerrit Huijbers. In april 1833 treedt Gerrit Huybers toe tot de gemeenteraad van Voorburg.⁵ Dat betekent dat hij enig aanzien had onder de boerenbevolking. Er was in de negentiende eeuw een aantal vooraanstaande, veelal rooms-katholieke boeren, die een plaatsje in de gemeenteraad bezetten. Er waren uiteraard ook nauwe banden tussen de rooms-katholieke boerengezinnen, hetgeen vaak merkbaar was aan de huwelijken, die er onderling gesloten werden. Toen Gerrit Huijbers op 2 januari 1842 afscheid nam van de gemeenteraad, werd hij opgevolgd door Jan Hooymans van Woelwijk, ook wel bekend met zijn bijnaam 'Jan-de-Hoed'. Een jaar later trouwt Gerrits zoon met een dochter van Jan, waarover later meer. Dirkje van der Kruk overlijdt op 12 december 1844.

Brand

Maar eerst slaat het noodlot toe. Op 12 mei 1842 brandt de boerderij tot de grond toe af. Dit moet een dramatische ervaring geweest zijn. Dochter Catharina is dan al een paar jaar het huis uit na haar huwelijk met Simon de Winter in 1836. Zoon Antonius, die dan 26 jaar oud is, moet toen al de steun en toeverlaat op de boerderij geweest zijn. Hoe alles precies in zijn werk is gegaan, weten we niet. Wel weten we dat men flink de armen uit

de mouwen heeft gestoken, want een jaar later was de boerderij al weer geheel opgebouwd. Tenminste, als we afgaan op het hulpkaartje van het kadaster dat gedaateerd is op 18 juli 1843. Dit soort kaartjes werd altijd naderhand gemaakt, dus de herbouw moet al eerder voltooid zijn geweest. In dezelfde periode treedt Antonius Huijbers in het huwelijk met de 22-jarige Cornelia Hooymans. Dat heuglijke feit vindt plaats op 28 april 1843. En tevens neemt Antonius Huijbers in datzelfde jaar, op 29 mei 1843, het bezit van de boerderij en toebehoren over. Zijn jonge bruid is kind nummer negen uit een kroostrijk gezin. Op Woelwijk werden in totaal 17 kinderen geboren, van wie er tien voor een flink nageslacht zorgden. In totaal hebben wij 104 kleinkinderen van 'Jan-de-Hoed' en zijn vrouw Petronella Kokshoorn geteld.

Het echtpaar zet deze goede rooms-katholieke traditie trouw voort en krijgt in de jaren die daarop volgen in een gestaag tempo twaalf kinderen. Van 1844 tot 1859 kwam er gemiddeld elke 13 maanden een nieuw kind bij. Drie daarvan zijn als baby al gestorven. Dat houdt in dat er na 1859 nog altijd zo'n negen kinderen over de vloer krabbelden. Dik een jaar na de geboorte van het laatste kind overlijdt vader Antonius Huijbers (19 maart 1860). Moeder Cornelia Hooymans blijft dan achter met negen kinderen, waarvan de jongste net 1 jaar oud is en de oudste net 13. Het is dan ook niet vreemd dat de familie op zoek gaat naar een nieuwe man. Die wordt (waarschijnlijk via het rooms-katholieke boeren netwerk)

gevonden in de persoon van de 32-jarige Leonardus Cornelis Hogendoorn.

In de tussentijd is vader/opa Gerrit Huijbers op 29 juni 1851 weer lid van de gemeenteraad geworden. En bovendien treedt hij twee jaar later op 67-jarige leeftijd weer in het huwelijk met Helena van Blijswijk, een 51-jarige logementshoudster uit Delft. Hij trekt ook bij haar in. Ook zijn tweede vrouw overleeft hij. Uiteindelijk komt hij op 18 oktober 1872 op de respectabele leeftijd van 86 jaar in Den Haag aan zijn einde.

Het eigendom van de boerderij komt bij nalatenschap per 31 januari 1861 op naam van Cornelia te staan. In het kadaster is zij bekend onder artikelnummer 609, terwijl

de boerderij nog steeds perceelnummer C656 heeft. Het adres is vanaf 1860 E16. Haar keuze voor bruidegom Leonardus Cornelis Hogendoorn is misschien wel niet helemaal zo toevallig. Zijn oudere broer was immers getrouwd met Johanna Maria van Haasteren, die van de boerderij naast Woelwijk kwam. De families Hogendoorn en Hooymans zullen elkaar ongetwijfeld via de familie Van Haasteren kennen.

Als Cornelia Hooymans op 1 februari 1861 dus voor de tweede maal in het huwelijk treedt, is ze inmiddels de 40 ruim gepasseerd. Ze is acht jaar ouder dan haar man. Het behoeft geen verbazing te wekken dat er daarna geen extreme hoeveelheden kinderen meer bijkwamen. Op 10 oktober 1861 wordt Adrianus Cornelis Hogendoorn geboren, die later de boer van De Binckhorst zou worden. Leonardus Cornelis Hogendoorn was ook al niet de eer-

Leonardus Cornelis Hogendoorn (1829-1912), tweede echtgenoot van Cornelia Hooymans. Gemeenteraadslid onder vijf burgemeesters en wethouder van 1901-1909. In Hongkong vervaardigd schilderij naar een foto uit omstreeks 1865.

Collectie familie Hogendoorn

Cornelia Hooymans (1820-1871), eerst gehuwd met Antonius Huijbers, na diens dood hertrouwd met Leonardus Hogendoorn. In Hongkong vervaardigd schilderij naar een foto uit omstreeks 1865.

Collectie familie Hogendoorn

ste de beste in de Voorburgse gemeenschap. Hij was op 18 januari 1829 geboren op de ouderlijke boerderij aan de Kerkstraat. Als gemeenteraadslid heeft hij wel vijf burgemeesters meegemaakt. Van 1901 tot 1909 was hij zelfs wethouder.

Op 15 april 1871 komt Cornelia Hooymans op 50-jarige leeftijd te overlijden. Haar man wordt bij de boedelscheiding van 8 februari 1872 de eigenaar van boerderij De Binckhorst en toebehoren. In het kadaster wordt hij bekend onder artikelnummer 614, hetgeen rond 1876 wordt omgezet in 95, terwijl het perceelnummer dan F325 wordt.

Niet lang daarna vliegen de Huijbers-kinderen uit het eerste huwelijk één voor één uit. Dit is goed te zien in het bevolkingsregister⁶ van 1870, wanneer De Binckhorst aangeduid wordt met E16. De een na de ander figureert in de kolom 'vertrokken'. Bij de grote henummering van 1880 krijgt de boerderij adres E35. Als een

van de laatsten vliegt Maria Cornelia Huijbers uit, die op 13 november 1885 met Leonardus Franszen trouwt om vervolgens op boerderij Oosterlaan-2 verder te boeren (zie elders in dit boek).

Antonius Cornelis Hogendoorn, de enige zoon uit het tweede huwelijk van Cornelia Hooymans, trouwt op 14 mei 1890 met de 22-jarige Cornelia Wilhemina Jansen. Hij is zes jaar ouder dan zij. Het echtpaar krijgt negen kinderen, van wie er drie in het eerste levensjaar overlijden.

Na 1900

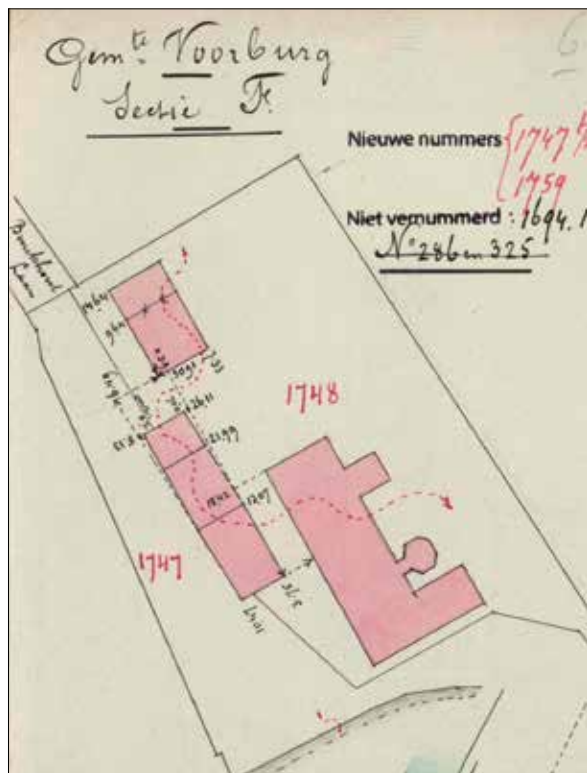
Er wordt in 1901 een stuk aan- en bijgebouwd, getuige het hierbij afgebeelde veldkaartje van het kadaster. Veldkaartjes werden letterlijk 'in het veld' getekend en tonen veelal iets meer detail dan de hulpkaarten, die later 'op kantoor' werden gemaakt. Zo werden de afmetingen nauwgezet genoteerd, terwijl die op de hulpkaarten weggelaten werden. Goed is te zien hoe merkwaardig de Binckhorstlaan om de boerderij heen loopt. Linksboven staat nog de aanduiding van de laan, daarna gaat die over het perceel F1747 (weg), buigt linksom onderlangs de boerderij en gaat dan weer rechtsom richting Broeksloot.

In 1908 neemt Den Haag een flinke hap uit Voorburg. Daarmee komt de Binckhorst ineens in een andere gemeente te liggen. Leonardus Cornelis Hogendoorn wordt overgeschreven op legger 34 van het kadaster van 's-Gravenhage en de boerderij krijgt perceelnummer AP441.

Op 16 december 1912 komt Leonardus Cornelis Hogendoorn op 83-jarige leeftijd te overlijden. Als plaats van overlijden is Den Haag genoteerd, wat gezien de annexatie van de Binckhorst correct is. Hij is dus niet naar Den Haag verhuisd, maar Den Haag heeft ook hem ingelijfd!

Het einde

Toen A.C. Hogendoorn in 1930 stopte met boeren, verkocht hij de boerderij aan de Gemeente Den Haag, die haar vervolgens verhuurde aan J. de Jong uit Rijswijk. De boerderij werd in 1933 geheel door brand verwoest. De oorzaak was onvoorzichtigheid van twee van de boerenzonen. Ze hadden bij het licht van een petroleumlamp

In 1901 wordt er flink bijgebouwd bij De Binckhorst. De schuur of stal, opzij van de boerderij, wordt verlengd en daarnaast wordt nog een nieuwe schuur gebouwd. De merkwaardige loop van de Binckhorstlaan is hier goed te zien. Kadastrale veldkaart Voorburg, 1901.

Collectie Kadaster

benzine uit een vat gepompt voor de spitmachine. De vlam sloeg in dat vat en vervolgens greep het vuur snel om zich heen. Er waren geen persoonlijke slachtoffers, maar een paar varkens die in de stal stonden, kwamen wel in de brand om. Op een kadastrale hulpkaart uit 1943 is nog goed te zien dat het hoofgebouw (voorheen genummerd als AP441) er niet meer is en dat het totale perceel nu de aanduiding AP1117 krijgt. Niet lang daarna zijn alle resterende gebouwen gesloopt.

Noten

- 1 *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2.
- 2 A.W. de Vink, 'Voorburgsche Buitenplaatsen'. In: *Die Haghe. Bijdragen en mededeelingen* (1903).
- 3 Burgerlijke Stand van Voorburg, registers van geboorten, huwelijken en overlijden. Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg en CBG.
- 4 Kadastrale leggers en wijzigingskaarten. Kadaster, Zoetermeer.
- 5 G. Gorris e.a., *Dorp aan de Vliet*. Geschiedenis van Voorburg. Eerste druk. Voorburg, 1953, p. 232 en 244 [tweede druk, 1960, derde druk, 1977].
- 6 Bevolkingsregisters van Voorburg. Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg en CBG.

Laatst overgebleven boerderij aan de Binckhorstlaan. Het gezichtspunt is hetzelfde als dat van het schilderij eerder in dit artikel. De overeenkomsten zijn treffend. Het schilderij is dus vermoedelijk in ongeveer dezelfde tijd gemaakt. Krijttekening van W.G.F. Bosman, 1932. Collectie Gemeentearchief Den Haag

Boerderij De Binckhorst had eerst perceelnummer AP441. De contouren van de afgebrande boerderij zijn nog zichtbaar. De bijgebouwtjes worden pas later afgebroken. Het nieuwe perceelnummer wordt AP1117. Kadastrale hulpkaart Den Haag, 1943. Collectie Kadaster

Overburg

Een royale Huysmans Wooning

Peter Spangenburg

*Boerderij Overburg, voor-
aanzicht. Schilderij van
B.J. Brouwer, 1931.
Particuliere collectie*

Staande aan de Broeksloot op de Overburgkade wordt men in 2013 door niets meer aan boerderij Overburg herinnerd. Behalve natuurlijk door de naam van de straat en de aanwezigheid van de Broeksloot, vanouds de plek waar in Voorburg boerderijen werden gesticht, naast de omgeving van het Oosteinde.

Het gebied waar de boerderij lag, stond bekend als de 'Noordboezem'. De Broeksloot maakt ter hoogte van de huidige Tusschenburgstraat een knik. Daar vlakbij, ongeveer ter hoogte van wat nu Overburgkade nr. 42 is, lag de boerderij Overburg.

Ernaast, in de richting van Voorburg, lagen in de negentiende eeuw de tuinderijen Het Paradijs en Tuinlust, waarover elders meer. In de richting van Rijswijk was er geen directe belending. Wat verderop lag de boerderij Haagzicht.

Historie

Volgens Voorhoeve bestond de boerderij al in 1500.¹ In vroeger jaren heette de boerderij die hier stond 'Noorderburch'. Zo staat op een kaart van Kruikius uit 1712 'Noorderburch' genoemd op de plaats waar later Overburg ligt.² Later werd de naam 'Noorderburch' of 'Noordenburg' gegeven aan een boerderij vlakbij de huidige Noordenburglaan.³ In 1731 echter wordt al gesproken over 'Overburg' aan de Broeksloot (zie hieronder). In de periode tussen 1712 en 1731 heeft dus de naamwisseling plaats gevonden, al of niet gepaard gaand met (ver) nieuwbouw van de boerderij. Waarom een naamwisseling plaats vond en de naam Overburg aan deze boerderij werd gegeven is niet duidelijk. De vraag is ook of er een relatie was met Huize Overburg. De koopakte uit 1828 die hieronder nog ter sprake komt, duidt op een relatie tussen beide. De gezamenlijk gekochte landerijen en opstallen omvatten zowel de boerderij als (restan-

ten van) de buitenplaats Overburg. Ook in een in 1888 verschenen boek *Nieuwe wandelingen door Nederland* wordt die relatie gelegd door de schrijvers. Zij zeggen het volgende over hun wandeling van Huize Arentsburg naar de kern van Voorburg:

Tot Voorburg is de weg weinig belangrijk. Van de voormalige buitenplaatsen is Overburg een boerderij geworden, Redenburg een bleekerij. Maar Heeswijk, dat den heer Hekmeijer toebehoort en Middelburg, het eigendom van den heer Frieze, zijn nog uitgestrekte, schoone, moderne lustplaatsen, des zomers bewoond en in goeden staat onderhouden. Ook Huygens' Hofwijck bestaat nog.⁴

De boerderij is op 23 november 1931 door de laatste bewoner, Jacob Gerrit de Raadt, ontruimd⁵ en in 1932 gesloopt. Het adres was toen Prinses Mariannelaan 84a. In het kadaster was het perceel bekend als Gemeente Voorburg sectie F, nummer 489. Het huis en erf omvatte toen nog 26 are en 17 centiare. De sloop maakte ook daar de bouw van nieuwe burgermanswoningen

Boerderij Overburg, achter- en zijaanzicht. Tekening in krijt en houtskool van J.J.W. de Munck, circa 1925.

Collectie Boers-Soeterik

Boerderij Overburg, achteraan- zicht, met Broeksloot richting zuidwesten. Fotograaf en jaar onbekend.

Collectie Kees van der Leer

mogelijk. Rond die tijd waren of werden vrijwel alle Voorburgse boerderijen gesloopt. Voorburg veranderde definitief van aanzicht.

Uiterlijk

De boerderij lag in de negentiende eeuw met de voorgevel in de richting van de huidige Prinses Mariannelaan. De achtergevel bevond zich op een korte afstand van de oever van de Broeksloot en vlak daarbij een kleine ophaalbrug om de huidige Binckhorst aan de overkant te kunnen bereiken. Behalve van het hoofdgebouw met erf is er sprake van een schuur en hooiberg.

De boerderij (of bouwmanswoning) hoorde tot het type der 'hallenhuizen', zoals vrijwel alle boerderijen in Voorburg. Van oorsprong is een hallenhuys een langgestrekt, driebeukig gebouw met de deel in het midden en de stallen aan weerszijden. De boerderijen waren ooit allemaal met stro of riet gedekt en hadden lemen vakwerk wanden. Verstening van de muren en opkomst van de dakpan is een ontwikkeling van de laatste paar eeuwen, toen de welvaart op het platteland steeg. In het voorste gedeelte bevindt zich doorgaans het woongedeelte, daarachter is dan de deel met de stallen, die van het

voorhuis wordt afgescheiden door een brandmuur. Boven de deel is de opslag van hooi dat door het hooiluik naar binnen wordt gebracht. Het hooi kan van boven de deel makkelijk in de stallen aan weerszijden van de deel worden gelegd. Hallenhuizen kwamen vooral voor in Oost- en Midden-Nederland.

Boerderij Overburg kan getypeerd worden als een 'hallenhuys met kruk'. De woning is van oorsprong rechthoekig waarbij het woongedeelte aan één zijde is uitgebouwd. Het aangebouwde werk- of stalgedeelte is bij alle hallenhuizen ongeveer gelijk.⁶ Enkele hardstenen traptreden leidden naar de voordeur. Links ervan een zogenaamde opkamer. Het dak was rietgedekt. Een van de kamers aan de voorkant had behang van zeer dik papier waarop verschillende bijbelse voorstellingen waren afgebeeld. In de gang waren prachtige blauwe tegels die bij de afbraak allemaal zijn verdwenen.⁷

De landerijen van de boerderij omvatten bouwland, weiland, bos en hakhout, boomgaarden en een wating. Een deel ervan lag aan de overkant van de Broeksloot. Gezien de typering van de landerijen betrof het een gemengd bedrijf. Het Voorburgs gemeentelijk jaarverslag over landbouw van 1881 bijvoorbeeld maakt gewag van de veestapel van de bewoner J.D. de Raadt. Hij had als pachter de beschikking over 31 hectaren. Op de weilanden daarvan weidden dat jaar gemiddeld 32 melkkoeien. Daarnaast had hij twee werkpaarden in gebruik. Dat maakte hem een vrij grote boer. Slechts drie collega's in de gemeente hadden dat jaar meer melkkoeien. In datzelfde jaar ondervonden de boeren nadelen van schadelijk gedierte, met name muizen en mollen. Er werden geen nadelen van plantenziekten gemeld. Ook was er overlast geweest van hoog water. De omvang van de daardoor geleden schade was 'niet met juistheid op te geven'. Invloed had het wel op de aardappeloogst en op de hooilanden die 'middelmatig' waren.

Niet alleen het vee, de geteelde producten en het fruit droegen bij aan de opbrengst van het bedrijf. Ook werd regelmatig hakhout verkocht. Daarvan werd melding gemaakt in de plaatselijke couranten. Onder andere op 24 december 1834 verscheen een advertentie in het Dagblad van 's-Gravenhage over een aanstaande houtverkoop:

Boerderij Overburg, vooraanzicht. Fotograaf en jaar onbekend.

Collectie Kees van der Leer

HOUTVERKOOPING, op den woning genaamd Overburg bewoond door den Bouwman Vellekoop, gelegen aan de Straatweg nabij de Geestbrug, onder Voorburg op Zaterdag den 27 december 1834, des voormiddags ten tien uren van een buitengewoon groote partij extra zwaar Elzen HAKHOUT, te zamen eene uitgestrektheid hebbende van 1800 Nederlandsch ellen, alsmede eene aanzienlijke partij Willegen KNOTHOUT, staande langs den gemelden Straatweg aldaar. Kunnende zeer gemakkelijk zoo te water als te land worden vervoerd, en zullende de verkooping geschieden op dag tot 1^e Mei 1835, mits behoorlijke borgen worden gesteld.

Eigenaars

De Amsterdamse Courant van 7 juni 1731 bevat een officiële mededeling waarin de veiling en verkoop van Overburg wordt aangekondigd 'op 23 juni a.s. aan de Kolveniers of Nieuwe Doelen in 's-Gravenhage'. Eduard van Velzen, notaris en rentmeester aldaar zal veilen een 'zeer welgelegen Boere Wooning, genaemt Overburg in den Ambagte van Voorburg', een kwartier gaans van

[...] den Geestbrugge of Delftse Trekvaart hebbende zyn ingang van achteren op de grote gemeene weg en van voren aan de Broeksloot ... bestaende in een royale Huysmans Wooninge, Stallinge voor 19 Beesten Schuur, Bergen, steene Wagenhuys

*Boerderij Overburg, achteraan-
zicht, met Broeksloot richting
zuidwesten. Tekening van
J.J.W. de Munck, circa 1925.
Collectie Boers-Soeterik*

Stallinge voor 3 Paerden met een Dorschvloer daarachter: Zynde de voorsz. Wooning en Landeryen groot 26 Morgen 1 Hond en 96 Roeden so Wey Zaey- als Warmoesland, mitsgaders een beplante Tuyn met allerhande keurlyke Vrugten, en rondom beheyngd en beplant met Perziken, Karsen en andere Vrugtbomen met een steene Speelhuys en Kook keuken, hebbende uytzigt over het land op 's-Gravenhage, alles in de publyke biljetten, met desselfs Percelen en Belendinge nader uytgedrukt: Zynde dezelve Wooning zeer bequaem, buyten het Wey-, Hooy en Zaeyland, tot het aanleggen van een Buytenplaets; werdende dezelve Wooning en Landeryen verhuurd aan Gerrit Halverhout, voor de Somme van 425 guldens in 't jaer en heeft daer nog huur aen tot Kerstmis 1734 en de Huyzinge May daer aen volgende; en de Tuyn die apart verhuurt word, doet in huur 110 guldens en is verhuurt tot Primo February 1734.

Ook toen wist men wervende advertentieteksten te schrijven. De Vink⁸ vermeldt dat boerderij Overburg, 'vroeger Noorderburch', in 1731 door Jacobus Tijken

Boerderij Overburg en opstallen van tuinderij Het Paradijs met de Broeksloot richting noordoosten. Fotograaf en jaar onbekend.

Collectie Kees van der Leer

werd gekocht voor 6.950 gulden, vermoedelijk dus bij deze veiling. Over de genoemde Gerrit Halverhout meer hieronder. Hij en zijn erfgenamen zijn mogelijk ook enige tijd eigenaar geweest vanaf 1734.

In 1808 wordt de woning met landerijen te huur aangeboden door meester metselaar L. Donker, die toen kennelijk eigenaar was, via een advertentie in de Haagsche Courant van 12 Februari en een aantal dagen later nog twee keer.

TE HUUR, om terstond te aanvaarden, eene aangename BUITENPLAATS, genaamd OVERBURG, continerende de heeren-huizingen verscheiden vertrekken en verdere offices, Tuinmans-Huis en Schuur, waarin eene Stallinge, Menagerie; voorts Tuinen voorzien van extra vruchtdragende boomen, Bosch en verdere wandelingen, gelegen tusschen den Agterweg en de Broeksloot, onder den Ambagten van Voorburgen aldaar te bevragen by den Mr. Metselaar L. Donker.

Vóór de eigenaars die hieronder uitvoerig worden beschreven, was ene Cornelis van Rijn eigenaar van Overburg en omringende landerijen. Dat blijkt uit de koopakte waarmee Dirk Lammers de bezittingen verwierf.

Lammers

Gedurende het midden van de negentiende eeuw was de familie Lammers uit Den Haag eigenaar van boerderij Overburg. Bekend is dat Dirk Lammers, koopman te Den Haag en wonende aan de Bierkade 5 aldaar, sinds 1828 eigenaar was. Hij leefde van 1786 tot 1866. Hij was een zoon van Barend Lammers († 1807), papierverkoper, en Alida Antonia Schouten (1760-1811). Zijn vader was vermoedelijk omstreeks 1775 uit Zutphen naar Den Haag gekomen om bij zijn oom Andries Windesch in diens papierwinkel op het Spui te gaan werken. In dat jaar werd hij lid van het gilde van boekdrukkers, -binders en -verkopers. Hij trouwde op 4 juni 1780 in de Kloosterkerk. Hij begon net als zijn oom een papierhandel op het Spui. Nadat de ouders waren gestorven nam Dirk de zaken over. Dirk bezat, naar men zei, meer dan 100 huizen in Den Haag en nog vele grote pachtboerderijen

in Haag Ambacht. Er werd gezegd dat hij even rijk was als gierig.⁹

Op 9 juni 1828 stond in het Dagblad van 's-Gravenhage een mededeling over 'Zuivering van legale hypotheken'. De mededeling behelst dat uit een exploit van J.C. van der Blom, deurwaarder bij de rechtbank in 's-Gravenhage, blijkt dat Dirk Lammers, koopman, wonende op het Spui, op 22 Mei 1828 een onderhandse akte van koop en verkoop heeft gedeponneerd tussen Cornelis van Rijn, bouwman wonende aan de Broeksloot in Voorburg (verkoper) en Dirk Lammers (koper) waarbij de koper voor de somma van 19 duizend vijf honderd gulden eigenaar werd van:

1^e Eene HUISMANSWONING met Koe- en Paardenstalling, Schuur, twee Bergingen en verdere Getimmerden, daartoe behorende met verschillende percelen Wei- en Teelland, te zamen groot of verongeldende voor 7 bunders, 23 roeden en 84 ellen staande en gelegen in den ambachte van Voorburg aan de Broeksloot belend, volgens transportbrief, ten oosten Johannes Schuurman, ten westen den heer van den Binkhorst, ten zuiden den Heerenweg, ten noorden de gemelde Broeksloot [...],

2^e verschillende andere landerijen in die omgeving en

3^e den GROND of het ERF waarop *bevorens gestaan heeft* [cursivering van mij, PS] de Buitenplaats Overburg met de daarop nog staande getimmerden gelegen aan het Westeinde van den ambachte van Voorburg benevens eene partij WEI- of HOOILAND [...] belendende en strekkende, voor zoo verre den hier voren gemelden Grond of Erf en de daar eerst overliggende Wei- of Hooilanden aangaat, voor van den Heerenweg af, noordwaarts op, over den Broeksloot, tot aan de watering toe, ten oosten mevrouw van de Kasteele en den heer Schas, ten westen van Ryn en den heer Hendrik Swaan, ten zuiden de voornoemde Watering, en ten noorden de Erven van Martinus Overstraten, junior; [...].

Na zijn kinderloos overlijden in 1866 gingen alle bezittingen over in handen van zijn zuster Johanna Antonia Roelofs geboren Lammers, weduwe van Hendrik Roe-

lofs. Zij waren in 1808 getrouwd en woonden in de Molenstraat in Den Haag. Haar man was ambtenaar. Ze kregen een zoon in 1813. Na het overlijden van haar man in 1843 en haar zoon in 1844 verliet zij de Molenstraat en trok in bij haar broer op de Bierkade. Na het overlijden van haar broer was zij ineens een rijke weduwe met geld en diverse panden en pachtboerderijen. Zij overleed in 1874. Geschat wordt dat zij toen in ieder geval zes en misschien wel acht miljoen gulden naliet. Nog in het jaar van overlijden van haar broer liet Johanna Lammers een geheim testament opmaken, dat later diverse malen werd aangepast. De van huis uit Nederlands gereformeerde vrouw stelde legaten beschikbaar aan charitatieve instellingen van alle gangbare kerkelijke gezindten, zeer opmerkelijk in een tijd van toeneemende verzuiling. Daarnaast stelde ze de voorwaarde dat ter herinnering aan haar broer een stichting met zijn naam in het leven moest worden geroepen, opdat ook in de toekomst een aantal goede doelen gesteund

Kind voert de kippen bij boerderij Overburg. Fotograaf en jaar onbekend.

Collectie Kees van der Leer

kon worden. In Den Haag bestaat nu nog het Hofje van Lammers. Het hofje is opgericht in 1875 uit haar nalatenschap. Het was half voor protestantse en half voor katholieke bewoonsters. Zeker is dat verder een bonte reeks van instellingen in Den Haag van de erfenis van weduwe Roeloffs-Lammers heeft kunnen profiteren. Zij bedacht onder meer het Sint Nicolaas Gasthuis, de Diaconie der Nederduitsch Hervormde gemeente, de Diaconieschool der Nederduitsch Hervormde gemeente, het Roomsch Catholijk Parochiaal Armbestuur, het Rooms Catholijk Fonds van Liefdadigheid, het Willibrordus Gesticht in de Oude Schoolstraat, de Vereeniging van de Heilige Vincentius van Paulo, het bestuur van het Israëlitisch weeshuis, het Luthers weeshuis en het Idiotengesticht voor Minderjarigen. De afwikkeling van de erfenis was in handen van drie executeurs. Het ging om bekenden uit het zakenleven van haar overleden broer, de heren Jacobus Johannes Duijnstee, Maarten Kruijt Arieszn en Jan Leonard Wiercx, respectievelijk een grondeigenaar, een boekhouder en een notaris. De familie (neven en nichten) spande zich in om ten minste een deel van de erfenis toegewezen te krijgen, maar trok uiteindelijk aan het kortste eind. De zaak zorgde voor zoveel ophef dat kranten in heel Nederland

*Boer aan het werk op boerderij Overburg. Fotograaf en jaar onbekend.
Collectie Kees van der Leer*

er vol van stonden, zeker nadat de journalist J.A. de Bergh in april 1876 het door hem geschreven toneelstuk *De miljoenerfenis* of het driemenschap liet opvoeren. Deze klucht trok volle zalen in Amsterdam en Den Haag. De Bergh ontkende dat er verband was tussen zijn toneelstuk – dat rond 1841 was gesitueerd – en de Haagse erfeniskwestie. Toch moet de zaak voor hem een bron van inspiratie zijn geweest. Zijn scherpe reacties op de verwijten van de executeurs wekken bovendien de indruk dat hij het vuurtje graag verder opstookte. Hij liet zelfs vlugschriften over de affaire drukken, om ze uit te strooien vanuit een luchtballon die vanaf het terrein van de nieuwe gasfabriek in Den Haag zou opstijgen. In De Berghs verslag over die tocht op 8 juli is te lezen dat er was geproost ‘op al de inwoners van den Haag op drie na’.¹⁰

Duijnstee

Toen de rook was opgetrokken bleek J.J. Duijnstee in 1874 eigenaar van de boerderij Overburg te zijn. Tot zijn deel van de erfenis hoorde onder andere ook de hoeve ‘De Hoogkamer’ met land en Voorschoten en Zoeterwoude, 34 jaar lang gepacht door Dirk Meijer, landbouwer te Voorschoten. Duijnstee verhoogde de pacht tot fl. 3.500,- per jaar. Meyer kon dit in 1880 niet opbrengen en bleef fl. 2.100,- schuldig. Op 14 juli 1881 verliet Meijer tijdelijk de boerderij. Op 16 juli legde Duijnstee beslag en liet een bewindvoerder aanstellen. Er bleek toen dat Meijer een deel van zijn vee had afgevoerd. De procureur van Meijer, mr. D.S. van Emden, wilde niet pleiten voor de rechtbank omdat hij de zaak ‘te leelijk’ vond om zich ermee in te laten en de Leidse Vee-assurantie Maatschappij trok zich het lot van Dirk Meijer aan. Zij vroegen de heer De Bergh, auteur van het toneelstuk *De miljoenen-erfenis* om ook over deze zaak een toneelstukje te vervaardigen.

Duijnstee was in 1835 geboren in Den Haag en overleed in 1919 in dezelfde plaats. Hij was Hoogheemraad van Delfland en lid van Provinciale Staten van Zuid-Holland geweest. Hij heeft enige jaren (1891 - 1893) op Huize Eemwijk in Voorburg gewoond. Hij had nog veel meer bezittingen, waaronder enige tijd een bierbrouwerij in St. Michielsgestel.¹¹ Hij trouwde in 1857 met Maria The-

resia Leenen (1836 - 1875) en na haar overlijden in 1876 met haar zus Wilhelmina Pauline Leenen (1857 - 1930). Met hen had hij 23 kinderen.¹² Na het overlijden van J.J. Duijnsteek kwam Overburg toe aan zijn erfgenamen, samen met andere gronden en opstallen in en buiten Voorburg. Regelmatig schoven bezittingen tussen de verschillende erfgenamen, zoals in 1922, toen onder andere Overburg van een zoon werd overgenomen door de weduwe.

Gemeente Voorburg

In 1925 was de gemeente Voorburg eigenaar van grond en opstallen, kennelijk al met de bedoeling te zijner tijd tot afbraak over te gaan voor een nieuwe stadsuitbreiding. Tot die tijd werd de boerderij verhuurd aan de familie De Raadt. Zoals eerder vermeld, vond de afbraak in 1932 plaats.

Bewoners

Uit de *Kwartierstaat Duivenvoorden*¹³ blijkt dat eerder genoemde Gerrit Leendertsz Halverhout in het midden van de achttiende eeuw ten minste enige jaren Overburg (in de kwartierstaat per ongeluk aangeduid als Overbrug) heeft bewoond dan wel in zijn bezit had. Mogelijk heeft hij het aan het einde van zijn huurperiode in 1734 gekocht van Jacobus Tijken, die in 1731 eigenaar werd (zie hierboven).

Zijn grootvader, ook Gerrit L. Halverhout genaamd, was warmoezier (tuinder) aan het Spui in Den Haag en hij was daarbij Hoofdsman van het Adamsgilde (voorzitter van het gilde van tuinders). Zijn vader Leendert Gerritsz werd in 1671 in Den Haag geboren en trouwde in 1694 aldaar met Willemina Rosenburgh, ook uit Den Haag. Gerrit Leendertsz werd geboren op 3 juli 1693 en gedoopt in Den Haag. Hij trouwde daar in de R.-K. kerk met Willemina Claasdr van der Klugt (of Clught) uit Wasenaar. Beiden zijn overleden in Voorburg; zij in of na 1753, hij in 1763.

Behalve bouwman (boer) was hij ook een van de plaatselijke ambachtsbewaarders van Voorburg in ten minste 1740 en 1761, mogelijk in meer jaren. Ambachtsbewaarders vormden het bestuur van een ambachtsheerlijkheid onder de ambachtsheer met daarnaast nog de schout en het college van schepenen. Ambachtsbewaar-

ders (telkens twee) bestuurden samen met de schout het ambacht (dorp). Hun aandacht ging vooral uit naar financiën en openbare werken. De ambachtsbewaarders werden jaarlijks aangesteld door de ambachtsheer. Hun zittingstijd was een jaar maar ze werden vaak herbenoemd. Ambachtsbewaarders moesten goeude burgers zijn. Het lijkt waarschijnlijk dat zij dan ook in de gemeente waar zij werden aangesteld, over onroerend goed of ten minste land moesten beschikken. Daaruit kan worden afgeleid dat hij waarschijnlijk ook eigenaar van Overburg was in die jaren.

De constatering dat de grootvader van Halverhout hoofdsman van het Adamsgilde was en dat hijzelf ambachtsbewaarder is geweest, leiden ertoe aan te nemen dat de familie een zekere welstand had bereikt. Dit, gecombineerd met de eerder geciteerde opmerking van Craandijk en Schipperus ('Van de voormalige buitenplaatsen is Overburg een boerderij geworden [...]'), geeft ook grond aan de gedachte dat de buitenplaats Overburg en boerderij Overburg bij elkaar hebben gehoord en wellicht dat de boerderij zoals wij die nog kennen uit afbeeldingen, eerder buitenplaats werd genoemd. Verder onderzoek kan hier misschien uitsluitel bieden.

Dat Gerrit Leendertsz wel degelijk ook Overburg bewoond heeft, kan blijken uit een lijst van alle families en huishoudens en 'contribuabele personen' in het dorp en ambacht van Voorburg van 28 maart 1742.¹⁴ Daarin, in het hoofdstuk 'Buiten het dorp' onder nummer 285: 'Broeksloot: Gerrit Halverhout, bouwman. Meent het hujs in huure waardigh 30 gl. 's jaars, gebruijckt daaraan 24 mergen lands, hout een wagen en een paart.' In eenzelfde soort lijst uit 1674 werd de naam Halverhout nog niet aangetroffen.

Zijn oudste zoon Nicolaas wordt in 1715 nog in Den Haag geboren.¹⁵ Hij trouwt in 1839 in Voorburg met Jannetje Winter. Alle kinderen uit dit huwelijk worden in Den Haag geboren. Na een kinderloos tweede huwelijk in Den Haag trouwt hij in 1762 voor de derde keer met Maria van der Geest, waarbij zowel Den Haag als Veur zijn aangetekend. Het eerste kind uit dit huwelijk wordt nog in Den Haag gedoopt (1764), maar de volgende drie in

Voorburg, tussen 1765 en 1768. Verondersteld kan worden dat Nicolaas met zijn gezin na het overlijden van zijn vader in 1763 op Overburg in Voorburg is komen wonen. In de eerder genoemde lijst wordt onder nummer 187 genoemd de jongste zoon van Gerrit (geboren in 1718): 'Oosteiijnde: Huijbert Ha(l)verhout, warmoezier. Meent in huure waardigh 36 gl. 's jaars, hout een knecht.' Deze Huijbert of Hubertus trouwde in 1740 met Marijtje Ackersdijck. Zij kregen al hun kinderen in Voorburg tussen 1741 en 1754.

In 1794 bewoonde Egburtus ten Dall Overburg, zoals blijkt uit een koopakte van Het Paradijs uit dat jaar. De omschrijving van het bezit luidde: 'Een dubbele woning met erf, schuren, warmoezierstuin genaamd het Paradijs, groot ruim 2 morgen, grenzend ten oosten aan Nicolaas Beeldenmaker en ten westen aan Egburtus Bernardus ten Dall [boerderij Overburg].'¹⁶

Zoals vermeld werd in 1808 de woning met landerijen te huur aangeboden via een advertentie in de Haagsche Courant van 12 februari.

Boerin aan het werk op boerderij Overburg. Fotograaf en jaar onbekend.

Collectie Kees van der Leer

Van Oosten en De Haas

In 1848 wordt Adrianus van Oosten (1810 – 1867) genoemd als bewoner. Deze Adrianus was getrouwd met Wilhelmina de Haas (1819 – 1872) uit Overschie. Na een scheiding van tafel en bed tussen beide echtelieden woonde Wilhelmina er later met haar nicht Gijsberta Verburg (in 1831 geboren te Voorburg) en Gerrit van Es, koopman. Deze was in 1818 in Stompwijk geboren maar had Naaldwijk als laatste woonplaats voor Voorburg. Hij overleed waarschijnlijk in 1875 in Vrijenban.

Over deze bewoners is weinig bekend. In 1851 vertrekt Adrianus van Oosten naar Rijswijk. Hij overlijdt daar in 1867. Wilhelmina van Oosten-de Haas trouwt opnieuw in 1870 met Johannes Tetteroo, waarna zij in februari 1872 op Overburg overlijdt. Johannes vertrekt een paar maanden later naar Delft.

De Raadt

In mei 1872 komen Jacobus Dirk de Raadt en Petronella van den Berg op Overburg wonen. Hij is landbouwer en in 1845 in Waddinxveen geboren. Zij is afkomstig uit Berkel. In 1873 wordt hun zoon Jacob Gerrit de Raadt geboren; hij blijft enig kind. Ook in 1873 komt de zus van Jacobus, Gerritje de Raadt voor zeven maanden bij hen inwonen. Daarna vertrekt zij naar Alkmaar. Jacob Gerrit de Raadt trouwt in 1901 met Margaretha Leeman uit Stompwijk. Zij verhuizen naar de Paradijsstraat. Hij is behalve landbouwer ook melkhandelaar. Zij krijgen zeven kinderen van wie de eerste twee in Den Haag worden geboren en de rest in Voorburg. Ze zijn dan weer naar Overburg verhuisd. Van de vijf dochters overlijdt de jongste op 9-jarige leeftijd.

Hun jongste zoon Bert (Engelbertus), geboren in 1912 en later melkhandelaar in Voorburg, trouwt in 1938 met Johanna Erna Göring, zus van Hermann Göring.¹⁷ Vader Jacobus is ondertussen in 1924 overleden en in 1927 moeder Cornelia de Raadt-van den Berg.

Ondertussen is de gemeente Voorburg eigenaar geworden van de boerderij en het land. Het geheel wordt een aantal keren door de gemeente aan de familie verpacht, steeds voor een korte termijn. Zo wordt in raadsstukken van de gemeente Voorburg op 23 januari 1925 gemeld dat grond 'ten noordwesten van de Pr. Mariannelaan' wordt verpacht aan J.D. de Raadt (die dan al bijna 4

maanden is overleden), groot 2 hectaren en een woning, voor respectievelijk fl. 175,- per hectare en fl. 300,-. In 1932 volgt sloop van de boerderij. De laatste pachter, Jacob Gerrit de Raadt, overlijdt in 1936.

Noten en bronvermelding

- 1 C.H. Voorhoeve, *Voorburg in oude ansichten*, deel 1; 1979; nr. 156.
- 2 *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, blz. 88.
- 3 Bernard Dijkman, *De straten op de lanen in* (1993).
- 4 J. Craandijk en P.A. Schipperus, *Nieuwe wandelingen door Nederland*. 1888, blz. 206.
- 5 Archief gemeente Voorburg; 1929 – 1939; invent. Nr. 65.
- 6 *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, blz. 14-15.
- 7 *ibid.* Voorhoeve.
- 8 A.W. de Vink, 'Voorburgsche buitenplaatsen'. In: *Die Haghe, bijdragen en mededeelingen* (1903), blz. 261-366.
- 9 Gebaseerd op: Wikipedia, www.oocities.org/bierkade
- 10 E. Kloek (red.), *1001 Vrouwen uit de Nederlandse geschiedenis*. Nijmegen, 2013, blz. 904 e.v.
- 11 Diverse sites internet.
- 12 Genealogie Online; stamboom Driessen.
- 13 *Kwartierstatenboek I*, 1978, herdruk 1992 (Genealogische vereniging Prometheus en anderen).
- 14 Lijste off quohier ingevolge de publicatie en reglement van de Ed.Gr.Mog. Heeren Staten van Holland ende Westvriesland van dato den 28^e Maart 1742 bij ons onderschreven Jan Foreest en Cornelis Munts als Commissarissen over Voorburg met assistentie van den Secretaris aldaar geformeert en opgesteld van alle familien off huijshoudingen en contibuabele personen over den voorsz. dorpe en ambachte van Voorburg.
- 15 Deze en volgende informatie over de familie Halverhout is afkomstig uit: J.W. de Ridder, *Stamboom Halverhout*. Gouda, 1994.
- 16 Rolf van der Krogt, 'Een aards Paradijs'. In: *Historisch Voorburg*, jaargang 7 (2001), nummer 1; blz. 18-29.
- 17 Bron: Stichting Hoekenburg

*De gezusters De Raadt, dochters van Jacob Gerrit de Raadt, de laatste pachter. Fotograaf en jaar onbekend.
Collectie Stichting Hoekenburg*

Tuinlust

Het fantoom van de Broeksloot

Rechts op deze afbeelding bevindt zich boerderij Overburg en linksachter de hooiberg zou Tuinlust liggen. Tekening in krijt en houtskool van J.J.W. de Munck, circa 1925. Collectie Boers-Soeterik

Martin Hooymans en Peter Spannenburg

Tot voor kort waren de samenstellers van deze HV-aflevering ervan overtuigd dat Tuinlust vroeger tussen Overburg en Het Paradijs lag. Tijdens de totstandkoming van dit artikel kwamen echter feiten boven water die daarmee in strijd zijn. Gaandeweg ontstond het beeld dat er wellicht verschillende tuinderijen van die naam zijn geweest.

15	122	Waldenburg	1822-60	1	202	-	202		45
16	123	Overburg	1822-98	16	121	-	121	1822	46

Volledige duidelijkheid is er nog steeds niet. Besloten is om de voorlopige resultaten van het onderzoek in dit artikel te publiceren, inclusief alle onduidelijkheden en tegenstrijdigheden, zodat we de lezer een aardig kijkje gunnen in de soms verwarrende wereld van het historische onderzoek. Voor de stelling dat Tuinlust tussen Overburg en Het Paradijs aan de Broeksloot lag, waren een aantal bronnen verantwoordelijk, waarvan niet in de laatste plaats de eerdere HV-publicatie 'Boerderijen in Voorburg'. Op pagina 56 van 'Historische wandelingen door Voorburg-West, Deel 2' van Stichting Hoekenburg, waar geput wordt uit de persoonlijke aantekeningen van de heer C. Soonius, vinden we het volgende:

Lopend over de Overburgkade [namelijk in de richting van Rijswijk] kwam na 'Het Paradijs' de tuinderij 'Tuinlust' ... Daarnaast, in de bocht van de Broeksloot lag de boerderij van de familie De Raadt, 'Overburg'.

In het boek 'Voorburg van boven bekeken, 1924 – 2001' staat een foto van Voorburg-West uit 1925, waarbij het bijschrift aangeeft:

Diverse boerderijen ... zijn op de foto te zien, zoals van links naar rechts Overburg, Tuinlust, het Paradijs, Vredenoord ...

Deze positie was dus het uitgangspunt van de auteurs bij het begin van de werkzaamheden aan deze bijdrage. Gebouwen op bekende foto's werden aan de hand van deze positionering geïdentificeerd als zijnde warmoezerij Tuinlust. Pas in het kader van dit tweede boerderijenboek van de HVV is het archiefonderzoek naar Tuinlust fundamenteel en grondig aangepakt. Daarvoor zijn tal van kadastrale, gemeentelijke en andere documenten doorgenomen en vergeleken. In dit hoofdstuk wordt weergegeven welke informatie beschikbaar is gekomen en welk beeld daardoor ontstaat. Eén ding is zeker: het ligt allemaal niet zo eenvoudig als we dachten. De nu bekende informatie is niet consistent. Niet alleen bleek

veel onduidelijk, ook doken – nu we gebruik maakten van de moderne digitale bronnen - documenten op die de aangenomen locatie volledig ondergroeven. De conclusie moet zijn: we weten niet zeker of Tuinlust inderdaad daar lag, waar wij dachten dat het lag, hoe het eruit zag en wie er woonde. Wel is zeker dat er in de negentiende eeuw een tuinderij Tuinlust geweest is in Voorburg-West. Tenminste één!

De zoektocht naar informatie en naar oplossingen worden weergegeven in onderstaand feitenrelaas, dat is opgedeeld in een viertal onderdelen, te weten Kadaster, Bevolking, Afbeeldingen en Overig. Als uitgangspunt geldt daarbij dus in eerste instantie dat Tuinlust is wat tot nu toe steeds door de auteurs is gedacht: een pand vlak naast Overburg in de richting van Het Paradijs, dicht aan de Broeksloot. Op het moment dat deze stellingname onhoudbaar wordt, komen andere aannames in beeld.

Kadaster

In 1832 was het totale gebied waarvan Overburg en Tuinlust deel van uitmaakten, een deel van de vele Voorburgse bezittingen van Dirk Lammers die in de bijdrage over boerderij Overburg uitvoerig wordt beschreven. Ook de bezitters na Dirk Lammers zijn dezelfde als bij Overburg. Achtereenvolgens zijn dat zijn zuster, Jacobus Johannes Duijnstee, diens erven en de gemeente Voorburg.

In 1832 is het kadastrale nummer van het perceel, waarvan wij in eerste instantie aannemen dat Tuinlust daar later moest komen, C423. De beschrijving ervan is 'schuur, erf', groot 2 roeden, 96 ellen. De tuinderij zelf bestaat dan vermoedelijk nog niet. De schuur en het erf behoren naar alle waarschijnlijkheid bij boerderij Overburg. De beschrijving blijft tot 1876 identiek. Op het oorspronkelijke minuutplan dat in 1832 van kracht werd, ziet het perceel er zeer eenvoudig en veel kleiner uit dan later. Veranderingen in de situatie worden op het kadaster vastgelegd op zogenaamde 'hulpkaarten'. Er is geen enkele hulpkaart gevonden waaruit kan blijken dat

Regel 46 van artikelnummer 102, Dirk Lammers. Kadastrale leggers Voorburg, 1832. Collectie Kadaster

Overburg ligt links, rechts zou dan een voorloper van Tuinlust zijn. Bovenlangs loopt de Broeksloot. Detail minuutplan van Voorburg Sectie C, 1832. Collectie Kadaster

Perceel C423 gaat over naar F480. Artikelnummers tot 1876 zijn 102 (Dirk Lammers) en 691 (erven Lammers). Register 71 Voorburg Sectie C, 1832-1876.

Collectie Kadaster

1123	102.691	1876	406.
1124	102.691	1876	407.
1125	102.691	1876	408.

Perceel F480 is te vinden op legger 53 (Duijnsteec c.s.), wordt later F2586, en komt van C423. Register 71 Voorburg Sectie F, 1876.

Collectie Kadaster

8	53	Later	2586.	421
9	53		2506	421
10	53		2506	423
11	53		2506.	421
12	53		2506.	421

Op legger met artikelnummer 53 staat op regel 47 de omschrijving van F480: Huis, schuren en erf. Kadastrale leggers Voorburg, 1876.

Collectie Kadaster

1123	102.691	1876	406.	53 111
1124	102.691	1876	407.	53 111
1125	102.691	1876	408.	53 111
1126	102.691	1876	409.	53 111

Bijbouw van kassen. Kadastrale hulpkaarten Voorburg, 1915.

Collectie Kadaster

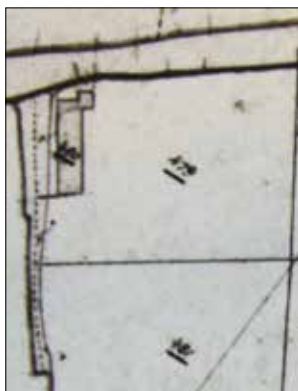
het perceel en de bebouwing tussen 1832 en 1876 zijn aangepast. Niettemin zijn beide veranderd.

metrieke stelsel en zouden twee roeden circa 0,5 are worden, maar de omvang van het perceel is nu 2 are, 55 centiare. Kijken we naar een deel van het minuutplan

Bij de kadastrale omnummering van alle percelen van Voorburg in 1876 krijgt het betreffende perceel een ander nummer: F480. Dit gegeven is te vinden in Register 71 sectie C en sectie F (zie afbeelding). Het feit dat daar geen doorhalingen staan, bewijst ook dat het perceel C423 bij de omnummering nog steeds zijn oorspronkelijk nummer heeft en dus niet verbouwd is.

Op de hierbij afgebeelde uitsnede van Register 71 Sectie F zien we dat perceelnummer F480 te vinden is op legger 53, hetgeen het nieuwe artikelnummer is van Jacobus Johannes Duijnsteec.

Zoeken we het desbetreffende artikel op, dan wordt dit feit bevestigd. Als we echter verder kijken dan is de omschrijving veranderd! Er staat nu opeens: 'Huis, schuren en erf'. Ook de grootte van het perceel is veranderd. Bij de omnummering is overgegaan naar het

Op de kaart van 1876 heeft het pand F480 duidelijk een andere vorm. Detail minuutplan van Voorburg Sectie F 2, 1876.

Collectie Kadaster

van 1876 Sectie F-2, dan valt een aantal zaken op: F480 ziet er qua vorm heel anders uit dan het relatief kleine C423 van voor de omnummering.

Er ligt ineens een sloot tussen Overburg en het nieuwe pand F480! De perceelindeling van het bouwland is sterk gewijzigd. C421, de enorme lap grond, die van de Broeksloot naar de Achterweg (nu Prinses Marianne-laan) liep, en van Overburg tot aan Het Paradijs, is nu opgesplitst in tien min of meer vierkante stukjes.

Het lijkt er sterk op dat de bouw van het huis er in de kadastrale vastlegging tussendoor is geglipt. Vermoedelijk is het ergens rond 1870 gebeurd, toen de enorme operatie van het omnummeren al in gang was gezet. Dat moet een gigantisch karwei geweest zijn, waar jaren overheen gegaan zijn! Er is dus gemakshalve niet meer een hulpkaartje voor sectie C gemaakt. De nieuwe situatie is direct als zodanig in de nieuwe kaart ingetekend. Er is ook nergens een 'staat van verandering' te vinden, waarschijnlijk om dezelfde reden. Men heeft het vermoedelijk gemakkelijker gevonden om het meteen maar in de nieuwe vorm op te voeren.

Rond 1914 is er een wijziging, die wél een hulpkaartje oplevert. De datum van het kaartje is 'September 1915', maar het is onduidelijk of deze kaartjes vooraf of na de bouw werden gemaakt. Het gaat om het bijbouwen van een kas en tevens het samenvoegen van vijf percelen (het huis en vier van de vierkantjes) tot één perceel F2586. De vorm van het huis is nog steeds hetzelfde als op de kaart van 1876. Administratief landt het geheel

PERCEEL NUMMER of plaatsnaam naam	VORM of afmeting oppervlakte	SOORT van grond	HOOFDTEK naam	Eigendom naam of plaatsnaam	Onder aangewezen aan andere percelen	Onder aangewezen aan andere percelen	Onder aangewezen aan andere percelen	Onder aangewezen aan andere percelen	Onder aangewezen aan andere percelen	Onder aangewezen aan andere percelen	Onder aangewezen aan andere percelen	AANWIJZEN der akten en omnummering		
												13.	14.	
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

op regel 111 van artikelnummer 53 met als omschrijving 'Huis, kas, tuin'.

Bij de boedelscheiding van de betreffende percelen na het overlijden van J.J. Duijnstee - te vinden in een akte d.d. 3 mei 1922 - wordt het huis dat wij veronderstellen Tuinlust te zijn, niet expliciet als huis genoemd. Het hele gebied wordt als één geheel beschouwd. Op 16 december 1924 verkopen de erven Duijnstee al hun bezittingen in deze buurt aan de gemeente Voorburg. In geen van de akten die zijn bestudeerd, is de naam 'Tuinlust' aangetroffen, terwijl dit vroeger (voor 1876) toch veelal wel gebruikelijk was. Zo wordt Overburg steeds expliciet genoemd in deze akten. Nu is dit niet verbazingwekkend voor de akten van voor 1876, want op basis van bovenstaande zouden we mogen concluderen dat Tuinlust toen nog niet bestond. Maar dus ook niet in de akten van 1922.

Bevolking

Het Bevolkingsregister start pas in 1860. Niettemin kunnen we op basis van andere bronnen (Verpondingsregis-

*A de bouwmanswoning Overburg met het
langere stukken bouwland, eren, beplanting
en beplanting en eenige percelen eren
en bouwland onder de gemeente Voorburg
bestaande uit de gemeente Voorburg met
F. nummeren 403, 494, 492, 1561
2538 en 2586. Nu samen gezet als bouwland
over de gemeente Overburg.*

Wijziging op legger 53 ter gelegenheid van de bijbouw van de kassen: omnummering naar F2586. Kadastrale leggers Voorburg, 1876. Collectie Kadaster

Op de bovenste regel wordt de 'bouwmanswoning Overburg' genoemd; de naam Tuinlust komt niet in de akte voor. Overdrachtsakte 3 mei 1922. Collectie Kadaster

ters, Burgerlijke Stand) - zij het moeizaam - ook oudere adressen reconstrueren. Daarbij komt in eerste instantie Tuinlust niet voor, want op basis van het Kadaster (zie boven) zou deze boerderij/tuinderij toch pas vanaf ongeveer 1870 hebben kunnen bestaan.

Als we de ons nu bekende gegevens op een rijtje zetten zien we de volgende adressen (bij (?) is er onduidelijkheid):

vóór 1813: E269=Overburg, E270=une grange(?), E271=Paradijs, E272=Reedenburg, E272=Bethlehem
 circa 1817: E10=Overburg(?), E11=Paradijs, E12=Reedenburg(?), E14=Bethlehem(?)
 circa 1847: E11=Overburg, E12=Paradijs,

E13=Reedenburg(?), E14=Bethlehem
 1860: E21=Overburg, E22=Arij Vernou, E23=Paradijs, E24=Reedenburg, E25=Bethlehem
 1880: E36=Overburg, E37=Arij Vernou/Weerdenburg, E38=Paradijs, E39=Reedenburg, E40=Bethlehem
 1895: F50=Overburg, F51=Johannes Weerdenburg, F52=Paradijs, F53=Reedenburg, F54=Bethlehem

Een tijd werd verondersteld dat Arij Vernou en Helena van Dorp na de boedelscheiding van Het Paradijs overgestapt waren naar Tuinlust. Deze dwaling is ingegeven door de logica van de huisnummers/adressen. Eerst Wijk E 21-22-23-24-25, later 36-37-38-39-40 en na 1895 wijk F 50-51-52-53-54. Nader onderzoek heeft deze hypothese uiterst onwaarschijnlijk gemaakt. De gegevens

Opsplitsing van Het Paradijs. Het linkerdeel is voor Petronella Vernou en het rechterstuk voor haar broer Arij Vernou. Bewerkt detail minuutplan van Voorburg Sectie C, 1832. Collectie auteur

Een van de weinige foto's, waarop het hele pand goed zichtbaar is. Dit zou Tuinlust moeten zijn. Foto circa 1965. Collectie Stichting Hoekenburg

en kaartjes uit het kadaster laten zien dat Arij het noord-oostelijke deel van Het Paradijs toebedeeld krijgt – dus aan de kant van Reedenburg – met het huis C1080. Zijn zus Petronella Vernou verkrijgt het zuidwestelijke gedeelte met huis C1081, aan de kant van Overburg.

Maar als de volgorde van de adressen van het Bevolkingsregister wordt aangehouden, dan is dat volstrekt onlogisch. Bij een beginsituatie zoals in 1860/1870 is dat nog voorstelbaar, lopend langs de Broeksloot vanaf Rijswijk naar het Noord-Oosten richting Veur (E21-E23-E22-E24), maar na de omnummering van 1880 is dat toch niet nodig (E36-E38-E37-E39-E40), laat staan in 1890 (F50-F52-F51-F53-F54); als C1080 de nieuwe woning van Arij Vernou en daarna van Johannes Weerdenburg is, dan staan de twee ‘Paradijsen’ consequent in de verkeerde volgorde wat adressering betreft. Als gevolg hiervan moeten we accepteren, dat de bovenstaande adressen/huisnummers van Overburg, Paradijs-1, Paradijs-2, Reedenburg en Bethlehem waren. Maar dan rijst wel de vraag: welk adres was er dan vanaf 1876 voor het kadastrale pand F480, c.q. later F2586? Oftewel, wie woonden daar?

Hier zijn we op een van onze lastigste problemen aangeland. We hebben iedereen op grond van eigendomsakten (Kadaster/leggers etc.) en Bevolkingsregister aan een adres/huisnummer kunnen helpen, maar we houden een huis over: F480/F2586!

Afbeeldingen

Het is interessant te gaan kijken naar de collectie afbeeldingen, die ons bekend zijn. We voeren de volgende zaken ten tonele.

Bijgaande foto (op pagina 44) komt (onder meer) voor in de collectie van Stichting Hoekenburg. Het gebouw dat daar pontificaal in beeld staat is niet Overburg en ook niet Het Paradijs. Gezien het feit dat we vanaf de Achterweg richting kasteel De Binckhorst kijken (het torentje is nog net zichtbaar achter het dak van het pand) en het feit dat we rechts in beeld het waterorentje van Het Paradijs zien (niet op deze uitsnede zichtbaar), moeten we concluderen dat dit het bewuste pand naast (rechts van) Overburg moet zijn! Ofwel,

vanuit Voorburg gezien voor Overburg. Het donkere houten aanbouwtje rechts klopt heel goed met kadastrakaartjes met F480 en F2586. Wij beschouwden dit huis in eerste instantie als Tuinlust.

Op andere foto's, die genomen zijn vanaf de andere kant, dus vanaf de Broekslootzijde, aan de zuidelijke kant, zien we -achter Overburg, dus aan de Noordoostelijke zijde- een pand, dat bij nadere beschouwing best wel eens hetzelfde pand zou kunnen zijn als het voorgaande. Let vooral op de schoorsteen, net zichtbaar achter de brugsteunen, en de verspringing in het dak. [Op basis van andere vergelijkende analyses is vast komen te staan dat het rechterpand op de foto Overburg is.] Kortom, ook visueel zitten we dus met een pand, vlak naast Overburg, ogenschijnlijk bewoonbaar, waarvan we niet weten wat zijn naam is of wie de bewoners zijn.

Overig

En dan is er nog een aantal andere feiten, die een rol spelen in dit verhaal. In een advertentie in het 'Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage' van 5 december 1853 staat de onderstaande tekst. Deze advertentie doet vermoeden dat Tuinlust de oude boerderij Hendriks is.

Achterzijde van Overburg (rechts) en Tuinlust (op de achtergrond). De brug gaat over de Broeksloot.

Collectie Stichting Hoekenburg

* * * OPENBARE VERKOOPING, op Zaterdag, den 10 December 1853, des voormiddags ten 10 ure, op de Warmoezierderij **TUINLUST**, aan de Broeksloot, onder Voorburg, van **TUINGEREEDSCHAPPEN, TUINZADEN, GROENTEN, enz., BROEIRAMEN, STROO en RIETMATTEN**, eene **KOE**, een **KALF**, een vet **VARKEN**, eene partij **HOOL**, twee **PRAMEN**, mitsgaders **MEUBELEN en INBOEDEL**, en hetgeen verder te koop zal worden aangeboden. Alles daags vóór de verkooping, van des voormiddags 10 tot des namiddags 2 ure voor de gegadigden te zien; behoorende de te verkoopen voorwerpen, tot den onder het voorregt van boedelbeschrijving aanvaarden boedel van wijlen *J. Hendriks*, te Voorburg.

Openbare verkooping, op zaterdag den tienden December 1853, des voormiddags ten 10 ure, op de warmoezierderij **TUINLUST**, aan de Broeksloot, onder Voorburg, van **TUINGEREEDSCHAPPEN, TUINZADEN, GROENTEN, enz., BROEIRAMEN, STROO en RIETMATTEN**, eene **KOE**, een **KALF**, een vet **VARKEN**, eene partij **HOOL**, twee **PRAMEN**, mitsgaders **MEUBELEN en INBOEDEL ...**; behoorende de te verkoopen voorwerpen, tot den onder het voorregt van boedelbeschrijving aanvaarden boedel van wijlen *J. Hendriks*, te Voorburg.

Ook stond er een advertentie in de 'Opregte Haarlemse Courant' van 4 april 1865 en opnieuw in wat andere bewoordingen in het 'Dagblad van Zuidholland en 's-Gravenhage' van 12 december 1865, waarin een huis te huur wordt aangeboden, wat gezien de toestand van 1865 alleen boerderij Hendriks geweest kan zijn:

... met 1 beneden- en 2 bovenkamers, keuken, kelders, zolder enz. gelegen op Tuinlust aan de Laan van Nieuw Oosteinde, bij Voorburg, huurprijs fl. 200 Nadere informatiën zijn te bekomen ten kantore van den Notaris *H. van Zegwaard* te Voorburg.

Tuinlust als eigendom van J. Hendriks. Advertentie van 5 december 1853. Dagblad van Zuidholland en 's Gravenhage

Wederom wordt Tuinlust genoemd in een advertentie, die op Hendriks zou kunnen slaan. Advertentie van 4 april 1865. Opregte Haarlemsche Courant

letwat verwarrend echter is de omschrijving, die we vinden in 'De straten op, de lanen in' van Bernard Dijkman (uitgave gemeente Voorburg; 1993):

Tuinlust was de naam van een aan de familie Van den Akker toebehorend huis, waarin deze familie evenals de familie Van Kleef, een wasserij exploiteerde. Het was gelegen aan een grindpad, lopend vanaf het Westeinde naar de Achterweg (thans Prinses Marian-

nelaan). Langs de daar nu nog lopende spoorbaan Den Haag-Utrecht lagen de hierbij behorende gebouwen. Thans is er een sportveld.

Hier gaat het overduidelijk over het complex dat nu wordt aangeduid met 'Vrijburg'. Diverse bewoners van dit complex werden aangeduid met als beroep 'tuinier' of 'warmoezier', zowel op boerderij Vrijburg zelf als op enkele van de aanpalende kleine huisjes. Het is echter onduidelijk waar deze informatie van het boekje op gebaseerd is. Ook heeft de eerste foto die wij hierboven bespraken onder het kopje 'Afbeeldingen' gestaan bij een artikel in Historisch Voorburg jaargang 7 (2001),nummer 1 (bladzijde 25) over de historie van 'Het Paradijs' met als bijschrift:

Gezicht op een deel van tuinderij het Paradijs ... met op de achtergrond de behuizing van tuinderij Weerdenburg en het torentje van kasteel Binckhorst. Opname uit de jaren '20.

Het Bevolkingsregister van 1890 wekt echter de indruk dat de familie Weerdenburg de opvolger is van de familie Arij Vernou/Catharina Tersmette (de tweede vrouw van Arij Vernou). Als we op grond van het gestelde in de paragraaf 'Kadaster' hierboven moeten aannemen dat Arij Vernou op het noordoostelijke deel van Het Paradijs woonde, dan geldt dat dus ook voor de familie Weerdenburg en dan woonde die dus niet op F480 (het pand dat wij Tuinlust noemen)! In het zojuist genoemde artikel, waarin uitvoerig op de

TE HUUR, OM MET 1 MEI AANSTAANDE TE AANVAARDEN:
A. Een **HUIS**, met 3 beneden- en 4 bovenkamers, kelder, keuken, enz., met tuin en koepel aan de vaart, gelegen in het midden van de kom der gemeente Voorburg, huurprijs / 400.
B. Een **HUIS**, met 1 beneden- en 2 bovenkamers, keuken, kelder, zolder, enz., gelegen op *Tuinlust*, aan de Laan van Nieuw-Oosteinde, bij Voorburg, huurprijs / 200.
 Nadere informatien zijn te bekomen ten kantore van den Notaris *H. van ZEGWAARD* te Voorburg.

historische ontwikkeling van de warmoezerij Het Paradijs wordt ingegaan, inclusief de verdeling over de erven Vernou in de jaren zestig van de negentiende eeuw, wordt de naam Tuinlust niet één keer genoemd!

Maar nu tot slot: op pagina 56 van 'Historische wandelingen door Voorburg-West, Deel 2' van Stichting Hoekenburg vinden we weer argumenten om 'Tuinlust' tussen Het Paradijs en Overburg te plaatsen. Ook wordt hier de bewoning door G. Weerdenburg genoemd. Het betreft hier waarschijnlijk Gerardus Albertus Weerdenburg, zoon van Johannes Weerdenburg, in het bevolkingsregister van 1900 reeds aangeduid als 'tuinier' op zijn vaders adres F51.

Conclusie

Als we vasthouden aan de hypothese dat Tuinlust, naast Overburg, het oorspronkelijke kadastrale C423 was en het daaropvolgende F480 à F2586, dan wordt dit weliswaar ondersteund door de foto's, maar het lukt ons niet om passende bewoning voor dit pand te vinden. Bovendien is er geen enkele schriftelijke bron waarin de naam Tuinlust aan dit pand gekoppeld wordt, behalve dan het artikel van Stichting Hoekenburg. De vermeende ondersteuning door de foto's, is een geval van 'hineininterpretieren'.

Een onderschrift bij de eerste foto van de paragraaf 'Afbeeldingen' suggereert dat dit pand bewoond werd door de familie Weerdenburg, die wij juist weer op het noordoostelijke deel van Het Paradijs gepositioneerd hadden! En dan zijn er de advertenties uit 1853 en 1865 die Tuinlust koppelen aan de oude boerderij Hendriks. Maar dat is weer in tegenspraak met een tekst van Ber-

Zowel deze huizen als de Groen van Prinstererschool staan op de grond van de voormalige tuinderij "Het Paradijs". Lopend over de Overburgkade, kwam na "Het Paradijs" de tuinderij "Tuinlust" van de heer G. Weerdenburg, later van de heer J. van der Meer. Daarnaast, in de bocht van de Broeksloot lag de boerderij van familie De Raadt, "Overburg".

nard Dijkman in 'De straten op, de lanen in', waarin de locatie neerkomt op die van boerderij Vrijburg. Kortom, we hebben dus wel drie plaatsen die Tuinlust zouden kunnen zijn! Als we uitgaan van de genoemde advertenties was er al tussen 1853 en 1865 een Tuinlust in Voorburg, gelegen op een andere plaats dan die wij in eerste instantie met Tuinlust in verband brachten. Die advertenties zijn in ieder geval voor die tijdstippen leidend. Er was dus toen een Tuinlust, in de buurt van de Laan van Nieuw-Oosteinde, waarbij twee locaties mogelijk zijn (hoewel de tweede twijfelachtig is). Hoewel in latere tijden de naam geassocieerd wordt met een warmoezerij tussen Overburg en Het Paradijs, is in de kadastrale en andere stukken in die buurt de naam Tuinlust niet terug te vinden. Het lijkt ook onlogisch dat de naam is overgegaan naar een ander huis op een andere plek. Welke tuinderijen er allemaal Tuinlust heetten en welke bewoners er woonden blijft dus vooralsnog ongewis. Verwarring alom! Mogelijk is er onder onze lezers iemand die uitsluitsel zou kunnen geven op grond van informatie uit familiearchieven of op grond van orale overlevering.

De heer Soonius laat er geen twijfel over bestaan. Hij stelt dat Tuinlust tussen Overburg en Het Paradijs ligt! Begeleidende tekst bij foto's uit 'Wandelingen door Voorburg-West', 2000. Stichting Hoekenburg

Het Paradijs

Warmoeziers in West

Tuinderij Het Paradijs aan de Broeksloot. Tekening in krijt en houtskool van J.J.W. de Munck, circa 1925.

Collectie Boers-Soeterik

Gerard Langerak

In 1628 koopt Dirck Boot(h), procureur voor den Hove van Holland 'een nieuw getimmerd huis' ten westen van de Heerwegh van de Diaconie van Voorburg. Zijn erfgenamen verkopen het bezit aan de Haagse wijnkoper Herman de Roy.

Na diens dood verkoopt zijn dochter Hendrina in 1701 een deel van haar geërfde bezit, te weten 'een woning als woonhuysinge en stal, met een grote orangerie huijsinge [plantenkas], apart ten westen de voorbedoelde huijsinge staande en met de tuinen en een boomgaarden daar rontsomme aangelegen in het Westeinde van den Ambagt [Voorburg]', groot twee 'mergen' aan Gerrit van der Schout, 'blommesier' en kruidenkweker. Deze Gerrit noemt zijn bezit Het Paradijs.

Via een veiling namens de erfgenamen van Gerrit Schouten komt het bezit in 1729 in handen van diens broer Jacobus Schouten, eveneens 'blommesier', wat zoveel betekent als hovenier en/of kweker. In 1771 wordt 'een partije warmosiersland genaamt Het Paradijs, groot twee morgen met de opstal daar opstaande' door de weduwe van Jacobus voor fl. 3.000,- verkocht aan mr. Jacobus van de Kasteele, lakenfabrikant en koopman in Den Haag. Na diens overlijden geeft zijn

weduwe aan Melchior Bos, secretaris te Voorburg, opdracht in haar naam te verkopen de 'huisinge of wooninge en erve, schuur en warmoezertuin genaamd Het Paradijs'.

In 1794 koopt zoon Leonard van de Kasteele het bezit om het te verkopen aan de Voorburgse warmoezier Reinier Vernou (1740-1808) voor een bedrag van fl. 2.700,-. Het is waarschijnlijk dat Vernou de tuinderij van Van de Kasteele vóór die tijd pachtte. Helaas sterft Vernou zes jaar later, waarna zijn vrouw Adriaantje de Bruin het warmoeziersbedrijf met haar zoon Coenradus Reiniersz. voortzet. Na het overlijden van zijn moeder in 1827 erft Coenradus als enig kind Het Paradijs. Ook hij heeft niet lang plezier van zijn bezit, omdat hij binnen vier jaar overlijdt. Zijn vrouw Clasina (Klaasje) zet het bedrijf voort, later geholpen door zoon Ary (1820) en haar schoonzoon Stephanus van

De Broeksloot bij Het Paradijs, gezien richting Overburg. Links de schuit van 'Stompie' Meeuwisse. Foto in 's-Gravenhage in beeld, 23 mei 1930.

Collectie Kees van der Leer

Veen, warmoezier, die getrouwd is met een van haar dochters, Petronella. Na het overlijden van Clasina Vernou-van der Klugt in 1868 wordt in opdracht van de erven de boedel opgemaakt. Deze wordt geschat op fl. 1.873,97, het huis en de grond niet meegerekend. Bij testament had Clasina bepaald dat Ary en Petronella het eerste recht hadden de warmoezerij over te nemen tegen taxatiewaarde. Vanaf die tijd wordt het bedrijf bestuurd door broer en zus. Voor de laatstgenoemde wordt deze taak uitgevoerd door haar echtgenoot Stephanus van Veen.

Blik over de Broeksloot richting de boerderijen Reedenburg / Vreedenoord en Bethlehem. Rechts tuinderij Het Paradijs. Foto, 1903. Collectie Kees van der Leer

Het Paradijs met een deel van de warmoezierswoning, gezien vanaf de Prinses Mariannelaan. Voor het huis zit de tuindersfamilie Van Veen. Foto, circa 1920. Collectie Kees van der Leer

Ary Vernou overlijdt in 1886. Kort tevoren heeft hij zijn deel van de warmoezerij aan zijn dochter Clasina Maria Hendriks, geboren Vernou overgedaan. Nog binnen een jaar verkoopt Clasina het eigendom voor fl. 3.000,- aan haar oom en tante. Hierdoor krijgt Stephanus van Veen (1888-1954) het hele bedrijf in eigendom. De tuinderij is in die tijd een van de grootste in Voorburg.

Het enig kind van het echtpaar Van Veen, Theodorus Coenradus, helpt intussen zijn vader op het bedrijf. Hij trouwt met Anna Petronella van der Ham en het jonge paar neemt zijn intrek in het leeggekomen huis van oom Ary op de warmoezerij. In 1903 is Theodorus eigenaar van het gehele bedrijf. Als hij in 1921 op 58-jarige leeftijd is overleden, zet zijn vrouw het bedrijf nog enige tijd voort met haar zoons.

Inmiddels is de gemeente Voorburg begonnen stukken grond, onder meer langs de Broeksloot, op te kopen ten behoeve van volkshuisvesting. Ook de grond van Het Paradijs ontkomt daar niet aan. Op 1 oktober 1928 wordt de warmoezierstuin met weg aan de Prinses Mariannelaan en Achterweg, groot 1 hectare 7 aren 90 centiares en de tuin genaamd Het Paradijs met woning gelegen aan de Prinses Mariannelaan te Voorburg, groot 1 hectare, 75 aren en 98 centiares door de gemeente Voorburg opgekocht voor de somma van fl. 70.390,-.

In 1930 wordt alles met de grond gelijk gemaakt. Hiermee is een definitief einde gekomen aan dit 'aardse paradijs'. Het enige wat nog herinnert aan het warmoeziersbedrijf in Voorburg-West is een straatnaambord met het opschrift 'Paradijsstraat'.

Bronvermelding

Rolf van der Krogt, 'Een aards Paradijs'. In: *Historisch Voorburg*, jaargang 7 (2001), nummer 1, p. 18-29.

Bethlehem, Reedenburg en Vreedenoord Hoeven in het Westeinde

Gerard Langerak

Voor de geschiedenis van boerderij Bethlehem moeten we teruggaan tot 1447, wanneer in de boeken van de grafelijke leen- en registerkamer een vermelding voorkomt van Bartholomees Gerdijs woning. Van Gerdijs weten we dat hij schout in Voorburg was in de veertiende of vijftiende eeuw. Het is echter niet gezegd dat hij de stichter van de woning is. Hij kan de grond van dit leen hebben gepacht en de daarop staande woning hebben bewoond, ook is het mogelijk dat hij zelf een woning op de grond heeft gebouwd.

*Boerderij Vreedenoord. Litho
van Louis Soenius, 1933.
Particuliere collectie*

Na talloze verervingen gaat het leen in 1616 over aan Claes Jansz Rodeburg, de kleinzoon van Claes Cornelisz te Leiden. Het register vermeldt in 1416 overigens ook een ander leen, 2 morgen land belend aan de westzijde 'Gerdiin'. Aan het eind van de zestiende eeuw gaat het bezit over aan Jan Jansz Bruijneel. Na zijn dood wordt het goed van de hand gedaan en als volgt omschreven: Seeckere wooningh als huijs, bijhuijs, schuijr, bargaen met daarvoor en daarachter gelegen wei-, hooi- en teelland groot 9 morgen 2 hond en 79 roeden. Gelegen te Voorburg aan de noordzijde. Hierin begrepen 2 morgen leenland van het graafschap Holland. Het goed was vóór de koop op 13 mei 1648 opgemeten door landmeter Pieter Florisz van der Salm. Hieruit kunnen we opmaken dat het lag strekkende vanaf de Heerweg noordwaarts tot in 's Gravenscheijdinge, belent oost juffr. Mortaigne (van de Heerweg tot de Broeksloot) en vanaf daar de koper, west de commies Reijnier Casembroot. De koper was jonker Johan van Egmond van den Neyenburch, die al meerdere percelen grond in de onmiddellijke nabijheid bezat.

Na diens overlijden kwam het bezit in handen van zijn dochter Magdalena, gehuwd met jonker Christiaan van Alckemade. De Van Alckemades bezaten ook het

landgoed Leeuwesteyn, gelegen aan de oostzijde van Voorburg. Zij verkochten het goed in 1659 tegen een bedrag van 21.000 carolusgulden aan de Rotterdamse koopman Hendrick de Haes. Uit de nalatenschap van hun vader erfden zoon Cornelis en dochter Maria Margaretha ieder een deel van het bezit. In 1706 verkocht de weduwe Maria Margaretha de Haes circa 4 hond grond van haar bezit aan Simon de Brienne, die hierop in hetzelfde jaar de hofstede Haagvliet liet bouwen.

Na het overlijden van weduwe De Haes in 1708 te Den Haag, besloten de erven het goed te verkopen en wettelijk op te dragen en te transporteren op 20 mei 1709 te behoeve van Johan de Meij, heer van IJsselmonde, burgemeester en raad in de vroedschap der stad Rotterdam. Daarbij nam hij het huurcontract met de pachter Poulus Crijne Lelyveldt over. Zijn erfgenamen besloten in 1732 de boerenhofstede in het Westeinde van Voorburg, inmiddels Bethlehem genaamd, met alle daarbij behorende landerijen, wei-, hooi- en teelland via een publieke veiling van de hand te doen. Dit alles zou voor 12.200 gulden te beurt vallen aan mr. Pieter Quarles (1677-1744).

Deze mr. Quarles was griffier der Domeinen van Holland en gehuwd met Cornelia Splinter van Loenersloot. Aan zijn twee zoons werd bij decreet van Keizer Frans I van 14 oktober 1751 de titel Baron des H.R. Rijks verleend. Zoon Willem noemde zich nadien Quarles de Quarles en zoon Lodewijk Quarles van Ufford. Na het overlijden van Pieter Quarles kwam de boerenhofstede Bethlehem met bijbehorende landerijen via vererving in handen van zoon Lodewijk, gehuwd met Henriette van der Haer. Zij laat bij overlijden zijn bezittingen achter ten behoeve van zijn twee zoons Willem en Pieter Nicolaas, waarna bij een onderlinge verdeling tussen die twee de boerenhofstede Bethlehem te beurt valt aan de laatste. Deze mr. Pieter Nicolaas Quarles van Ufford (1757-1834), president van de rechtbank te Haarlem en lid in de raad aldaar, was gehuwd met Margaretha Geertruide Hoofman.

Op 13 april 1819 werd mr. Pieter eigenaar van de bouwmanswoning genaamd Reedenburg met bijbehorende gronden voor de somma van 13.100 gulden. Vanaf die tijd verloopt de ontwikkeling van zowel boerderij Reedenburg als Bethlehem enigszins gelijk. Beide boerde-

Een overgebleven oud bijgebouw (de stal) op het erf van boerderij Bethlehem. Daarachter is een deel van het dak zichtbaar van boerderij Vreedenoord, voorheen Reedenburg. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

rijen behoorden tot het type hallenhuis met kruk, een van oorsprong rechthoekige bouwmanwoning, waarbij het woongedeelte aan één zijde is uitgebouwd. Na zijn dood in 1834 werden zijn vele bezittingen in Den Haag, Voorburg en Haarlem over zijn vijf kinderen verdeeld. Het gehele Voorburgse bezit was toen getaxeerd op fl. 23.700,-. Bij de taxatie spreekt men behalve over Bethlehem over een arbeidershuisje. Waarschijnlijk was Reedenburg in verhouding minder van betekenis en omvang. Bethlehem en Reedenburg vielen toe aan zijn zoon, die eveneens Pieter Nicolaas heette. Deze was rechter bij de arrondissementsrechtbank te Zutphen. Al na vijf jaar verkocht hij zijn Voorburgse bezittingen voor fl. 23.000,- aan de vrouw van zijn achterneef, Quirina Jacoba Louisa de Lange van Wijngaarden, douairière van jonkheer Louis Quarles van Ufford, grondeigenaresse en wonende in Den Haag. In de tweede helft van de negen-

tiende eeuw ging boerderij Reedenburg verder onder de naam Vreedenoord.

In 1850 verkocht zij het bezit voor fl. 27.000,- aan een student aan de Hogeschool te Leiden, jonkheer Jacob Jan de la Bassecour Caan (1826-1899), wonende aan de Lange Vijverberg in Den Haag. Toen hij kinderloos overleed, werden zijn bezittingen verdeeld over de directe familie en de kinderen van zijn broers en zusters. Zijn nichten Leopoldine en Henriette de la Bassecour Caan erfden enkele percelen weiland gelegen aan de Schenkwegering onder Voorburg. Zij zouden huurder Denijs de Wit deze percelen, na aftrek van zesduizend gulden schadevergoeding, ontnemen om ze als mogelijke bouwgrond te verkopen. De twee boerenwoningen en verdere opstallen en aanhorigheden met de aangrenzende percelen grond werden toebedeeld aan jonkheer

*Boerderij Vreedenoord met
jeugdige belangstelling, begin
twintigste eeuw.
Collectie Stichting Hoekenburg*

mr. Jacques Beelaerts van Blokland (1852-1905), schoolopziener te Leiden en lid van het Hoogheemraadschap van Delfland, en aan zijn twee zusters de freules Maria Johanna Jacoba Gerardina, schilderes, en Johanna Maria Antonia Beelaerts van Blokland. In de loop der jaren slinkt het bezit door verkoop en doordat een deel van het land in 1907 door grenscorrecties onder Den Haag (de Binckhorst) komt te vallen. Na het overlijden van freule Maria in 1915 komt het gehele bezit, dat nu voor een deel in Voorburg en in Den Haag ligt, in handen van haar zuster Johanna.

Op 6 februari 1916 legde een hevige brand de boerderij Bethlehem in de as. De restanten werden met de grond gelijk gemaakt. Freule Johanna besloot in 1923 tot ver-

koop van de boerenhofstede genaamd Vreedenoord en de terreinen behorende tot de geamoveerde boerenhofstede Bethlehem, met schuren, stallen, hooiberg, erf, tuinen, weiland, enz. met een totale grootte van 22.52.53 ha. De openbare verkoping vond plaats in het Stationskoffiehuis in Voorburg ten overstaan van notaris A.J. Tassemeijer te Den Haag.

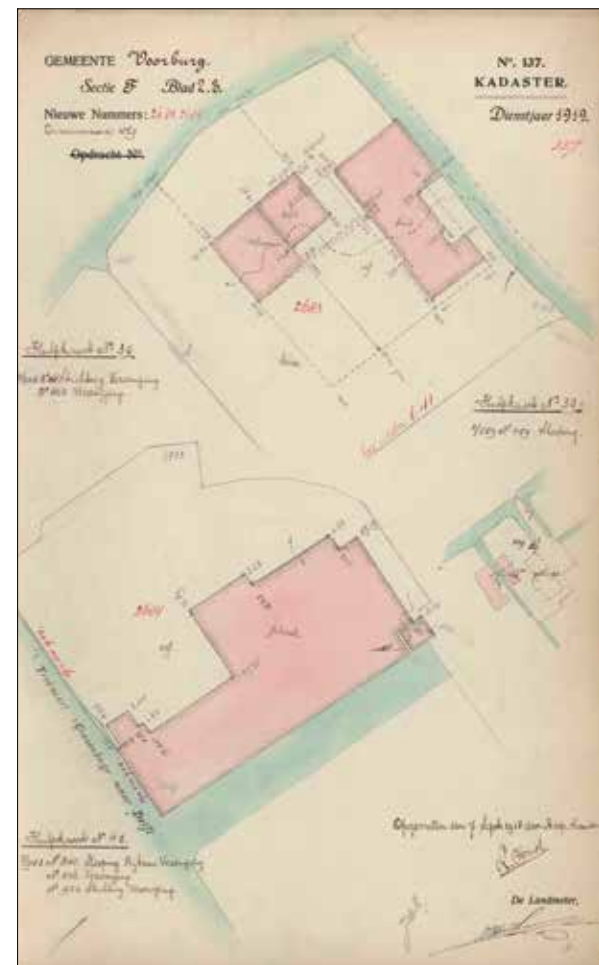
Bronvermelding

Rolf van der Krogt, 'Boerenhofsteden in het Westeinde'. In: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 85-99.

Veldkaart van onder meer Bethlehem in de situatie van 1918, kadastrale veldkaart 1919.

Collectie Kadaster

De voorzijde van boerderij Vreedenoord gezien richting Broeksloot. Foto, circa 1930.
Collectie Kees van der Leer

Oosterlaan en Vrijburg

Een puzzel gelegd

Martin Hooymans en Hans van der Zon †

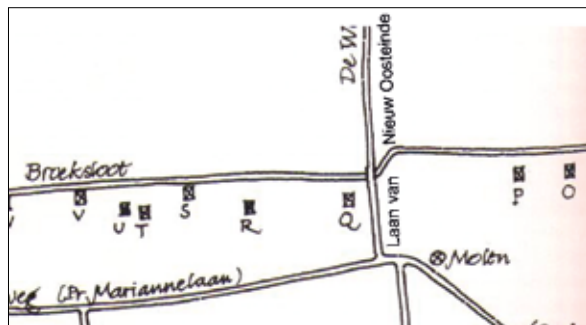
Langs de Broeksloot in Voorburg lag tussen boerderij Hendriks ('Q' op het kaartje) en boerderij Bethlehem (gemarkeerd met 'T') een aantal panden, waar tot op heden nog de nodige onduidelijkheid over bestaat. Het betreft zowel boerderijen/bouwmanswoningen als huizen voor andere doeleinden, zoals blekerijen.

---

*Boerderij Oosterlaan-1 ook wel bekend als boerderij De Vet, met naar links afbuigend de Broeksloot. Aquarel van Jan de Waard, 1942.
Particuliere collectie*

Kaart met de oorspronkelijke, onjuiste aanduidingen uit het HV-nummer 'Boerderijen in Voorburg'. Inmiddels staat 'R' voor het Vrijburg-complex, wordt 'S' opgesplitst in 'S1' voor 'Oosterlaan-1' en 'S-2' voor 'Oosterlaan-2'. Kaart door Robert Jongepier, 2003. Collectie auteur

Er kleven een aantal namen aan, zoals Oosterlaan, Vrijburg, De Vet, Fransén, De Groot, De Greef, Van den Akker en nog zo wat. Het werd hoog tijd dit eens in detail uit te zoeken en dat hebben de makers van dit artikel dan ook gedaan. Dat heeft ondermeer het inzicht opgeleverd dat onze eigen aanname in 'Boerderijen in Voorburg'¹ met betrekking tot boerderij Vrijburg niet juist bleek te zijn. Op grond van het feit dat Leendert Oosterlaan eigenaar was van Vrijburg en op basis van een prent van La Fargue concludeerden wij dat deze hoeve

Vrijburg aan de Broeksloot. Penseeltekening door P.C. La Fargue, 1757. Collectie Gemeentearchief Den Haag

gelegen was aan de Broeksloot en dezelfde moest zijn als boerderij De Vet (aangeduid met 'S'). Dat bleek niet juist te zijn.

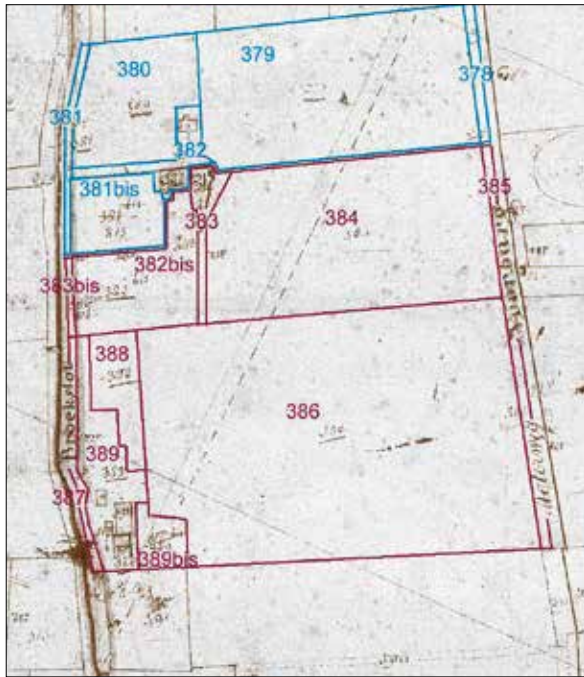
De naam Vrijburg bleek bij nadere beschouwing toch te horen bij het complex dat aangeduid is met 'R', waar Oosterlaan ook eigenaar van was. Vanaf nu zullen wij ons dus aan deze nieuwe benaming houden: boerderij R is Vrijburg en boerderij S noemen wij in eerste instantie boerderij Oosterlaan, doch na de splitsing in de jaren zeventig van de negentiende eeuw moeten wij overstappen op de benaming S1 voor de boerderij Oosterlaan/De Groot/De Vet en S2 voor de boerderij Fransén/Zuiderwijk/Van Geest.

Het terrein en de gebouwen

Begin negentiende eeuw gaat het om ruwweg drie complexen (zie ook de Kadastrale Atlas van Voorburg²):

- de boerderij Vrijburg (kadastraal C382)
- eerst één en later een tweetal blekerijen (C383)
- de boerderij Oosterlaan aan de Broeksloot (C389)

Boerderij Vrijburg (R) wordt bevolkt door de families Knoppert, Zaat, Bol, Koot en De Greef. Bij de boerderij ontstaan ook kleinere huisjes, waar onder andere in het begin van de twintigste eeuw het hoofd der school Johannes Frederik Goudswaard woonde. Blekerijen vinden we al van oudsher in dit gebied. Reeds in het begin van de negentiende eeuw zien we naast elkaar twee blekerijen: Pieter Beekman gevolgd door schoonzoon Andries van den Akker en nazaten enerzijds en families Boek, Groenewegen, Zijdenbos en uiteindelijk Van Kleef aan de andere kant. De boerderij Oosterlaan moet al voor 1800 een lange geschiedenis gekend hebben. Hij wordt in de jaren zeventig van de negentiende eeuw opgesplitst in twee boerderijen, waarvan de oudste (S1) na de familie Oosterlaan in 1896 betrokken wordt door Christiaan de Groot en vanaf 1911 als boerderij De Vet bekend wordt. De tweede boerderij (S2) wordt gerund door Leonardus Fransén, gevolgd door Zuiderwijk en Van Geest. Daarnaast schieten er nog een aantal andere kleine huisjes uit de grond die door allerhande loslopende

arbeiders, naaisters, predikanten, gepensioneerde kapiteins uit het Oost-Indische leger en tuinders bewoond worden. In het vervolg van dit artikel zullen we op elk van de complexen dieper ingaan. De geschiedenis van rond 1832 tot circa 1925 zal uitgebreid uit de doeken worden gedaan. De eigendomsoverdrachten van de oudere tijden zijn beschreven in Kees van der Leers bijdrage aan het HV-nummer over de Vrijburgstraat.³

Leonardus Oosterlaan

Leonardus (Leendert) Oosterlaan werd op 14 september 1780 in Delft geboren. Vóór zijn huwelijk op 1 november 1817 met de 16 jaar jongere Voorburgse Petronella Rademaker (geboren 15 maart 1796) is hij al actief in dit dorp. Waarschijnlijk is hij dankzij connecties van moederszijde, Catharina van Pomeran, in Voorburg terechtgekomen. De Van Pomerens woonden in het begin van de negentiende eeuw in het gebiedje waar we het in dit artikel over hebben. Zo woonde Willem van Pomeran, een neef van Leendert Oosterlaan, in een van de blekershuisjes bij Vrijburg. Ten tijde van de Franse bezetting figureert Leendert in het overzicht van eigena-

ren van 1813. Samen met Jan Anthonij Schiefbaan bezit hij het adres E275, dat bewoond wordt door L. Hoving. Dit is vermoedelijk het gedeelte waar vroeger het kasteeltje Vrijburg stond. Rond 1795 is dat gesloopt. In 1801 gaan de restanten, waaronder een bouwmanhuis, schuur, hooiberg en een laan met oude bomen, over in handen van J.A. Schiefbaan.⁴ Hoe Leendert Oosterlaan hier een deel van kreeg, is nog niet helemaal duidelijk. In 1816 koopt hij van Jacobus van der Hoop adres E274, hetgeen hij ook gaat bewonen. Dit moet de boerderij aan de Broeksloot zijn, die wij in dit artikel Oosterlaan-1 noemen. Als ze trouwen is Leendert 37 jaar oud en Petronella 21. Dat is nogal een leeftijdsverschil. Uit dit huwelijk worden in de periode 1820-1840 twaalf kinderen geboren. Vier sterven er op jeugdige leeftijd, acht treden in het huwelijk en zorgen voor nageslacht. Als eerste trouwt de oudste dochter Catharina op 22 november 1843 met een smid en gaat in Den Haag wonen. De anderen laten het huwelijksbootje nog een tijdje wach-

Het totale gebied in kaart gebracht naar de situatie van 1832. De blauw getekende percelen zijn op dat moment eigendom van Abraham Ampt, de magenta gekleurde percelen behoren toe aan Leendert Oosterlaan. Bewerkt detail van minuutplan Voorburg Sectie C, 1832.

Collectie auteur

Catharina Oosterlaan (1820-1920), dochter van Leendert Oosterlaan, gehuwd met de smid Johannes Hendricus van de Weijer. Schilderij van onbekende kunstenaar, circa 1855. Particuliere collectie

ten. Van Catharina is nog een fraai schilderij bewaard gebleven.

Op 24 mei 1848 komt Leendert te overlijden. Hij is 67 jaar oud geworden. Alle bezittingen komen op naam van zijn weduwe en kinderen te staan. De op dat moment nog acht overgebleven kinderen leveren aanvankelijk een belangrijke bijdrage aan het reilen en zeilen van de boerderij. Doch gaandeweg verliest de boerderij de dochters Oosterlaan: Geertruij trouwt in 1850, Ementia overlijdt in mei 1855 op 20-jarige leeftijd, terwijl haar zus Johanna in oktober van dat jaar in het huwelijk treedt en als laatste Maria in 1857. Dan zijn alleen de vier zons nog over. In 1860 worden alle onroerende goederen aan moeder toegewezen en in 1862 worden ze overgenomen door de zons Johannes en Adrianus Oosterlaan.

De oudste zoon Johannes is een actief persoon in het Voorburgse. Hij doet samen met zijn broer Adrianus veel zaken betreffende aankoop van weilanden en boerderijen. Daarbij zijn zij regelmatig zakenpartner van leden van de familie Hooijmans van Woelwijk. Met de broers Johannes Hooijmans van boerderij Oostenburg en Jacobus Hooymans van de boerderij Vreugd en Rust zijn zij vaak op openbare verkopen aanwezig. Vanaf 1863 tot zijn dood in 1890 is Johannes Oosterlaan raadslid van de gemeente Voorburg en in 1868 en 1869 is hij zelfs wethouder. Hij heeft gedurende zijn ruim 26-jarige raadslidmaatschap maar liefst zes burgemeesters gekend.⁵

Leonardus Fransen, alleen op de wereld

In het bevolkingsregister van 1870 staat tussen de verschillende Oosterlaantjes ook Leonardus Fransen, een naam, die we eigenlijk pas veel later in de tijd verwacht hadden. Als we echter iets verder kijken, dan zien we de aanduiding dat hij 'neef' is. Dat was aanleiding om eens wat grondiger onderzoek te doen naar deze jongeman Fransen, hetgeen het volgende, trieste verhaal opleverde. De verklaring voor zijn aanwezigheid op de Oosterlaanboerderij moet gezocht worden in het feit dat hij op 19 januari 1864 wees geworden is en door zijn oma Petronella Rademaker opgenomen is. Zijn ouders zijn Johannes Hendricus Bertram Fransen en Geertruij Oosterlaan, dochter van Leendert Oosterlaan en Petronella Radema-

ker en dus zus van Johannes en Adrianus Oosterlaan. J.H.B. Fransen was kruidenier en wijnkoper. Het gezin bezat een pand aan de Herenstraat. Voor 1860 heette dit adres nog A60, daarna werd het aangeduid met A85 en thans is het Herenstraat 81 en 83.⁶ Na hun huwelijk op 26 oktober 1850 kent het echtpaar vele tegenslagen. Van de vier kinderen die uit het huwelijk worden geboren, overleeft er slechts één. Op 13 december 1851 wordt Leonardus, de oudste geboren, twaalf jaar later blijft hij geheel alleen over. Eén kind wordt dood geboren, twee anderen worden niet ouder dan één jaar. Als hij elf is overlijdt zijn moeder op 28 december 1862, een half jaar later zijn zusje van zes (op 28 juni 1863) en weer een half jaar later zijn vader (19 januari 1864).

Van vaderszijde is ook niemand meer in leven (zijn oma is als laatste in 1861 gestorven), dus op twaalfjarige leeftijd staat hij geheel alleen op de wereld. Het is be-

Gerestaureerde tapperij aan de Herenstraat. Na de restauratie in 1973 bekend onder de naam wijnhuis 'Kokersteyn', geboortehuis van Leonardus Fransen. Foto van circa 1974. Collectie C.H. Voorhoeve

grijpelijk dat hij door de familie van zijn moeder wordt opgenomen.

In het vervolg van dit verhaal zullen we zien dat hij langzaam maar zeker een belangrijkere rol op de Oosterlaan-boerderij gaat spelen. Hij wordt later boer van de tweede boerderij en trouwt Maria Cornelia Huijbers van boerderij De Binckhorst. Haar moeder overigens is Cornelia Hooijmans, een zus van Johannes en Cornelis Hooijmans, die verder in dit verhaal nog een rol spelen. Een broer van zijn moeder Geertruij Oosterlaan neemt de zaak over. Op 12 februari 1865 krijgen Leonardus Oosterlaan en Wilhelmina Snieders hun eerste kind op adres A85. Ook nu is er nog geen einde aan de tragedie. Moeder Wilhelmina overlijdt krap een maand na de geboorte en het kind twee maanden daarna. Leonardus hertrouwt in 1867 met Christina Johanna Perquin en krijgt met haar in Voorburg nog drie kinderen. Rond 1871 verhuist het gezin naar Veur. Pas in 1876 doet Leonardus Fransen de wijnzaak over aan de dames Antonia Johanna en Maria Antoinette Boin. Het echtpaar Oosterlaan-Perquin krijgt in Veur nog twaalf kinderen, wat het totaal op vijftien brengt.

Op de boerderij

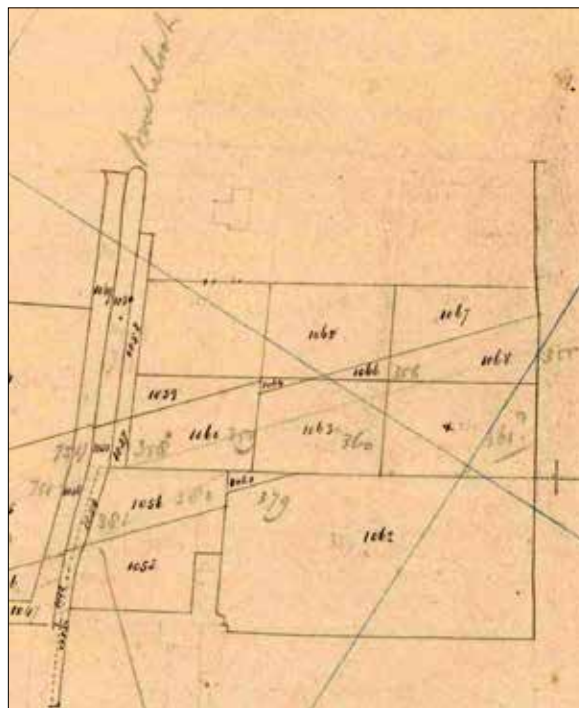
Het valt op dat de resterende drie zonen Oosterlaan betrekkelijk laat trouwen. Misschien volgen ze hierin het voorbeeld van hun vader die ook pas op zijn 37ste in het huwelijk trad. Bij zijn overlijden in 1848 waren de drie oudste zonen Johannes, Adrianus en Cornelis net op huwbare leeftijd, namelijk respectievelijk 25, 23 en 22 jaar. Het zou dus ook kunnen dat zij hun handen vol hadden aan het bestieren van de boerderij. Pas in de jaren zeventig stappen de heren in de huwelijksboot. Johannes en Adrianus trouwen pas op hun 49ste respectievelijk 51ste jaar. Zij komen verderop in dit verhaal nog uitgebreid aan bod.

Jongere broer Cornelis Oosterlaan trouwt als eerste in 1870 op 44-jarige leeftijd met Johanna Tettero. Hij vertrekt met zijn bruid naar een huisje aan de Broeksloot dichtbij boerderij De Binckhorst. Drie kinderen worden daar geboren, waarop moeder Johanna in mei 1875 sterft. Waarschijnlijk zijn de kinderen de eerste tijd bij familie elders ondergebracht. Cornelis keert terug naar de Oosterlaan-boerderij, waar hij in 1877 overlijdt.

Vreemd genoeg keren twee van de drie kinderen in 1879 ook nog terug, waarna Johanna Maria, die dan zeven jaar is, op 27 december 1879 in Scheveningen overlijdt. Waar Petronella Maria is gebleven is niet bekend, laat staan dat we weten wat er überhaupt van zoon Leonardus (die niet terugkeerde naar de Oosterlaan-boerderij) is gekomen.

De aanleg van de Rhijnspoorweg

Op 27 mei 1867 werd aan de Nederlandsche Rhijnspoorweg Maatschappij (NRS) de concessie verleend om een spoorlijn aan te leggen tussen Den Haag en Gouda. Deze spoorweg zou langs Voorburg komen te lopen, precies tussen de boerderijen Vrijburg en Hendriks door. En evenzo vlak langs huize Hofwijk. Op de kaart van het dienstjaar 1869 van het Kadaster⁷ zien we dat het grootste gedeelte van het land al aangekocht is. De trein gaat vlak achterlangs de boerderij van Gerrit Zaat lopen. In potlood is de Broeksloot aangegeven. Heel licht kunnen we de contouren van de Laan van Nieuw-Oosteinde zien.

Opsplitsing van percelen ten behoeve van de aanleg van de Rhijnspoorweg. Het Vrijburg-complex ligt rechtsonder, perceel C1055. Linksboven C1065 is boerderij Hendriks te zien. Kadastrale hulpkaart Voorburg, 1869.

Collectie Kadaster

Ook de boerderij van Hendriks is vaag waar te nemen. Onderin, iets links van het midden is de uitstulping van het Vrijburg-complex, met de boerderij van Zaat en iets lager de blekerijen. De feestelijke opening van de lijn vond plaats op 1 mei 1870. Feitelijk betekende dit de splitsing van Voorburg, met aan de ene zijde van de spoorlijn het dorp en het Oosteinde en aan de andere zijde het Westeinde. Later is deze scheidslijn nog zwaarder aangezet door de aanleg van de grote weg, die later de Utrechtsebaan werd.

Twee weduwen Hooijmans

Die jaren zeventig waren bijzonder roerig voor de familie. De aanloop daarvoor was eigenlijk al ontstaan in de tweede helft van de jaren zestig, toen de samenwerking tussen de gebroeders Oosterlaan enerzijds en de gebroeders Hooijmans anderzijds op gang kwam. Wonderlijk genoeg ontfermen Johannes en Adrianus zich over twee weduwen Hooijmans, die (is het toeval?) beiden ook nog eens de tweede vrouw van de betreffende Hooijmans blijken te zijn.

In het eerste geval gaat het om Magdalena van der Arend, de tweede vrouw van Cornelis Hooymans, die na

het overlijden van de legendarische Jan-de-Hoed (Johannes Hooymans) in het bezit was gekomen van de familieboerderij Woelwijk. Lang heeft Cornelis er niet van kunnen genieten. In 1865 kwam hij te overlijden. Het is waarschijnlijk niet gemakkelijk geweest voor de achterblijvende weduwe. Zij had de zorgen voor acht kinderen, vijf uit het eerste huwelijk van wie de oudste op dat moment vijftien was, en nog drie kinderen van haarzelf. Via de broers van haar man zal ze in contact gekomen zijn met de gebroeders Oosterlaan. In 1872 gaat ineens alles heel erg snel. Op 21 februari verkoopt Magdalena van der Arend de boerderij Woelwijk op een openbare veiling voor 7.845 gulden aan Jacobus Johannes Duijnsteet, die er echter niet gaat wonen. Ook de overige bezittingen uit de erfenis van haar man doet ze van de hand. Vervolgens trouwt ze op 26 april van dat jaar met Johannes Oosterlaan. Haar schoonzus Catharina Voorham, weduwe van Adam Hooijmans, betreft Woelwijk op 11 mei met twee volwassen zonen Adam en Leonardus en haar dochter Petronella Maria met haar man Leonardus Bellekom. Even daarna, op 22 mei, vertrekt Magdalena van der Arend met haar acht (stief-) kinderen naar de Oosterlaan boerderij aan de Broeksloot. Hoe het verder op Woelwijk afloopt is te lezen in 'Boerderijen in Voorburg'.⁸

De weduwe, over wie Adrianus Oosterlaan zich ontfermde, heette Anna Maria Bemelman, de tweede vrouw van Johannes Hooymans, broer van de elders genoemde Cornelia, Jacobus en Cornelis Hooymans van Woelwijk. Deze Jan Hooymans woonde aanvankelijk op boerderij Oostenburg.⁹ Als zijn eerste vrouw Apolonia van Haastert op 13 mei 1868 overlijdt, wordt de boerderij al gerund door hun dochter Adriana Pieterella en haar man Willem van der Ham. Wonderlijk genoeg hertrouwt weduwnaar Jan zeer snel daarna op 29 juli 1869 met de 25 jaar jongere Anna Maria Bemelman. Hij is 54 en zij is 29. Dat is nogal een verschil. Met Jans overgebleven 21-jarige zoon Anthony betrekken ze in mei 1870 Nooit Gedacht, een nieuw optrekje aan het Oosteinde. Ze krijgen er ook nog eens drie kinderen bij, van wie er twee binnen een jaar overlijden. Op 28 februari 1873 komt Anthony uit het vorige huwelijk ook nog eens te overlijden. En de oude Jan komt op 25 oktober 1873 aan zijn einde. Hij bezat met zijn zakenpartners Jacobus Hooymans

Boerderij Oosterlaan, later genaamd De Vet. Het oudste gedeelte ligt het dichtst bij de Broeksloot en aan de rechterzijde aan het zijslotje. Links is nog een glimp te zien van 'Oosterlaan-2'.

Collectie Stichting Hoekenburg

(zijn broer) en de gebroeders Johannes en Adrianus Oosterlaan diverse percelen land. Een maand voor zijn dood heeft hij nog zijn gedeelte aan de andere drie verkocht. Hij moet het einde voorvoeld hebben. Twee jaar later, op 5 november 1875, trouwt zijn weduwe, Anna Maria Bemelman, die op dat moment alleen overgebleven was met een enkele driejarige zoon Johannes Wilhelmus Hooijmans, met Adrianus Oosterlaan en trekt tijdelijk in het nieuwe 'Oosterlaan-2' in. Maar daarover later meer.

De splitsing in twee boerderijen

In hetzelfde jaar dat schoondochter Johanna Tettero overleed, kwam een einde aan het leven van Petronella Rademaker. Op 15 januari 1875 blies zij na 78 bewogen jaren de laatste adem uit.

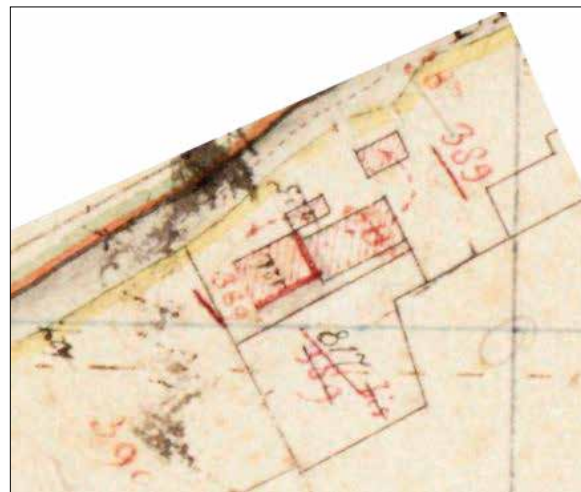
Tot dan toe zag de boerderij er uit als op bijgaand kaartje van het kadaster. Duidelijk is te zien dat er nog sprake is van slechts één boerderij met wel reeds twee afzonderlijke gedeeltes.

De huwelijken van de diverse broers waren de aanleiding om er een tweede boerderij bij te bouwen. Dit is gebeurd in de periode 1872-1876, wellicht in 1875. Het vermoeden bestaat echter, dat de oorspronkelijke drijfveren anders waren dan het uiteindelijk uitgepakt is. Helemaal duidelijk zal het waarschijnlijk nooit worden, maar er vonden in de eerste helft van de jaren zeventig bijzonder veel verschillende gebeurtenissen plaats, die allemaal van invloed waren op de loop der dingen. Alle drie de broers traden in het huwelijk. Eerst Cornelis met Johanna Tettero, dan Johannes met Magdalena van der Arend, die met acht kinderen op de Oosterlaan-boerderij komt wonen. Wellicht was de tweede boerderij wel voor

Adrianus bedoeld, maar misschien ook wel voor de inwonende neef Leonardus Fransen. Hierover later meer. Maar eerst de splitsing zelf. De kaartjes van het kadaster werden veelal enige jaren later gemaakt, na de wijziging. Bijgevoegd kaartje van 1876 laat dan ook de nieuwe situatie zien, die evenwel de jaren daarvoor al is gerealiseerd. Goed te zien is dat er nu sprake is van twee boerderijen. De linker bevat hoogstwaarschijnlijk nog vele elementen van de oude boerderij en noemen we derhalve nog steeds Oosterlaan-1. De rechter is overduidelijk nieuw erbij gebouwd. Ook is op het kaartje goed te zien dat er nu twee hooibergen op het terrein staan. Dit is aangeduid met de rondjes. De stal van het linkergedeelte is ook flink uitgebreid of misschien wel geheel opnieuw opgebouwd. Dit gedeelte grenst het dichtst aan de Broeksloot en is op veel afbeeldingen goed te onderscheiden.

In 1876 splitsen Johannes en Adrianus Oosterlaan hun gemeenschappelijke bezit, dat op dat moment het geheel van de Oosterlaan-boerderijen en landerijen omvat, benevens de blekerijen bij Vrijburg. De boerderij Vrijburg en toebehoren behoort dan nog aan Johannes Schenkeveld.

Johannes Oosterlaan verkrijgt samen met Leonardus Fransen het bezit over de beide Oosterlaan-boerderijen. En Johannes wordt samen met Adrianus Oosterlaan de eigenaar van de blekerijen.

Vogelvluchtperspectief van de Oosterlaan-boerderijen. Aan de Broeksloot en rechts zien wij het oude gedeelte, dat we 'Oosterlaan-1' of 'boerderij De Vet' noemen. Links het gedeelte dat er omstreeks 1875 bijgebouwd is en dat wij aanduiden met 'Oosterlaan-2', ook wel bekend als boerderij Fransen, Zuiderwijk of Van Geest. Detail van een luchtfoto, 1939. Collectie Aviodrome Luchtfotografie, Lelystad

Het gehele perceel van de oude boerderij Oosterlaan valt onder nummer C389. Detail van minuutplan Voorburg Sectie C, 1832.

Collectie Kadaster

Verbouwing en bijbouw 1875. De oude boerderij wordt C1154 en de nieuwe C1154. Kadastrale hulpkaart Voorburg, 1876. Collectie Kadaster

Verbanden tussen de families

We onderbreken ons verhaal even voor een overzicht van de talrijke verbanden tussen de diverse betrokken families. Veel van de relaties zijn een stuk beter te begrijpen als we ons realiseren hoe dicht de respectievelijke families bij elkaar woonden. Veelal kunnen we dan ook van burenhuwelijken spreken.

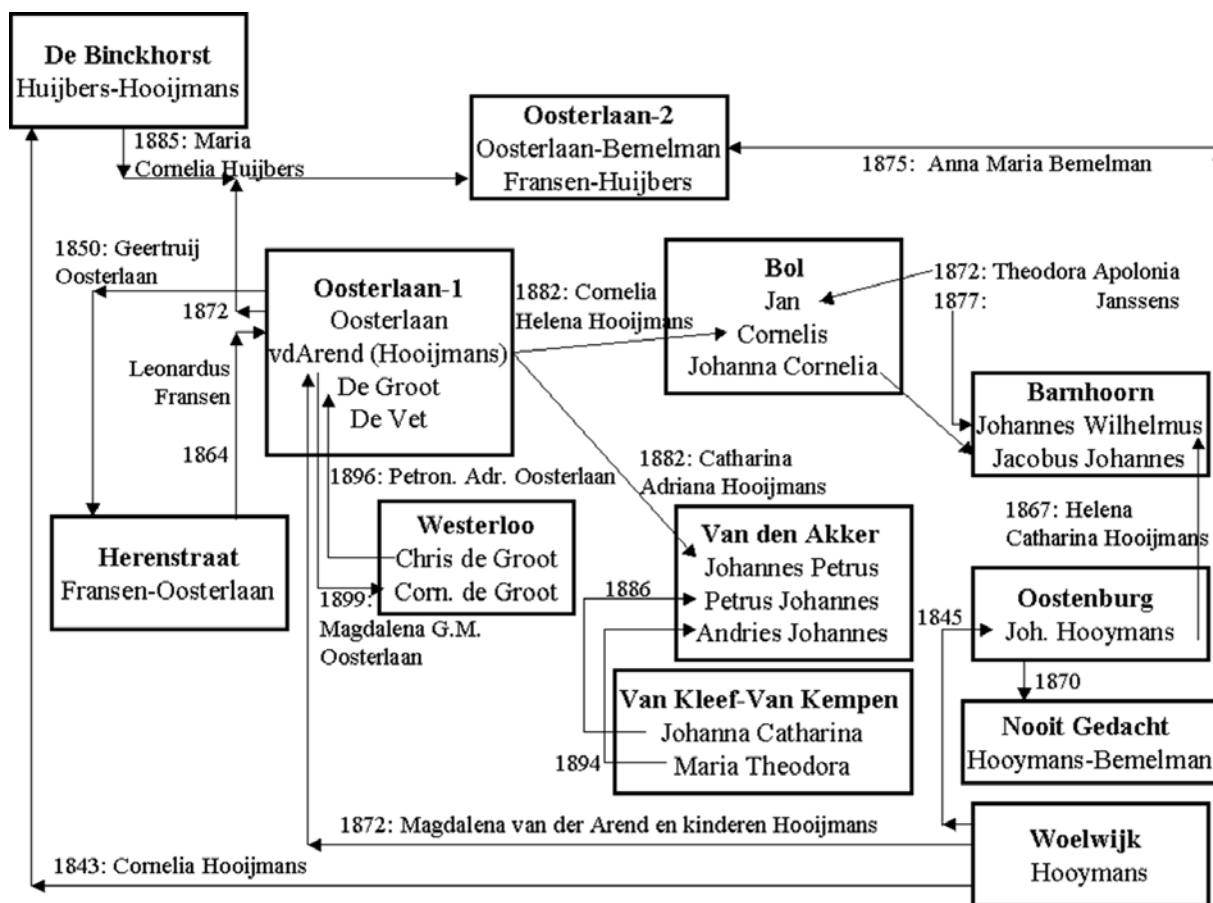
Bijgaand schema geeft een overzicht van de huwelijken die er tussen de families van de diverse boerderijen zijn ontstaan. Centraal staan de twee Oosterlaan-boerderijen, boerderij Vrijburg en de blekerijen van Van den Akker en Van Kleef, waar onderling heel wat afgetrouwd wordt. Vanuit Woelwijk zien we drie belangrijke Hooijmans-stromen: Cornelia Hooijmans richting

De Binckhorst, de nazaten van Johannes Hooijmans via Oostenburg en Nooit Gedacht, en ten slotte de nazaten van Cornelis Hooijmans.

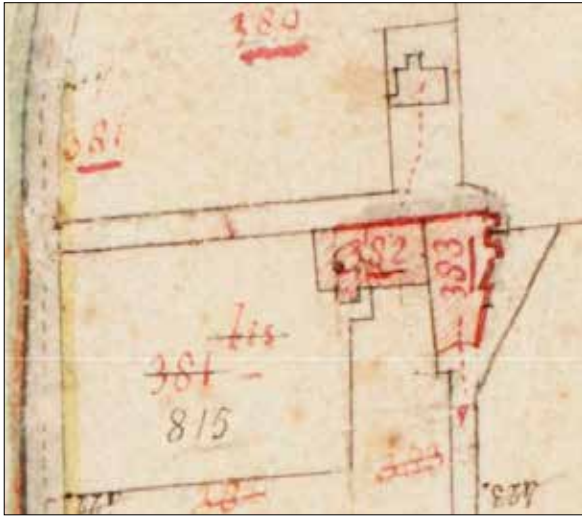
We keren weer terug naar de vier verschillende complexen: boerderij Vrijburg, de blekerijen, de oude boerderij 'Oosterlaan-1' en de nieuwe bijgenaamd 'Oosterlaan-2.'

Vrijburg

Boerderij Vrijburg begon op de kaart van 1817, die de basis vormde voor de kadastrale indeling van 1832, met de aanduiding C382. Aan de linkerzijde loopt van boven naar beneden de Broeksloot. Met C383 is het complex van de kledingblekers-families aangegeven (zie verder).

Verbindenissen tussen de verschillende families, die gelieerd zijn aan de Oosterlaan-boerderijen en het Vrijburg-complex. Relatiediagram, 2013. Collectie auteur

In het percelenoverzicht van 1812 staat de boerderij met adres E276 op naam van Jan Anthonij Schiefbaan. Die had haar op 16 mei 1801 gekocht van Egbertus ten Dall. De buitenplaats Vrijburg was toen reeds lang gesloopt. De 'locataire' (huurder) is J. Knoppert. Dit moet dan Jacobus Knoppert zijn, geboren circa 1767 in Poeldijk, gehuwd met Engeltje Monna. De familie Knoppert woonde waarschijnlijk al veel langer op deze boerderij, want vier van de kinderen zijn in de periode 1794-1798 geboren in Voorburg.

In 1824 trouwt zoon Alexander Hendrik in aller ijl met Jannetje Vermeulen uit Wassenaar en vertrekt naar Rijswijk. Drie maanden later wordt dochter Jacoba Angelina al geboren.

Het ziet er dus naar uit dat de tweede zoon, Karel Johannes Knoppert, de opvolger moet worden op de boerderij. De ouders raken al op leeftijd, dus er moet serieus gewerkt worden. Hij trouwt op 2 november 1827 met Hermina Vermeulen, de oudere zus van eerder genoemde Jannetje. Ook bij dit huwelijk was enige haast, want zoon Jacob werd vijf maanden later geboren.

Karel Johannes Knoppert is al spoedig geheel verantwoordelijk voor de boerderij. Snel achter elkaar overlijden zijn moeder (29 augustus 1828) en zijn vader (24 januari 1829). Het gezin groeit gestaag uit. In de periode

1828-1841 worden er negen kinderen geboren, van wie er twee als baby overlijden.

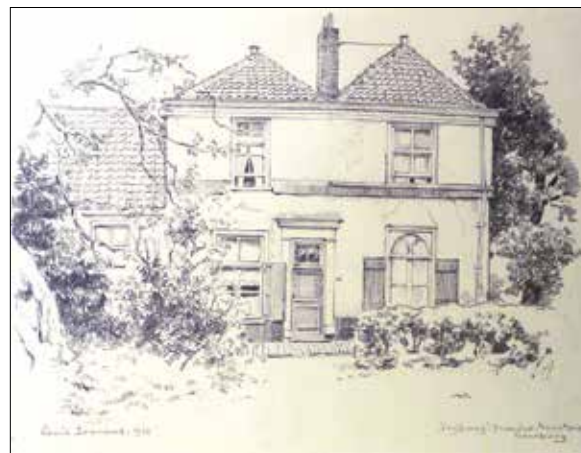
Het eigendom is in 1832 van Abraham Ampt, die het van de heer Schiefbaan heeft overgenomen. In 1857 komt Ampt te overlijden, waarna het bezit in handen komt van Johannes Menkeveld, die er echter nog niet gaat wonen. Dat doet hij pas achttien jaar later. Voorlopig bleef hij in Rijswijk wonen.

In de jaren vijftig vliegen de kinderen Knoppert een voor een uit. Als ze uiteindelijk alleen nog maar overblijven met 21-jarige dochter Elizabeth besluit het echtpaar op 11 november 1862 naar Voorhout te vertrekken.

Een half jaartje later betreft de net getrouwde Gerrit Zaat de boerderij tezamen met zijn vrouw Petronella Catharina Maria van der Spek. Zij komen beiden uit Wateringen. Er worden zes kinderen op de boerderij geboren, van wie er twee vroeg overlijden. In de geboorteaktes van de kinderen wordt Gerrit aangeduid met 'tuinier'. Dat heeft alles te maken met de schaalverkleining die in die periode ingetreden is, als gevolg van de aanleg van de spoorlijn. Er was vermoedelijk niet echt sprake meer van een complete boerderij.

Tien jaar heeft de familie Zaat op boerderij Vrijburg gewoond. Dan vertrekken ze begin 1873 met vier jonge kinderen naar A86, hetgeen in het dorp is gelegen.

Moeder is zwanger en bevalt op 20 mei 1873 van een doodgeboren kind. Daarna worden er nog vijf kinderen

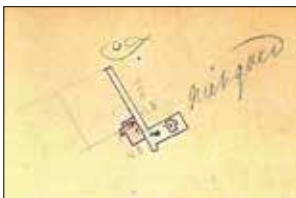
Vrijburg-complex met links boerderij Vrijburg (C382) en rechts de blekerij (C383). Detail van minuutplan Voorburg Sectie C, 1832.

Collectie Kadaster

Frontaal gezicht op het 'Vrijburg-complex'. Aan de rechterzijde ligt (niet zichtbaar) de Broeksloot en links loopt men naar het dorp. Potloodtekening van Louis Soonius, 1933.

Collectie Gemeentearchief Den Haag

geboren, hetgeen het totaal aantal op twaalf brengt. Als Adrianus Bernardus Bol de boerderij op 18 juli 1873 betreft, samen met zijn vrouw Clasina Oosterveen-van der Horst, zijn zij al op gevorderde leeftijd. Zij worden vergezeld door hun 18-jarige zoon Cornelis en de pas 15-jarige Cornelia Apolonia. Vader is 52 en moeder 55, dus het is maar goed dat zij de hulp van een zoon en twee dochters hebben. Dochter Johanna Cornelia komt namelijk in 1876 uit Den Haag over om de gelederen te versterken.

Een andere zoon, Johannes of Jan Bol, was al eerder op 23 mei 1872 in Rijswijk getrouwd met Theodora Apolonia Janssens en naar Voorburg verhuisd. Op 27 juni 1875 wordt hun eerste en enige zontje geboren op A25, wat in het dorp is. Het kereltje wordt nog geen vijf maanden oud. Niet lang daarna komt ook vader aan zijn einde. Op 7 april 1876 sterft hij op hetzelfde adres. De weduwe Theodora Apolonia Janssens hertrouwt op 6 juni 1877 met de weduwnaar Johannes Wilhelmus Barnhoorn, die eerder getrouwd was geweest met Helena Catharina Hooijmans van boerderij Oostenburg.

De eerder genoemde dochter Johanna Cornelia trouwt twee maanden later met Jacobus Johannes Barnhoorn, broer van de eerder genoemde Johannes Wilhelmus en ze vertrekken naar Den Haag. Ook Cornelia Apolonia vertrekt naar Den Haag om daar te trouwen. Zoon Cornelis trouwt met het buurmeisje Cornelia Helena Hooijmans van de Oosterlaan-boerderij (zie verder) en keert weer naar Rijswijk terug om daar te gaan boeren. Het huis wordt rond 1875 in tweeën gesplitst. Het rechtergedeelte krijgt kadastraal het nummer C1180 en betreft het boerenbedrijf, inclusief de gebouwen aan de andere kant van de straat. C1179 wordt voor bewoning in gebruik genomen. Als eerste bewoner zien wij de 60-jarige tuinier Johannes Schenkeveld, die het jaar daarvoor met zijn vrouw Johanna Cornelia Rotteveel op Het Paradijs was neergestreken. In 1890 vertrekt hij naar Veur. Daarna woont de ambtenaar Johan Frederik Cariot er, om in 1912 opgevolgd te worden door het hoofd van de school Johannes Frederik Goudswaard. Het bruggetje over de Broeksloot is nog jarenlang 'het bruggetje van Goudswaard' genoemd. Op 30 juni 1927 overlijdt hij op 60-jarige leeftijd.

Het huisnummer van de boerderij verandert vanaf 1880

in E46. Vader Adrianus Bernardus Bol komt op 10 januari 1884 te overlijden. Zijn weduwe vertrekt op 1 oktober van dat jaar naar Rijswijk.

De volgende boer op Vrijburg is Jacobus Johannes Koot. Hij komt uit een bekende familie in deze streek. Hij is geboren op Oost-Duivesteijn. In 1882 is hij getrouwd met de weduwe Helena Johanna Schravemade, wiens zuster Wilhelmina inmiddels op Woelwijk de boerin was geworden en daar reeds aan haar derde man toe was. Overigens zijn beide zussen eerder met twee broers Hogendoorn getrouwd geweest, die op hun beurt weer de broer waren van Leonardus Cornelis Hogendoorn van boerderij De Binckhorst, de tweede man van de reeds eerder genoemde Cornelia Hooijmans. Men trouwde in kleine kringen. Het paar krijgt nog drie kinderen op de boerderij en vertrekt vervolgens naar B92.

Het bevolkingsregister van Voorburg vermeldt dat op 16 augustus 1891 Martinus de Greef met zijn vrouw Anna Knijnenburg uit Den Haag zijn overgekomen om boerderij Vrijburg te gaan bevolken.

Op een kaartje uit 1925 is goed de laatste situatie te zien. De oude boerderij Vrijburg is F439 met daarnaast het huis van Goudswaard onder F438. Bovenin zien we de Broeksloot met het bruggetje van Goudswaard. Het gedeelte aan de overzijde van de weg is afgesplitst tot nummer F1107.

In 1875 wordt C1179 van de boerderij afgesplitst. Kadastrale hulpkaart Voorburg, 1876. Collectie Kadaster

Het 'bruggetje van Goudswaard'. Collectie Stichting Hoekenburg

De oude blekerij is F440 met de afsplitsing F441, terwijl het nieuwe gedeelte F442 is (zie verder onder het kopje 'Blekerijen').

In 1929 koopt de gemeente Voorburg het geheel. Enkele jaren daarna wordt het gesloopt, zoals op het kaartje van 1935 zo treffend is te zien.

Blekerijen

Bij en rondom de boerderij Vrijburg was er veel bedrijvigheid. Sinds eind achttiende - begin negentiende eeuw zijn er vermeldingen van 'kleerblekerijen'. Namen van families, die er in het begin wonen en werken zijn Hoving, Boek, Zijdenbos, Beekman. Er ontstaan aardig wat verbintenissen tussen al deze families en ook met de gezinnen eromheen. Later trouwen daar de families Van den Akker en Van Kleef in. Ook de naam Groenewegen duikt met enige regelmaat op. Aangezien de familiegeschiedenissen van al die gezinnen in dit gebiedje nauw met elkaar verweven zijn, volgt hier een kort overzicht van de diverse bewoners van de blekerijen.

De oudste vermeldingen van blekers in de Burgerlijke Stand van Voorburg¹⁰ betreffen de familie Boek. De eerste bleker, die we vanaf 1860 in het Bevolkingsregister¹¹ aantreffen, is Nicolaas Boek. Zijn vader is Willem Boek, die op dit complex al langer werkzaam was. Diens moeder is Jannetje Zijdenbos, zus van Helena Zijdenbos, de vrouw van de in het vervolg optredende

Pieter Beekman. Hij zal de eerste zijn die een nieuw gedeelte van het complex in gebruik neemt. Willem Boek komt in 1859 te overlijden. Zijn zoon Nicolaas verhuist in 1866 naar Rijswijk, waarna Hubertus Groenewegen, die met een dochter van Pieter Beekman trouwde, de nieuwe bewoner annex bleker werd. Dit huwelijk was waarschijnlijk een noodgreep. Hendrina Geertruida Beekman was eerst in 1854 met een andere bleker getrouwd met wie zij in Rijswijk woonde. Die kwam op 9 februari 1866 te overlijden, waarna Nicolaas Boek naar Rijswijk toog en zij met haar kinderen op de Voorburgse blekerij terecht kwam, alwaar ze een jaar later met de uit Stompwijk afkomstige Hubertus Groenewegen trouwde. In 1872 vertrekt het gezin naar Veur. Een wat ouder echtpaar Jacobus Wilhelmus Zijdenbos (verre familie) en Johanna Maria Schols nemen de plek over, doch beiden overlijden niet lang daarna. Zij worden in 1878 opgevolgd door de familie Johannes Pieter van Kleef/Jacoba van Kempen, die hier een kleine 40 jaar de kleerblekerij bestiert. Tel daar nog eens de opvolger zoon Johannes Leonardus van Kleef bij op en we hebben een blekersbedrijf dat ver tot in de twintigste eeuw standhoudt. Nadat het gehele gebied in 1929 in handen van de Gemeente Voorburg is gevallen, gaat het

Links: Overzicht van het gehele buurtschap Vrijburg. Detail van minuutplan Voorburg Sectie F, 1925.

Collectie Kadaster

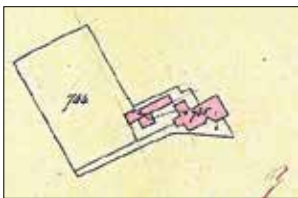
Het einde van het buurtschap Vrijburg. Kadastrale hulpkaart Voorburg, 1935.

Collectie Kadaster

Buurtschap Vrijburg, een complex van blekerijen, tuinderijen en boerenbedrijf.

Collectie Stichting Hoekenburg

Bijbouw van 'waschhuis', met nieuw perceelnummer C745. Kadastrale hulpkaart Voorburg, 1848.

Collectie Kadaster

Het Vrijburg-complex gezien in de richting van de Broeksloot, die er (niet zichtbaar) op de achtergrond haaks op loopt. Het hekje is wellicht van het 'bruggetje van Goudswaard'. Potloodtekening van Louis Soonius, 1933.

Collectie Gemeentearchief Den Haag

tegelijk met de rest rond 1935 tegen de vlakke. Pieter Beekman is op 31 maart 1797 in Zoeterwoude geboren als zoon van een ongehuwde moeder Hendrina Beekman. Op 3 mei 1826 trouwt hij met de in Den Haag geboren Helena Zijdenbos, dochter van Claas Zijdenbosch en Geertje Groenewegen. Zij is de zus van de eerder genoemde Jannetje Zijdenbosch, die dan al op de kleerblekerij woont. In Den Haag krijgen zij twee kinderen, waarna zij ergens rond 1832 op de oude blekerij bij Vrijburg neerstrijken. Daar komen er nog drie kinderen bij. In 1848 wordt er flink verbouwd en een pand bijgebouwd. Het gaat om 'Bijbouw van Waschhuis' volgens de kadastrale legger artikel 136, van de erven Leendert Oosterlaan, die eigenaar zijn geworden na het overlijden van Leendert op 24 mei 1848. Tevens worden de percelen kadastraal een beetje anders ingedeeld. Het nieuwe gebouw is op het kaartje aan de linkerzijde erbij getekend. De vorm van het oude gebouw is ook wat veranderd (vergelijk met het kaartje van 1832), hetgeen doet vermoeden dat het verbouwd is. In de legger is geen sprake van afbraak of gehele vernieuwbouw. De familie Beekman en latere families betrekken deze nieuwe behuizing.

Op 9 april 1849 blaast Pieter de laatste adem uit. In die tijd strijkt de uit Delft afkomstige Andries van den Akker op het blekerijencomplex neer. Hij trouwt op 07 mei 1859 met Pieters dochter Cornelia Johanna Beekman en wordt dan hoofdbewoner van het pand.

De familie Van den Akker vervult ongeveer dezelfde rol als de familie Van Kleef in de aanpalende blekerij. Over een periode van meer dan 50 jaar bestiert dit gezin met al zijn leden het bedrijf. En de betrekkingen met de burens, de familie Van Kleef zijn meer dan oppervlakkig. Zoon Petrus Johannes van den Akker trouwt op 11 juni 1886 met buurmeisje Catharina Johanna van Kleef, die drie dagen na de bruiloft bevalt van een zoon. En de andere zoon, Andries Johannes van den Akker, trouwt in 1894 met een andere dochter van Kleef (Maria Theodora) met wie hij de nieuwe blekerij voortzet, onderwijl twaalf kinderen producerend. Ook deze blekerij gaat tegelijk met de rest van het complex ten onder.

Oosterlaan-1

De boerderij, die wij voor de duidelijkheid 'Oosterlaan-1' noemen en aanduiden met S1 is -zoals eerder betoogd- de oude boerderij, zoals die al veel langer aan de Broeksloot stond. Hieronder pakken we de draad van het verhaal weer op bij waar we begin jaren zeventig van de negentiende eeuw gebleven waren. Na zijn huwelijk met Magdalena van den Arend op 26 april 1872 is Johannes Oosterlaan de hoofdbewoner van deze boerderij. De samenstelling van het gezin is op zijn zachtst gezegd bijzonder te noemen. Uit het eerste huwelijk van Cornelis Hooymans zijn er vijf kinderen, te weten: Johannes Leonardus, bijgenaamd 'Witte Jan', die dan 21 jaar oud is, Jacoba Anna (19), Petronella Johanna (17), Cornelia Helena (15) en Catharina Adriana (13). Uit haar eigen huwelijk met Cornelis Hooymans bracht Magdalena van den Arend drie kinderen mee: Maria Catharina (10), Cornelis Bernardus (9) en Martinus Petrus (7). En uit het nieuwe huwelijk komen daar vervolgens nog vijf Oosterlaan-kinderen bij: Petronella Adriana (24 december 1873), Magdalena Geertruida Maria (11 december 1875), Leonardus Johannes (2 december 1877, maar binnen een jaar overleden), Petronella Cornelia (2 mei 1879) en Geertruida Maria (17 november 1881). Bij de geboorte van deze laatste dochter is moeder Magdalena

van den Arend ruim 42 jaar oud. Nog geen jaar later is ze oma. De eerste kleindochter is Wilhelmina Magdalena, dochter van Louis François Joseph Hazersloot, die op 21 april 1882 trouwde met dochter Maria Catharina Hooijmans, die naar Den Haag waren vertrokken. Een maand later volgt stiefdochter Cornelia Helena Hooijmans, die met Cornelis Bol trouwt, de broer van de buurman van boerderij Vrijburg. Nog anderhalve maand later stapt nog een stiefdochter Catharina Adrian Hooijmans over naar de aanpalende blekerij, waar ze trouwt met Johannes Petrus van den Akker. Zij gaan verderop aan de Broeksloot wonen op de blekerijen bij Westerloo. De oude Johannes Oosterlaan, die tot aan zijn dood raadslid van de gemeente Voorburg is gebleven, komt op 22 april 1890 te overlijden. Op dat moment is Magdalena van der Arend mede-eigenaresse van zowel Oosterlaan-1, Oosterlaan-2 (samen met de erven van haar man en Leonardus Franssen), als het blekerij-complex (samen met diezelfde erven en Adrianus Oosterlaan). Bovendien

koopt ze in 1891 boerderij Vrijburg van Johannes Schenkeveld, die vlak daarvoor naar Veur was vertrokken. Met andere woorden, ze had over het totale gebied eigendomsrechten! In 1895 laat ze zich echter uitkopen en behoudt ze alleen Vrijburg. Er moet toen een behoorlijk kapitaal zijn vrijgekomen, waar in de familie nogal eens over werd gesproken.

Op 24 april 1896 trouwt Christianus Cornelis de Groot op 21-jarige leeftijd met Petronella Adriana Oosterlaan. Een maand later, op 28 mei trekt hij ook op de boerderij in en wordt de hoofdbewoner. Magdalena van der Arend, die dan 57 jaar oud is, betreft een huisje aan de Herenstraat (A5a).

De ouders van De Groot zitten op boerderij Westerloo. Zoon Cornelis Nicolaas Marie de Groot komt dankzij bezoeken aan zijn broer Chris aan zijn bruid Magdalena Geertruida Maria Oosterlaan. Dit is weer zo'n typisch voorbeeld van een broer-broer-zus-zus-huwelijk, hetgeen wel vaker voorkwam in kroostrijke milieus.

Als in 1903 Magdalena van der Arend op 64-jarige leeftijd komt te overlijden, komen er weer flinke veranderingen aan. In 1911 wordt Adrianus Cornelis de Heij de eigenaar, maar die koopt de boerderij niet voor eigen gebruik. Chris de Groot en vrouw vertrekken met hun enige kind naar F157b. En dan is het de beurt aan de familie De Vet.

Aanvankelijk woonden de gebroeders De Vet in het dorp, in een klein huisje aan de Kerkstraat (A77). Moeder Johanna Margaretha van Berkel was daar naartoe verhuisd met haar overgebleven drie jonge zoons, nadat vader Johannes de Vet in 1884 was overleden. Het jongste zoontje van vijf komt vrij snel te overlijden. Moeder sterft in 1897 op 49-jarige leeftijd, terwijl de oudste, Cornelis Antonius (Kees) dan nog maar net twintig is. Vijf jaar later, op 30 april, treedt hij op 25-jarige leeftijd in het huwelijk met Johanna Rijsbergen uit Leiden. Drie weken later doet zijn broer Cornelis Johannes (Jan), die dan 23 is, hetzelfde. Met zijn echtgenote Mathilda Wilhelmina Maria Bernardina Dobbe (23) verlaat Jan het kleine huisje en gaat aanvankelijk op adres A139 wonen, hetgeen in het dorp ligt. Daar krijgen zij 6 kinderen. Het gezin van de oudste zoon Kees de Vet telt vier kin-

Boerderij De Vet aan de Broekslootzijde met ophaalbrug en kippen op het erf. Foto, circa 1917.

Collectie familie De Vet

Cornelis Antonius (Kees) de Vet (1876-1949). Foto, circa 1940. Collectie familie De Vet

Johanna Rijsbergen, latere vrouw van C.A. de Vet, bij haar eerste communie. Foto, 1890. Collectie familie De Vet

De oude boerderij ten tijde van De Vet met links het gedeelte van Jan (Cornelis Johannes de Vet) en rechts van Kees (Cornelis Adrianus de Vet). Handgetekende plattegrond. Collectie familie De Vet

deren als het op 29 mei 1911 verhuist naar boerderij Oosterlaan-1.

Kennelijk hebben de broers afgesproken dat ze samen de boerderij gaan betrekken. Het pand wordt in tweeën gesplitst en op 15 juli 1911 betreft Jan de Vet met zijn gezin het linkergedeelte van de boerderij (van de weg af gezien; zie kaartje). Op de boerderij komen er nog eens vijf kinderen bij.

Begrijpelijkerwijs zijn de relaties met de omliggende families wederom warm. Zo trouwt in 1936 Johanna Maria de Vet, dochter van C.A. de Vet, met Adrianus Johannes de Groot, een neef van de buren. Diens vader, Johannes Leonardus de Groot, was een broer van de eerder genoemde Chris de Groot, die bij de familie Oosterlaan ingetrouwd was. In de oorlog vierde het echtpaar de Vet-Rijsbergen het 40-jarige huwelijksfeest. Op de foto uit 1942 zien we de volgende personen:

Staand, v.l.n.r.: Nicolaas Martinus (Niek) van Leeuwen met zijn vrouw Johanna Cornelia, Johanna Maria met haar man Adrianus Johannes de Groot, Johannes Hubertus met zijn vrouw Maria Helena Alkemade, Maria Cornelia met schuin achter haar haar man Petrus Westerman, Cornelia Maria en haar latere man Cornelis Adrianus van Leeuwen, Agatha Johanna Hendrika, N. Heijstek en Jacobus Johannes (Koos) Juffermans (later gehuwd met Leonarda Cornelia, die voor hem zit)

Zittend, v.l.n.r.: Petrus Cornelis (Piet) Borsboom en zijn vrouw Margaretha Johanna Mathilda (Greet), Cornelis

Antonius de Vet, Johanna Rijsbergen en Leonarda Cornelia.

Het boerenbedrijf mag nog betrekkelijk lang blijven, dit in tegenstelling tot de rest van de percelen in de omtrek. In 1958 koopt de gemeente Voorburg beide boerderijen, waarna alles in 1960 gesloopt wordt.

Oosterlaan-2

Zoals in het voorafgaande reeds beschreven is deze boerderij rond 1875 gebouwd als uitbreiding op de reeds bestaande Oosterlaan-boerderij aan de Broeksloot. Wellicht was deze boerderij wel voor Adrianus bestemd, maar als dat al zo was, dan verliep de geschiedenis toch anders. Het bevolkingsregister levert dienaangaande verwarrende informatie. Erg verwarrend zijn de diverse doorhalingen en het door elkaar gebruiken van de huisnummers E26 en E26a voor de beide boerderijen.

Op 5 november 1875 trouwt Adrianus Oosterlaan met Anna Maria Bemelman. Uit haar vorige huwelijk heeft zij nog een driejarig zoonje Johannes Wilhelmus Hooijmans. Later zal deze laatste chauffeur worden en oprichter van het vervoersbedrijf HOTAM.¹²

De week na hun huwelijk trekken zij in de nieuwe boerderij in. Na amper een half jaar vertrekken zij al weer naar de boerderij Nooit Gedacht, die daarvoor van Anna Maria's overleden eerste man, Johannes Hooymans, was geweest. Zij krijgen daar tussen 1876 en 1883 nog vijf kinderen Oosterlaan. Als de laatste geboren wordt, is Adrianus 59 jaar oud.

Vanaf het moment dat Adrianus Oosterlaan met zijn vrouw naar Nooit Gedacht vertrekt, is Leonardus Franssen de hoofdbewoner van Oosterlaan-2. Hij is dan inmiddels 24 jaar oud. Hij krijgt hulp van Catharina Adriana Hooijmans, stiefdochter van Magdalena van der Arend en aanvankelijk meegekomen naar de oude Oosterlaan-boerderij, tot zij op 7 november 1882 trouwt met de buurjongen Johannes Petrus van den Akker van de blekerij ernaast. Eerst verhuizen zij nog naar Loosduinen, doch later strijken zij verderop aan de Broeksloot neer in de blekerijen bij Westerloo.

Voor Leonardus Franssen is het dan eindelijk tijd om in het huwelijksbootje te stappen. Het is 13 november 1885 en hij is dus al 33 jaar oud. De gelukkige is de dan 28-jarige Maria Cornelia Huijbers van boerderij De Binckhorst, dochter van de inmiddels overleden Antonius

De gezusters Agatha Johanne Hendrica en Johanna Maria de Vet. Foto, 1926.

Collectie familie De Vet

Familie C.A. de Vet bij het 40-jarig huwelijksfeest. Foto, 1942.

Collectie familie De Vet

Boerderij Oosterlaan-1 met op de voorgrond de Broeksloot. Schilderij van S.W.W. van der Vliet.

Particuliere collectie

Huijbers en Cornelia Hooymans van Woelwijk. De kinderproductie komt echter pas een jaar of vijf-zes later op gang, wat eigenlijk ook weer merkwaardig te noemen is. Op 28 juli 1891 wordt het eerste kind geboren, dat echter binnen het jaar overlijdt. Daarna volgen er in de periode 1892-1895 nog drie, waarna het kennelijk genoeg is. Op 22 november 1911 verhuist het gezin naar F(1)57c en worden Pieter Zuiderwijk met zijn vrouw Johanna Catharina Elisabeth Martienus en kinderen de nieuwe bewoners.

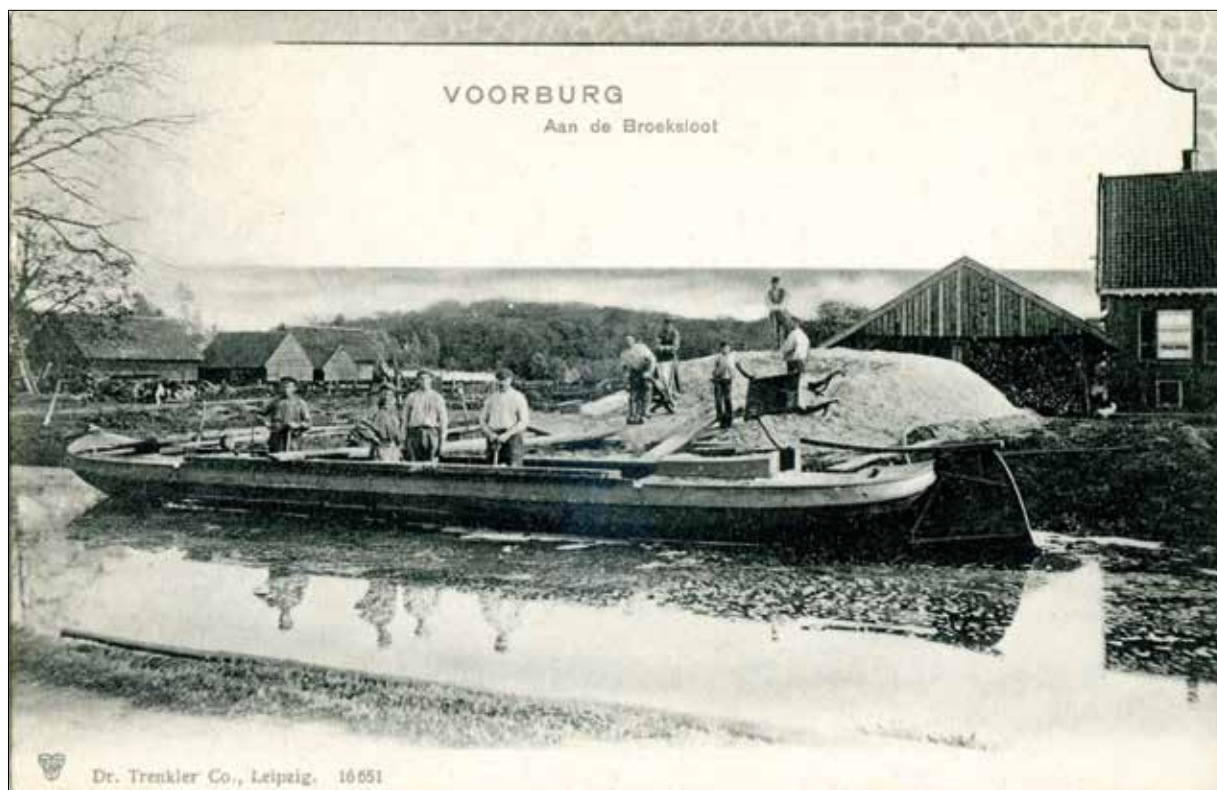
Het eigendomsrecht van de boerderij is in 1915 van Adrianus Cornelis de Heij overgegaan op Gerardus Cornelis Koene. Die zou het slechts drie jaar in bezit houden en er niet zelf gaan wonen. Pieter Zuiderwijk blijft een jaar of zeven op de boerderij wonen. In 1917 wil hij kennelijk het stokje overgeven aan zijn dochter Anna Sabilla Zuiderwijk, die vlak daarvoor getrouwd was met Hendrik

Op de voorgrond boerderij Oosterlaan-2, ook wel bekend als boerderij Fransen, Zuiderwijk of Van Geest. Rechtsonder nog een klein puntje van Oosterlaan-1 oftewel boerderij De Vet.

Collectie Stichting Hoekenburg

Boot in de Broeksloot met rechts nog net zichtbaar boerderij Oosterlaan-2, in die tijd bekend als boerderij Van Geest. Ansichtkaart.

Collectie Kees van der Leer

Lourens Krabbedijk. Deze kelner heeft waarschijnlijk geen aspiraties als boer. Begin 1918 vertrekt het gehele gezelschap naar Den Haag.

De nieuwe bewoner, die vanaf 13 mei 1918 ingeschreven staat in het Bevolkingsregister, is de uit Stompwijk afkomstige Laurens van Geest met zijn vrouw Jacoba Hoogendam. In 1919 koopt hij de boerderij van Gerardus Cornelis Koene. De gemeente Voorburg koopt ze in 1958, waarna de boerderij tegelijk met de andere in 1960 tegen de vlakte gaat.

Besluit

Het beschreven gebied komt uitermate complex over, maar blijkt bij nadere beschouwing toch ook zeer samenhangend te zijn. Met name door het in kaart brengen van de verschillende families en de bijbehorende panden kan een duidelijk beeld verkregen worden van de geschiedenis van dit stukje Voorburg. Het bleek een puzzel met veel stukjes te zijn, maar als die eenmaal op hun plaats liggen, tekent zich een prachtige voorstelling af. Juist dit aspect maakt het historische onderzoek zo uitermate boeiend.

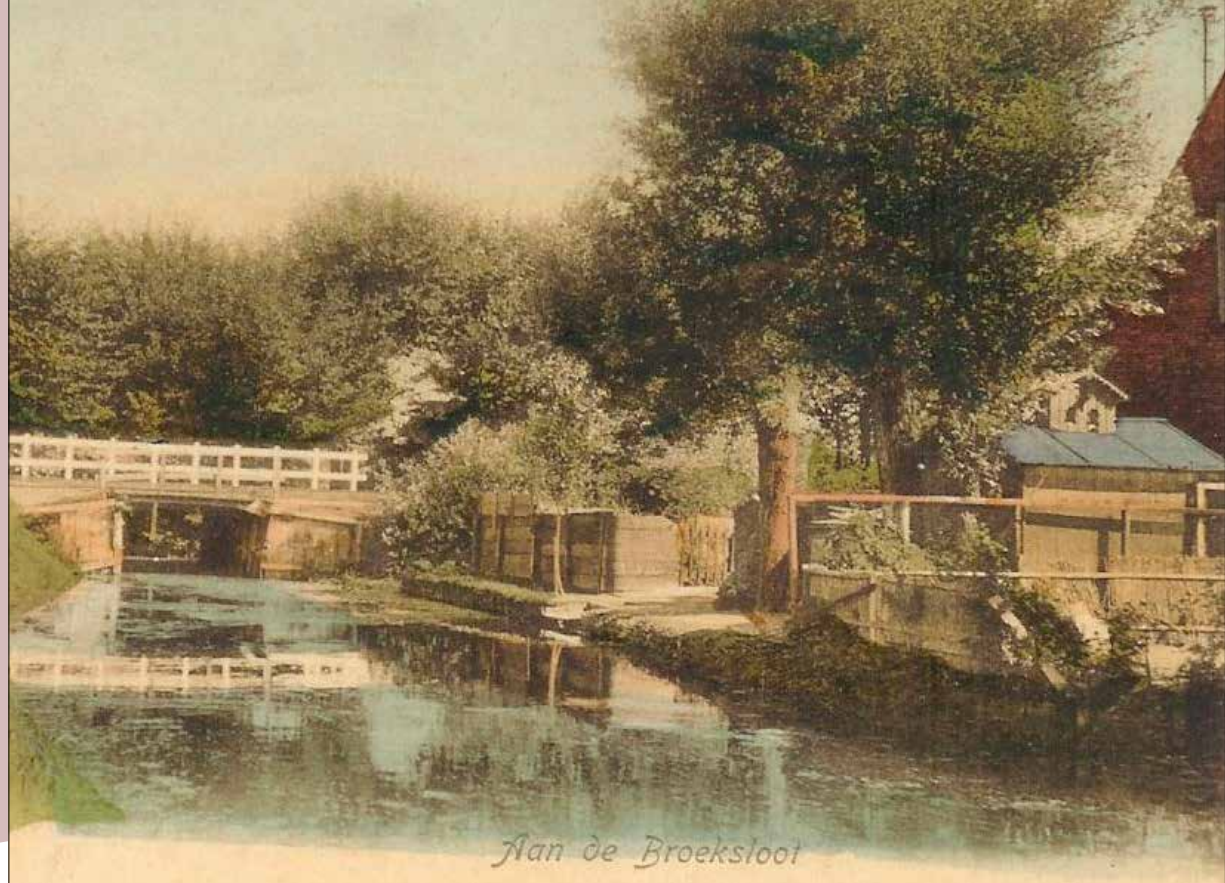
Voor het verkrijgen van al die verschillende puzzelstukjes zijn wij dank verschuldigd aan diverse personen en instellingen. Met name het Kadaster en het Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg herbergen

schatten aan informatie, die onmisbaar zijn voor het historische onderzoek. De bereidwillige medewerking van beide instituten hebben er enorm toe bijgedragen dat dit verhaal door detailinformatie onderbouwd kon worden.

Noten

- 1 *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2
- 2 *Kadastrale atlas Zuid-Holland 1832*. Deel 11: Voorburg. M.R. van der Krogt, C.L. van der Leer, J.H.M. van der Zon. Stichting Kadastrale Atlas Zuid-Holland / Historische Vereniging Voorburg. Voorburg. 2000.
- 3 *Een speelse straat in West*. 100 jaar Vrijburgstraat. Historisch Voorburg, jaargang 18 (2012), nummer 1.
- 4 C.H. Voorhoeve, *Het verhaal achter de straatnaam*. Een geïllustreerde historie van Voorburgse straten. Voorburg, 1989, p. 113.
- 5 Bernard Dijkman, *De straten op, de lanen in*. Geschiedenis en verklaring van de straatnamen in Voorburg. Voorburg, 1993, p. 43.
- 6 C.H. Voorhoeve, *Lusthoven en oude huizen langs de Vliet*. Den Haag, 1974, p. 82: 'Vijftien stuivers voor het schoolmeestersambt'.
- 7 Kadastrale leggers en wijzigingskaarten. Kadaster, Zoetermeer/Amsterdam-Sloterdijk.
- 8 *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 137.
- 9 Zie onder meer: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 140 e.v.
- 10 Burgerlijke stand Voorburg, registers van geboorten, huwelijken en overlijden. Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg en CBG.
- 11 Bevolkingsregisters Voorburg. Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg en CBG.
- 12 *Hier zat de bakker en daar de kruidenier... 75 jaar middenstand in Voorburg-Noord*. Historisch Voorburg, jaargang 18 (2012), nummer 2, met name p. 74-76.

Boerderij Hendriks

Waar lag die nou eigenlijk?

De Broeksloot kijkend in noord-oostelijke richting met rechts de boerderij/tuinderij Hendriks.

De brug is die van de Laan van Nieuw-Oosteinde. Rechts gaat men naar het dorp Voorburg, links in de richting van Den Haag. Circa 1903.

Collectie Kees van der Leer

Martin Hoymans, met medewerking van Hans van der Zon † en Gerard Duijvestein

De plaatsing van boerderij Hendriks op de overzichtskaart 'Boerderijen in Voorburg' heeft een aantal Voorburgers verbaasd achter de oren doen krabben (zie bijgaand kaartje, gemarkeerd met 'Q').

‘Maar ... die boerderij lag toch aan de andere kant van de Broeksloot? En sterker nog, toch ook nog eens helemaal aan de overkant van de Laan van Nieuw-Oosteinde?’ Drs. G. Duijvestein, een van de medeauteurs van dit artikel, kwam bovendien met foto’s op de proppen, die glashelder aantoonde dat ‘boerderij Hendriks’ aan de andere kant bij Villa Vierbruggen/Villa Reeser lag. Op de linkerfoto zien we Villa Vierbruggen/Reeser met rechtsaf de Broeksloot en links een kleinere sloot, die evenwijdig liep aan de Laan van Nieuw-Oosteinde. We kijken globaal vanuit het zuiden naar het noorden. Links achter de brug zien we een twee-onder-één-kap, die we op de middelste foto ook zien, maar dan kunnen we rechts daarvan ineens een boerderij onderscheiden, die op de linkerfoto verscholen ligt achter de boom en de villa. Dit is ontegenzeggelijk de boerderij, die we ook kennen van de prent van Van der Houven (de afbeelding rechts). Kortom, ‘boerderij Hendriks’ lag aan de noordwestelijke zijde van

de Broeksloot. Niettemin had onderzoek in het kadaster en bevolkingsregister uitgewezen dat de boerderij van Hendriks toch echt aan de zuidoostelijke kant van de Broeksloot gelegen moest hebben, dus aan de andere kant van de Laan van Nieuw-Oosteinde. De oplossing bleek eenvoudig: de laatstgenoemde ligging klopt wel, maar slechts tot eind negentiende-begin twintigste eeuw, namelijk totdat de boerderij afgebroken werd. Aan de overkant werd ter hoogte van Villa Reeser een nieuwe boerderij gebouwd, die door de familie Hendriks rond 1904 betrokken werd. Deze boerderij sneuvelde in de jaren zeventig door het doortrekken van de Bernhardlaan. Er waren, kortom, twee boerderijen Hendriks. In dit artikel wordt in detail ingegaan op de geschiedenis van beide boerderijen en de familie Hendriks, die hier meer dan een eeuw heeft gewoond. Een bijzonderheid is, dat alle drie de auteurs van dit artikel afstammelingen zijn van een van de spelers van dit historische verhaal, hetgeen uit het relaas hierna nog zal blijken. Ze hebben veel onderzoek gedaan in het Kadaster in Zoetermeer² en in het Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg³. De bereidwilligheid van de medewerkers van beide instituten heeft er enorm toe bijgedragen dat dit betoog ondersteund kon worden met veel gedetailleerde informatie.

De oude boerderij

We bespreken hier eerst de zogenaamde oude boerderij, dat wil zeggen, de boerderij, die tot circa 1904 aan de

Kaart met twee mogelijke locaties van boerderij Hendriks. Kaart Robbert Jongepier, 2003, bewerkt door auteur, 2006. Collectie auteur

Drie foto's, die de positie van boerderij 'Hendriks-nieuw' aantoonde, met verbindende rol voor het pand twee-onder-één-kap, op de linkerfoto links achter Villa Reeser, op de middelste foto links van een pand, dat op de rechter afbeelding geïdentificeerd is als 'boerderij Hendriks'. Collecties Kees van der Leer en Gerard Duijvestein

zuidoostelijke zijde van de Broeksloot stond. In het kadaster van 1832 vinden we de boerderij onder nummer C351⁴. De eigenaar is dan nog Cornelis Johannes Schiefbaan. Deze notaris uit Den Haag bezat ook de buitenplaats Sionslust⁵ en was zoon van de beroemde Johan Anthony Schiefbaan, telg uit een rijk Haags geslacht, die van 1794-1796 schout van Voorburg was. De pachter van de boerderij in 1832 is Joannes (Jan) Hendriks, zoon van Pieter Hendriks en Maria Bierman. Het is heel goed mogelijk dat dit gezin al langer op deze boerderij vertoefde. Een broer van Jan, Gerardus Hendriks, die ook in Voorburg geboren was, verhuisde naar Den Haag en later naar Loosduinen. Zijn zoon Gerardus Johannes keerde later nog terug naar de voorouderlijke boerderij (we komen hierop nog terug).

Jan Hendriks is op 12 mei 1822 getrouwd met Jacoba van der Waard. Het echtpaar krijgt in de periode 1823-1841 tien kinderen, van wie één levenloos geboren wordt.

Op 11 september 1832 koopt Jan Hendriks het geheel van notaris Cornelis Johannes Schiefbaan.

In 1835 wordt er op het erf een pand bijgebouwd, tussen de oude boerderij en de Broeksloot. Op de kadastrale tekening (hierbij afgebeeld, links) gaat het om het bovenste gebouw. Het is niet helemaal duidelijk of beide panden voor bewoning bedoeld zijn of dat een van beide schuur of stal is. Voorlopig houden we het op het eerste. De beide gebouwen krijgen gezamenlijk één nieuw kadastraal nummer C639.

Het huisnummer is in 1841 nog E18. Dat leiden we af uit de adressen die opgegeven zijn bij de geboorteaangiften van de laatste twee kinderen van Jan Hendriks in

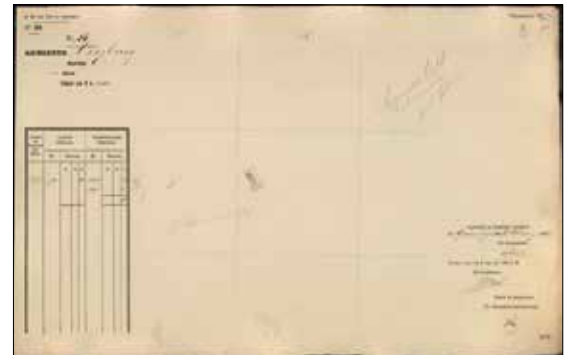
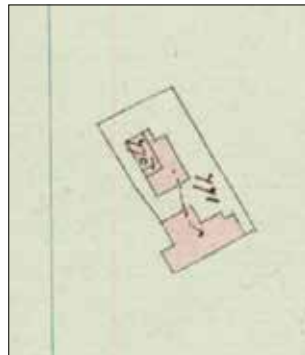
1839 respectievelijk 1841. Op 26 januari 1845 moet de oudste dochter Maria ietwat overhaast trouwen met Leendert Hooymans van boerderij Woelwijk. Een maand later, op 26 februari 1845 wordt Johannes Adam Hooijmans geboren, die volgens de geboorteakte is geboren op adres E17. Aangezien de bevolkingsregisters van Voorburg pas in 1860 beginnen, kunnen we het nog niet met zekerheid stellen, maar het lijkt aannemelijk dat dit adres onderdeel was het van het complex van 'boerderij Hendriks'. Getuige bij de aangifte was Hermanus Hendriks, broer van Jan Hendriks en dus oom van Maria. Mede-auteur Hans van der Zon is een rechtstreekse afstammeling van Johannes Adam Hooymans.

De betrekkingen met Woelwijk zijn kennelijk heel warm geweest, want enkele jaren later trouwt Maria's zus, Maria Cornelia Hendriks, met de broer van voornoemde Leendert, namelijk Cornelis Hooymans. Ook hier was sprake van 'grote spoed', want het huwelijk vond plaats op 24 juni 1849 en een maand later bracht moeder Maria Cornelia een tweeling ter wereld. Helaas was dit tweetal geen lang leven beschoren. Cornelia Hooijmans overleed al gelijk op dezelfde dag, 24 juli 1849, en Pieterella Maria een maand later op 20 augustus 1849. Het aardige is dat auteur Martin Hooymans weer rechtstreeks afstammeling is van deze Cornelis Hooymans, al is het uit diens tweede huwelijk. Hopelijk struikelt de lezer overigens niet over de verschillende spellingwijzen (Hooymans versus Hooijmans); wij volgen namelijk de spelling van de burgerlijke stand en die is niet altijd even consistent.

De situatie van de oude boerderij in 1835, 1850 en 1876.

De Broeksloot loopt bovenlangs van rechts schuin naar links boven. Aanvankelijk staan beide gebouwen onder één perceelnummer (C639), dan wordt C770 ervan afgesplitst en uiteindelijk wordt dat ook weer gesplitst in twee percelen C1192 en C1193. Kadastrale hulpkaarten Voorburg, 1835/1850/1876.

Collectie Kadaster

Op 29 januari 1849 verkoopt Jan Hendriks zijn hele hebb en houwen aan notaris Hermanus van Zegwaard. Deze vooraanstaande notaris was in de periode 1837-1850 tevens burgemeester van Voorburg⁶. Naar het waarom van deze verkoop kunnen wij slechts gissen. Een beetje vreemd is het wel, zeker gezien het feit dat er op dat moment nog acht kinderen in leeftijd variërend van 7 tot 24 jaar waren. Was er sprake van geldtekort? Of was pa er slecht aan toe? Jan was inmiddels tegen de 55 en liet zich bij het ondertekenen van de transportakte vertegenwoordigen door zijn vrouw. Dat gebeurde doorgaans alleen als er iets bijzonders aan de hand was. Het merkwaardige is ook nog eens dat hij vier jaar later op 24 september 1853 niet in Voorburg, maar in Rotterdam overlijdt, terwijl zijn gezin op de boerderij blijft wonen.

In 1850 vindt er weer een kadastrale herindeling plaats. Kennelijk wordt een gedeelte van het nieuwe pand afgesplitst als afzonderlijke wooneenheid. Een gedeelte van het noordelijke gebouw krijgt kadastrernummer C770, terwijl de rest van dat pand plus de oude boerderij onder C771 worden geplaatst. Het

opsplitsen in meerdere wooneenheden zullen we in de loop van de geschiedenis steeds vaker tegenkomen.

Cornelis Hendriks en Maria Johanna Duivesteijn

Op 04 november 1859 trouwt Cornelis Hendriks, de oudste zoon van Jan Hendriks en Jacoba van der Waard, met Maria Johanna Duivesteijn. Ze schelen wel 13 jaar in leeftijd, hij is 35 en zij is 22. In de periode 1860-1870 krijgt dit echtpaar zeven kinderen. Het oudste en jongste kind overlijden al enkele maanden na de geboorte, zodat er vijf kinderen het huis bevolken. Het adres dat bij de geboorte van het eerste kind vermeld wordt, is E18b. De adressering van het huis van Cornelis verandert rond 1860 in E33. Moeder Jacoba van der Waard woont dan met nog twee zoons en drie dochters op E32a, wat kennelijk een grotere wooneenheid van het geheel was. Een voor een trekken drie kinderen de kinderen het huis uit, een zoon komt in 1869 te overlijden, zodat ze nog alleen met haar 34-jarige zoon Willem Nicolaas overblijft. In 1870 wordt het huisnummer E33 van Cornelis Hendriks doorgekrast en veranderd in E32a, terwijl het nummer E32a van moeder Jacoba doorgekrast is en

*Rechts de oude boerderij Hendriks en links een heel oud bruggetje van de Laan van Nieuw Oosteinde over de Broeksloot. Let ook op de prachtige kleding van de afgebeelde personen.
Ansichtkaart van voor 1900.
Collectie Gerard Duijvestein*

veranderd in E33. Het is heel goed mogelijk dat ze van woning gewisseld zijn vanwege een toenemende ruimtebehoefte van het gezin van Cornelis tegenover een afnemende behoefte bij Jacoba. Blijft het vreemd dat dit door middel van doorhalingen is geadmistreerd, terwijl het in die tijd gebruikelijker was expliciet het vertrek van het ene adres en de aankomst op het andere adres te registreren. Als een en ander echter precies ten tijde van de nieuwe boeken plaatsvond, liet men deze mutatiestaat wel vaker achterwege en werd uit werkbesparing alleen de nieuwe toestand genoteerd. Om die reden zijn we nogal eens verhuizingen kwijt. Het vertrek van een familie vanaf een bepaald adres wordt dan niet in het oude boek genoteerd en in het nieuwe boek zet men gelijk de nieuwe bewoners op het desbetreffende adres. Jammer genoeg weet je dan niet waar de oude bewoners naar toe zijn en evenmin waar de nieuwe bewoners vandaan kwamen.

Aan de rechterzijde van de Broeksloot zien wij boerderij/tuinderij Hendriks. Op de achtergrond de brug van de Laan van Nieuwe Oosteinde. Ansichtkaart van circa 1900. Collectie Stichting Hoekenburg

Op deze foto, die ongeveer in dezelfde tijd is genomen als de foto in de afbeelding elders in dit artikel, is dezelfde boot te zien. Ansichtkaart van circa 1900.

Collectie Stichting Hoekenburg

Moeder Jacoba van der Waard vertrekt in oktober 1871 op 73-jarige leeftijd naar Den Haag, een maand nadat haar zoon Willem Nicolaas Hendriks overleden is. In 1876 wordt het bovenste gebouw weer in kleinere stukjes opgesplitst. In de praktijk komt het erop neer dat steeds meer bedrijfsruimte gebruikt wordt als woning of dat grotere wooneenheden opgedeeld worden in meerdere kleine.

Bij de grote omnummering van 1880 wordt het huisnummer van Cornelis Hendriks E49. In de loop van de tijd is het complex opgesplitst in meerdere wooneenheden met steeds meer verschillende huisnummers.

Als notaris Hermanus van Zegwaard op 29 september 1884 in Den Haag overlijdt, gaat het eigendom van de boerderij over naar zijn weduwe Anna Christina van Doorn.

Het gezin Hendriks-Bleijs

Op 16 december 1878 komt een volle neef van Cornelis op het complex wonen. Gerardus Johannes Hendriks, die getrouwd was met Geertruida Bleijs, woonde in Loosduinen en Den Haag en was daar warmoezier. Het gezin moet erg onfortuinlijk geweest zijn, want de eerste elf kinderen zijn stuk voor stuk jong gestorven, de meesten nog in hun eerste jaar. De twee kinderen die het langste leefden waren Gerardus Johannes (9) en Hendrika Frederika (4). Beiden kwamen door een noodlottig ongeval om het leven, Gerardus met een riek

tijdens het hooien en Hendrika onder het wiel van een wagen.

In Voorburg wordt dan op 23 juni 1879 het twaalfde kind geboren, Johannes Petrus (Jan). Zijn geboorteakte vermeldt E34 als huisadres, hetgeen erop duidt dat dit gezin buur was van neef Cornelis Hendriks, wiens adres in die tijd E32a heette.

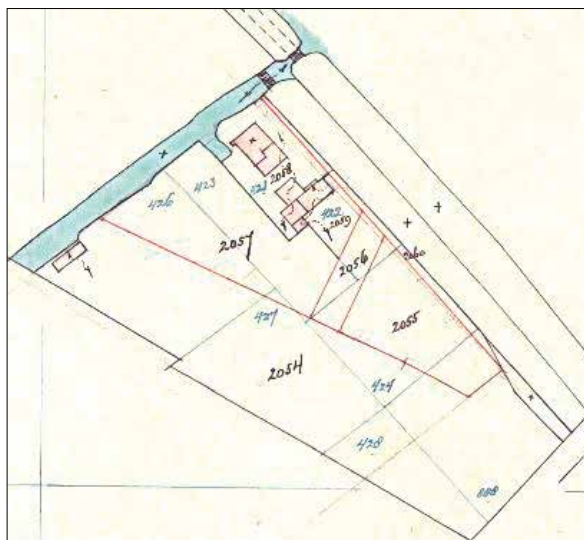
Johannes Petrus trouwt op 18 januari 1902 met Clasina Wilhelmina van Berkel. Ze vertrekken naar Loosduinen, waar ze dertien kinderen krijgen. De op één na oudste, Wilhelmina Johanna, is de moeder van de derde auteur, Gerard Duijvestein, na haar huwelijk met Adrianus Daniël Josephus Duijvestein. Of er een relatie is met de eerder genoemde Maria Johanna Duivesteijn, is nog niet vastgesteld. Een oudere dochter van Johannes Petrus Hendriks, Geertruida Clasina (Truus), kwam door haar huwelijk met Andreas Veelenturf weer in Voorburg terecht. Hoewel dit gezin officieel in Leidschendam woonde, toefden zij toch ook een groot deel van de tijd aan de Westvlietweg 72, aan de overzijde van museum Hofwijck, bij de bloementuinderijen die zij daar dreven.

Het einde van de oude boerderij

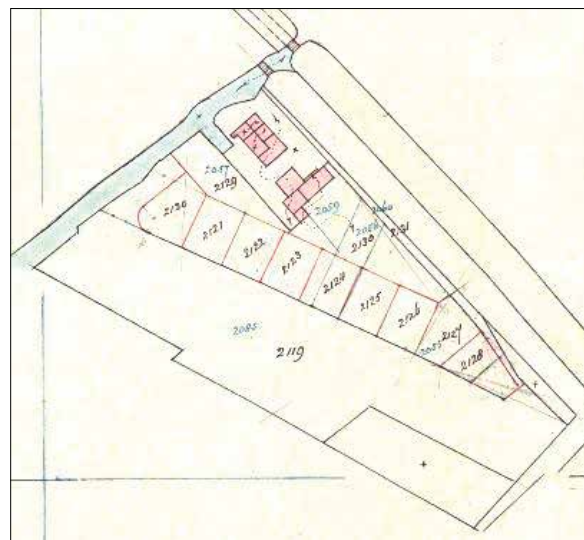
Maria Johanna Duivesteijn overlijdt op 1 mei 1901 op 63-jarige leeftijd. Op dat moment wonen er nog vier

De familie Hendriks met links Jan Verseput, Geertruida Clasina, Wilhelmina Johanna; zittend Clasina Wilhelmina van Berkel; staand haar man Johannes Petrus Hendriks en de oude Gerardus Johannes Hendriks. Familiefoto uit 1909/1910 in Loosduinen. Collectie Gerard Duijvestein

Zeldzame privéfoto van de hoek van de tuin van boerderij Hendriks met rechts een jongen op klompen en op de achtergrond bij de brug nog drie jongeren. Foto van circa 1900. Collectie Stichting Hoekenburg

kinderen thuis. Het adres is dan F126. In 1903 komen er plannen op gang huizen te gaan bouwen in het gebied rondom de oude boerderij. Op 03 maart 1903 verkoopt Anna Christina van Doorn de boerderij en toebehoren aan de Bouwgrondmaatschappij 's-Gravenhage-Voorburg. Niet lang daarna komt Cornelis Hendriks op 79-jarige leeftijd aan zijn einde. We schrijven 17 juli 1903.

Toch duurt het nog een tijdje voor de resterende kinderen het huis verlaten. Op de kaartjes zien we de boerderij langzaam maar zeker ingesloten worden, totdat uiteindelijk alles weg is. Overigens dient men er rekening mee te houden dat de datering van de kaartjes altijd iets later valt dan de werkelijkheid. Op 22 mei 1905 verlaten de laatste Hendriksen de oude boerderij. Johannes Gerardus Hendriks vertrekt naar Amsterdam,

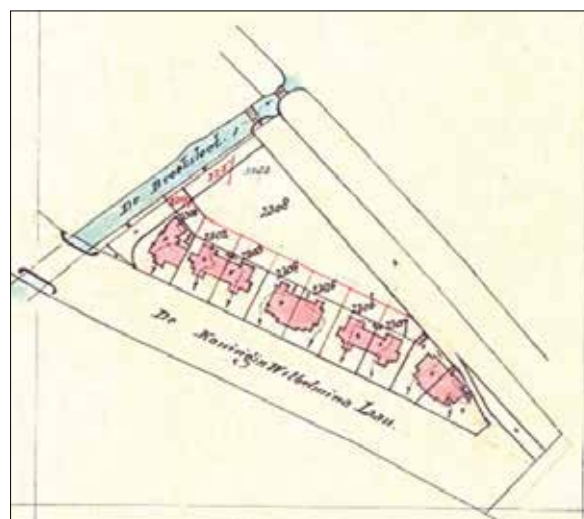
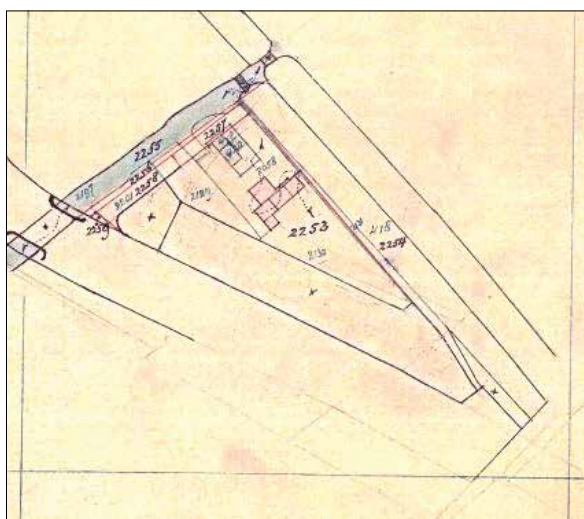
Stapje voor stapje zien we de veranderingen in de tekeningen opdoemen: 26 juni 1905 en 19 november 1906 Kadastrale hulpkaarten Voorburg, 1905/1906.

Collectie Kadaster

Er komt een straat met een brug, het gebouw bij de Broeksloot verdwijnt en ... uiteindelijk verdwijnt ook de oude boerderij van de kaart:

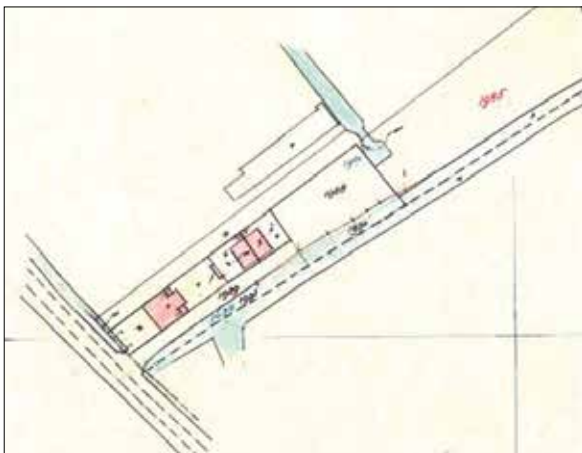
15 oktober 1907 en 6 mei 1908. Kadastrale hulpkaarten Voorburg, 1907/1908.

Collectie Kadaster

zijn zus Jacoba Maria naar Rijswijk. Maar Louwrens Johannes Hendriks en zijn zus Adriana Maria betrekken een nieuwe boerderij aan de overkant. Gek genoeg zijn

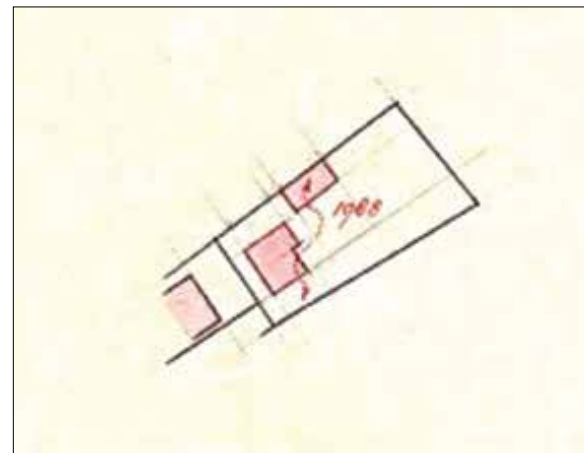

zij niet de laatste bewoners van de oude boerderij. Tot de sloop woont er nog een gezin Vriens op het complex. Als beroep van het hoofd van dat gezin staat 'grondwerker' vermeld.

In 1907 gaat het gebouw het dichtst bij de Broeksloot tegen de vlakke, waarna in 1908 de oude boerderij volgt. Het is het einde van een lange geschiedenis van tuinieren. Maar ... die wordt voortgezet aan de overkant van de Broeksloot, aan de andere kant van de Laan van Nieuw-Oosteinde.

De nieuwe boerderij

Terwijl broer en zus hun heil elders gaan zoeken, besluit Louwrens samen met zijn andere zus het bij tuinieren in Voorburg te houden. Op 13 maart 1903 koopt hij van Leendert Welter een stuk grond (kadastraal: E1988) naast de eerder genoemde twee-onder-één-kap, tegenover Villa Reeser, voor de som van 1.200 gulden. Of hij zelf aan het bouwen slaat of het een ander laat doen, weten wij niet, omdat de bouwvergunningen niet te vinden zijn. Maar in de loop van 1903-1904 verrijst er een fraai huis en een schuur. Ten slotte vraagt Louwrens Hendriks op 29 juli 1904 vergunning aan de burgemeester en wethouders van Voorburg een hooiberg te plaatsen. Opmerkelijk is het feit dat hij dan kadastrummer E1980 vermeldt, terwijl dit het oude nummer is dat nog vóór de koop in 1903 opgesplitst was in E1988 (bouwterrein), E1989 (uitweg) en E1990/1991 (water), welke

Kijkend vanaf de Laan van Nieuw Oosteinde in noordoostelijke richting zien wij aan de linkerzijde van de Broeksloot de nieuwe boerderij Hendriks. Rechts ligt het 'eiland' waarop vroeger Villa Vierbruggen/Villa Reeser stond. Pentekening A. van der Houven, 1923. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Op het kaartje links van 3 maart 1903 is het perceel nog bouwterrein; E1980 is veranderd in E1988; de twee-onder-één-kap is goed te zien; rechts zien we op een kaartje van 29 juli 1904 de nieuwe boerderij met stal verschijnen. Kadastrale hulpkaarten Voorburg, 1903/1904. Collectie Kadaster

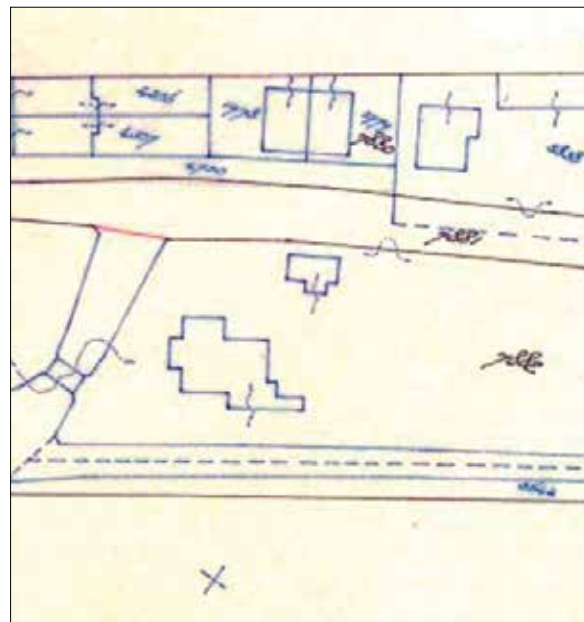
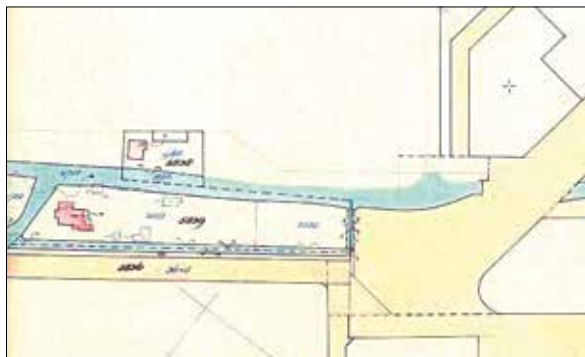

Op 23 april 1926 keert zus Jacoba Maria Hendriks terug uit Den Haag. Ze is dan reeds op leeftijd. Krap een jaar later overlijdt zij op 62-jarige leeftijd. Weer een jaar later keert ook broer Johannes Gerardus terug uit Amsterdam. In dezelfde periode verandert het huisnummer van 5 in 14. In de oorlog, op 2 februari 1941, overlijdt Johannes Gerardus Hendriks op 78-jarige leeftijd. Na de oorlog besluit Louwrens de boerderij te verkopen. Op 24 september 1948 doet hij het geheel over aan de 'Rooms Katholieke Parochie van Onze Lieve Vrouwe Hemelvaart'. In de periode daarna (in ieder geval na 1950) verandert het huisnummer van 14 naar 12. Louwrens mag er met zijn zus nog een tijdje blijven wonen. Ten slotte verhuizen zij op 17 oktober 1952 naar Voorhout, waar Louwrens op 02 november 1957 overlijdt. De boerderij wordt volgens het bevolkingsregister nog een tijdje gebruikt als padvindingsgebouw. Naar het schijnt, zou het hier gaan om de St. Hubertus-Brandengroep, maar hier wordt aan getwijfeld, omdat andere bronnen menen dat deze groep altijd aan de Lusthofstraat heeft huisgehouden. De kerk verkoopt het geheel op 26 oktober 1970 aan de Staat der Nederlanden, die het in 1977 afbreekt met het oog op het doortrekken van

nummers ook in de transportakte worden gebruikt. Het adres van de nieuwe boerderij wordt aanvankelijk F62a. Dit verandert rond 1910 in Broekslootkade 5. Het systeem van wijkletters en huisnummers wordt dan verlaten. Hoewel straatnamen al langer bestonden, doen ze nu pas hun intrede als echte adressering.

Voorzover bekend is dit de enige frontale afbeelding van de nieuwe boerderij Hendriks. Ongedateerde foto. Collectie Stichting Hoekenburg

Op het linkerkaartje van mei 1946 zien we de Bernhardlaan reeds oprukken; E1988 wordt E5838; rechts het kaartje van 1977 waarop de kleur blauw aangeeft wat er afgebroken is of gaat worden; het einde van E5838. Kadastrale hulpkaarten Voorburg, 1946/1977. Collectie Kadaster

de Bernhardlaan. En zo komt dan een einde aan deze geschiedenis.

Bij het werk aan deze bijdrage hebben we enerzijds kunnen zien hoe spannend historisch onderzoek kan zijn en hoe onverwacht er een geheel ander licht op de zaak kan vallen. Een meningsverschil over de ligging van boerderij Hendriks leidt tot de ontdekking dat er feitelijk achter elkaar twee boerderijen Hendriks geweest zijn. Anderzijds blijkt hoe waardevol het is om de gegevens van Kadaster, Burgerlijke Stand en Bevolking te combineren. Door de verschillende stukjes van de puzzel in elkaar te passen, kan men in detail reconstrueren hoe de geschiedenis van een bepaalde boerderij en

zijn bewoners is verlopen. En uit deze detailgegevens is een helder verhaal te destilleren. Het was ons een groot genoegen dit verhaal te vertellen!

Literatuur en noten

De auteurs zijn veel dank verschuldigd aan het Kadaster in Zoetermeer, dat later verhuisd is naar Amsterdam-Sloterdijk. Dankzij het waardevolle archief van dit onmisbare instituut kan haarscherp de geschiedenis van elk pand in kaart gebracht worden. Ook zijn wij zeer erkentelijk voor de ondersteuning die wij altijd mogen ervaren in het Gemeentearchief van Leidschendam-Voorburg. Bij de voorbereiding van dit artikel hebben we veel hulp gekregen van de intussen gepensioneerde Joop de Beer.

- 1 *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg jaargang 9 (2003), nummer 2.
- 2 Kadastrale leggers en wijzigingskaarten. Kadaster, Zoetermeer.
- 3 Burgerlijke stand Voorburg en registers van geboorten, huwelijken en overlijden. Bevolkingsregisters Voorburg. Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg en CBG.
- 4 *Kadastrale atlas Zuid-Holland 1832*. Deel 11: Voorburg. M.R. van der Krogt, C.L. van der Leer, J.H.M. van der Zon. Stichting Kadastrale Atlas Zuid-Holland / Historische Vereniging Voorburg. Voorburg. 2000.
- 5 C.H. Voorhoeve, *Lusthoven en oude huizen langs de Vliet*. Den Haag. 1974.
- 6 G. Gorris e.a., *Dorp aan de Vliet*. Geschiedenis van Voorburg. Eerste druk. Voorburg, 1953, p. 232 en 241 [tweede druk, 1960, derde druk, 1977].

Volgens mondelinge overlevering zou de man met sik achter de kruiwagen boer Hendriks moeten zijn. Datering van deze foto in de jaren zestig maakt dit echter problematisch. Wat zou de datering zijn?

Collectie Stichting Hoekenburg

Gezicht op de Broeksloot gezien vanaf de Laan van Nieuw-Oosteinde met links de nieuwe boerderij Hendriks. Wat nu nog een pad is zal later de Van Horvettestraat/Broekslootkade worden.

Collectie Stichting Hoekenburg

Oostenburg vanaf de overzijde van de Broeksloot. De Broeksloot, die voor de gebouwen langs loopt, is vrijwel onzichtbaar. Wel is de ophaalbrug van Oostenburg over de Broeksloot te zien. Het water rechts op de afbeelding is de Machinesloot die vanaf het gemaal aan de Van Woudekade in de Broeksloot uitmondt. Hierover ligt een lage brug in het jaagpad aan de noordkant van de Broeksloot. Schilderij van Willem Oppenoorth, ongedateerd. Collectie Gemeente Leidschendam-Voorburg

Oostenburg

Al een pachtboer in 1415

Gerard Langerak

Boerderij Oostenburg was een van de eerste boerderijen die aan de zuidkant van de Broeksloot werden gebouwd, een uitstekende plaats om een boerderij neer te zetten. De zandgrond vormde een goede, droge ondergrond voor het boerenhuis, de stallen en de hooiberg.

Bovendien konden op deze grond groenten, graan en hennep worden geteeld. Aan de overkant van de Broeksloot lagen de nattere percelen, geschikt voor weilanden en veeteelt. Oorspronkelijk betrof het een woning, die vanaf begin veertiende eeuw door de heren van De Werve met de grond werd verpacht. De eerste naam van een pachter die bewaard is gebleven, is Nicolaas Doe, die de boerderij met de grond in 1415 huurde.

Van de volgende pachters is weinig bekend, totdat Pieter Cornelisz, genaamd De Baes, in 1584 de boerderij en de grond in handen krijgt. In 1635 geraakt de boerderij, volgens een omschrijving bestaande uit een huis, schuur, hooiberg en geboomte, uit het bezit van de familie De Baes. De koper is Louis van Kinschot, telg uit een Zuid-Brabantse adellijke familie en advocaat voor het Hof van Holland. In 1643 laat hij door de bekende landmeter Pieter Florisz van der Sallem zijn grondbezit in Voorburg en Haagambacht opmeten en uittekenen. Dit levert een fraaie kaart op.

Na het overlijden van Louis van Kinschot gaat een deel van de Voorburgse boerderij naar zijn tweede echtgenote Catharina Hesselt van Dinter, het andere deel naar Nicolaas, een broer van Louis, raad en advocaat-fiscaal van Holland, Zeeland en Friesland. De weduwe komt ook in bezit van dit tweede deel, als haar zwager Nicolaas het haar verkoopt. In de overdrachtsakte van 1652 wordt de boerderij omschreven als 'seeckere wooninge, als

huys, schuyr, bargaen, potinge en plantinge met omtrent 27 morgen soo wey, hooy als teelant daer aen behoorrende.' Verder vermeldt de akte dat de boerderij met bijbehorende grond is verhuurd aan Cornelis Adriaensz van Rhijn. Catharina Hesselt van Dinter trouwt in 1655 met mr. Iman Cau en wordt voor de tweede keer weduwe als deze in 1683 sterft. Na haar overlijden gaat de boerderij naar Iman Cau junior, die in 1708 overlijdt. Formeel wordt zijn echtgenote Anna Constantia Sterthemius mede-eigenaresse van de boerderij. Dochter Maria Louise en zoon Johan Anthonij zullen voor het vervolg van de boerderij een rol spelen.

Johan Anthonij overleed in 1716, kort na de geboorte van zijn zoon. Deze zoon zou in 1751 optreden als erfgenaam van de boerderij en executeur-testamentair van zijn grootmoeder Anna Constantia. Zijn zoon, eveneens Iman Cau geheten, werd na het overlijden van zijn moeder erfgenaam van de boerderij. Dochter Maria Louise Cau huwde in 1712 met Maerten Pauw, telg van een zeer vermogende familie. Door zijn huwelijk met Maria Louise werd hij de schoonzoon van de eerder genoemde

Oostenburg met hooiberg en ophaalbrug over de Broeksloot, fraai weerspiegeld in het water.
Foto, circa 1900.

Collectie Kees van der Leer

De ophaalbrug van boerderij Oostenburg met erachter de hooischuur en de hooiwagen.
Foto, circa 1910.

Collectie Kees van der Leer

Anna Constantia en werden de boerderij, het afgebroken huis en de bijbehorende grond in de verpondingsboeken op zijn naam gezet. Uit hun huwelijk werden drie kinderen geboren. Deze zouden in 1751 eveneens worden genoemd als mede-erfgenaam van de boerderij.

In 1751 verschenen voor schout en schepenen van Voorburg de executeur-testamentair van de overleden Anna Constantia en haar kleinzoon mr. Franco Pauw, die tevens was gemachtigd door zijn mede-executeur-testamentair Iman Cau, de andere kleinzoon van Anna Constantia. Daarnaast verschenen de 'nagelaten kinderen van wijlen Maria Louise Cau'. Men verklaarde via een publieke veiling verkocht te hebben en nu te transporteren aan Bastiaan Nederburgh, wonend in Den Haag, 'een wooning met zijn huifs, schuur, bargaen, bepotinge en beplantinge van dien, groot omtrent 27 morgen, zo hooij- wey als teelland daar aan gehoorende [...] sijnde de voorsz. wooning genaamt Oostenburg.' Verder vermeldt de akte dat Oostenburg was gelegen 'agter het dorp Voorburg' en zich, voor wat het Voorburgse gedeelte betrof, uitstreekte tot aan 'de Scheydinge toe'. Als belendingen noemt de akte: aan de westkant 'de heer van Werve' en aan de oostkant 'de heer Jacob Helt' met de naar hem genoemde boerderij Heldenburg. De akte

Oostenburg met zijn karakteristieke brug. Links het smalle bruggetje over de Machinesloot. Ansichtkaart, circa 1910. Collectie Stichting Hoekenburg

Boerderij Oostenburg vanaf de Broeksluot. Tekening van A. van der Houven, 1925. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

geeft tevens aan dat een deel van het land leenroerig is aan Huize de Werve. Verder blijkt dat Oostenburg met al zijn grond was verhuurd aan het echtpaar Cornelis Vergouw en Maartje de Winter voor 600 gulden per jaar. Ten slotte verklaarde het gezelschap dat de koopprijs van 9.100 gulden inmiddels in contant geld was voldaan. Hiermee is de akte van 1751 het oudst bekende document waarin de boerderij met de naam Oostenburg wordt aangeduid.

Bastiaan Nederburgh verkoopt Oostenburg in 1788 aan mr. Isaac Scheltus, telg uit de befaamde drukkersfamilie. Na zijn dood in 1799 wordt Oostenburg toebedeeld aan zijn dochters.

Omstreeks 1840 wordt de boerderij gepacht door Johannes Hooymans. Tien jaar later wordt Oostenburg met toebehoren verkocht aan de zeer vermogende mr. Marie Hoffman. Na diens overlijden erft dochter Jacqueline het bezit. Haar huwelijk met Otto, baron van Wassenaer bleef kinderloos, daarom ging Oostenburg na haar dood in 1889 naar een nichtje, Elisabeth Henriette Maria Philippe, echtgenote van jhr. mr. B.C. de Jonge. Toen zij in 1927 overleed, waren de dagen van de oude boerderij met het statige voorhuis geteld.

De discussie in de Voorburgse gemeenteraad over herinrichting van de boerenoprijlaan van Oostenburg tot een nieuwe laan met deftige herenhuizen begint al in

1908. In 1928 wordt boerderij Oostenburg met bijbehorende gronden door de familie De Jonge verkocht aan de 'Maatschap Heldenburg'. Een jaar later worden de bezittingen door de Maatschap aangeboden aan de gemeente Voorburg. De gemeenteraad besluit op 15 februari 1929 tot aankoop ten behoeve van de stadsontwikkeling in noordelijke richting. Voor het zover is, wordt de boerderij voor korte tijd verhuurd aan pachter Van der Ham. In verband met het doortrekken van de Veenkade moe-

ten de gebouwen op 1 mei 1933 zijn ontruimd. Op 18 mei 1933 verlenen B en W de machtiging om de gebouwen te slopen, wat kort daarna gebeurt.

Bronvermelding

Kees van der Leer, 'Een deftige laan van boerenafkomst'. In: *100 jaar Laan van Oostenburg*. Historisch Voorburg, jaargang 14 (2008), nummer 2, p. 7-31.

*Het Herenhuis van Oostenburg,
kort voor de afbraak. Foto,
circa 1933.
Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Heldenburg

Twee bruggen over de Broeksloot

*Het herenhuis van Heldenburg.
Aquarel van A. Crèvecoeur, niet
gedateerd.*

*Collectie Gemeentearchief
Den Haag*

Anne Jacobs

Wanneer de boerderij die later Heldenburg zou gaan heten, gebouwd is, is niet bekend. De oudst bekende eigenaresse was Anna van Borselen, aan het einde van de zestiende eeuw geboren te Veere.

Zij trouwde in 1612 met de adellijke Christoffel van Schagen. Hun dochter Anna van Schagen trouwde met Adam Arent van Wassenaer, heer van den Bossche en Sanen, die in 1646 hoogreemraad van Rijnland werd. Toen Anna in 1654 stierf, ging de hofstede die zij van haar moeder had geërfd, over op haar beide zoons Anthony en Jan Jacob van Wassenaer. In deze tijd was Heldenburg 'in lijftocht in bezit' van Johanna Ysabella van Furstenberg. Dit betekende waarschijnlijk dat zij het vruchtgebruik van de hofstede had, voor een deel of in zijn geheel. Hoe zij aan dit voorrecht gekomen was, is niet bekend; zij schijnt geen familie van de Van Wassenaers geweest te zijn. De boerderij was toen in gebruik van Jan Arentsz Coppen, de pachtboer. Het is mogelijk dat mevrouw Van Furstenberg in het herenhuis van de hoeve woonde, terwijl Coppen het werk op de boerderij deed. Oostelijk van de hofstede stond aanvankelijk nog een kleinere boerderij aan de Broeksloot, een 'erfpachtswoning', die later is afgebroken, waarna de grond ervan bij die van de hofstede werd gevoegd. De eigenaars van Heldenburg waren erfpacht verschuldigd aan de heer van Werve.

Na het overlijden van Anthony van Wassenaer werd zijn jongere broer Jan Jacob alleenbezitter. Hij trouwde in 1679 met Maria van Vredenburg, de weduwe van de Rotterdamse burgemeester Jacob Voorburgh. Maria van Vredenburg, na 1687 voor de tweede maal weduwe, verkocht de hofstede in 1691 aan Hendrick Helt, postmeester en solliciteur militair te Den Haag. Die kocht

daarna in etappes stukjes grond aan, zodat zijn bezit tussen Broeksloot en Lijweg (nu Parkweg) een rechthoekige vorm kreeg en hij de oprijlaan, die eerder een knik naar het noordoosten vertoonde, recht kon doortrekken, richting de Oude Kerk. Tot de bezittingen van Heldenburg behoorde ook het Wielemakersslop, het begin van de eertijds bochtige toegangsweg tot Heldenburg vanuit de Herenstraat. In dit opzicht leek Heldenburg op naburige buitenplaatsen annex boerderijen, want tot het bezit van Oostenburg werd ook het stuk oprijlaan tussen Herenstraat en Lijweg (nu Parkweg) gerekend, de huidige Franse Kerkstraat, en de lange oprijlaan van Eynddorp, die eveneens bij de Herenstraat begon, maakte ook deel uit van de eigendom van die buitenplaats.

Helt was ongetwijfeld de naamgever van 'Heldenburg'. Op de kaart van Kruikius van 1712 is te zien dat Heldenburg toen een breed voorgebouw had, waarachter links een smaller achtergebouw was, de boerderij, waarbij

Heldenburg. Schilderij van A.M. Geijp, niet gedateerd. Op de voorgrond zijn waarschijnlijk boer Van der Ham en zijn echtgenote (met hondje in haar armen) afgebeeld, aan de oever van de Broeksloot. Op de achtergrond het hoge herenhuis. Collectie R. van der Ham

Heldenburg. Foto van eind jaren twintig. Collectie Kees van der Leer

twee hooibergen stonden. Een ophaalbrug over de Broeksloot verbond de boerderij met het boerenland in de veenpolder. Iets naar het noordoosten lag binnen de perceelgrenzen van Heldenburg nóg een brug over de Broeksloot, kennelijk een restant van de kleinere boerderij, de 'erfpachtswoning', die daar voorheen gestaan had. De rechte oprijlaan naar Heldenburg lag niet midden op het land vóór het herenhuis, zoals die bij haar buur Oostenburg, maar lag excentrisch langs de perceelgrens tussen Oostenburg en Heldenburg.

Van Hendrick Helt ging Heldenburg over op zijn zoon Jacob en daarna erfde Huijbert Pieter Varck de hoeve. Toen deze het buiten in 1763 verkocht aan Ernst Bo-

Doorkijkje langs het herenhuis naar boerderij Heldenburg, met rietgedekte theekoepel links op de voorgrond. Foto uit de eerste decennia van de afgelopen eeuw.

Collectie Kees van der Leer

Heldenburg vanuit het zuidoosten, vanaf het terrein van Oostenburg, met geheel links de in 1897 gebouwde stal aan de Broeksloot. Foto uit het eerste decennium van de afgelopen eeuw.

Collectie Kees van der Leer

dien, werd het als volgt omschreven: 'een buitenplaats genaamd Heldenburg bestaande uit een huis, tevens tuinmanhuis en koetshuis met de tuin en de boomgaard, alsmede een huismanswoning met een schuur, barg [hooiberg], koe- en paardestalling, met twee en twintig morgen zowel teel-, wei- als hooiland'. Het land liep in een lange strook van de Achterweg (Parkweg) door over de Broeksloot, tot aan de verre Schenkwatering. De pachtboer was Jacobus van Haastregt, maar laan, tuin, boomgaard, tuinmanhuis en koetshuis waren niet van hem, want die behoorden bij het herenhuis.

Toen Ernst Bodien overleed was zijn weduwe Helena Döpner zijn erfgename. Zij verkocht de buitenplaats annex boerderij in 1781 aan de rijke Jean François Palairet uit Den Haag, wijnkoper en net als Hendrick Helt 'soliciteur militair', dat wil zeggen ambtenaar belast met onder meer de uitbetaling van soldij. Hij was ouderling

in de Voorburgse Franse kerk. Pachtboer Van Haastregt was inmiddels opgevolgd door Jan Bremmer.

Palairet overleed in 1805 in zijn buitenverblijf Heldenburg en werd opgevolgd door zijn zoon Dominicus, eveneens wijnkoper en ouderling in de Franse kerk. In de periode 1811 tot 1817 was hij bovendien burgemeester van Voorburg, nadien schout en van 1825 tot zijn dood in 1827 opnieuw burgemeester. Reeds in 1816 verkocht deze Palairet Heldenburg aan de Delftse kastelein en grondeigenaar Hendrik de Ronde, die zelf zijn intrek nam in het herenhuis. Op zijn beurt verkocht hij de hoeve in 1827 aan Gerrit Bakhuijzen, rentenier, uitgever, boekhandelaar en veilinghouder te Den Haag. Heldenburg bleek inmiddels te zijn verrijkt met een theekeupel. De pachtboer was toen Arie van der Kooij. De erven Bakhuijzen verkochten de hofstede in 1846 aan Cornelia Groen van Prinsterer, getrouwd met het kamerlid Marie Hoffman. Dit zeer vermogende echtpaar woonde 's zomers in de buitenplaats Vreugd en Rust en verwierf in de loop der jaren veel onroerend goed in Voorburg, met name ook boerderijen, zoals Haasburg, Essesteijn en Oostenburg.

Op Heldenburg was Gerrit van der Ham inmiddels pachtboer. Hij overleed in 1863 en zijn weduwe hertrouwde in 1865 met Petrus Johannes Ramakers uit Stompwijk, die daardoor de nieuwe pachtboer werd. In deze tijd werd ook het herenhuis van Heldenburg verhuurd, los van de boerderij. Dochter Jacqueline Hoffman, gehuwd

*De brug achter Heldenburg.
Foto uit de jaren twintig.
Collectie Kees van der Leer*

*De brug achter Heldenburg. Op
de achtergrond boerderij Oos-
tenburg. Foto uit 1929.
Collectie Kees van der Leer*

De brug achter Heldenburg, met kinderen die even hun spel staken om geboeid naar de fotograaf te kijken. Foto uit de beginjaren van de afgelopen eeuw.

Collectie Kees van der Leer

De brug achter Heldenburg. Foto uit de jaren twintig.

Collectie Kees van der Leer

met Otto baron van Wassenaer, erfde Heldenburg en de andere bezittingen van haar ouders in 1874. Zij nam met haar man haar intrek in buitenplaats Vreugd en Rust. Het echtpaar bleef kinderloos en daarom werd een nicht, Elisabeth Philipse, erfgename in 1889. Zij was getrouwd met mr. Bonifacius de Jonge, advocaat bij de Hoge Raad en later president van de Haagse arrondissementsrechtbank. Ook zij gingen in Vreugd en Rust wonen. In datzelfde jaar betrokken de Stompwijkers Albert van der Harst en zijn vrouw Clasina Kempenaar boerderij Heldenburg als het nieuwe pachterspaar. Zij kregen er vier kinderen. De Jonge liet in 1897 een nieuwe stal achter Heldenburg bouwen, een markant gebouw met 'knikdak' naast de ophaalbrug over de Broeksloot. Het is bekend van vele vroege ansichtkaarten van de Broeksloot. In 1900 overleed pachter Van der Harst. Een broer van zijn weduwe, Cornelis Kempenaar, kwam uit Stompwijk over en trok bij haar in om bij het werk te helpen, maar enkele jaren later, in 1903, hertrouwde zij met boer Gerrit van der Marel uit Wassenaer, die bij dit huwelijk de nieuwe pachtboer werd.

Bonifacius de Jonge overleed in 1907 en zijn zoon Bonifacius junior erfde zijn boerenhofsteden. Deze De Jonge kwam op het idee de grond naast de oprijlanen van de hofsteden te bestemmen tot bouwterrein voor nieuwe woonhuizen en gaf de bekende Voorburgse architect Klumper opdracht een bouwplan te tekenen. In 1909 kreeg Klumper van de gemeenteraad toestemming de Laan van Heldenburg, de Oranjestraat en de Heldenburgerdwarsstraat (de huidige Zuiderlootstraat) te bouwen.

Intussen bleef pachtboer Gerrit van der Marel in samenwerking met zijn stiefzoon Cornelis van der Harst het boerenbedrijf op Heldenburg voortzetten. Het herenhuis was verhuurd aan de arts dokter Flint. In 1928 werd Heldenburg met vele andere boerderijen uit de nalatenschap van de weduwe De Jonge verkocht aan een beleggingsmaatschappij, de 'Maatschap Heldenburg', die Heldenburg een jaar later doorverkocht aan de gemeente Voorburg. Boer Van der Marel kreeg een tijdelijke verlenging van zijn pachtcontract en zou kort voor de ontruiming van de boerderij op Heldenburg overlijden. In 1933 werd Heldenburg met de grond gelijk gemaakt.

Bronvermelding

Kees van der Leer, 'De oude hofstede Heldenburg'. In: *Zicht op de Oude Kerk. 100 jaar Laan van Heldenburg*. Historisch Voorburg, jaargang 17 (2011), nummer 2, p. 4-31.

*Achter Heldenburg. Foto uit de
beginjaren van de afgelopen
eeuw.*

Collectie Kees van der Leer

*Gezicht vanaf het erf van
Heldenburg op het boerenland
in de polder. Foto uit de jaren
twintig of dertig.*

Collectie Kees van der Leer

Oranjelust

Exercities op een warmoezerij

Oranjelust, tussen Heldenburg en Eynddorp op de kaart van Kruikius van 1712. Van het huis Oranjelust zijn geen afbeeldingen bekend. Met de hand ingekleurde gravure. Collectie Hoogheemraadschap Delfland

Anne Jacobs

Blijkens de kadastrale kaart van Voorburg stond Oranjelust in 1832 op een stuk grond tussen Achterweg (Parkweg) en Broeksloot, op de plaats waar nu de Algemene Begraafplaats ligt, in een strook ongeveer even breed als de huidige begraafplaats en daarachter doorlopend tot aan de Broeksloot.

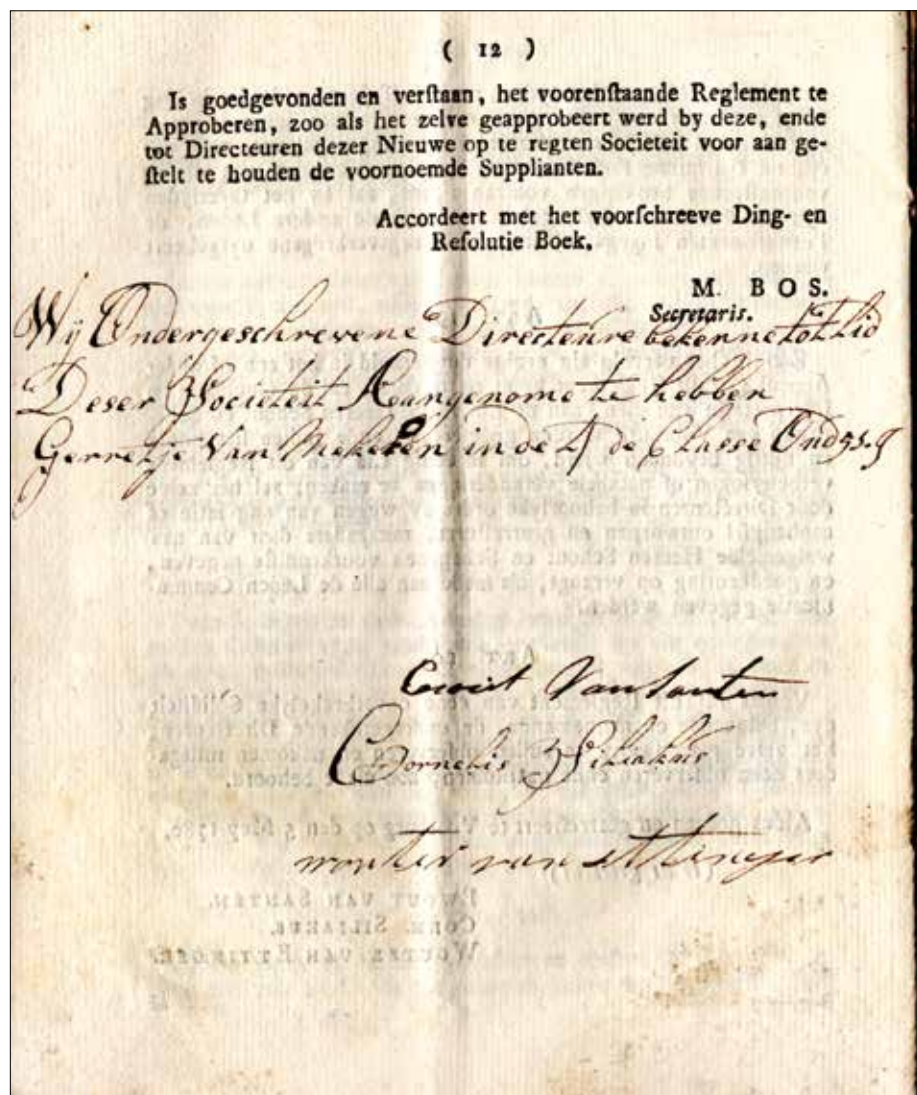
De huidige laan die naar het buiten 'Oranjelust' of 'de Oranjelust' heet, ligt op het voormalige grondgebied van Heldenburg. De grens tussen Heldenburg en Oranjelust lag verderop, achter de tegenwoordige huizen in de Oranjelust, min of meer in het verlengde van het Wielemakersslop, zoals is ingetekend op de kadastrale kaart. De huidige Einddorpstraat ligt op de perceelgrens tussen Oranjelust en het buiten Eynddorp, destijds de Broekslootbuur aan de andere zijde. Oranjelust was in 1832 in bezit van Johannes van Drunen, woonachtig in Den Haag en van beroep 'collecteur in de Koninklijke Nederlandsche Loterij'. Blijkbaar belegde Van Drunen in onroerend goed in Voorburg, want hij was ook eigenaar van bijvoorbeeld het huis 'In de Wereldt is veel Gevaer' aan de Vliet en van percelen in de Herenstraat. Van Drunen overleed in 1834. Zijn zoon, die van hem erfde, heette eveneens Johannes van Drunen.

Anders dan bij zijn bureu liep het grondgebied van Oranjelust in 1832 niet door aan de overzijde van de Broeksloot. De weilanden daar waren in bezit van anderen en er lag achter Oranjelust ook geen brug over de Broeksloot. Eveneens anders dan bij Heldenburg en Eynddorp lag het gebouw van Oranjelust niet bij de Broeksloot, maar vele tientallen meters vandaar richting Achterweg (Parkweg). Het was gesitueerd op een plaats achter de huidige achtergrens van de begraafplaats, dat wil zeggen op ongeveer 3/5 van de afstand van Parkweg tot Broeksloot. Het huis stond ook wat naast de lengteas van het grondgebied, een stuk dicht bij Heldenburg dan bij Eynddorp. In de kadastrale atlas van 1832 werd de grond rond het buiten vooral als 'tuin' aangemerkt. Er was een piepklein perceeltje 'bos hakhout' bij de Achterweg en direct naast het erf van het gebouw was een perceel 'boomgaard', maar er is op de kaart in het geheel geen akker of weiland bij Oranjelust aangegeven. Het huis was toen dus omgeven door een 'tuin', maar dat die geheel uit een tuinaanleg zou hebben bestaan, lijkt niet waarschijnlijk. De aanduiding 'lustplaats' wordt in de atlas voor Oranjelust dan ook niet gebruikt, terwijl dat toch verdiend zou lijken, als er wél louter tuinaanleg van deze omvang rond het huis zou hebben gelegen. Deze 'tuin' was eerder geheel of grotendeels tuinderij. Toen de gemeente Voorburg

Oranjelust in 1873 aankocht, gold het als een warmoezerij, een tuindersbedrijf. Waarschijnlijk was Oranjelust dus ook al eerder een tuinderij, waar groenten geteeld werden, en wellicht was het wel nooit een boerderij of buitenplaats geweest.

Uit de kaart van Kruikius (1712) kan blijken, dat de toestand van 1832 aan het begin van de achttiende eeuw al

*Laatste bladzijde van het 'Reglement van de Begraaffensocieteit te Voorburg' met de handtekening van de bestuursleden Ewout van Santen, Cornelis Siliakus en Wouter van Ettingen.
Collectie Kees van der Leer*

Vaandel van de door Cornelis Siliakus opgerichte oranjegezinde schutterij van Voorburg. De afgebeelde zijde toont het Voorburgse wapen, de andere zijde dat van stadhouder Willem V en zijn gemalin Wilhelmina van Pruisen. De vlag uit zijde is in de jaren tachtig van de achttiende eeuw beschilderd door Cornelis Munt, in opdracht van Siliakus.

*Collectie Stedsmuseum
Leidschendam-Voorburg*

min of meer zo bestond. Op die kaart zijn op het grondgebied van Oranjelust vanaf de Achterweg tot aan de Broeksloot kweekbedden en wellicht ook kweekbakken tussen rechte paden ingetekend en in de directe omgeving van het erf boompjes die een boomgaard suggereren. De kaart van Kruikius schijnt het oudst bekende document over Oranjelust te zijn. Het is onduidelijk wanneer de tuinderij -of was die misschien aanvankelijk toch wel een buitentje?- aangelegd en gebouwd is. In een uit 1664 daterende beschrijving van belendingen van Heldenburg is wel op te maken dat de grond waarop Oranjelust later stond, toen bezit was van mr. Cornelis de Heijde, 'Agent van de Hoogh Moogende Heeren der Staaten Generaal' en eigenaar van het buiten Lusthof in de Herenstraat. Die buitenplaats lag min of meer in het verlengde van de grond van Oranjelust en wellicht was het grondgebied van Lusthof dus een langgerekte strook van Vliet tot Broeksloot, maar of er toen al een huis op de grond aan de Broekslootzijde was gebouwd en of die grond toen al bewerkt werd, blijkt in het document uit niets.

Uit gegevens uit 1763 blijkt dat een 'Dirck Reijwegh' in dat jaar eigenaar van Oranjelust was. De uit Den Haag afkomstige Cornelis Siliakus, in die roerige tijd van patriotten en prinsgezinden een warm aanhanger van de stadhouder, trouwde in 1775 met Catharina Rijweg, die op Oranjelust woonde, naar het zich laat aanzien een dochter van Dirck. De vurige Siliakus kreeg met haar, zo wordt beweerd, 'een ganse stoet kinderen' en trok in 1780 bij zijn schoonmoeder op de tuinderij in. Kennelijk was Dirck Rijweg inmiddels overleden. Het is wel zo goed als zeker dat de orangistische Siliakus de naamgever van 'Oranjelust' is geweest. Van 1781 dateert het gegeven dat de warmoezerij toen in bezit was van 'de erven van Dirck Rijweg en Pierre Jenothéau', de laatste een Franse-kostschoolhouder en ook eigenaar van onroerend goed in de Herenstraat, het Van Leeuwenhuis.

De in Oranjelust inwonende Siliakus liet zich geenszins onbetuigd, was onder meer oprichter van een Voorburgse orangistische krant en sociëteit en van een prinsgezind vrijcorps, een schutterij die op het terrein van de tuinderij exerceerde. Hij was eveneens bestuurslid van een Voorburgse 'Begraaffenis-sociëteit'. Siliakus ontpopte zich ook als dichter en vond zoveel aansluiting bij de eveneens zeer oranjegezinde Willem Bilderdijk, dat de beroemde Haagse advocaat en literator en zijn echtgenote bereid waren de getuigen te komen zijn bij de doop van de tweeling Willem Theisterbandus Siliakus en Rebecca Odilda Siliakus in de Oude kerk in Voorburg. Willem Bilderdijk meende, niet volkomen terecht, een telg te zijn van het zeer oude adellijke geslacht Teisterbant, verwant aan de legendarische Zwaanridder, en hij bezong zijn echtgenote Catharina Rebecca Woesthoven in zijn gedichten vaak onder de fantasienaam Odilde. Vandaar dus de ongebruikelijke doopnamen van de tweeling van Cornelis Siliakus en zijn vrouw Catharina Rijweg. In 1788 vertrok Siliakus uit Voorburg naar Leiden, omdat de weduwe Rijweg, zijn schoonmoeder en de eigenaresse van Oranjelust, toen overleed.

In een volgend document, van 1827, blijkt Oranjelust in bezit te zijn van de al eerder genoemde Johannes van Drunen, zoals ook de kadastrale atlas van 1832 dat nog vermeldt, en wellicht komt het na zijn dood in 1834 in

handen van zijn zoon Johannes. In 1873 wordt de tuinderij onteigend in verband met de voorgenomen aanleg van de Algemene Begraafplaats. Achter de begraafplaats wordt aan het begin van de twintigste eeuw een open terrein voor biologische rioolwaterzuivering aangelegd. De voor die tijd geavanceerde inrichting loost het gezuiverde water op de Broeksloot, maar uit tests in het jaar 1914 blijkt de zuivering onvoldoende te zijn en enkele jaren nadien raakt de installatie overbelast door het zich intussen sterk uitbreidende rioolstelsel in Voorburg. Later wordt het zuiveringsstation geheel opgeheven. Voorburg gaat zijn rioolwater voortaan in de Haagse riolering lozen. Enkele jaren eerder, in 1911, is op het achterterrein van het voormalige Oranjelust bij de Broeksloot door woningbouwvereniging 'Huiselijk Geluk' een twaalfstal volkswoningen gebouwd, niet zeer huiselijk vlak naast de moderne open rioolwaterzuivering, die dan nog volop in bedrijf is.

Bronvermelding

A. W. de Vink, 'Voorburgsche buitenplaatsen'. In: *Die Haghe, bijdragen en mededeelingen* (1903), p. 261-453, met name p. 304.
 G. Gorris e.a., *Dorp aan de Vliet*. Geschiedenis van Voorburg. Derde druk. Voorburg, 1977, met name p. 170-183.
 'Oranjelust'. In: C.H. Voorhoeve, *Het verhaal achter de straatnaam*. Voorburg, 1989, p. 92-93.
Kadastrale Atlas Zuid-Holland, deel 11, Voorburg. Samengesteld door M.R. van der Krogt, C.L. van der Leer en J.H.M. van der Zon. Voorburg, 2000.
 Hilbert Mast, 'De nieuwe tijd'. In: *Watermanagement door de eeuwen heen*. Met voorbeelden uit West-Nederland en Voorburg. Historisch Voorburg, jaargang 14 (2008), nummer 1, p. 57-91, met name p. 91.
 Kees van der Leer, 'De oude hofstede Heldenburg'. In: *Zicht op de Oude Kerk. 100 jaar Laan van Heldenburg*. Historisch Voorburg, jaargang 17 (2011), nummer 2, p. 4-31.

Panorama vanaf de toren van de Oude Kerk. In de verte de Vliegermolen, daarvóór, moeilijk precies te onderscheiden, de mogelijke restanten van het huis op de tuinderij Oranjelust. Rechts tussen de bomen ligt al de Algemene Begraafplaats. Tussen het huis en de Broeksloot lag destijds het terrein van de Voorburgse rioolwaterzuivering. Op de voorgrond ligt al de straat die genoemd is naar de tuinderij Oranjelust. Ansichtkaart, jaren tien of twintig.
 Collectie Stichting Hoekenburg

Eynddorp

Een buitenplaats met een eendenkooi

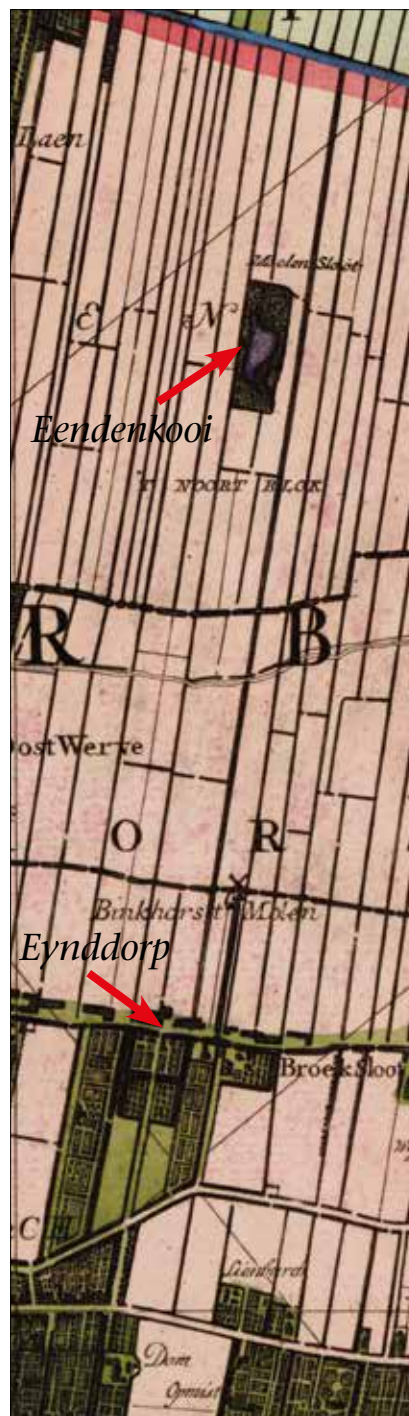
De buitenplaats annex boerderij Eynddorp op de kadastrale kaart van 1832. Links ligt Eynddorp (hier Eyndorp gespeld) aan de Broeksloot. Eynddorp wordt met een lange oprijlaan (de latere Rozenboomlaan) verbonden met de hoek van de Herenstraat (geheel rechts). Van huize Eynddorp en de boerderij zijn geen afbeeldingen bekend. Collectie Kadaster

Anne Jacobs

In het begin van de zeventiende eeuw was Eynddorp nog alleen een boerenwoning met schuur, hooiberg, geboomte en ruim 22 morgen weidegrond. De boerderij lag aan de zuidelijke oever van de Broeksloot, ongeveer op de plaats waar nu de brug in de Rozenboomlaan over de Broeksloot ligt, aan de oostelijke kant van de laan.

De langgerekte strook weideland van de boerderij lag aan de overzijde van de Broeksloot tot aan de verre Schenkwatering. Als bijzonderheid van Eynddorp werd speciaal aangetekend dat er een 'vogelkooi' in het midden van het land was. In deze eendenkooi, een slim aangelegde vangconstructie bij een uitnodigende veenplas die geheel door bomen en bosjes omgeven was en daardoor stil en beschut lag, kon de eigenaar door een kooiker wilde eenden laten lokken en vangen, voor consumptie. Op de kaart van Kruikius van 1712 is goed te zien dat de eendenkooi van Eynddorp als een oase in het vlakke weidelandschap lag en ook op de veel latere kaart van Van der Noordaa (1839) is de rechthoekige omtrek ervan nog duidelijk te onderscheiden. Inmiddels heeft de eendenkooi van Eynddorp echter plaatsgemaakt voor het kruispunt Mgr. van Steelaan-Koningin Julianalaan en omgeving.

In 1645 was Jacob van der Graeff, hoogheemraad van Delfland, eigenaar van de boerderij Eynddorp. Daarna kwam ze in bezit van mr. Johan van Hallingh, oud-raad van Dordrecht, die haar in 1661 verkocht aan mr. Jacob van Houven, burgemeester van Den Haag. Deze Van Houven heeft Eynddorp aan het einde van de zeventiende eeuw uitgebreid en omgevormd tot buitenplaats. Het grote herenhuis kwam zo ongeveer aan de westelijke zijde van de huidige Rozenboomlaan te staan, in een ruime tuin. Het erf van de boerderij lag al aan de oostelijke zijde, met haar bijgebouwen. In 1703 erfden Elisabeth, Arend en Maria van der Houven ieder een deel van Eynddorp van hun vader. Elisabeth van der Houven was getrouwd met mr. Simon Rooseboom en dit echtpaar kwam in 1726 in het exclusieve bezit van Eynddorp. De Rozenboomlaan is naar deze achttiende-eeuwse eigenaars vernoemd. Na hun overlijden erfde mr. Adriaan Boey de buitenplaats annex boerderij. Hij was in 1750 getrouwd met Hatze des Tombe en toen zij, weduwe geworden, in 1792 stierf, werd 'de buitenplaats met boerenwoning en landerijen ter gezamenlijke grootte van 25 morgen 4 hont en 50 roeden' uit haar nalatenschap verkocht aan mr. Alexander Mitchell. Bij de koop behoorden ook het bezit van het huis 'De Bonte Os' aan het begin van de Herenstraat, op de hoek met de oprijlaan van Eynddorp, en het bezit van die oprijlaan zelf,

Eynddorp en zijn eendenkooi op de kaart van Kruikius, 1712. Collectie Hoogheemraadschap Delfland

Het huisje van rozenkweker Schmal op de plaats van het voormalige herenhuis van Eynddorp. Op de achtergrond links nog de ophaalbrug van boerderij Eynddorp, rechts de naderende nieuwbouw van de Rozenboomlaan. Foto uit de jaren twintig van de afgelopen eeuw.

Collectie Stichting Hoekenburg

Het huisje van Schmal op een bekende oude Ansichtkaart. Vergelijk voor de identificatie de aangebouwde schoorsteen van het huisje op deze foto en op de voorgaande.

Collectie Stichting Hoekenburg

die lag op de plaats van de huidige Rozenboomlaan. Naast 'De Bonte Os' was de toegang tot de lange oprijlaan, die was afgesloten met een imposant metalen hek tussen gemetselde pijlers, waardoor het huis ernaast wel iets weg had van een poortwachterswoning. Die functie had het huis echter zeker niet aan het einde van de achttiende eeuw, want toen werd 'De Bonte Os' bewoond door de weduwe Boey-des Tombe, eigenaresse van geheel Eynddorp, die er de laatste jaren van haar leven doorbracht. Wie de bewoners van de buitenplaats zelf en wie de pachters van de boerderij waren, is niet bekend.

In een akte van 1827 werden de ingewikkelde belendingen beschreven van een stuk grond dat tot de bezittingen van Heldenburg behoorde, en daaruit blijkt dat Eynddorp in dat jaar eigendom was van Joost Vrijdag. Uit de kadastrale atlas van 1832 blijkt dat Eynddorp inmiddels in bezit was gekomen van de puissant rijke Henricus G.A. de Vogel van Aalst (1783-1837), 'rentenier te Voorburg'. Deze had eerder in het zeer voorname Huys ten Dom aan het begin van de Herenstraat gewoond (schuin tegenover 'De Bonte Os'), maar was met zijn echtgenote Maria Th.A. Bax verhuisd naar het buiten Rusthof aan het Oosteinde, het duurste huis van

Voorburg, dat hij in 1826 had gekocht. Hij bezat behalve Rusthof en Eynddorp nog veel meer onroerend goed in Voorburg. In 1832 beschikte hij over in totaal 84 percelen grond, bijna 43 hectare bij elkaar, en over zes huizen in de gemeente.

Tot de eigendom van Eynddorp behoorden, afgezien van de buitenplaats en de boerderij met haar weidegrond tot aan de Schenk: het bezit van de oprijlaan (de huidige Rozenboomlaan, in de kadastrale atlas aangeduid met 'laan als bos hakhout') vanaf de hoek met de Herenstraat tot aan de buitenplaats, het huis 'De Bonte Os' op die hoek en ook een stuk van de Achterweg (de huidige Parkweg, aangeduid met 'weg als bos hak-

hout'). De strook land tussen de oprijlaan en de huidige Eynddorpstraat behoorde ook tot het bezit. Eynddorps grondgebied grensde dus aan de tuinderij Oranjelust. Aan de oostelijke zijde grensde de oprijlaan echter zonder tussenliggende strook grond aan het land van Groen van Prinsterer, de eigenaar van Vreugd en Rust.

In 1832 werd Joris van der Heuvel als bewoner of pachtboer van Eynddorp genoemd. Eigenaar De Vogel van Aalst overleed in 1837 op Rusthof en liet zijn vrouw zeer goed verzorgd achter, al wees hij zijn zuster als de eigenlijke erfgename aan, aangezien hij geen kinderen had en zijn grote vermogen binnen zijn eigen familie wilde behouden. In 1848 werd de weduwe De Vogel van Aalst-Bax bij haar man ter aarde besteld, op het kerkhof naast de toen nog veel kleinere rooms-katholieke kerk aan het Oosteinde.

Uit de nalatenschap van De Vogel van Aalst werd Rusthof verkocht aan Prinses Marianne, maar hoe het nadien met de eigendom van buitenplaats en boerderij Eynddorp is gegaan, is minder duidelijk. Toen A.W. de Vink in 1903 zijn grote artikel over de Voorburgse buitenplaatsen publiceerde, stelde hij al vast dat er van de buitenplaats intussen niets meer over was: *“Eynddorp’ is gesloopt.’* De Willem Hendrik Schmal die in 1887 het grondgebied bewoonde, woonde toen waarschijnlijk al in een kleine opvolger van het afgebroken herenhuis van de buitenplaats, dat bekend stond als ‘het huisje van Schmal’. Ook Piet en Gerrit Schmal woonden er nadien. De Schmals gebruikten de voormalige ruime tuin van Eynddorp voor de uitoefening van hun beroep: ze waren rozenkwekers.

Op de plaats van de tuin rond het buiten en op het erf van de boerderij werden later de huizen van de Veen-

kade, de Oostenburgerdwarsstraat (nu Laan van Haagvliet) en de Noordenburglaan gebouwd en de oude oprijlaan werd tot Rozenboomlaan omgevormd en met een brede brug dwars door het voormalige Eynddorp doorgetrokken in de richting van de eendenkooi van weleer.

Bronvermelding

A.W. de Vink, ‘Voorburgsche buitenplaatsen’. In: *Die Haghe, bijdragen en mededeelingen* (1903), p. 261-453.

Kadastrale Atlas Zuid-Holland, deel 11, Voorburg. Samengesteld door M.R. van der Krogt, C.L. van der Leer en J.H.M. van der Zon. Voorburg, 2000.

Kees van der Leer, ‘De oude hofstede Heldenburg’. In: *Zicht op de Oude Kerk. 100 jaar Laan van Heldenburg*. Historisch Voorburg, jaargang 17 (2011), nummer 2, p. 4-31.

Schuur bij de Voorburgse ‘aschstaal’ (vuilnisbelt) aan de Broeksloot, ter hoogte van Eynddorp en Oranjelust. Foto uit de jaren twintig. Collectie Kees van der Leer

Noordenburg

Een boerderij bij de molen

Kees van der Leer

*Noordenburg aan de Broeksloot
vanaf de westkant. Ansicht-
kaart, verzonden in 1908.
Collectie auteur*

Over de eerste bewoners van de boerderij Noordenburg is vrijwel niets bekend, over de laatste bewoners des te meer. Een gedreven nazaat heeft onlangs de bewogen geschiedenis vastgelegd van zijn familie die decennia lang op deze boerderij aan de Broeksloot woonde.

Evenals andere Broekslootboerderijen werd ook Noordenburg diverse keren afgebeeld. Veel van die schilderijen en foto's tonen de Broeksloot in zomertooi. Bij Noordenburg hebben vooral fraaie wintergezichten de overhand. Ze werden op glasnegatieven vastgelegd, vermoedelijk door een boerenzoon die op Noordenburg woonde. Hier volgen fragmenten uit de geschiedenis van deze markante boerderij aan de Broeksloot, met een kort uitstapje naar de burenen.

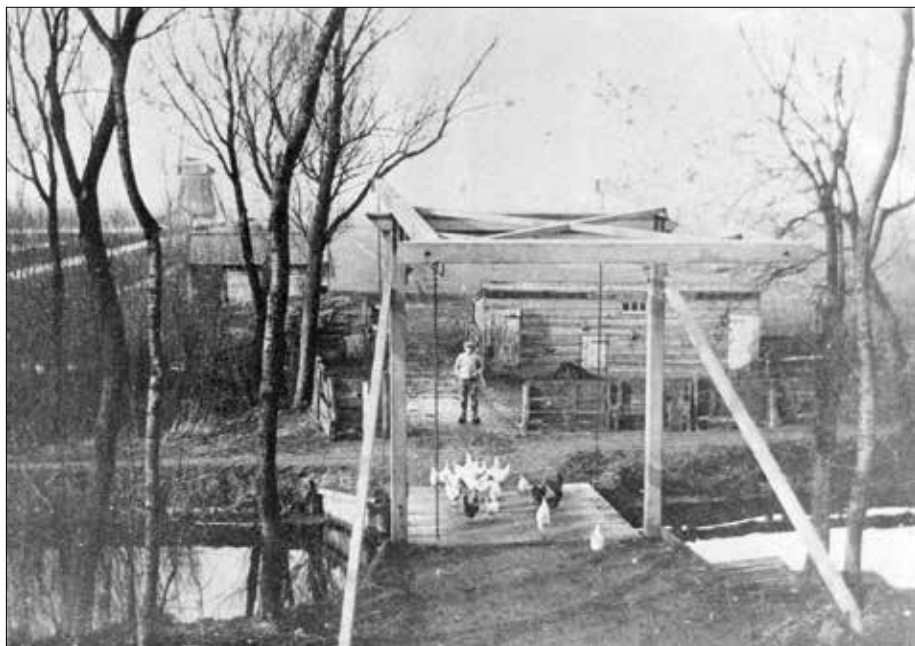
Een boerderij met zicht op de Vliegermolen

Aan de huidige Noordenburglaan, dichtbij de tegenwoordige brug over de Broeksloot naar de Badhuislaan, lag eeuwenlang de boerderij Noordenburg, in oude archiefstukken ook wel met een tweede r als Noorderburg geschreven.¹ Dit laatste is verwarrend omdat gedurende een zekere periode ook de boerderij Overburg in het Westeinde wel Noorderburg werd genoemd.² Als dan ook in een akte de naam Noorderburg voorkomt zullen vooral de genoemde belendingen moeten aangeven of we te maken hebben met Overburg in het Westeinde of met Noordenburg, dat ter hoogte van het Oosteinde was gelegen. In deze bijdrage zal consequent de naam Noordenburg worden gebruikt, behalve uiteraard wanneer in een geciteerde akte de andere schrijfwijze voorkomt. Van ouds bood Noordenburg een weids uitzicht over zijn langgerekte weilanden aan de noordwestkant van de Broeksloot, die door de Binnen- en Bovenveenvolder tot aan de Schenkwatering bij Den Haag liepen. Wel werd deze zichtlijn onderbroken door de (nieuwe) Binckhorstmolen, later molen De Vlieger genoemd,

die in 1621 aan de westkant pal naast de weilanden van Noordenburg werd gebouwd.³ De brede sloot die vanaf de molen het water naar de Broeksloot afvoerde, vormde voor dit deel de grens met de Noordenburgweidegronden. De bewoners zullen niet veel problemen hebben gehad met deze inperking van hun uitzicht, integendeel. De komst van de molen zorgde voor een betere beheersing van het waterpeil, zodat hun weilanden en andere gronden minder drassig bleven. Zoals gebruikelijk lagen de boerderijgebouwen van Noordenburg op de steviger zandgrond aan het zuidoosten van de Broeksloot. Deze zuidelijke percelen liepen vanaf de Broeksloot tot aan de Lijweg, de huidige Parkweg. Via een ophaalbrug waren de weilanden aan de noordwestkant bereikbaar voor mens en vee van Noordenburg. Over het water van de Broeksloot konden de producten gemakkelijk naar elders worden vervoerd. Uit het vervolg zal blijken dat aan de westkant van Noordenburg een warmoeziersbedrijf lag dat begin achttiende eeuw de Agterhoff werd genoemd en nog later Waalhoff. Aan de oostkant lagen percelen die behoorden bij Opmijst en Veldzicht.

Noordenburg in de sneeuw met ophaalbrug, hooiberg en boerenkar. Foto, ongedateerd. Collectie auteur

Gezicht over de ophaalbrug van Noordenburg op molen De Vlieger. Zoals gebruikelijk liepen er op boerderij Noordenburg veel kippen rond. Over de brug staat Abraham Bregman. Foto, begin twintigste eeuw. Collectie auteur.

De oudste archiefsporen

Over de oudste geschiedenis van Noordenburg is tot nu toe niet veel geschreven. Een enkele schrijver noemt Elisabeth van Paffenrode als eerste eigenaresse, gevolgd door de Voorburgse secretaris Jan Dircksz van Leeuwen, maar een bronvermelding ontbreekt en vooralsnog zijn in de archieven geen duidelijke sporen te vinden die deze beweringen staven.⁴ Het oudste document in de Voorburgse archieven, dat duidelijk betrekking heeft op Noordenburg, is gedateerd 21 januari 1698.⁵ Voor schout en schepenen verschijnen op die dag de erfgenamen van hun overleden broer en oom, Alexander van Kervel, die tijdens zijn leven burgemeester was en rentmeester van 'de geestelijke en andere 's lands goederen' te Hulst. Zoals gebruikelijk worden deze erfgenamen nauwgezet opgesomd. Allereerst was daar Dirk van Kervel, klerk bij de griffie van het Hof van Holland. Hij was in eigen persoon aanwezig, maar tegelijk ook namens de drie nagelaten kinderen van het overleden echtpaar Maerten Kleuters

Het voetpad langs de Broeksloot. In het midden is Noordenburg zichtbaar. Rechtsvoor liggen de weilanden aan de westkant, de plek van het vroegere Agterhoff. Ansichtkaart, verzonden in 1931. Collectie auteur

Rustende heren en jongeman bij een smalle brug over de Broeksloot, ter hoogte van de latere Rozenboomlaan. Achter de jongen met mand staat het hek op het voetpad langs de ophaalbrug naar Noordenburg, dat grotendeels achter de bomen verscholen ligt. Rechts achter de bomen is een deel te zien van de gebouwen van Noordenburg. Foto, eind negentiende eeuw. Collectie auteur

en Adriana van Kervel. Eveneens was verschenen Johannes van Kervel, die ook klerk was bij het Hof van Holland. Ook hij kwam niet alleen voor zichzelf maar mede voor zijn zusters, de bejaarde en ongehuwde Susanna van Kervel, Anna Maria van Kervel, de weduwe van de overleden Adriaan Brantwijk, die schepen te Hulst was geweest, en de ongehuwde bejaarde Albertina van Kervel. Ten slotte was ook verschenen Abraham van Kervel, meester chirurgijn in Den Haag, mede namens Johannes van der Vlijm, die mede-erfgenaar was. Zij waren gekomen om de door hen geërfde boerderij te transporteren ofwel in eigendom over te dragen aan Jonkheer Willem van Egmond van der Nieuburg, heer van Weerdestein. Hoewel de naam van de boerderij wordt geschreven als Noorderburg is uit de aangegeven ligging overduidelijk dat het hier om Noordenburg gaat. Deze aangegeven ligging en verdere beschrijving geven een mooi beeld van de boerderij en haar belendingen. Overgedragen wordt:

zekere woning en land gelegen in dit ambacht [Voorburg] aan de Noordzijde, genaamd Noorderburg, bestaande uit een woon- en bouwhuis, stal schuur en twee hooibergen met een karnmolen. Verder met bepoting en beplanting, tuin en boomgaard, mitsgaders teel-, wei- en hooiland, daar voor en er achter gelegen, het geheel groot circa twintig morgen land [...]. Het verkochte strekt zich in totaal uit van de zuidkant van de Lijweg, noordwaarts tot aan de Scheiwatering [grens met Den Haag] toe. Verder wordt het begrensd aan de ene kant ten oosten door Bastiaan Cornelisz van der Speck en juffrouw Van der Burg, aan de andere kant ten westen door Jan Thomas den Drijver, van

de genoemde Lijweg tot aan de Broeksloot en vandaar verder door de weduwe en erfgenamen van de heer Jacob van der Houve, in zijn leven heer van Heeswijk en Dinter, oud-burgemeester van 's Gravenhage. De woning is belast met zeven afzonderlijke renten, te weten erfpachten, opstallen en andere tezamen in totaal veertien gulden en vier penningen.

De adellijke koper betaalde in totaal 8.800 gulden, waarvan 4.800 contant en de rest met een schuldbrief. Hoe de overleden Alexander van Kervel de boerderij had verkregen, wordt in de akte niet vermeld. De Voorburgse historicus C.H. Voorhoeve veronderstelt dat dit via vererving is geschied. Alexander van Kervel was gehuwd met Anna van Leeuwen, die enige jaren eerder was overleden. Zij zou dan Noordenburg hebben geërfd van haar vader Jacob, die op zijn beurt de boerderij in 1653 had gekregen na het overlijden van zijn vader, de Voorburgse gemeentesecretaris Jan Dircksz van Leeuwen. Laatstgenoemde zou de boerderij aan de Broeksloot in 1620 hebben gekocht.⁶

De familie van de koper in 1698, Willem van Egmond van der Nieuburg, ook wel geschreven als Van Egmond van der Neyenburch, was geen onbekende in Voorburg. Willems grootvader, jonker Johan van Egmond van der Nieuburg had in 1617 een perceel grond gekocht aan het huidige Veurselaantje, dat hij later uitbreidde met verdere nabijgelegen aankopen. Zijn zoon Justus kreeg na het overlijden van zijn vader, deze Voorburgse bezittingen waaronder de hofstede die sinds 1655 de naam Neyen-

Voorburg — Aan de Broeksloot

De in 1922 aangelegde Rozenboomlaan, gezien richting Broeksloot. Rechts op de hoek met de Parkweg staat de in hetzelfde jaar geopende Wilhelmina-ULO, ontworpen door de Voorburgse architect Van der Kloot Meijburg. Ansichtkaart, circa 1925.

Collectie Arjen van Aalst

Huizen op de grond van het voormalige Eynddorp. Op de achtergrond ligt molen De Vlieger. Ansichtkaart circa 1925.

Collectie auteur

burch droeg en later Haasburg werd genoemd.⁷ Na het overlijden van Justus erfde zijn zoon Willem de hofstede Neyenburg, met de titel heer van Weerdestein. Ook Willem vergrootte de bezittingen in Voorburg, onder andere met de hiervoor beschreven aankoop van Noordenburg.

Een uitstapje naar de buren aan de westkant

De in de aankoopakte van Noordenburg opgesomde belendingen blijken nuttige informatie te verschaffen over de buren. Aan de westkant lag allereerst tussen de Vliet en de Broeksloot het bezit van ‘warmoezier’ Jan Thomas den Drijver. Den Drijver had zijn tuinderswoning met bijbehorende grond in maart 1683 gekocht van ‘solliciteur militair’ Dirk van Soest. In 1713 was het in eigendom bij de Haagse burgemeester Ewout Brant die er een nieuw buitenhuis op bouwde, dat Agterhoff werd genoemd. Althans zo werd dit bezit genoemd in de akte van juni 1723 toen de Rotterdamse koopman Adriaen Slegt het huis en de grond kocht. Deze naam werd veranderd in Waalhoff, nadat Johan de Waal in mei 1738 de woning verwierf. Deze was inmiddels verbouwd tot een buitenhuis met

stalling en koetshuis. Nadat zijn weduwe in maart 1780 het buitentje had verkocht aan Arnoldus Adrianus van Tets, de eigenaar van Vreugd en Rust, werd Waalhoff twee jaar later ‘gedemolieerd’ ofwel afgebroken.⁸ Direct aan de westkant van Agterhoff lag Eynddorp.⁹ Dit was aanvankelijk een bouwhuis, ofwel boerderij met zo’n 22 morgen grond en een vogelkooi midden in het land, dat zich uitstreckte van de Heerweg tot aan de Scheiwatering.¹⁰ In oktober 1645 werd Eynddorp gekocht door Jacob van der Graaff, hoogheemraad van Delfland, tevens eigenaar van Oosterloo. De volgende eigenaar, Johan Halling, oud-raad van Dordrecht, verkocht de hofstede in juli 1661 aan de Haagse burgemeester Jacob van der Houve. Waarschijnlijk liet hij een buitenhuis bij de boerderij bouwen. In tegenstelling tot Agterhoff, dat uitsluitend aan de zuidkant van de Broeksloot lag, strekten de grondpercelen van Eynddorp zich ook uit aan de noordkant van de Broeksloot. Daarbij liepen deze percelen oostwaarts langs de ‘bovenkant’ van Agterhoff tot aan Noordenburg. Zodoende wordt voor het gedeelte ten noorden van de Broeksloot, tot aan de grens met Den Haag, Eynddorp als westelijke begrenzing van Noordenburg genoemd. Door vererving kwam Eynddorp in 1726 in het bezit van Elisabeth, een dochter van Jacob van der Houve, en gehuwd met Simon Rooseboom. Laatstgenoemde bewoonde Eynddorp tot 1792. Naar hem werd de Rozenboomlaan genoemd, een laan die in circa 1922 werd aangelegd over de oude oprijlaan naar Eynddorp.¹¹ Toen deze laan werd aangelegd, stonden Noordenburg en diverse andere boerderijen nog aan de Broeksloot. Eynddorp was toen echter in de daaraan voorafgaande eeuw al gesloopt.

Een uitstapje naar de buren aan de oostkant

Aan de oostkant van Noordenburg was de situatie veel minder duidelijk. Omdat in deze bijdrage Noordenburg centraal staat wordt hier volstaan met enkele korte aanduidingen. Een vollediger beeld vraagt om een uitgebreider archiefonderzoek dan hier de bedoeling is. Als belendende eigenaren aan de oostkant van Noordenburg worden genoemd Bastiaan Cornelisz van der Speck en juffrouw Van der Burg. Bastiaan Cornelisz van der Speck had in januari 1686 enkele percelen gekocht van Opmijst, een hofstede in het Oosteinde, gelegen aan de westkant van Vreugd en Rust, dat zich uitstreckte vanaf

Noordenburg met zijn markante hooiberg. De brug in de verte is ter hoogte van boerderij Vreugd en Rust. Foto, ongedateerd.

Collectie auteur

de Vliet verder noordwaarts, richting Broeksloot. Vanaf 1613 was Opmijst in bezit geweest van de familie Uytenhage de Mijst, met achtereenvolgens Jan, Ulrich, Diderick en Johan. Toen laatstgenoemde Johan Uytenhage de Mijst overleed ging Opmijst in 1685 als erfenis voor een deel naar zijn neef, de in Leiden woonachtige Johan Rampius. Deze verkocht dit deel een jaar later aan eerder genoemde Van der Speck, die daarmee oostbuur werd van Noordenburg. Een ander deel van Opmijst, vermoedelijk het deel dat dicht bij de Vliet lag, ging in 1687 naar de Gorkumse burgemeester Hendrik van der Does, een andere neef van de overledene. Via Josina Kerbij kwam Opmijst daarna in handen van Adolph Cau, secretaris bij het Hof van Holland.¹² Uiteindelijk werden de percelen van Opmijst, evenals die van het erbij gelegen Lienburgh, bij de buitenplaats Vreugd en Rust gevoegd en verrees aan de oostkant van Noordenburg, dichtbij de huidige Parkweg, de boerderij Vreugd en Rust. Deze boerderij werd vermoedelijk gebouwd door eerder genoemde Adolph Cau, die Vreugd en Rust vanaf 1735 in zijn bezit had.¹³ Toen Cau in april 1738 Vreugd en Rust verkocht aan Jan van Schuylenburgh werd deze nieuw-

gebouwde boerderij in de akte genoemd. Deze boerderij lag schuin tegenover het herenhuis, aan de noordkant van de Achterweg, de huidige Parkweg, zuidoostelijk van Noordenburg. In oktober 1771 werd Vreugd en Rust verkocht aan de eerder genoemde Arnoldus van Tets, die in 1780 Waalhoff aan Vreugd en Rust toevoegde. In februari 1784 verwierf Adriaan Caan Vreugd en Rust, inclusief de boerderij. Adriaan Caan had een dochter die in 1795 Vreugd en Rust erfde van haar overleden ouders. Toen zij twee jaar later huwde met Petrus Jacobus Groen van Prinsterer, de latere lijfarts van koning Willem I, bracht zij een grote bruidsschat mee, waaronder boerderij Vreugd en Rust, die verderop in dit verhaal nog even ter sprake zal komen.¹⁴

Ten slotte nog even terug naar de akte van 1698 waarin als belending ook nog de naam werd genoemd van juffrouw Van der Burg, de buurvrouw van Noordenburg aan de oostkant. Wie zij is en waar haar bezit naast Noordenburg precies lag, is onduidelijk, vermoedelijk lagen haar percelen in de polder aan de noordkant van de Broeksloot. Wellicht heeft Van der Speck dit bezit overgenomen, want in de volgende akte van Noordenburg uit het jaar 1704 wordt alleen nog maar Van der Speck genoemd als oosterbuur van Noordenburg. In 1712 verschijnen de even gedetailleerde als nauwkeurige kaarten van deze omgeving, opgemaakt door de gebroeders Kruikius. Hierop zijn Noordenburg, zijn buren Agterhoff en Eynddorp en de nieuwe Binckhorstmolen te zien.

Een 'militaire' eigenaar voor Noordenburg

Willem van Egmond van der Nieuburg heeft Noordenburg maar kort in bezit gehad. Zes jaar na de aankoop verkoopt hij zijn boerderij al weer voor 8.800 gulden, dus voor dezelfde prijs als die hij zelf had betaald. De verkoopakte is gedateerd 28 februari 1704 en het transport vindt plaats op 20 mei van dat jaar.¹⁵ De koper is Leonard van der Kaa, een sollicitant militair uit Den Haag. In een latere akte wordt hij genoemd: 'provideur generaal van de Engelse militie'. Hij had een lucratief en veel begeerd beroep.¹⁶ Opmerkelijk is dat diverse eigenaren van boerderijen en buitenplaatsen aan de Broeksloot het beroep van sollicitant militair hadden met als bekendste voorbeelden, naast Leonard van der Kaa, Hendrick Helt en Jean François Palairet,

De kaart van Kruikius, gemaakt circa 1712. Links naast Noordenburg ligt Agterhoff, met links daarvan Eynddorp. Links van Eynddorp ligt Oranjelust. Collectie Hoogheemraadschap Delfland

eigenaren van Heldenburg, alsmede Thomas Johnson, Johannes van Rosevelt en Samuel Anthony Gertner, drie achtereenvolgende eigenaren van Vrijburg.¹⁷ De in de verkoopakte genoemde belendende eigenaren zijn nog steeds dezelfde als eerder aangegeven, alleen juffrouw Van der Burg wordt, zoals eerder vermeld, niet meer genoemd. In de verkoopakte is ook sprake van pachters, te weten Jeroen Jacobs Wassenaar voor de boerenwoning en landerijen en als huurder voor het erbij staande huis de heer Hannocke. Overigens doet een notitie in het verpondingsboek van 1690 vermoeden dat een eerdere pachter van Noordenburg ene Cornelis van der Speck was, wellicht de vader van Bastiaan Cornelisz. Dat bij Noordenburg naast de boerenwoning nog een apart huis hoorde, wordt bevestigd door het verpondingsboek van 1733. Daarin krijgt Noordenburg het nummer 308 met de omschrijving: ‘een bouwhuis waaraan gebruikt worden 18 morgen land.’ Daarbij hoort nummer 309: ‘aan het laatstgemelde huis nog een apart woonhuis met een tuin, tezamen verhuurd.’ Leonard van der Kaa had een dochter Johanna, die huwde met Abraham Elin. Zij kregen vier kinderen: Simeon, Elisabeth, Adrianus en Jan.

Noordenburg met boer, boerin en twee andere dames. Foto, ongedateerd.

Collectie Henk Jan Bregman

Een merkwaardig krantenbericht uit 1723

Op 11 december 1723 verschijnt in de Amsterdamse Courant een even opmerkelijk als raadselachtig bericht waarin Noordenburg wordt genoemd. Het heeft veel weg van een politie-opsporingsbericht. De omschrijving van de gezochte persoon doet niet veel goeds vermoeden. Wie dit sujet, dood of levend, weet af te leveren op Noordenburg ontvangt een royale beloning:

Woensdag den 24 November, 's avonds ten 6 uren, is uyt de Schuyt van den Haeg na Delft gaende, aen den Nieuwen Tol uytgestapt, en de weg na Voorburg opgegaen, een Heer oud 48 a 49 jaren, rood van trony, een dikke neus, aenhebbende een Overrok met rood Ratyn gevoerd, Kamizool en Broek van loot couleur Laken, Kalaminke Borstrok rood en swart gestreept, 't hembt gemerkt A.E.; hebbende een vergulde deegen op zyde, en by zig een zilver Sak-Horlogie en Tandestoker, waer op aen de eene zyde een Arend na de Zon ziende, en op d' andere zyde een Cyffer, gegraveert is. Die deeze Persoon levendig of dood weet aen te wyzen buyten Voorburg, op de Plaets genaemt Noordenburg, zal 12 zilvere dukaten voor zyn moeite hebben.

Heeft dit opsporingsbericht iets te maken met het sollicitateurschap militair van eigenaar Leonard van der Kaa? Wat de gezochte had misdaan en of hij ooit op Noordenburg werd afgeleverd is niet bekend.

Een weduwe verkoopt de boerderij met hindernissen

Op 27 februari 1754 verschijnt voor schout en schepen van Voorburg Johanna van der Kaa, de dochter van de inmiddels overleden Leonard van der Kaa. Ook haar echtgenoot Abraham Elin had het tijdelijke verwisseld voor het eeuwige zodat Johanna aangeduid wordt als weduwe. Zij geeft te kennen de boerenwoning Noordenburg met bijbehorende landen van zo'n 20 morgen te hebben verkocht aan Jacob van der Geer en wil de eigendom overdragen aan de koper. Zij had Noordenburg geërfd van haar vader, volgens een 'codicillaire dispositie' die op 1 februari 1708 voor notaris Adam van der Smalingh was vastgelegd. Daarbij was echter de genoemde boerderij belast met een fidei-commis ten faveure van Johanna's kind of kinderen. In feite betekende zo'n fidei-commis dat de boerderij uiteindelijk voor deze

kleinkinderen van de erflater was bedoeld. Daarom kan de overdracht aan een derde niet zomaar doorgaan en de koper eist dan ook een verklaring van de betreffende kinderen dat zij geen bezwaar hadden. Wanneer de vier kinderen van Johanna vervolgens elk afzonderlijk notariëel verklaren afstand te doen van hun rechten, is de weg vrij en vindt de overdracht aan de koper alsnog plaats.¹⁸ De koper betaalt 7.500 gulden en wel 3.500 gulden contant en de rest in de vorm van een schuldbrief. De prijs van de boerenbedoening was dus enigszins gedaald. Inmiddels was ook buurman Bastiaan Cornelisz van der Speck overleden, evenals Jan Thomas den Drijver. Eynddorp heeft eveneens een nieuwe eigenaar. Als burens aan de oostkant worden nu genoemd de erfgenamen van Bastiaan Cornelisz van der Speck, en aan de westkant Johan de Wael, die zijn bezit Agterhoff had omgedoopt in Waalhoff. Buurman-eigenaar van Eynddorp is op dat moment Cornelis Boeij. Verder wordt nog vermeld dat Noordenburg tot 1 mei 1754 is verpacht aan Frans van der Valk.

Een patriot als borg

Jacob van der Geer was gehuwd met Cornelia Hilgersom. Dit huwelijk bracht drie kinderen voort, Pieter, Aaltje en Jan. Toen vader Jacob overleed hertrouwde weduwe

Cornelia met Jan van der Kraan. De Franse tijd met de strijd tussen Oranjegezinden en patriotten bracht ook Voorburg veel woelingen en veranderingen. Dat blijkt onder andere wanneer op 6 maart 1798 Pieter, Aaltje en Jan van der Geer verschijnen voor de 'president' en de schepenen van Voorburg.¹⁹ Onder invloed van de Fransen had de schout plaats gemaakt voor een 'president'. De kinderen zijn volgens de akte enige kinderen en erfgenamen van de overleden moeder Cornelia, maar ook van hun eveneens overleden stiefvader Jan, met wie hun moeder in gemeenschap van goederen was hertrouwd. De drie kinderen verklaren schuldig te zijn aan Hendrik Mesmer Wielemaker 5.500 gulden. Ter nakoming van hun aflossings- en renteverplichtingen verbinden zij de door hen geërfde 'huismanswoning met hooibergen, schuren en landerijen, genaamd Noordenburg met het huis daar annex, in het geheel groot circa 20 morgen [...]' Iets van de Franse tijd is ook merkbaar als tegelijk verschijnen Samuel Anthony Gertner, advocaat, en Wouter Struijk, 'majoor van de Haagse gewapende burgerwacht', beiden wonend in Den Haag. Deze patriotten verklaren zich borg te stellen voor een stipte nakoming van de in de akte genoemde verplichtingen van de broers en zuster Van der Geer. Overigens was Gertner kort daarvoor eigenaar geweest van Vrijburg. Hij was enige tijd gemeentese-

Kadastrale kaart van 1832 met de percelen van Noordenburg binnen de rode omkadering. Daarboven ligt Vreugd en Rust en er beneden Eynddorp. Collectie Kadaster

Vlonders in de Broeksloot bij Noordenburg. Ansichtkaart, verzonden 1903. Collectie auteur

De in 1927 aangelegde Veenkade langs de Broeksloot met nieuw gebouwde huizen. Aan het einde van de kade zijn de gebouwen en de ophaalbrug van Noordenburg te zien. Ansichtkaart, verzonden in 1931. Collectie auteur

cretaris van Voorburg maar had deze functie moeten opgeven toen hij werd verdacht van fraude door het niet afdragen van zo'n 10.000 gulden door hem geïnde belastinggelden.²⁰ Tientallen jaren blijft Noordenburg in het bezit van de familie Van der Geer. Als in 1832 het kadaster verschijnt, staat de boerderij op naam van Peter van der Geer of zijne erve, van beroep bouwman. De totale oppervlakte van Noordenburg is 16,9388 hectaren. Uit de erbij behorende kadastrale kaart blijkt het bezit zich nog steeds uit te strekken van de Achterweg (de huidige Parkweg) tot aan de Schenkwatering, die de grens met Den Haag vormt. De boerenwoning met het erf aan de Broeksloot krijgt nummer B-345, de ervoor liggende tuin B-342 en de naast de woning gelegen boomgaard

B-343. B-344 is een sloot, B-340 bouwland, B-339 een deel van de Achterweg, B-341 bos hakhout. Al deze nummers liggen tussen de Broeksloot en de Achterweg. Aan de noordkant van de Broeksloot liggen de langgerekte percelen weiland en sloten met de nummers B-43/51, B-55/57 en B-198/208.²¹

Aan de oostkant en de zuidzijde wordt Noordenburg begrensd door percelen van Petrus Jacobus Groen van Prinsterer, de eigenaar van onder andere Vreugd en Rust, aan de westkant, ten zuiden van de Broeksloot, door dezelfde Groen van Prinsterer en aan de noordkant van de Broeksloot tot aan de Schenk door Henricus Gijsbertus de Vogel van Aalst, de eigenaar van onder andere Eynddorp.

Noordenburg in handen van grootgrondbezitters

Na 111 jaar in de familie te zijn geweest wordt boerderij Noordenburg op 27 juni 1865 door Jacobus van der Geer, bouwman te Voorburg, verkocht aan derden voor een koopprijs van 23.640 gulden.²² Als kopers worden genoemd 'de erfgenamen van Cornelia Adriana Groen van Prinsterer, in leven gehuwd geweest met de weledelgeboren heer Marie Aart Frederic Henri Hoffman te 's Gravenhage'. Het verkochte wordt als volgt omschreven:

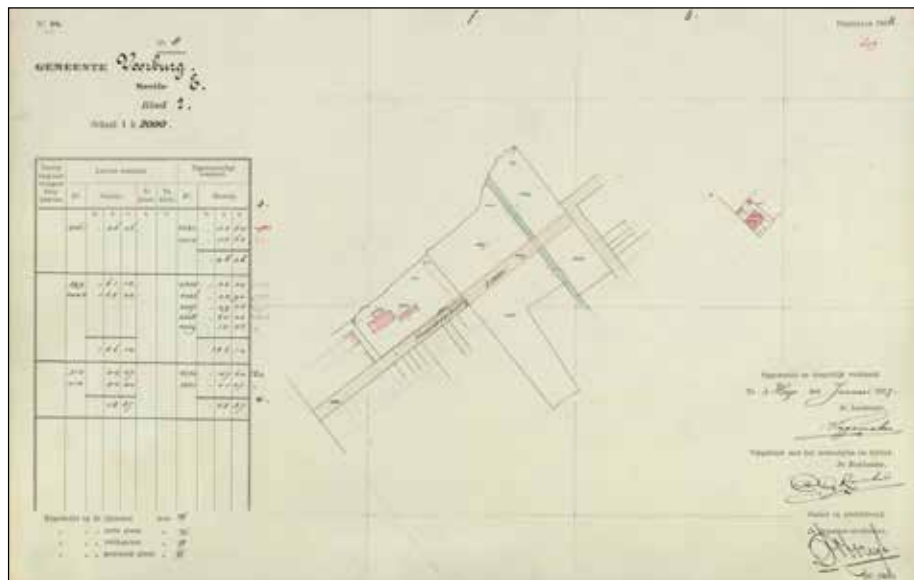
de bouwmanwoning van ouds genaamd Noordenburg met koe- en paardenstal, twee wagenschuren waarvan een met varkenshok, twee hooibergen, tuin, boomgaard en erf met dezelve bepoting en beplanting, staande en gelegen aan de Broeksloot onder de gemeente Voorburg met de teelkrocht daarvoor gelegen, strekkende van uit het midden der Broeksloot

tot in het midden van de Achterweg, belend ten noordoosten en zuidwesten de erven van mevrouw Hoffman.

Met deze erven van mevrouw Hoffman worden in feite de kopers zelf bedoeld. De langgerekte percelen hooi- en weiland in de polders tussen de Broeksloot en de Schenkwatering worden nauwkeurig omschreven. Ook hier zijn de burens aan de oostkant de erfgenamen van mevrouw Hoffman. De belending aan de westkant bestaat allereerst uit de Molensloot en vervolgens uit de percelen van 'mevrouw de weduwe Van der Kun'. Genoemde weduwe is de zuster en erfgenaam van de eerdere buurman Henricus Gijsbertus de Vogel van Aalst. Zij was gehuwd geweest met de inmiddels overleden Joannes Emanuel van der Kun.²³ In de verkoopakte worden ook enkele erfpachten opgesomd, alsmede de vele rechten van overpad en uitweg ten behoeve van aangrenzende percelen.

Met deze aankoop door de erven van Cornelia Adriana Groen van Prinsterer komt Noordenburg in handen van een familie die in de loop der jaren in Voorburg veel grond verwierf en diverse boerderijen aan de Broeksloot. Cornelia Adriana Groen van Prinsterer was de oudste zuster van de bekende Guillaume Groen van Prinsterer. Zij was een dochter van eerder genoemde Petrus Jacobus Groen van Prinsterer en Adriana Hendrica Caan. Nadat eerst haar moeder in 1832 en vijf jaar later haar vader was overleden, erfde Cornelia Adriana Vreugd en Rust, inclusief de boerderij. Uit haar huwelijk met Marie Aart Frederic Henri Hoffman werd Jacqueline Adrienne Henriette als enig kind geboren. Het echtpaar Hoffman was zeer welgesteld. Naast Vreugd en Rust dat via eerdergenoemde vererving werd verkregen, werden achtereenvolgens diverse Voorburgse boerderijen aan de Broeksloot met de bijbehorende gronden gekocht: Haasburg, in 1844, Heldenburg, in 1846, en vier jaar later Oostenburg. Nadat zijn echtgenote in 1855 was overleden, breidde Hoffman deze bezittingen nog verder uit met in 1861 Essesteijn en ten slotte in 1865 met Noordenburg. In februari 1874 overlijdt Marie Aert Frederic Hoffman en komen de omvangrijke bezittingen in handen van de enige erfgenaam, dochter Jacqueline. Zij sterft kinderloos in april 1889, nadat haar echtgenoot Otto van Wassenaer Catwijck twee jaar eerder zijn laatste adem had uitge-

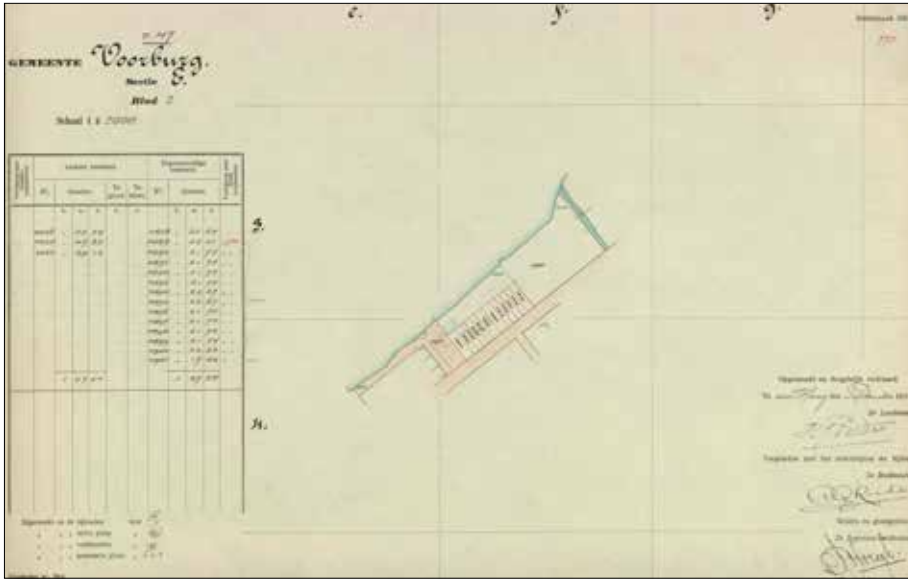

blazen. Erfgename van de eerder genoemde boerderijen en andere bezittingen wordt Elisabeth Henrietta Maria Philipse, een nichtje van de overledene. Deze artistieke dame was opgegroeid op de Rijswijkse buitenplaats Burchvliet, dat haar vader had samengevoegd met Leeuwendael. Elisabeth was in mei 1862 gehuwd met Bonifacius Cornelis de Jonge. Het echtpaar krijgt elf kinderen. Het achtste kind wordt vernoemd naar vader. Deze zoon 'Bonne' ontwikkelt een grote belangstelling voor bloemen, planten en kweekmethoden.²⁴ Vooral nadat zijn vader in 1907 was overleden, behartigt hij de financiële belangen van zijn moeder (die in 1927 zou overlijden) en van de verdere familie.

Het einde van eeuwenoude boerderijen

In 1928 worden de boerderijen Vreugd en Rust, Haasburg, Noordenburg, Oostenburg en Heldenburg met bijbehorende gronden door de familie De Jonge verkocht aan de 'Maatschap Heldenburg'.²⁵ In het daarop volgende jaar biedt de Maatschap het gekochte weer te koop aan en wel aan de gemeente Voorburg.²⁶ De Voorburgse gemeenteraad stemt op 15 februari 1929 in met de voorgestelde aankoop om zo de woningbouw te stimuleren en door middel van goed doordachte uitbreidingsplannen in goede banen te leiden. De akte van

Kadastrale wijzigingskaart uit 1927 met daarin aangegeven de nieuwe Noordenburglaan. De drie rode vlakken genummerd 4230 geven aan de nog aanwezige boerderijgebouwen aan de noordwestkant van de laan. Collectie Kadaster

overdracht wordt op 21 maart 1929 verleden voor notaris Beguin. Daarna gaat er uiteraard nog enige tijd overheen voordat de sloophamers worden losgelaten op de eeuwenoude gebouwen. Tot die tijd mochten de huurders nog even blijven zitten, onder voorwaarde dat ze zouden vertrekken zodra de gemeente dit nodig oordeelde. In 1927 worden de Veenkade en de Noordenburglaan aangelegd.²⁷ Deze Noordenburglaan komt rakelings langs de boerderijgebouwen van Noordenburg te lopen.²⁸ Als de huizen aan de noordwestkant van deze laan wor-

Kadastrale wijzigingskaart met nieuwgebouwde huizen aan de Noordenburglaan, gedeeltelijk op de plek van de inmiddels gesloopte boerderij Noordenburg. Collectie Kadaster

Boerderij Noordenburg met toegangshek, gezien vanaf de Parkwegzijde. Foto begin twintigste eeuw. Collectie H.J. van Pelt

den aangelegd sneuvelt de oude boerderij.²⁹ Evenals Vreugd en Rust wordt Noordenburg omstreeks 1930 afgebroken. Zo'n drie jaar later volgen Oostenburg en Heldeburg. Hiervoor wordt de sloopvergunning in mei 1933 afgegeven. Haasburg staat nog iets langer overeind, het oude voorhuis wordt in 1942 onder veel protest gesloopt en uiteindelijk zal het restant in de jaren zeventig ook worden geamoveerd. Vermoedelijk zullen de eigenaars er geen traan om hebben gelaten. Voor hen gelden vooral de zakelijke wetten van geldelijke winst en de verkoop met het oog op de woningbouw legt hun geen windeieren. De hardwerkende pachters die de boerenwoning hadden bewoond en ieder hoekje en plekje van de boerderij kennen, hebben meer 'emotionele' banden met hun boerenwoning en bijbehorende gebouwen. Aan hen is het laatste deel van deze bijdrage gewijd.

De laatste pachters en bewoners op Noordenburg

Terwijl de eigenaren van Noordenburg nauwkeurig werden geregistreerd met het oog op de verschuldigde belastingen over deze onroerende bezittingen, werden de namen van huurders en pachters niet altijd genoteerd. De meesten van hen zijn vergeten bij het vervliegen van de tijd, maar van sommigen bleef wel een naam bewaard. Bij verkoop van de boerderij moesten namelijk de bestaande huur- en pachtcontracten worden gerespecteerd en eventuele lopende huur- en pachtpenningen worden verrekend. In dergelijke gevallen werden de namen van de huurders en pachters vaak in de koopakte vermeld. Zo kwamen we reeds eerder bij Noordenburg de namen tegen van Jeroen Jacobs Wassenaar, de heer Hannoekke en Frans van der Valk. Met de komst van de negentiende-eeuwse bevolkingsregisters komen de huurders en bewoners steeds beter in beeld. In 1852 staan als bewoners geregistreerd Alida van der Geer en H. van Swieten, vier jaar later Jan Maan. Het jaar 1889 wordt een gedenkwaardig jaar. Een nieuwe pachter trekt in op Noordenburg: Abraham Bregman. Hij zou de laatste pachter worden die met zijn gezin Noordenburg heeft bewoond en gekend. Onlangs heeft Henk Jan Bregman,³⁰ een kleinzoon van deze Abraham Bregman, familie verhalen en andere gegevens verzameld en in 2009 opgeschreven in een manuscript dat hij de titel *Idylle, een familie op drift* meegaf. Idylle was het woord dat de

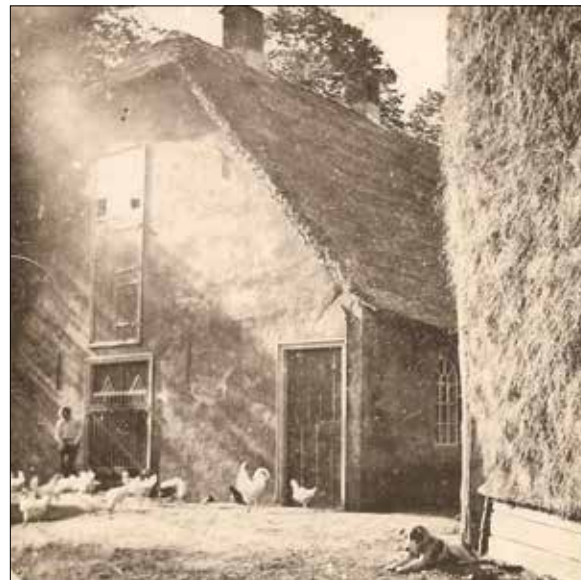
moeder van de schrijver had geschreven onder een foto waarin zij en haar toekomstige echtgenoot verliefd in het gras aan een dijk zaten. In de inleiding schrijft Bregman:

Dit manuscript gaat over een bijzondere periode in de geschiedenis van mijn familie; de eerste helft van de 20e eeuw. Het is een verhaal over familieleden die speelbal van de geschiedenis en slachtoffer van de omstandigheden, maar zeker ook van hun eigen ambities en keuzes, zijn geworden. Over het gezin van mijn grootouders werd alleen gesproken in termen van warme herinneringen. Het leek een idyllisch boerenbestaan, een geschiedenis van hardwerkende boeren, trouw aan de kerk en verbonden met de natuur. Maar bij toeval ontdekte ik ook een ander deel van het familieverhaal, een verzwegen deel. De idylle bestond uiteindelijk alleen nog als foto-onderschrift in het album van mijn moeder.³¹

Fragmenten uit een 'idyllisch' boerenleven

Abraham Bregman is niet het eerste familielid dat een rol speelt in het Voorburgse boerenleven.³² Zijn grootvader Gerrit was hem een eeuw eerder al voorgegaan. Gerrit Abrahamszoon Bregman wordt in november 1772 geboren in De Lier. In mei 1798 trouwt hij met Antje Willemsdochter 't Hart. Het jonge boerenstel pacht de boerderij 'Vreugd en Rust' aan de Achterweg in Voorburg, waar zij direct na hun huwelijk intrekken. Zo wordt Gerrit Bregman een buurman van de dichtbij gelegen boerderij Noordenburg en tevens de stamvader van de Voorburgse tak van het geslacht Bregman. De eerste jaren verlopen voorspoedig, maar dat verandert met de komst van de Fransen. Gerrit wordt, evenals

andere boeren, in 1811 gedwongen zijn vee af te staan ten behoeve van het leger van Napoleon, dat optrekt naar Rusland. In ruil ontvangt Gerrit 'afleveringsbonnen' die zorgvuldig worden bewaard. Maar als Napoleon eerst in Rusland wordt verslagen en vervolgens ook de Volkerenslag bij Leipzig verliest, verliezen ook deze afleveringsbonnen al hun waarde. Het betekent bittere armoede voor Gerrit en Antje en hun 12 kinderen. Zij moeten Vreugd en Rust verlaten, waarna Gerrit als mollenvanger en vlasser zo goed mogelijk in hun levensonderhoud tracht te voorzien. Voor het vervolg van dit verhaal gaat zoon Johannes een belangrijke rol spelen. Hij is het zesde kind van Gerrit en Antje, dat in 1806 op boerderij Vreugd en Rust ter wereld was gekomen. Johannes wordt boerenknecht bij Pieter Jansz Sonneveld in de Hof van Delft. Als deze boer in 1838 overlijdt zet zijn weduwe Aaltje Kagenaar het boerenbedrijf voort, samen met haar knecht Johannes Bregman. Er is zelfs even sprake van een huwelijk tussen deze boerin en haar knecht, maar doordat Aaltje in 1840 overlijdt, gaat dit niet door. Johannes Bregman gaat nu alleen verder met het bedrijf maar mist toch wel een boerin aan zijn zijde. Nu hadden de overleden Pieter en Aaltje een dochter, Adriana, die toen haar

De boerderij 'Ziet op u zelve' in het Oosteinde. Foto, eind negentiende eeuw. Collectie auteur

De grote schuur en de hooiberg van Noordenburg, met waakhond en Benjamin Bregman die de talrijke kippen en de haan voert. Collectie Henk Jan Bregman

moeder stierf 13 jaar oud was. In maart 1844 trouwt Johannes met deze 21 jaar jongere Adriana Sonneveld. Johannes en Adriana krijgen acht kinderen. De jongste, geboren te Vrijenban, op 9 mei 1868, wordt Abraham genoemd. Niets wees er toen al op dat hij ooit de laatste boer op Noordenburg zou worden. Als zijn vader in oktober 1876 70 jaar wordt, schrijft de dan 8-jarige Abraham voor zijn vader een vroeg-wijs maar ontroerend gedichtje, in een mooi schuin handschrift. Enkele regels daaruit:³³

Geliefde Vader!

't Wordt mij verleend, vergund van God. U blijkt van liefde op te dragen.

Te deelen in het heuglijk lot. Op een van dezen blijde dagen.

Hetgeen ons hart zozeer verheugt. Een bron is van de reinste vreugd

De goede God wijd ik mijn lof. Voor 't sparen van u dierbaar leven.

Die zegen geeft ons denkensstof. Zij stroom ons, door uw liefde tegen.

[...]

Zo blijft uw levens akkergrond. De rijksten schoonsten vruchten geven.

Het gezin van Abraham Bregman en Johanna Priem. Links naast Johanna, zittend met muts, staat Benjamin. Voor de naast haar zittende Abraham, staat Isaac. Verder v.l.n.r.: Jan, Pieter, Arie, Johannes (Grote Jan), Johannes (Han), Adriana, Gerrit, Hugo en Abraham. Foto, omstreeks 1913. Collectie Henk Jan Bregman

Gezegend tot uw laatsten stond. Uw voor ons allen dierbaar leven

En schenk Gods hand u voor zijn troon. Een zaalgen zaalgen Gloriekroon.

Uwe U liefhebbende zoon

A Bregman

Vrijenban 11 October 1876

Als Abraham 17 jaar is, vindt hij werk bij boer Piet van Leeuwen in Pijnacker. Boer Piet is getrouwd met Geert Riem. Johanna, de zuster van Geert werkt op de boerderij als hulp in de huishouding. En zoals zijn vader een bruid vond op de boerderij waar hij als knecht werkte, zo vergaat het ook Abraham. Hij wil trouwen met Johanna, maar dat vraagt wel om een eigen pachtboerderij. Gelukkig daagt er al spoedig hulp. Abrahams 16 jaar oudere broer Pieter bezit sinds 1874 de Voorburgse boerderij 'Ziet op u zelve' in het Oosteinde. Pieter is adviseur bij niemand minder dan mevrouw De Jonge-Philipse, die zoals eerder beschreven, de eigenaresse is van de Voorburgse boerderijen Oostenburg, Heldenburg, Noordenburg, Vreugd en Rust, Haasburg en Essesteijn. In 1888 krijgt Abraham, via Pieter, boerderij Heldenburg in pacht aangeboden, maar dit is voor hem toch iets te snel. Hij vindt zichzelf nog te jong voor een eigen boerderij, dus nu nog even niet. Dat wordt hem niet in dank afgenomen en hij krijgt te horen dat hij een volgend aanbod niet mag weigeren. In 1889 vertrekt pachter Maan uit boerderij Noordenburg en ditmaal zegt de 21-jarige Abraham ja tegen het aanbod om deze oude Voorburgse boerderij te pachten. Bij Noordenburg hoort twaalf hectare weidegrond, in de loop van de tijd huurt Abraham er nog eens veertien hectare bij. Geheel volgens de toenmalige gewoonte gaan Abraham en Johanna op 12 april 1889 in Pijnacker in ondertrouw. Kort daarna, op 26 april, trouwen zij. Tien maanden later wordt hun eerste kind geboren, een zoon, Johannes, die al snel grote Jan wordt genoemd. Een jaar later volgt een tweede zoon, die eveneens de naam Johannes krijgt, maar Han als roepnaam. Aanvankelijk wordt vrijwel elk jaar een volgend kind geboren, later worden de tussenpozen langer, tot in 1911 de dertiende en laatste telg wordt geboren. Die zal altijd de jongste blijven en wordt dus gedoopt met de naam Benjamin.³⁴ De bevalling van dit laatste kind verloopt op zich

goed, maar dat de er aan voorafgaande periode zwaar was, blijkt uit een briefje dat de steeds meelevende mevrouw De Jonge na de bevalling aan Abraham stuurt:³⁵

Bregman.
 Ik verkenk mij in de voorspoe-
 dige bevalling uwer vrouw, voor-
 al na de papen die zy gehad heeft
 Incomen van lek, van wie zy ge-
 schreef had, vertelde mij v. van.
 Tachomende loone moest of, uwer
 vrouw en al uwer kinderen eens als
 groep gefotografeerd worden, dat
 kon een mooi gezicht zijn! Nu

ik hoop van harte dat alle
 alles naar wenschige magte gaan
 'graak uwer vrouw eens van mij
 ten magte de Benjamin te allen
 dat magte zijn en God te en
 uw beide gezins zegene en beware
 God vele grachten
 Mevrouw De Jonge

De eerste huwelijksjaren van Abraham en Johanna zijn niet gemakkelijk. De landbouwcrisis laat ook Noordenburg niet onberoerd en de bedrijfsresultaten zijn niet florissant. Meerdere malen steunt mevrouw De Jonge haar pachters door hen een deel van de pacht kwijt te schelden.³⁶ Dat Noordenburg met zijn tijd meegaat blijkt in 1917 wanneer de boerenwoning wordt aangesloten op het elektriciteitsnet. Soms dringt ook de onrust van de buitenwereld door op Noordenburg. Tijdens de dreigende staatsgreep in november 1918 door Troelstra worden

op Noordenburg huzaren ingekwartierd. Dat Abraham en Johanna uiteindelijk de boerderij goed beheren wordt in het manuscript *Idylle* als volgt verwoord:³⁷

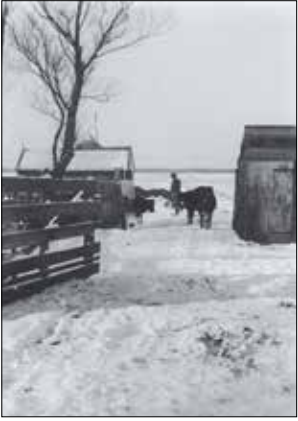
Ondanks de voortslepende landbouwcrisis slagen Abraham en Johanna er in een solide bedrijf op te bouwen en regelmatig behalen de melkkoeien en de stieren van de Noordenburg prijzen tijdens keuringen en tentoonstellingen. Het harde werken brengt naast zakelijk succes ook sociale vooruitgang. Abraham past goed op zijn eigen geld en zal dat ook vast doen op het geld van anderen. Hij wordt benoemd tot lid van het bestuur van de Coöperatieve Raiffeissenbank in Voorburg en is ook notabel van de Nederlandse Hervormde Gemeente in zijn woonplaats. Vanwege die functie heeft hij ook regelmatige contacten met de toenmalige predikant van Voorburg en secretaris van de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, dr. Gravemeijer die, samen met zijn vrouw, geregeld bij hem thuis komt. Abraham is nu ook in de positie en heeft de middelen om twee van zijn zonen door te laten leren. Hugo gaat naar de Mulo en Bram naar de HBS in Den Haag. Bram is intelligent en heeft een levendige geest. Fotografie is zijn hobby en hij bouwt van een sigarenkistje zijn eerste camera. Zijn broertje les is de eerste die model mag staan in de opkamer op Noordenburg: *les: 'Het resultaat was verbluffend. Mij, in het matrozenpak op de glasplaat!'* Enige tijd geleden werden nog meer glasnegatieven

Benjamin (Ben) en Isaac (Ies)
 Bregman in matrozenkleding.
 Foto, circa 1917.
 Collectie Henk Jan Bregman

Noordenburg in wintertooi. Fo-
 toafdruk van een glasnegatief,
 vermoedelijk 1917.
 Foto collectie H.J. van Pelt

Koeien in de besneeuwde weidegrond van Noordenburg aan de noordkant van de Broeksloot. Boven de schuur zijn de wieken van de Vliegermolen zichtbaar. Fotoafdruk van een glasnegatief, vermoedelijk 1917. Foto collectie H.J. van Pelt

terug gevonden, fraaie foto's van Noordenburg in een winterse sfeer. Vermoedelijk zijn deze eveneens gemaakt door Bram, wellicht in 1917 toen Nederland in de greep was van een zodanig strenge winter dat de elfstedentocht werd verreden.³⁸ Ook over het familieleven op de boerderij zijn verhalen bewaard gebleven. De eerder genoemde jongste zoon Benjamin zou de vader worden van Henk Jan, de schrijver van het manuscript *Idylle*. Daarin noteert hij ook iets over dit dagelijkse leven op Noordenburg:³⁹

In de verhalen die vader mij vertelt over het dagelijkse leven op de Noordenburg klinkt de liefde door voor het eenvoudige leven op de boerderij en de natuur. Het zijn verhalen vol nostalgie en ze gaan over de broers die slapen op de appelzolder, het schaatsen op de Broeksloot in de winter en de zwemlessen, door zijn broers gegeven in hetzelfde water, in de zomer. De kwajongensstreken van het gooien met paardenvijgen, het melken van de koeien voor en na schooltijd, de lange warme zomers met maaiers uit het Brabantse Oss en de stille maaltijden aan de grote tafel. Abraham heeft groot gezag. Als het aan de volle tafel rumoerig dreigt te worden hoeft hij maar één keer zijn keel te schrappen waarna in stilte verder wordt gegeten. Mijn vader beschrijft een gelukkige jeugd, met Sinterklaas krijgt hij een bromtol, op zijn verjaardag een sinaasappel en in de oudejaarsnacht schieten zijn grote broers met het jachtgeweer. Aan het einde van de oprijlaan rijdt de tram naar Leiden

Een dichtgevroren Broeksloot bij Noordenburg. Dat schaatsen hier niet zonder risico's was bleek toen Hugo Bregman eens als kind met zijn hoofd tegen de ophaalbrug aan schaatste en daar een litteken aan overhield. Fotoafdruk van een glasnegatief, vermoedelijk 1917. Foto collectie H.J. van Pelt

De gebroeders Ies (staand) en Ben Bregman met hun bokkenwagen en een onbekend vriendje. Foto, circa 1920. Collectie Henk Jan Bregman

voorbij, een halte is er niet en als je mee wil steek je gewoon je hand op. Alles wat mijn vader vertelt speelt zich af op de schildersdoeken van de Haagse School en is nu voorgoed verdwenen. De Voorburgse molen De Vlieger die op een steenworp afstand van de boerderij ligt en beeldbepalend is in het landschap staat nu ingeklemd tussen de stedelijke bebouwing. In 1911 krijgt de molenaar Lou Tettero een dodelijke klap van de wieken van zijn eigen molen. Wie weet dit nog?

De studie van Bram aan de HBS verloopt voorspoedig. Na het diploma behaald te hebben mag hij doorstuderen. Tijdens die studiekeerperiode komt Bram in aanraking met ideeën die al snel zullen leiden tot ontwikkelingen die de schrijver van *Idylle* het verzwegen deel van de familiegeschiedenis noemt:

In het voorjaar van 1922 slaagt Bram voor de HBS en in het stamboek van de landbouwhogeschool in Wageningen staat dat hij zich daar op 21 september onder stamboeknummer 608 laat inschrijven voor zijn studie 'Landbouw'. Zijn vader betaalt daarvoor 200 gulden collegegeld. In datzelfde jaar publiceert de Voorburger Smid zijn boek 'Landbouw en Democratie'. Daarin beschrijft hij onder andere zijn ideeën over de oorzaken van de armoede van de boeren en van de maatregelen die hij voorstaat om hun bestaan te verlichten. [...] Smid is van mening dat de stedelijke samenleving parasiteert op het platteland. [...] De boerenbevolking is in de visie van Smid volledig afhankelijk van wat de stedelijke samenleving wil

betalen voor hun producten. Willen de boeren daarentegen zelf iets aanschaffen dan is de prijs daarvan altijd gebaseerd op de afspraken die in de stedelijke samenleving daarover zijn gemaakt. Zo is de boer volgens Smid altijd afhankelijk van de stad. [...] Voor één gulden vijftig maakt Bram kennis met dit werk van Smid. Hij spreekt erover met medestudenten en als hij thuis komt praat hij met zijn vader en zijn broers over de nieuwe ideeën waarover hij hoort en leest. Zijn broers zijn sprekende voorbeelden van de stellingen van Smid. Zij leiden een moeizaam bestaan op hun boerenbedrijven.

Geen wonder dat Bram, zijn zus en drie van zijn broers vatbaar blijken voor deze ideeën. De auteur van *Idylle* beschrijft dat deze ideeën worden opgenomen in het landbouwprogramma dat Smid schrijft voor de Nationale Bond Landbouw en Maatschappij. Dit programma wordt in de jaren dertig vrijwel ongewijzigd overgenomen door de NSB. Diverse kinderen en kleinkinderen van Abraham herkennen zich hierin en sluiten zich aan bij deze politieke beweging die hun een betere toekomst belooft. Twee van Abrahams kleinkinderen en een schoonzoon zouden zelfs in de Tweede Wereldoorlog sneuvelen in Rusland, waar zij meevochten aan de kant van de Duitsers.⁴⁰ Het zijn zaken die in de familie ernstige tweespalt veroorzaken en waarover na de oorlog niet wordt gesproken. Dat begin vorige eeuw scholing en onderwijs niet voor elke boerenzoon vanzelfsprekend wordt geacht, blijkt als Benjamin, meestal Bennie genoemd, naar klas 7 van de

lagere school gaat. Wat er dan gebeurt, wordt in *Idylle* als volgt beschreven:⁴¹

Na de zomervakantie van 1924 gaat Abrahams jongste zoon Bennie als dertienjarige jongen naar de 7^e klas van de ‘Openbare school voor Gewoon- en Uitgebreed Lager Onderwijs’ in Voorburg, maar al direct op de eerste schooldag roept de hoofdonderwijzer hem bij zich. Wat komt hij doen? ‘*Ik kom naar school, meester.*’ Die middag moet Abraham bij de hoofdonderwijzer komen. Bennie staat erbij en herinnert zich het volgende gesprek. ‘*Wat moet ‘ie worden Bregman?*’. ‘*Boer*’ is het korte antwoord van mijn grootvader. ‘*Dan weet ‘ie genoeg*’ luidt het apodictische oordeel de hoofdonderwijzer.

Bennie is creatief en muzikaal, maar op school geen hoogvlieger. Het besluit is dan ook al snel genomen. Evenals zoveel andere boerenkinderen wordt hij van school gehaald om boer te worden. Een paar extra handen op de boerderij zijn altijd welkom, soms zelfs onmisbaar:⁴³

Als Bennie in 1924 van de lagere school komt helpt hij mee op de boerderij, maar na een paar jaar kiest hij voor het slagersvak en fietst als slagersjongen, zomer en winter, in zijn witte kiel langs de Vliet. [...] Thuis, op de boerderij, wordt boter en kaas gemaakt en dit biedt de jongste broers de kans om een handeltje in zuivelproducten te beginnen. Ben zegt zijn baan op en samen met les koopt hij een auto waarop

Gezicht over de oprijlaan van Noordenburg richting Parkweg. Op de Parkweg is de tram te zien van Voorburg naar Leiden. Fotoafdruk van een glasnegatief, ongedateerd. Collectie H.J. van Pelt

Berijpte bomen en weiland naast Noordenburg. Fotoafdruk van een glasnegatief, vermoedelijk 1917. Collectie H.J. van Pelt

BOELHUIS

wegens opheffing van het bedrijf

Notaris Mr. A. M. R. BEGUIN te Voorburg zal op Woensdag 3 April 1929 des voormiddags om 10 uur op de boerderij «Noordenburg» aan de Noordenburglaan 29 te Voorburg, ten verzoeken van den Heer A. Bregman, in het openbaar om contant geld verkoopen:

Den geheelen

veehouders inventaris

van gemelde boerderij bestaande uit:

Ruim 60 stuks hoornvee

ingeschreven in de registers en Stamboeken van het N.R.S. en gecontroleerd bij de Fokvereniging Delfland.

Twee paarden waarvan één de 6 jarige Stamboekmerrie Kronala, verder wagens, hooimachines, alle benodigdheden voor boter en kaasmakerij, Holsteinsche karn met volledige krachtinstallatie motor $2\frac{1}{4}$ p.k., Deensche koperen melkkoelers, 2 houten schuren en een volledig stel klompenmakersgereedschap, partij mest en al hetgeen verder ten verkoop zal worden aangeboden en bij biljetten nader is omschreven.

Controleboekjes met afstamming en productiecijfers verkrijgbaar tegen betaling van f 0 30 bij genoemden Notaris Beguin Heerenstraat 101 en op de boerderij aan de Noordenburglaan 29 te Voorburg.

Geen gelegenheid tot uitspanning.

Bezichtiging één uur voor de verkooping

'Fijnste melange Margarine' van de 'Gebr. Bregman'.

Op de foto wordt niet gelachen, het leven is een ernstige zaak.

In de NRC van 12 december 1929 verschijnt onder het kopje Voorburg het bericht dat de gemeente voor f15.000 heeft gekocht de boerderij met erf van de heer Bregman. Dat dit simple berichtje verstrekkende gevolgen heeft voor de bewoners van deze boerderij komt in *Idylle* uitvoerig ter sprake:⁴⁴

Het gemeentebestuur van Voorburg houdt zich in de twintiger jaren bezig met de groei van het dorp en aan de vooravond van een nieuwe landbouwcrisis koopt de gemeente de 'Noordenburg'. Abraham is dan eenenzestig jaar en de economische vooruitzichten zijn slecht. In deze omstandigheden besluit hij om zijn actieve leven als boer te beëindigen. Op 3 april van dat jaar [1929] houdt Abraham 'boeldag' en hij verkoopt zijn zevenenzestig stuks rundvee. Hij had behoorlijk geboerd en al zijn vee was ingeschreven in 'Het Nederlands Rundvee Stamboek'.

De boeldag wordt aangekondigd in het Voorburgsch Nieuws- en Advertentieblad van 30 maart 1929. De advertentie bevat interessante informatie over de inventaris en de bedrijfsactiviteiten op Noordenburg. Naast het hoornvee worden onder andere twee paarden aangeboden, alsmede wagens, hooimachines en benodigdheden voor boter- en kaasmakerij, een karnmachine en een set klompenmakersgereedschap. Hieruit blijkt dat Noordenburg, evenals de meeste andere boerenbedrijven in Voorburg, een melkveebedrijf is. Het boelhuis betekent het einde van de bedrijfsactiviteiten op Noordenburg.

Vanaf de 'Noordenburg' ziet hij [Abraham Bregman] dan hoe zijn weilanden worden volgebouwd. In 1931 verhuizen Abraham en Johanna naar de nieuwbouw in de laan die naar hun boerderij vernoemd is, de Noordenburglaan. Vanuit hun nieuwe woonkamer, op nr. 48, kunnen ze zien hoe op een steenworp afstand de boerderij wordt afgebroken. Zouden ze elkaar bij de hand hebben gepakt en teruggedacht aan de lange jaren van hard werken? Veertig jaar hebben zij op de Noordenburg geboerd en er in moeilijke jaren hun bedrijf en gezin opgebouwd. De verkoop betekent geen luxe. Hun zorgvuldig bij elkaar gespaarde oude-

Advertentie in het 'Voorburgsch

Nieuws- en Advertentieblad'

van zaterdag 30 maart 1929.

Het hierin aangekondigde boelhuis bevat veel interessante informatie over de inventaris van Noordenburg.

Collectie Gemeentearchief

Leidschendam-Voorburg

ze in schoonschrift hun reclame laten schilderen: *'Kas Boter Eieren. I. Bregman, hoeve Noordenburg, Voorburg'*. Maar het bedrijfje is geen lang leven beschoren. [...] Alles wat van deze periode rest is een foto met de beide broers in hun beste pak, Ben naast de auto, les achter het stuur de arm quasi nonchalant uit het raam, en een paar stukken pakpapier voor de

dagsvoorziening verdwijnt onder invloed van de internationale crisis als sneeuw voor de zon. [...] De obligaties van de Russische spoorwegen, een deel van de oudedagsvoorziening, die Abraham vele jaren eerder had gekocht, zijn al sinds 1917 waardeloos. [...] Abraham blijft na zijn pensionering actief met zijn kennis en is tot 1938 adviseur op de Voorburgse boerderij 'Heeswijk' die eigendom is van de scheepsondernemer Bartel Wilton. Hij ontmoet daar verschillende malen prins Hendrik van Mecklenburg-Schwerin. Van Bart Wilton kreeg hij een vrijkaartje voor de 'stomme' verfilming van 'Ben Hur' uit 1927 en toen hij na het zien daarvan thuis kwam dacht hij dat de wereld in de Bijbelse 'eindtijd' terecht gekomen was.

Bij de verhuizing uit Noordenburg wordt de zeventiende-eeuwse gietijzeren haardplaat uit Noordenburg meegenomen. Uiteindelijk komt deze terecht bij zijn jongste zoon Benjamin. Over deze haardplaat met zijn ietwat wulpse voorstelling doen in de geschreven historie van Voorburg wilde verhalen de ronde. Zo schreef een plaatselijke historicus:

Toen de sloop praktisch een feit was, gingen enkele leden van de familie Bregman 'schatgraven' en vonden op ongeveer anderhalve meter onder de grond, bij de plek waar de schoorsteen had gestaan, een verroeste ijzeren haardplaat. Toen deze was schoon gemaakt, kwam de voorstelling 'Suzanna in het bad' tevoorschijn. Deze enkele eeuwen oude plaat wordt nog steeds bewaard door de erfgenamen van Abraham Bregman, als herinnering aan de ouderlijke woning.⁴⁵

Volgens een passage in *Idylle* was de werkelijke gang van zaken veel simpeler, maar wel zo leuk en veelzeggend. Van begraven is nooit sprake geweest. De plaat heeft altijd omgedraaid en onopvallend achter de kachel in Noordenburg gestaan. Met opzet:⁴⁶

[...] ook de zeventiende-eeuwse gietijzeren haardplaat uit de 'Noordenburg' vindt zijn weg naar het enige nog levende kind van Abraham Bregman, zijn zoon Benjamin. De plaat is opmerkelijk goed bewaard gebleven en volgens mijn vader kwam dat omdat hij met de afbeelding 'Suzanna in het bad' naar de muur gekeerd achter de kachel stond. De kinderen van Abraham

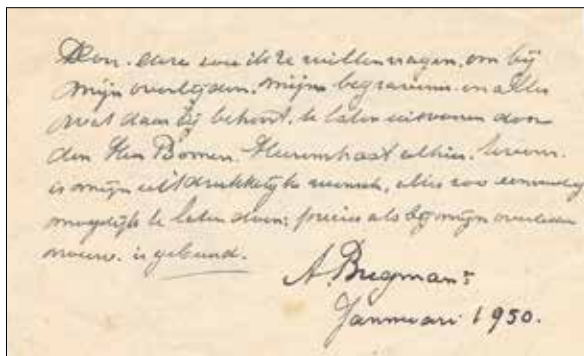

Bregman hoefden niet te zien hoe de ontblote borsten van Suzanna werden bespied door de onkuise ouderlingen.

De laatste boerin van Noordenburg is de eerste van het echtpaar die overlijdt, kort nadat de echtelieden zijn verhuisd naar een verzorgingstehuis. Aan haar wijdt *Idylle* de volgende woorden:⁴⁷

Haar hele leven heeft Johanna hard gewerkt. Eerst als hulp in het gezin met zestien kinderen van haar zuster Geert en daarna heeft zij samen met haar man een eigen bedrijf opgebouwd en is dertien jaar vrijwel onafgebroken zwanger geweest. Haar dagen begonnen om vier uur 's ochtends met het afromen van de melk, zeven dagen per week, en hielden pas laat op. Dit zware leven heeft zijn tol geëist en niet lang na de vijftigjarige bruiloft gaat zij kwakkelen met haar gezondheid. Het huis aan de Noordenburglaan wordt

De haardplaat met de weinig verhullende afbeelding van Suzanna in het bad, die lange tijd achter het fornuis op Noordenburg stond. Foto, 2013. Collectie Henk Jan Bregman

hen te groot en begin 1940 verhuizen Abraham en
 Johanna naar ‘Huize Rustoord’ in Voorburg. Johanna
 woont daar maar kort. [...] Op 23 maart 1940 overlijdt
 Johanna Riem. Zij was een zwijgzame frêle vrouw, zo-
 als een van haar kleinzonen zich in 1994 herinnert en
 zij heeft niet veel woorden nodig, maar regeert haar
 gezin met haar felle donkere ogen. Johanna wordt zo
 eenvoudig mogelijk begraven wat neerkomt op een:
 ‘algemeen graf, klasse 3’ en dat kost vijftien gulden.

Zo’n tien jaar nadat zijn vrouw overleed, sterft ook Abra-
 ham Bregman. Volgens de wens van de overledene krijgt
 hij eenzelfde eenvoudige begrafenis als zijn eerder over-
 leden vrouw. In een lange passage kijkt de schrijver van
Idylle terug op Abrahams arbeidzame leven vol gezellig-
 heid, maar ook veranderingen en wrange familie zaken:⁴⁸

Mijn moeder vertelde mij dat Abraham tot het laatste
 van zijn leven achter zijn schrijfkabinet zat, bezig
 met het maken van aantekeningen. Toen hij de klep
 voor de laatste maal sloot wist hij ook dat het de laat-
 ste maal was. Dit kabinet speelde een belangrijke rol
 in het gezinsleven. Aan dit kabinet, hield Abraham
 de hele boekhouding van de boerderij bij, telde in
 de dertiger jaren een zakcentje voor mijn vader uit
 en schreef hij in maart 1950 ook zijn wensen voor de
 begrafenis op. [...] Hij is nu ruim tweeëntachtig jaar
 en er liggen lange jaren en vele gebeurtenissen tus-
 sen het moment dat hij als achtjarig jongetje in ok-
 tober 1876 een verjaardagsgedicht schrijft voor zijn
 bejaarde vader en het laatste briefje van maart 1950.
 Tijdens zijn leven is de wereld volledig veranderd. Hij

*Handgeschreven laatste wens
 van Abraham Bregman, janua-
 ri 1950.*

Collectie Henk Jan Bregman

*De wijde horizon achter Noor-
 denburg met molen De Vlieger.
 Fotoafdruk van een glasnega-
 tief, vermoedelijk 1917.*

Collectie H.J. van Pelt

groeide op in de stille weidegebieden rond Voorburg
 waar de horizon werd bepaald door kerktorens en
 molens, een wereld waarin de rollen duidelijk ver-
 deeld waren en de inspanning was gericht op het ver-
 dienen van het dagelijks brood. In de herinnering van
 familieleden is hij een strenge man, eerlijk en recht-
 vaardig, maar niet ongezellig en zeker geen saaie
 Piet. In de crisisjaren kwam het voor dat hij met meer
 biggen van de markt thuiskwam dan hij er mee had
 genomen om te verkopen. In een onbewaakt ogenblik
 stopten collega’s die het niet voor de wind ging deze
 ‘opvreter’ in zijn wagen en zo kwam hij er dan mee
 thuis. Hij slaagt waar veel anderen in die jaren falen,
 zijn boerderij wordt een solide bedrijf en zijn naam
 wordt gerespecteerd. Hij vervult verschillende open-
 bare functies waarin hij gewaardeerd wordt om zijn

rustige en weloverwogen oordeel. Uiteindelijk kan hij één zoon laten studeren. Vlak voor de oorlog verliest hij zijn vrouw en na de oorlog kijkt hij terug op een uitgedunde en verdeelde familie. De bevrijding heeft voor hem een bijzondere en wrange bijmaak. Terwijl Nederland feest viert worden zijn kinderen en kleinkinderen gearresteerd en tot een jaar voor zijn dood zorgen verhoren, processen en detenties voor onrust in zijn gemoed. Met al zijn harde werken heeft hij niet kunnen voorkomen dat de geschiedenis zijn kinderen oppakte en voortduwde in een richting die hij niet had voorzien. Zou hij in al zijn tegenslag wel eens hebben gedacht aan ‘Job op de mestvaalt?’ [...] Op 26 november 1950 overlijdt Abraham Bregman en in de ‘Hervormde Kerkbode Voorburg’ van zaterdag 2 december 1950 schrijft ds. Elderenbosch: *‘In ons*

kwartier overleed, 82 jaar oud, de heer A. Bregman. Op de zondag dat in de kerken de prediking gebracht werd van Christus in Wien wij de voleinding van ons leven ontvangen, werd hij uit dit leven weggenomen. Hij was een der weinigen die Voorburg nog kenden van ruim een halve eeuw geleden, toen zijn boerderij stond waar nu hele rijen confectiehuizen staan. Het was hem dan ook niet gemakkelijk zich hier op den duur thuis te voelen, maar hij reisde zijn weg verder naar de stad, die fundamenten heeft, waarvan God de bouwmeester is’.

En zo was Abraham, naar zijn heilige overtuiging, gereisd naar een stad gebouwd op fundamenten met een eeuwigheidswaarde, een stad die in tegenstelling tot zijn aardse boerderij, niet zou worden afgebroken. Kort voordat de boerderij in 1930 werd geamoveerd, nam Abrahams zoon Isaac nauwkeurig alle maten op en maakte vervolgens een mooie maquette van deze boerderij waar hij was geboren en opgegroeid.⁴⁹ Ze vormt een visuele herinnering, waarmee de komende generaties zich een beeld kunnen vormen van deze hofstede, die eeuwenlang menselijke vreugde en verdriet heeft gezien en vele stormen wist te doorstaan, maar uiteindelijk ten onder ging in een maalstroom van bevolkingsgroei en niets ontziende huizenbouw.

Noten

- Gebruikte afkortingen:
 GALV, NA = Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg, Notarieel Archief
 GALV, ORAVb = Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg, Oud-Rechterlijk Archief Voorburg
- 1 Dit is bijvoorbeeld het geval in de hierna nog te noemen akten van 21 januari 1698 en 27 februari 1754.
  - 2 Ook de bekende schrijver over Voorburgse buitenplaatsen, A.W. de Vink is in zijn artikel ‘Voorburgsche buitenplaatsen’ in *Jaarboek Die Haghe* (1903) onduidelijk over het onderscheid Noordenburg en Overburg, alias Noorderburg. Op p. 328 geeft hij aan dat de boerderij Overburg ook wel Noorderburg werd genoemd, waarna hij enkele eigenaren van Overburg opsomt. Op p. 353 en 438 spreekt hij nogmaals over de boerderij Noorderburg, maar somt dan de eigenaren van Noordenburg op.
  - 3 Zie over Molen De Vlieger: Pieter Lagas, ‘Een vlieger gaat op’, in: *Historisch Voorburg*, jrg. 2, nr. 3 (1996), p. 6 – 17.
  - 4 De Vink (1903), p. 353. Elisabeth van Paffenrode was gehuwd met Tomas Caddel. Zij komt ook ter sprake in Rolf van der Krogt, ‘Neyenburch wordt Haasburg’, in: *Boerderijen in Voorburg* (HV, jrg. 9, nr. 2, 2003), p. 146.
  - 5 GALV, ORAVb, inv. nr. 11, fol. 286 verso en 287.
  - 6 C.H. Voorhoeve, ‘Noordenburglaan’, in: *Het verhaal achter de straat-*

Rouwkaart bij het overlijden van Abraham Bregman, gedateerd 26 november 1950. Collectie Henk Jan Bregman

- naam (1989), p. 81. Voor genoemde aankoop in 1620 wordt geen bronvermelding gegeven en deze is vooralsnog niet in de Oud-Rechterlijke archieven gevonden.
- 7 Zie over Neyenburg: Van der Krogt (2003), p. 144-159.
  - 8 Zie over Agterhoff: De Vink (1903), p. 349 en 370.
  - 9 Zie over Eynddorp: De Vink (1903), p. 353 en 386.
  - 10 Deze vogelkooi is nog fraai te zien op de kaart die de gebroeders Kruikius in 1712 tekenden van dit gebied.
  - 11 Zie over de Rozenboomlaan: Bernard Dijkman, *De straten op, de lanen in* (1993), p. 51. Dijkman vermeldt dat in 1826 reeds sprake was van het plaatsen van een lantaarn en een paal aan de 'Roosebome Laan'.
  - 12 De Vink (1903), p. 294-295. De Vink noemt 11 juni 1788 als de datum waarop Opmijst in eigendom overging op Adolph Cau. Het is de vraag of dit jaartal 1788 klopt, waarschijnlijk moet dit 1738 zijn. Genoemde Adolph Cau, secretaris bij het Hof van Holland, was vermoedelijk dezelfde die in 1735 Vreugd en Rust had verworven, vandaar de opmerking van De Vink dat kort na bedoelde aankoop Opmijst bij Vreugd en Rust werd gevoegd. Adolph Cau werd in juni 1697 geboren en overleed in 1739, kinderloos. Zie volgende noot.
  - 13 Vermoedelijk is deze Adolph Cau een zoon van Iman Cau en Anna Constantia Sterthemius. Iman was evenals genoemde Adolph, secretaris van het Hof van Holland. Zie: P.D. de Vos, *De vroedschap van Zierikzee* (1931), p. 128-130.
  - 14 Zie voor Opmijst en Vreugd en Rust: De Vink (1903), p. 294-299, 406-407 en 419. Zie voor Vreugd en Rust eveneens: Hilbert Mast, 'Vreugd en Rust te Voorburg', in: *Kastelen en buitenplaatsen in Zuid-Holland* (2000), p. 256 – 261.
  - 15 GALV, ORAVb, inv. nr. 12, fol. 61-62.
  - 16 Zie over het beroep sollicitateur militair: Kees van der Leer, 'De oude hofstede Heldenburg', in: *Zicht op de Oude Kerk, 100 jaar Laan van Heldenburg* (HV, jrg. 17, nr. 2, 2011), p. 17.
  - 17 Zie over Vrijburg: Kees van der Leer, 'Het oude 'Huis te Vrijburg' aan de Broeksloot', in: *Een speelse straat in West, 100 jaar Vrijburgstraat* (HV, jrg. 18, nr. 1, 2012), p. 4-37.
  - 18 GALV, ORAVbg, inv. nr. 14, fol. 256 verso-260.
  - 19 GALV, ORAVb, inv. nr. 19, fol. 198-200.
  - 20 Zie over de affaire Gertner: Van der Leer (2012), p. 32-33.
  - 21 Zie voor deze kadastrale gegevens: M.R. van der Krogt, C.L. van der Leer en J.H.M. van der Zon, *Kadastrale Atlas Zuid-Holland, Voorburg* (2000).
  - 22 GALV, NA, H. Van Zegwaard, 1865, volgnr. 3736 en 3742 en bijbehorende akten.
  - 23 Zie over Van der Kun: Van der Leer, in: Van der Krogt, Van der Leer en Van der Zon (2000), p. 38-39.
  - 24 Zie over de families Groen van Prinsterer, Hoffman en De Jonge: Kees van der Leer, 'Hofwijck de buitenplaats', in: Ton van Strien en Kees van der Leer, *Hofwijck* (2002), p. 133-134. Zie eveneens: Familievereniging De Jonge, *Geschiedenis en genealogie van het geslacht De Jonge* (1985), met name p. 215-217 en 218-231.
  - 25 De maatschap Heldenburg bestond uit: Willem Cornelis Fletterman, architect te Voorburg; Gerard Cornelis Blaauw, bankier te 's-Gravenhage; Jonkheer Otto van den Brandeler, bankier te 's-Gravenhage; Johannes van Gogh; Franciscus Adolphus Johannes Josephus Hoppe; Adam Nering Bøgel en Jan Schipper, koopman.
  - 26 GALVb, dossier 1929-1939 aankopen, inv. nr. 31. Dit dossier bevat ook de in het vervolg gebruikte gegevens over de raadsbesluiten en –overwegingen. De aankoop omvatte de boerderijen Haasburg, groot ongeveer 37.09.38 ha, voor de prijs van één gulden per vierkante meter, gronden en water gelegen in de Veen- en Binckhorstpolder, groot 76.60.12 ha, voor de prijs van twee gulden per vierkante meter, de boerderijen Oostenburg, Heldenburg, Noordenburg en Vreugd en Rust en een strook grond aan de Oostenburgerdwarsslaan bij Oranjelust, groot 16.197 vierkante meter voor de prijs van acht gulden per vierkante meter. Met de aankoop was circa twee miljoen gulden gemoeid.
  - 27 Zie voor deze stratenaanleg o.a.: Dijkman (1993), p. 42 en 57.
  - 28 Zie de kadastrale mutatiekaart, gedateerd januari 1927, waarop de nieuwe straat Noordenburglaan wordt aangegeven. Hierop is de oude boerderij nog te zien.
  - 29 Zie de kadastrale mutatiekaart van september 1932, waarop de nieuwe huizen aan de Noordenburglaan staan ingetekend, o.a. op de plek van de oude boerderij. De huizen Noordenburglaan 25 tot en met 47 staan op het erf en de boomgaard van Noordenburg. Zie hierover Isaac (les) Bregman in een interview in *Nieuwsblad Nu / Voorburgse Courant* van 22 juli 1981.
  - 30 Henk Jan Bregman is een zoon van de hierna te noemen Benjamin, het in 1911 geboren laatste kind van Abraham, en Jacoba Kooijstra (1914-2005).
  - 31 Henk Jan Bregman, *Idylle. Een familie op drift* (2009), p. 4.
  - 32 Deze en hierna volgende gegevens zijn voornamelijk ontleend aan Bregman (2009). Bij de geciteerde passages uit dit manuscript worden in een voetnoot eveneens de pagina's aangegeven.
  - 33 Bregman (2009), p. 12-13.
  - 34 De kinderen van Abraham Bregman (1868-1950) en Johanna Riem (1865-1940): 1. Johannes (grote Jan) (1890-1956), 2. Johannes (Han) (1891-1954), 3. Adriana (1893-1964), 4. Gerrit (1894-1969), 5. Arie (1896-1971), 6. Pieter (1897-1920), 7. Hugo (1899-1980), 8. Jan (1901-1976), 9. Abraham (Bram) (1903-1964), 10. een doodgeboren zoon (1905-1905), 11. Isaac (1906-1906), 12. Isaac (les) (1909-1981), 13. Benjamin (1911-1984). Bregman (2009), bijlage.
  - 35 Bregman (2009), p. 16.
  - 36 In *Nieuwsblad Nu / Voorburgse Courant* van 22 juli 1981 vertelt Isaac (les) Bregman dat zijn vader de eerste 16 jaar geen pacht hoefde te betalen aan mevrouw De Jonge-Philipse.
  - 37 Bregman (2009), p. 19.
  - 38 Bram vertrok op 21 januari 1924 naar Indië en zou nooit meer een voet in Noordenburg zetten. De strenge winter van 1929/1930 waar bij de grote rivieren dichtvroren, heeft hij dus niet in Nederland meegemaakt. Bram zou eerst in 1955 definitief naar Nederland terugkeren. Bregman (2011), p. 165.
  - 39 Bregman (2009), p. 24-25.
  - 40 Bregman (2009), p. 19-20.
  - 41 Zie over dit lang 'verzwegen' familieverhaal: Henk Jan Bregman, 'Een familie op drift. Nationaalsocialisme in een Zuid-Hollandse familie', in: *Jaarboek Centraal Bureau voor Genealogie, deel 65* (2011), p. 161-181. Bram en Jan, twee zonen van Abraham's enige dochter Adriana, sneuvelen in 1944 bij Leningrad. Hun zwager, de echtgenoot van hun zuster Geurtje, komt eveneens om aan het Oostfront, waar ook hij aan Duitse zijde vocht.
  - 42 Bregman (2009), p. 21.
  - 43 Bregman (2009), p. 25.
  - 44 Bregman (2009), p. 23-24.
  - 45 Voorhoeve (1989), p. 82.
  - 46 Bregman (2009), p. 78.
  - 47 Bregman (2009), p. 34.
  - 48 Bregman (2009), p. 96-98.
  - 49 Deze maquette van Noordenburg maakt deel uit van de collectie van het Stads museum Leidschendam-Voorburg.

Vreugd en Rust

Veeteelt aan de Achterweg

Anne Jacobs

Mr. Adolph Cau, secretaris van het Hof van Holland en eigenaar van de grote Voorburgse buitenplaats Vreugd en Rust, kocht in de jaren dertig van de achttiende eeuw het buiten Lienburch aan. Dit buitentje lag schuin tegenover zijn buitenverblijf, op de plaats waar nu de tennisbanen in Park Vreugd en Rust liggen.

---

*Vreugd en Rust. Aquarel van Jan Verheul (1860-1948), niet gedateerd.
Collectie Gemeentearchief Rotterdam*

Lienburch en de boerderij die bij dit buitentje lag, werden afgebroken om plaats te maken voor een grote nieuwe moestuin voor Vreugd en Rust. Het grondgebied van Vreugd en Rust was hiermee verder vergroot. Een boerderij kon in een zo uitgestrekte tuin echter niet gemist worden en daarom liet Cau een nieuwe hoeve bouwen aan de noordoostelijke kant van de tuin, waar een sloot tussen de Achterweg (nu Parkweg) en de Broeksloot de begrenzing van het grondgebied markeerde. Deze sloot loopt daar ook nu nog, op de grens tussen de achtertuinten van de huizen aan de Schellinglaan en het Juliana-Bernhardpark en Boerenbosje.

Vreugd en Rust. Foto uit het eerste decennium van de afgelopen eeuw.

Collectie Kees van der Leer

De noordelijke zijgevel van Vreugd en Rust. Foto uit het eerste decennium van de afgelopen eeuw.

Collectie Kees van der Leer

De nieuwe boerderij, die ook 'Vreugd en Rust' ging heten, kwam direct ten westen van deze sloot aan de Achterweg te liggen. Evenals het ook achttiende-eeuwse Essesteijn was Vreugd en Rust een boerderij van het type 'langbouw' met woonhuis en stal in elkaars verlengde. De boerderij had een rieten dak. Op het erf stonden verder een werkhuis en een wagen-

383. Geveltype, waarbij het karakter van boerenwoning tot uiting is gebracht. Boerenwoning te Voorburg.

schuur en er waren wat kweekbedden en een boomgaardje. Aan de achterzijde van het erf lag al vóór 1773 geen boerenland meer, maar een stukje bos met kronkelende paadjes, onderdeel van de indrukwekkende tuinaanleg in landschapsstijl bij de buitenplaats, een zeer vroeg voorbeeld van deze uit Engeland in Nederland overgenomen stijl. Het doolhof van kronkelige weggetjes achter boerderij Vreugd en Rust kwam uiteindelijk uit bij een theekoepel aan de Broeksloot, een tweede theekoepel van het buiten Vreugd en Rust dus, want er stond ook een grote theekoepel nabij het hoofdgebouw van de buitenplaats aan de Vliet. De Noordenburglaan zou eerst veel later het grondgebied gaan doorsnijden. Aan de overzijde van de Broeksloot lag wel boerenland van Vreugd en Rust, tot aan de verre Schenkwatering toe.

De eigendom van boerderij Vreugd en Rust zou steeds in handen van de eigenaars van de buitenplaats Vreugd en Rust blijven (onder wie leden van de families Caan, Groen van Prinsterer, Hoffman, Van Wasenaer Catwijck, Philipse en De Jonge). In de jaren

1840 en 1848 werd Jacobus Hooijmans als pachtboer genoemd. In 1849 kreeg de boerderij een nieuwe buur aan de Achterweg, aan de andere zijde van de afscheidingsloot, de boerderij Rusthof, die bij Prinses Mariannes buitenplaats Rusthof behoorde. Vanaf 1880 was Pieter de Wit, geboren in 1854, de volgende pachter van boerderij Vreugd en Rust. Hij was een broer van de op Essesteijn en Bethlehem boerende Jan en Denijs de Wit en was getrouwd met Cornelia van Doorn, geboren in 1859. Pieter de Wit zat namens de Anti-Revolutionaire Partij in de Voorburgse gemeenteraad, was lid van de kerkenraad van de gereformeerde kerk en bestuurslid van de Christelijk-Nationale school.

De weduwe E.H.M. de Jonge-Philipse verkocht in 1917 het hoofdgebouw van het buiten Vreugd en Rust en het deel van de tuin tussen Vliet en Parkweg aan

de gemeente Den Haag, die er een openbaar park van wilde maken. Den Haag had belangstelling voor Vreugd en Rust in verband met de verwachte annexatie van Voorburg. De weduwe Elisabeth de Jonge hield echter de boerderij en het deel van het grondgebied ten noordwesten van de Parkweg in eigen bezit.

In 1929 kocht de gemeente Voorburg boerderij Vreugd en Rust van de beleggingsmaatschappij 'Maatschap Heldenburg' die Vreugd en Rust uit de nalatenschap van de weduwe De Jonge had verworven, dit in verband met voorgenomen woningbouw en parkaanleg ter plaatse. Er schijnt in deze jaren even sprake van voorzichtige afbraak van Vreugd en Rust te zijn geweest met het oog op wederopbouw van de mooie boerderij in het Openluchtmuseum, maar daarvan is het uiteindelijk toch niet gekomen. Vreugd en Rust is

De hallenhuusstal van Vreugd en Rust. Foto uit het eerste decennium van de afgelopen eeuw.

Collectie Kees van der Leer

gesloopt en geheel verdwenen, misschien wel gelijktijdig met haar jongere buurtje, de 'kapitale bouwmanwoning' Rusthof. Het Boerenbosje tussen de Noordenburglaan de de Broeksloot herinnert in zijn naam aan het bosje met kronkelende weggetjes achter boerderij Vreugd en Rust.

Bronvermelding

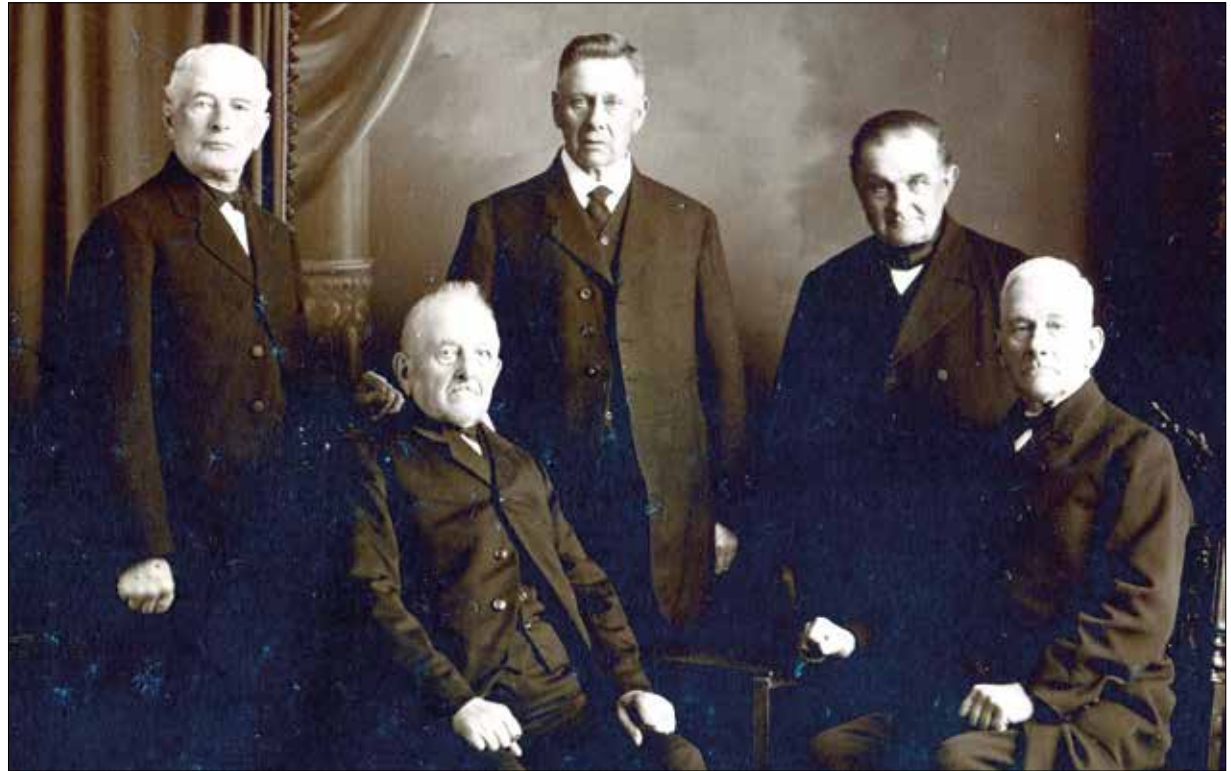
Anne Jacobs, 'De tuinen van Vreugd en Rust'. In: *Historisch Voorburg*, jaargang 8 (2002), nr.1/2, p. 42-57, met name p. 52-55.
Aanvullende mondelinge informatie van Arjen van Aalst.

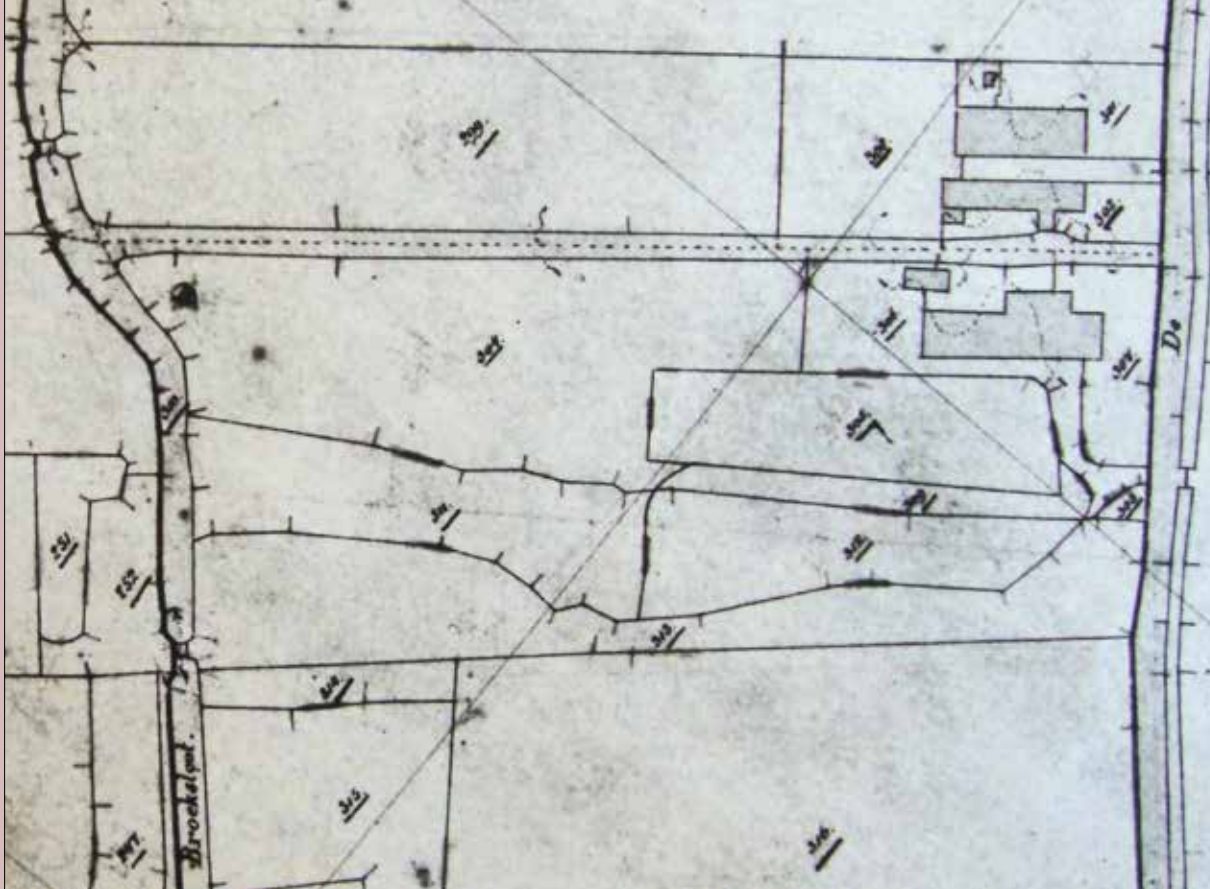
De zuidelijke zijgevel van Vreugd en Rust, met doorkijkje naar de Achterweg, de huidige Parkweg. Foto uit het eerste decennium van de afgelopen eeuw.

Collectie Kees van der Leer

De gebroeders De Wit. Van links naar rechts: Johannes de Wit (1852-1933) van hoeve Cronesteyn, zittend Jan de Wit (1839-1932) van boerderij Essesteijn, Jan Hugo de Wit (1858-1941) van boerderij De Hoef, Pieter de Wit (1854-1939) van boerderij Vreugd en Rust, zittend Gerrit de Wit (1849-1934) van de boerderij in Veur. Foto uit 1929.

Collectie Arjen van Aalst

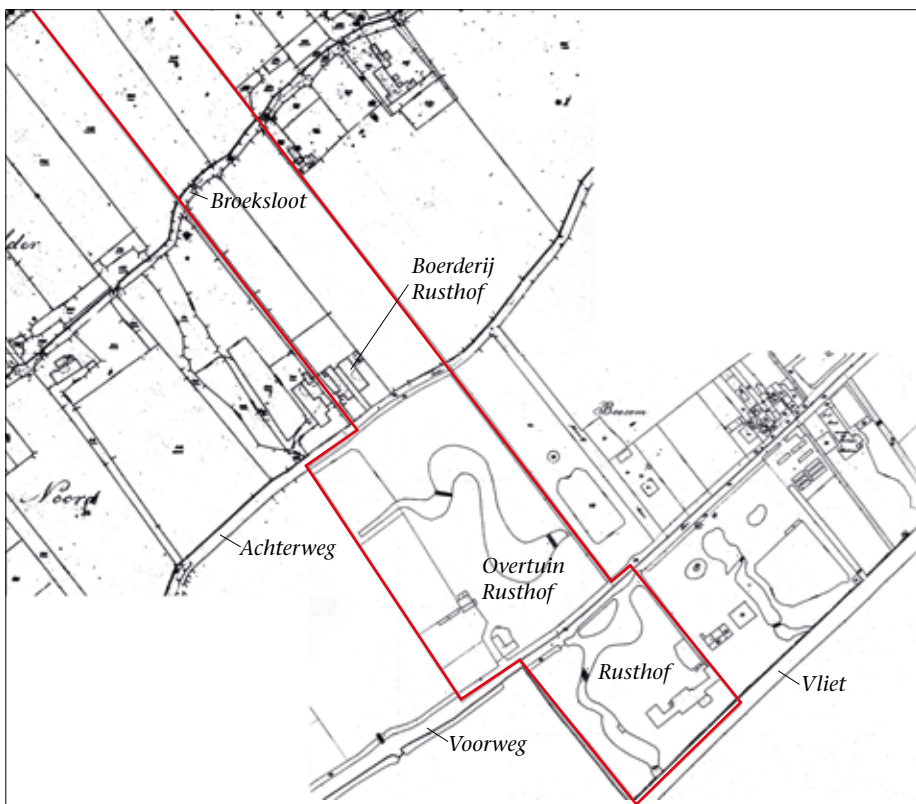
Rusthof

De bouwmanswoning van de prinses

Anne Jacobs

Prinses Marianne liet in 1849 aan de rand van het uitgestrekte grondgebied van haar Voorburgse buitenplaats Rusthof een boerderij bouwen. Haar buitenverblijf Rusthof zelf stond aan de Vliet, iets ten westen van waar nu de Weverslaan uitkomt op het Oosteinde.

De boerderijen Rusthof (boven) en Vreugd en Rust (onder) in een detail van de kadastrale kaart van circa 1879. Rechts de Achterweg, de huidige Parkweg, links het bochtige verloop van de Broeksloot. Tussen de beide boerderijen loopt al de sloot die nog altijd achter de huizen van de Schellinglaan ligt.
Collectie Kadaster

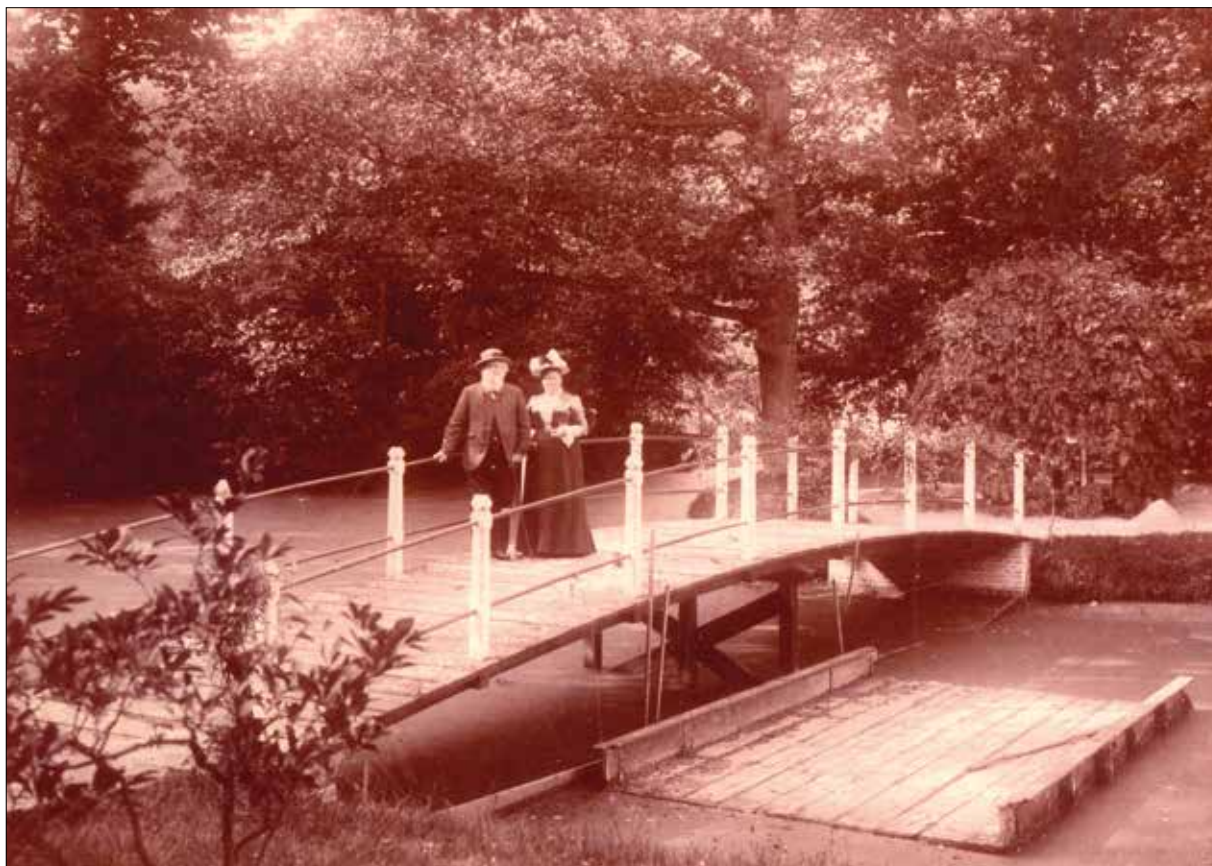
Kadastrale kaart Rusthof, omstreeks 1879. Tussen de Vliet en de Voorweg, het huidige Oosteinde, ligt het buitenhuis met tuin en vijvers. Er tegenover, tussen de Voorweg en de Achterweg, de huidige Parkweg, ligt de overtuin met de nog steeds bestaande Oranjerie en de door Marianne aangelegde kronkelvijver. Een deel van deze vijver is nog aanwezig achter de huizen van de Prins Albertlaan. Tegenover deze overtuin, aan de noordwestkant van de Achterweg, liggen de boerderijgebouwen van Rusthof. Collectie Kees van der Leer

In het westen werd de grens van het grondgebied van dit buiten gemarkeerd door een sloot, die nu nog langs de achtertuinen van de huizen aan de Schellinglaan tussen Parkweg en Broeksloot loopt en de grens met het Juliana-Bernhardpark en Boerenbosje aangeeft. De nieuwe boerderij, die eveneens 'Rusthof' werd gedoopt, kwam in 1849 direct ten oosten van deze sloot aan de Achterweg, de huidige Parkweg, te staan. Aan de overzijde van de sloot, dus direct ten westen ervan, stond al meer dan een eeuw boerderij Vreugd en Rust aan de Achterweg. De langgerekte strook land achter boerderij Rusthof liep door tot aan de Broeksloot en daarachter verder de veenpolder in, tot aan de verre Schenkwatering.

Rusthof was een kapitale boerderij met een stal voor 32 koeien, een grote kelder, een zomerhuis met een varkenshok en karnmolens, een paardenstal, een wa-

genschuur en een hooiberg. Toen Prinses Marianne zich in 1856 voor langere tijd naar het buitenland begaf, werd de boerderij verhuurd. In de huurbepalingen reserveerde Marianne vrije wandeling voor zichzelf en haar gevolg over het terrein van de boerderij en zij wilde in het pand zelf kunnen blijven beschikken over de benedenkamer, de 'herenkamer'. De pachtboer mocht niet jagen of vissen op zijn land, want dit voorrecht wilde de eigenaresse voor zich en haar gasten bewaren. Rusthof werd in een openbare verhuring door 'opbod en afslag' voor vijf jaar toegewezen aan boer Simon van den Berg uit Vrijenban.

Linkerpagina: Prinses Marianne, eigenaresse van de in haar opdracht gebouwde boerderij Rusthof. Carte-visite, 1863. Collectie Kees van der Leer

Janus Grobben, de tuinbaas van Rusthof, met dochter Truus op een van de twee bruggen over de vijver in de overtuin. Foto, circa 1880. Collectie familie Grobben

Het park van Rusthof met grote vijver, vermoedelijk tegenover de boerderij van Rusthof. Ansichtkaart, circa 1900. Collectie Kees van der Leer

Een W. van den Berg wordt genoemd als een latere bewoner van de boerderij. Wanneer boerderij Rusthof is afgebroken, is niet bekend. Wellicht was dat rond 1929, toen ook haar directe buur boerderij Vreugd en Rust werd gesloopt in verband met de bestemming van het gebied tot terrein voor woningbouw en parkaanleg.

Bronvermelding

Kees van der Leer, 'Rusthof te huur'. In: *Marianne, Een Oranjeprinses, trouw tot in de dood*. Historisch Voorburg, jaargang 4, nummer 2, p. 40-41.

Westerloo

De brandjes bij Arie de Groot

*Boerderij Van der Lubbe bij
Westerloo. Aquarel van Jan
Verheul (1860-1948), niet
gedateerd.
Collectie Gemeentearchief
Rotterdam*

Anne Jacobs

De oudste vermelding van boerderij Westerloo dateert van 1645, al werd de naam toen nog niet gebruikt. In dat jaar verkochten Claes Huygensz van Rhyn en zijn kinderen ieder hun helft in 'de woning, bestaande uit een huis, schuur, hooibergen en geboomte' met ruim 18 morgen land.

Evenals boerderij Oosterloo is deze boerderij altijd zelfstandig eigendom gebleven en heeft, ondanks haar naam, geen deel uitgemaakt van de eigendom van de naburige grote hofstede De Loo. De kopers in 1645 waren Christiaan Rumpf, geneesheer van de Prins van Oranje, en zijn schoonzoon Adam Harell, apotheker in Den Haag. Van de kinderen van de verkoper Claes Huygensz kochten zij bovendien nog 4 morgen land in de Veenpolder. Zij verkochten Westerloo in 1650 met 19 morgen grond aan Pieter van Groeneveld, lid van de Haagse vroedschap en later burgemeester van Den Haag. Van Groeneveld was gehuwd met Cunera van Soutelande. Het echtpaar kon ook het Voorburgse buiten Vreugd en Rust tot zijn eigendom rekenen. De zuster van Cunera, Elisabeth, erfde de boerderij en vervolgens ging die over op haar zoon, Cornelis van Soutelande. Na zijn overlijden werd de boerderij in 1736 getaxeerd. In het rapport daarvan werd voor het eerst de naam 'Westerloo' gebruikt. De boerderij werd omschreven als 'een herenhuis, bouwhuis en stalling, met schuur, hooiberg en boomgaard'.

Erfgenaam van Westerloo was Willem van Wouw, een neef van Van Soutelande. Deze verkocht de boerderij met ruim 21 morgen grond in 1754 aan Gerrit Huybertsz van Leeuwen. Na zijn overlijden volgde in 1809 een veiling van zijn bezittingen. Huibert Arijzoon van Leeuwen kocht daaruit Westerloo en verkocht de boerderij in 1844 aan Adrianus Kester. Door een bepaling in het testament van diens tweede echtgenote werd

Westerloo een jaar later het erfdeel van Helena Kester, hun nog geen anderhalf jaar oude dochtertje. Deze Helena Kester trouwde in 1861 met de uit Zoetermeer afkomstige rijke boer Gerard de Groot. Ze vormden een traditioneel rooms-katholiek gezin: ze kregen veertien kinderen, van wie er echter vijf heel jong stierven. In 1893 bepaalden de echtelieden dat een van hun jongste zonen, 'die het nodig mocht hebben', bij hun overlijden boerderij Westerloo tegen taxatieprijs zou mogen overnemen. Hun oudere zoons zouden worden bedacht met boerenhoeven bij Zoetermeer, eveneens bezit van De Groot. Helena stierf in 1898 en Gerard in 1900. Hun jongste zoon Arie de Groot nam Westerloo, 'bouwmanswoning met bijbehorende landerijen en twee bleekerijen met de daarbij horende gronden', in bezit.

Vier jaar later trouwde Arie de Groot met Cornelia van Leeuwen, een dochter uit een vermogend boerengezin in Veur. Zij hadden elkaar in 1900 leren kennen op boerderij Woelwijk aan het Oosteinde, bij een bezoek aan wederzijdse familieleden uit het netwerk van onderling trouwende rooms-katholieke boeren uit de omgeving. Na het huwelijk nam het echtpaar De Groot-

De Broeksloot achter Westerloo. In de polder aan de overzijde van de Broeksloot, rechts op de foto, stond de varkenshouderij van 'Rooie Toon Vermeulen'. Foto uit de eerste twee decennia van de afgelopen eeuw.

Collectie Stichting Hoekenburg

De Broeksloot achter Westerloo. Ansicht uit het eerste decennium van de afgelopen eeuw. Collectie Kees van der Leer

van Leeuwen zijn intrek in het herenhuis van Westerloo. De eigenlijke rietgedekte boerderij werd bewoond door de 'bleekersfamilie' Van der Lubbe. Behalve de twee wasblekerijen stond er ook een vleesfabriekje op het grondgebied. In een van de huisjes op het terrein woonde de 'bleekersmeid' Johanna Voorham, die in de tijd vóór de Tweede Wereldoorlog bekend was in Voorburg, aangezien zij met een kar schillen ophaalde langs de deuren.

Arie de Groot voelde niet veel voor het boerenambacht en ontwikkelde zich tot een soort rentmeester over zijn bezittingen. Hij liet het werk op de boerderij over aan knechts en verpachtte en verhuurde de bedrijfjes en huisjes op zijn erf. Hij speculeerde in onroerend goed en breidde zijn bezittingen in en buiten Voorburg enorm uit, al waren er ook perioden van financieel

Westerloo gezien vanaf de Achterweg, de huidige Parkweg. Foto uit het eerste decennium van de afgelopen eeuw. Collectie Kees van der Leer

Lenny, Kee en Corry de Groot in de voortuin van Westerloo. Foto uit het eerste decennium van de afgelopen eeuw. Collectie Kees van der Leer

Het herenhuis van Westerloo aan de inmiddels aangelegde Van Deventerlaan. Foto van circa 1930. Collectie Kees van der Leer

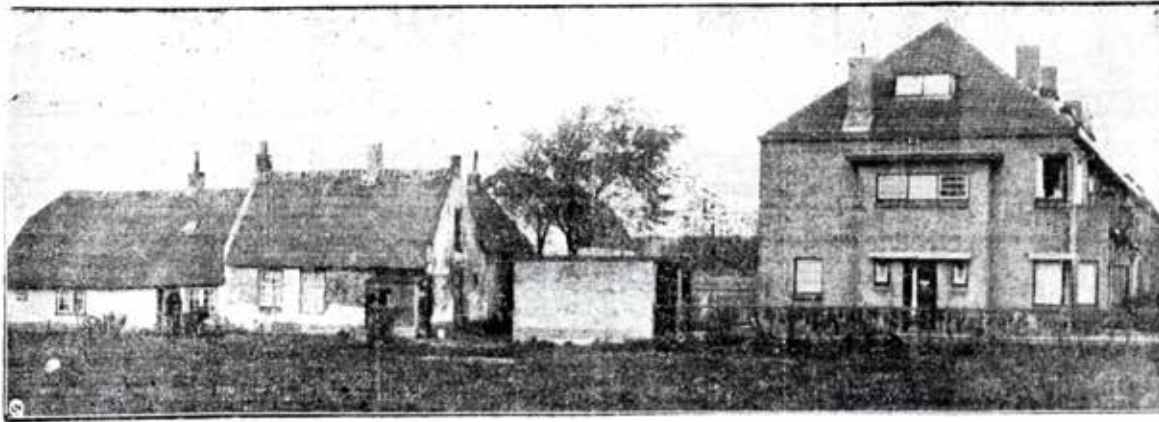

malheur. De Groot deed ook een poging de naburige boerderij Het Loo te verwerven en informeerde daarom naar de voorwaarden, maar van die koop heeft hij uiteindelijk afgezien. Hij beschikte al zeer vroeg over een automobiel, had veel belangstelling voor antiquiteiten en kunst en legde een collectie antiek, schilderkunst en fraaie boeken op Westerloo aan.

Er heeft herhaaldelijk brand gewoed in de boerderij en haar bijgebouwen. Zo ging het hele door vleesverwerker De Vries gepachte fabriekje van Westerloo in vlammen op. Misschien ook omdat hij zo'n uitzonderlijke staat voerde, waren er in Voorburg wat verdenkingen tegen Arie de Groot in verband met deze herhaalde branden. Men bedacht daarom zelfs bijnamen voor

De modernisering van Voorburg.

Voorburg, een der oudste dorpen van Zuid-Holland, wordt door de grootstad den Haag steeds meer bevolkt en zoo zien we, dat de eerbiedwaardige oude huisjes en boerderijtjes omgeven worden door de moderne scheppingen der bouwmeesters van onze eeuw.

hem: 'Arie de brandstichter' en 'De lange lucifer'. Omdat de gemeente Voorburg in 1919 had besloten tot een programma van woningbouw in de omgeving van Westerloo, werd de boerderij in 1922 onteigend. Al snel werden de oude boerderij en andere opstallen van Westerloo gesloopt en over het terrein werd de Van Deventerlaan aangelegd. De familie De Groot kon echter nog tot 1935 in het herenhuis blijven wonen. Toen vertrokken Arie de Groot en de zijnen naar een onder-

komen in het Haagse Bezuidenhoutkwartier. Ook het herenhuis van Westerloo werd daarop met de grond gelijk gemaakt.

Bronvermelding

Gé Vaartjes, 'De laatste eigenaar van Westerloo' en Kees van der Leer, 'Hofstede de Loo'. Beide in: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 16-31 en p. 32-71, met name p. 64.

*De oprukkende nieuwbouw bij Westerloo. Knipsel uit de jaren twintig.
Collectie Kees van der Leer*

Zuyderloo

Pachterskinderen worden eigenaars

Fragment van de kaart van Kruikius uit 1712 met de 'Loo Laen', die naar de hofstede De Loo leidt en aan de Broeksloot van links naar rechts 'Wester Loo', 'Zuyder Loo' en 'Ooster Loo'. Een 'Heul' is een brug, hier de brug in de Loolaan over de Broeksloot. Met de hand ingekleurde gravure, 1712. Collectie Hoogheemraadschap Delfland

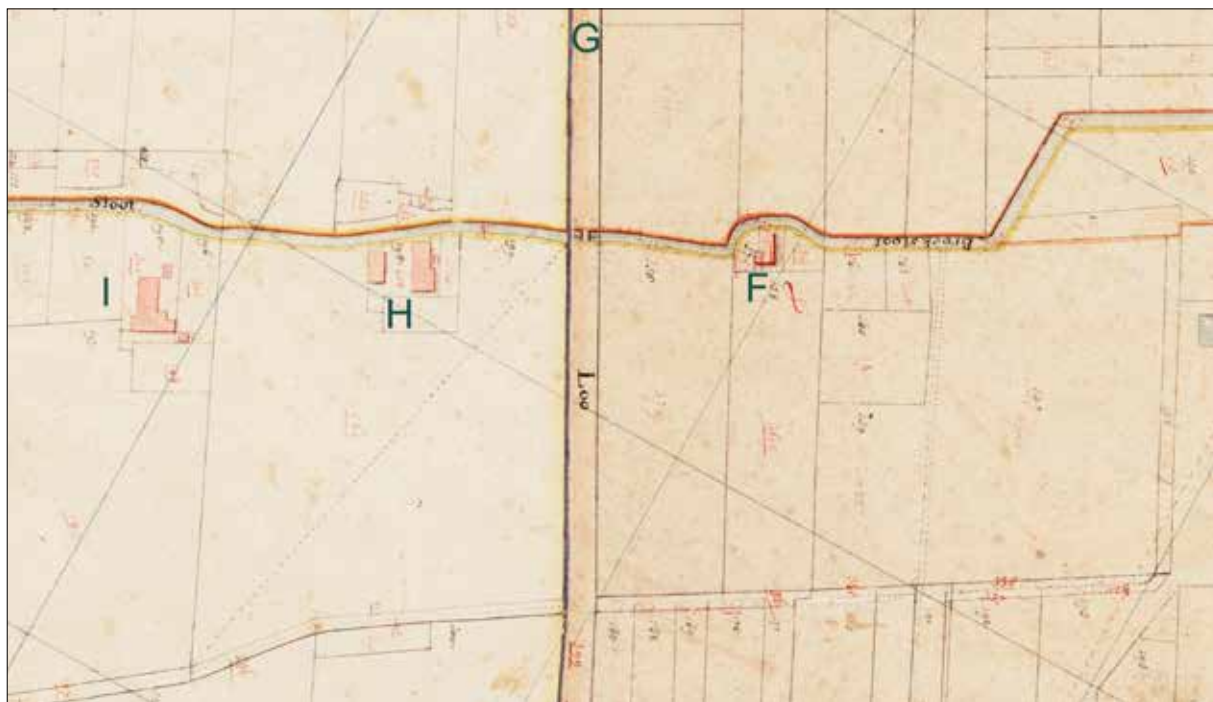
Anne Jacobs en Martin Hooymans

Al vóór 1564 was de Delftse bierbrouwer Michiel Cornelisz Vosmaer in bezit van verschillende onroerende goederen in Voorburg, waaronder ook boerderij De Eenhoorn, die later Zuyderloo genoemd zou worden.

Zijn dochter Elisabeth, weduwe van Servaes Verdesteyn, verkocht deze bezittingen in 1606 aan Jan Ysnoutsz van Nes, eigenaar van de Leidse bierbrouwerij De Roskam en bovendien lid van de vroedschap en burgemeester van Leiden, die al sinds 1594 in bezit was van De Grote en De Kleine Loo. Van Nes en zijn erven kochten vele omliggende huizen en percelen aan, zodat de grondeigendom van De Loo in de zeventiende eeuw bijna verdrievoudigde. Bij de door de weduwe Verdesteyn aan hem verkochte bezittingen behoorde ook de woning met huis, erf, schuur, hooiberg, bepotingen en ongeveer 19 morgen geestgrond, teel-, wei- en hooiland, die was gelegen aan de zuidkant van de Broeksloot, iets ten westen van de Loolaan. Aan de overzijde van de Broeksloot lag bij deze boerderij behorend weiland tot aan het land van De Grote Loo. De boerderij heette De Eenhoorn, waarschijnlijk in een verwijzing naar de oorspronkelijke bezitter Vosmaer, die een wapen voerde 'in argent met springende eenhoorn naar rechts in sabel, gehoord in keel' (een zilveren wapenschild met daarop een zwart, naar links steigerend eenhoornetje met rode hoorn).

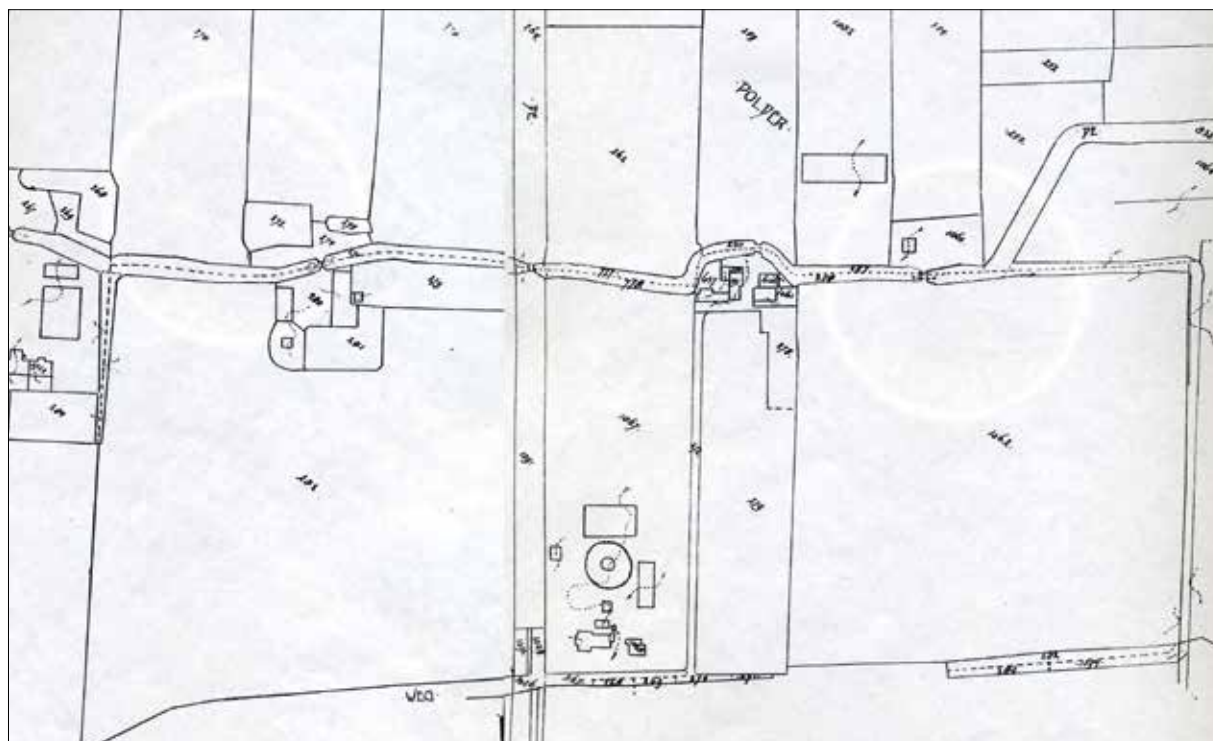
In 1632 was een stuk land bij deze boerderij direct ten zuiden van De Grote Loo verpacht aan 'de kinderen van Symon Jacobsz'. Zij lieten zich wegens die ligging Zuyderloo noemen. Zo werd een van die kinderen, die in 1656 pachter was van De Eenhoorn met 4 morgen hooiland in de Veenpolder, in de akte die daarover werd opgemaakt, aangeduid als 'Cornelis Symonsz, bijgenaamd Zuyderloo'. Overigens werd in dezelfde akte nog een tweede naam aan de boerderij gegeven: 'De Eenhoorn of De Kleine Loo', wat nogal verwarrend was, aangezien er ook in Haagambacht al een Kleine Loo stond, die eveneens tot het bezit van brouwer en notabele Van Nes en zijn erven behoorde.

Na een grote verdeling van bezittingen in de familie Van Nes viel De Eenhoorn in 1662 toe aan Willem van Nes, een neef van Jan Ysnoutsz. Toen deze in 1682 was overleden, splitste men de boedel: zijn weduwe Catharina Kievits kwam in het bezit van de 'woning met huis, schuur, hooibergen en plantages, genaamd De Eenhoorn' met zo'n 14 morgen land en zijn twee kinderen

Van rechts naar links Oosterloo (F), Het Loo (G, niet op de kaart zichtbaar), Zuyderloo (H) en Westerloo (I). Bewerkt detail van minuutplan Voorburg Sectie B, 1832.

Collectie Martin Hooymans

De kronkelige Broeksloot is op deze kaart (van 1926) voorzien van een stippellijn. De 'Weg' aan de onderzijde is de huidige Parkweg. Links van de Loolaan is een groepje gebouwtjes te zien, die gezamenlijk onder perceelnummer E280 vallen, het perceelnummer van Zuyderloo. Minuutplan Voorburg Sectie E, 1926.

Collectie Kadaster

Dirck en Laurentia van Nes deelden samen 15 morgen land. Laurentia en haar moeder, de weduwe, woonden in het Delftse begijnhof, Dirck in de Voorburgse Wycerlaen (de laan naar de Wijkerbrug). Dirck verkocht zijn aandeel meteen in 1682 aan de vier kinderen van de eerdere pachtboer Cornelis Symonsz Zuyderloo: Simon, Claes, Trijntje en Teuntje Zuyderloo. Toen zijn moeder overleed, in 1696, was Dirck 'op de voyagie van Oostindien' en de executeurs van haar testament en de voogden over zijn minderjarige kinderen besloten de boerderij uit de nalatenschap toe te delen aan zijn inmiddels bejaarde zuster Laurentia. Een jaar later verkocht zij De Eenhoorn met 22 morgen land (haar moeders deel en haar eigen deel uit de nalatenschap van haar vader) aan Claes, Trijntje en Teuntje Zuyderloo, die al sinds 1682 in bezit waren van het vadersdeel van haar broer Dirck, zodat de gesplitste delen toen alle tot het bezit van de familie Zuyderloo, de aanvankelijke pachters, behoorden. Simon Zuyderloo was kennelijk inmiddels overleden. Door verervingen in de familie Zuyderloo kwam de boer-

derij na verloop van tijd in handen van de aangetrouwde Jan 's Gravenmade en na 1791 in die van zijn zoons Jacobus en Anthonius, die haar in 1802 verkochten aan Huybert van Leeuwen. In de akte werd de boerderij 'vanouds genaamd De Eenhoorn' nog altijd niet aangeduid als Zuyderloo, al staat ze wel met die naam (Zuyder Loo) vermeld op de kaart van Kruikius van 1712. In 1812 kocht de rentenier Adriaen van der Linden De Eenhoorn. Hij was lid van de municipale raad van Voorburg en tevens eigenaar van de buitenplaats Vlietenburg.

Op de lijst van inlegingen van 1848 prijkt de naam van Paulus Overgaauw als bewoner. Deze 'bouwman' (boer) is op 16 april 1812 in Voorburg geboren en is getrouwd met Maria van Veen. Bij de invoering van het Bevolkingsregister in 1860 staan zij nog steeds als bewoner genoteerd. Het adres wordt dan E58. Het gezin verhuist op 12 juli 1873 naar het Oosteinde om op adres C83 verder te boeren. Dit ligt in hetzelfde buurtje als boerderij Timmerrust. Op Zuyderloo wordt Jacobus Adrianus

Hooymans, de zoon van Jacobus Hooymans en Johanna de Kok van boerderij Vreugd en Rust, de nieuwe boer. Hij is op 25 april 1873 getrouwd met Margaretha Maria Barbara van der Post. Op Zuyderloo krijgen zij vier kinderen. Vanaf de kadastrale henummering van 1876 gaat Zuyderloo met perceelnummer E280 door het leven.

Op 25 mei 1878 verhuist het gezin Hooymans-van der Post naar boerderij Reedenburg-Vreedenoord in het Westeinde, alwaar zij nog twee kinderen krijgen. Jacobus Adrianus Hooymans komt op 28 augustus 1882 op 32-jarige leeftijd te overlijden. Dat is erg jong, dus naar alle waarschijnlijkheid is hij slachtoffer van een ongeval of een ernstige ziekte. Het is begrijpelijk dat de weduwe na enkele jaren hertrouwt. Haar nieuwe echtgenoot is Cornelis Johannes Koot van de familie Koot van Oost-Duivesteijn. Aan hem dankt hun boerderij de naam 'boerderij Koot'.

Maar terug naar Zuyderloo. De nieuwe bewoners daar zijn Cornelis van der Lubbe en zijn vrouw Marijtje van Meurs. Als beroep van Cornelis is opgegeven: 'arbeider', dus het is aannemelijk dat er op dat moment al geen sprake meer is van een boerderij in bedrijf. In het bevolkingsregister van 1880 is het adres gewijzigd van E58 in E81. Cornelis van der Lubbe wordt dan een 'bleeker' genoemd.

De laatste particuliere eigenaar van Zuyderloo was Arie de Groot, die ook boerderij Westerloo bezat en die eveneens eens informeerde of hij boerderij Het Loo niet in bezit kon krijgen, wat echter niet doorging. De Groot verkocht het inmiddels bouwvallige Zuyderloo in 1927 aan de gemeente Voorburg.

In 1928 trof een toevallige passant Zuyderloo aan vlakbij de hoek van de Loolaan met de nieuw-aangelegde Westerlookade, 'ingebouwd tusschen nieuwe, moderne huizen' en hij constateerde dat het boerderijtje 'met een wonderlijk verzakt rieten dak' wel het opschrift 'onbewoonbaar verklaarde woning' droeg, maar desondanks nog bewoond werd. Een jaar later viel Zuyderloo, alias De Eenhoorn, onder de slopershamer en werd uit het kadaster geschrapt. Opmerkelijk genoeg is er van deze zeer oude hoeve geen enkele afbeelding bekend.

Bronvermelding

Kees van der Leer met medewerking van Cees van der Velde, 'Hofstede De Loo'. In: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 32-71, met name p. 60-63.

Anne Jacobs, 'Wandelen in Voorburg (1928)'. In: *Wonen, werken en wandelen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 16 (2010), nummer 2, p. 35-47, met name p. 40.

Het Loo

Oeroude sloten in het veengebied

Anne Jacobs

*Het Loo. Olieverf op doek van
Barend Brouwer (1872-1936),
niet gedateerd.
Particuliere collectie*

Boerderij Het Loo is in 1891 gebouwd op het grondgebied van de voorname middeleeuwse hofstede De Grote Loo of kortweg De Loo, een zogenaamde vroenhoeve, die een centrale positie innam in de ontginning en exploitatie van de omringende veengebieden. De Loo, een heus kasteeltje met burchttoren, lag in een ringgracht met valbrug. Tot de adellijke privileges van De Loo behoorde ook het recht van zwanendrift.

De boerenhoeven in de omgeving waren pacht verschuldigd aan de eigenaar van De Loo, het zogenaamde Lourisgeld, genoemd naar de vaste datum waarop de boeren door hun heer gefêteerd werden bij het afdragen van hun pachtpenningen, 10 augustus, St.-Lourisdag. Deze verplichting bleef tot in de negentiende eeuw gehandhaafd. Het precieze stichtingsjaar van de middeleeuwse hofstede is in de nevel van de geschiedenis verdwenen, maar ze wordt al vermeld in de dertiende eeuw, toen ze onderdeel uitmaakte van de aanzienlijke leengoederen van de heren van het Voorburgse De Werve, die zetelden in Huis De Werve, net als De Loo gebouwd op een hoge rug in het omringende veengebied. Hofstede De Loo heeft een rijke en veelbewogen geschiedenis gekend. Zo is ze in de achttiende eeuw in bezit geweest van de stadhouders Willem IV en Willem V, die er een uitgebreide menagerie met exotische diersoorten hebben laten aanleggen. Aan het einde van de achttiende eeuw kwam het

kasteeltje in handen van grondspeculanten en werd afgebroken. Het grondgebied en een boerenhoeve die van het gebouwencomplex resteerde, werden in 1804 verkocht aan de Haagse bankier Joachim Jochems. In 1813 was C. Mooij pachtboer op deze boerderij, in 1855 N. Langelaan. In 1845 moesten percelen grond worden afgestaan voor de aanleg van de spoorweg van Den Haag naar Leiden. De eigendom van boerderij en land zou in de familie van bankier Jochems vererven tot aan de onteigening in 1956.

In 1891 lieten de erven Jochems de overgebleven boerderij en andere opstallen afbreken om daarna een geheel nieuwe boerderij te bouwen. Die kreeg de naam Het Kleine Loo, rijkelijk verwarrend, aangezien er al een Kleine Loo aan de Bezuidenhoutseweg had gelegen en ook de naburige boerderij Zuyderloo in de geschiedenis wel was aangeduid als De Kleine Loo. Deze beide Kleine Loos hadden overigens ooit deel uitgemaakt van de eigendom van De Grote Loo.

De brug over de Broeksloot naar de oprijlaan van Het Loo. Penseel in kleur van A. Crèvecoeur, 1913. Collectie Gemeentearchief Den Haag

Handingekleurd titelblad van de catalogus van diersoorten in de dierentuin van De Loo van de hand van A. Vosmaer, 1804. Collectie Kees van der Leer

In 1908 kwam de dijk van de Hofpleinspoorlijn over het grondgebied te liggen, dwars over het eiland waarop ooit de middeleeuwse hofstede met haar bijgebouwen, tuinen en boomgaarden had gelegen. Dat eiland was toen en ook nog later goed in het patroon van sloten terug te herkennen. Het was moeilijk de koeien over die dijk naar de weide aan de andere zijde van het spoor te drijven en menige koe moest een aanrijding op de 'Electrische Spoorweg' met de dood bekopen. In 1913 was een zekere Burger pachtboer van de boerderij, in 1928 was zijn plaats ingenomen door Cornelis van der Burg. De eigenaar van boerderij Westerloo, Arie de Groot, informeerde of hij boerderij Het Loo wellicht kon overnemen. De erven Jochems boden hem de boerderij

*De brug over de Broeksloot
naar de oprijlaan van Het Loo.*

*Foto uit de jaren veertig of
vijftig.*

Collectie Kees van der Leer

*Het Loo. Foto uit de jaren dertig
of veertig.*

Collectie Kees van der Leer

aan voor f 1,25 per vierkante meter, maar hij ging niet in op dit aanbod.

Bij de boerderij lag een grote stal met ruimte voor zo'n veertig en een kleine voor ongeveer vijftien koeien. Er waren ook kleinere stallen voor de werkpaarden en voor schapen. Tot de boerderij behoorden eveneens een hooiberg, een grote moestuin, een karnhok met rosmolen, een varkenskot en een koebocht, waarin de koeien beschut gemolken konden worden als ze 's zomers in de wei stonden. Op het erf scharrelden kippen en er stond een gemetseld hondenhok.

In 1935 vertrekt pachter Van der Burg uit de boerderij om in de Oranjestad te gaan wonen. Hij wordt opgevolgd door de uit Rijswijk afkomstige boer Verboon. In 1940 en 1942 worden twee kinderen van het echtpaar Simon Verboon en Maria Verboon-van Geest op de boerderij

geboren, Catharina en Arie. Simon Verboon is de laatste pachtboer van Het Loo geweest. In 1956 koopt de gemeente Voorburg de boerderij aan met het oog op de voorgenomen herinrichting van het gebied. Eigenaresse is dan Meta Jochems en de verkoopakte wordt mede ondertekend door de weduwe Helena Jochems-Horstmann, die het vruchtgebruik van de boerderij heeft gekregen na de dood van haar echtgenoot Walter Jochems. Boer Simon Verboon krijgt een afkoopsom ter beëindiging van het pachtcontract, die hem in staat stelt elders het boerenbedrijf voort te zetten. Hij kan echter nog enige jaren met een tijdelijk contract in de boerderij blijven tot die definitief onder de slopershamer zal vallen. In 1963 is het zover. Boer Verboon vertrekt naar Zwammerdam, de oeroude sloten worden gedempt, de Mgr. van Steelaan kan worden doorgetrokken en de Voorburgse wijk Het Loo kan verder worden opgebouwd. Later komt er een treinstation van de Hofpleinlijn vlakbij de standplaats van de verdwenen boerderij en middeleeuwse vroegehoeve te liggen, inmiddels gewijzigd in een tram- en metrostation, dat in zijn naam verwijst naar de tijd van ooit.

Bronvermelding

Kees van der Leer met medewerking van Cees van der Velde, 'Hofstede De Loo'. In: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 32-71.

Melken op het land van Het Loo. Foto uit de jaren dertig of veertig.

Collectie Kees van der Leer

Bij Het Loo. Foto uit de jaren vijftig.

Collectie Kees van der Leer

Bij Het Loo. Op de achtergrond het tracé van het Hofpleinlijntje. Foto uit de jaren dertig of veertig.

Collectie Kees van der Leer

Oosterloo

Weidegrond zonder bouwmanswoning

Boerderij Van Heiningen, naar alle waarschijnlijkheid de negentiende-eeuwse opvolger van het in 1788 afgebrande Oosterloo, waarvan geen afbeeldingen bekend zijn. De schilderachtige boerderij Van Heiningen is vaker vereeuwigd. Foto, gedateerd 1 mei 1923. Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Anne Jacobs

De van oorsprong zestiende-eeuwse boerderij Oosterloo heette aanvankelijk De Horst. Cornelis Cornelisz van der Horst was de pachtboer. Waarschijnlijk vernoemde hij zich naar de boerderij.

Oosterloo is, net als Westerlo, altijd zelfstandig eigendom gebleven en heeft, ondanks haar naam, geen deel uitgemaakt van de eigendom van de naburige grote hofstede De Loo. In 1623 droeg Claes Corsz zijn 'woning, bestaande uit huis, schuur, hooibergen en geboomte, van ouds genaamd De Horst' over aan Jacob Arentsz van der Graeff uit Delft. Bij de boerderij behoorde toen 14 morgen wei-, hooi-, teel- en geestland. Van der Graeff breidde het grondgebied uit door van verschillende burens perceeltjes aan te kopen, onder meer ook van de eigenaar van De Loo, in 1625. In 1669 werd de boerderij verkocht uit de nalatenschap van Van der Graeffs dochter Catharina en haar echtgenoot Dirck Bruynsz van der Dussen, bewindhebber van de VOC te Delft.

Het grondgebied bij De Horst was toen aangegroeid tot 36 ½ morgen land. Kopers waren de kinderen en andere erfgenamen van Nicolaas graaf d'Aumale markies d'Haucourt. De boerderij bleef langer dan een eeuw in handen van de familie d'Aumale. In een akte van 1776 droegen de jonkvrouwen d'Aumale hun aandeel in het bezit over aan Jacob Paulus graaf d'Aumale en uit de akte die daarbij opgemaakt werd, blijkt dat boerderij De Horst inmiddels aangeduid werd als 'de bouwmanswoning Oosterloo', 31 morgen wei-, hooi- en teelland groot was en verpacht was aan het echtpaar Jan Westerhoek en Geertruid van der Kruck. In 1777 woedde er tot tweemaal toe brand op Oosterloo, waarbij het vermoeden werd uitgesproken dat die door 'moedwillige en kwaad aardige booswichten' was aangestoken.

Toen Oosterloo nadien nog eens in brand raakte, werd de boerderij volledig in de as gelegd. Ze werd niet herbouwd en werd dus in 1778 uitgeschreven uit het Voorburgse register voor de verponding, het gaarboek. Het grondbezit 'behoord hebbend aan de afgebrande woning Oosterloo' werd daarna door de erven d'Aumale verkocht aan mr. Campegius Cornelis van der Straaten.

Boerderij Van Heiningen. Pentekening van A. van der Houven, 1922.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Boerderij Van Heiningen. Pentekening van A. van der Houven, 1925.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Boerderij van Heiningen. Foto uit de jaren twintig of dertig.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

Boerderij van Heiningen. Pentekening van A. van der Houven, 1927.

*Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Boerderij Van Heiningen. Pentekening van A. v.d. Houven, 1928.

*Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Boerderij Van Heiningen. Foto uit de jaren dertig of veertig.

*Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

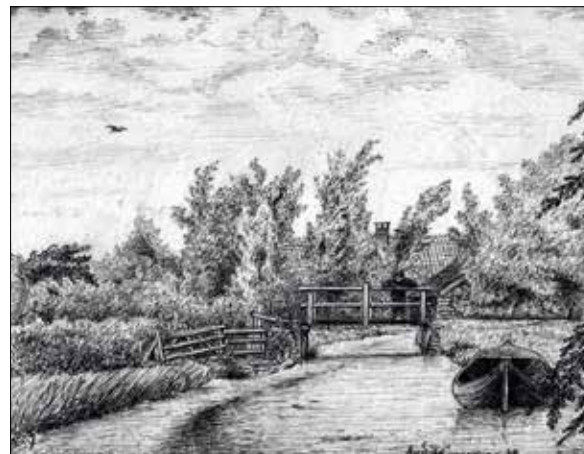
Boerderij Van Heiningen. Tekening van A. van der Houven, 1948.

*Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

In de kadastrale atlas van 1832 staat dit bezit op naam van mr. Adriaan van der Straaten, nog altijd zonder bebouwing.

Van boerderij Oosterloo is geen enkele afbeelding bekend. Van boerderij Van Heiningen, waarvan wel enkele afbeeldingen bekend zijn, wordt aangenomen dat ze in de negentiende eeuw gebouwd is op het na 1788 braak-

liggende terrein van Oosterloo. Zekerheid hieromtrent bestaat vooralsnog echter niet, al lijken de aanwijzingen in die richting sterk.

Bronvermelding

Kees van der Leer met medewerking van Cees van der Velde, 'Hofstede De Loo'. In: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 32-71, met name p. 63-64.

Essesteijn

De nalatenschap van Van Riebeeck

Anne Jacobs en Arjen van Aalst

In oorsprong dateert boerderij Essesteijn uit de vroege zeventiende eeuw. Ze werd gebouwd door Frans Janszn, die de benodigde grond in 1604 gekocht had van de notaris Adriaen Aerts. Na enkele verervingen in de familie kwam de boerderij in 1683 door verkoping in handen van Jacob Jasperszn van Haastrecht.

Cornelis Rol (1877-1963), Essesteijn vanuit het westen, jaren dertig. Rol heeft het doek geschilderd op verzoek van mevrouw A. de Wit-van Dorp, bij wie hij vaak te gast was als hij langs de Broeksloot studies schilderde voor zijn afbeeldingen in de befaamde Verkade-plaatjesalbums, zoals het album 'De Boerderij' uit 1936. Collectie familie De Wit

Bij deze verkoop omschreef men de boerderij als 'een seekere huysinghe stallinge, schuur en bargaen met eene crofft teelland groot omtrent drie hont, daarachter gelegen in 't Oosteijnde van deze Ambachte van Voorburgh soodanig als zelve tegenwoordig beheijnt, bepaalt en betimmert staet met potinge en plantinge daer opstaende.' In deze omschrijving wordt de boer-

derij nog geen naam gegeven. De plaatsaanduiding 'in 't Oosteijnde' slaat niet op het huidige Oosteinde, dat toen nog 'Heerweg' of 'Voorweg' heette, maar op de Voorburgse buurtschap Oosteinde (ook wel Oostbuurt), een wijk rond de Wijkerbrug van huizen, buitenplaatsen, bedrijfjes, een katholiek schuilkerkje, boerderijen en het omliggende weideland.

In 1723 werd Johan van Riebeeck, de kleinzoon van de stichter van de Kaapkolonie, door aankoop alleenbezitter van de buitenplaats Essesteijn, die voorheen VreeRyk had geheten. Dat buiten was destijds tussen de Achterweg (de huidige Parkweg) en de Broeksloot gelegen op de plaats waar nu de Laan van Leeuwesteyn ligt. Deze buitenplaats was enkele tientallen jaren ná de boerderij gebouwd, in opdracht van Willem Kettingh de Jonge, een hoge ambtenaar uit Den Haag, later thesaurier en rekenmeester van de domeinen van de Prins van Oranje. In 1635 had hij de benodigde grond gekocht. Het nieuwe buitenhuis werd een classicistisch gebouw dat in zijn uiterlijk wel iets weg had van het Haagse Mauritshuis. In de vroege achttiende eeuw werd het omringd door een formele tuin met een vijver en rechthoekige vakken beplanting in bosketten, doorsneden door strakke diagonale lanen. Nog in de zeventiende

*Essesteijn. Foto uit de jaren veertig of vijftig.
Collectie Kees van der Leer*

*Essesteijn vanuit het oosten.
Foto uit 1956. Rechts de bomen langs de oprijlaan naar de boerderij.
Collectie Arjen van Aalst*

eeuw was de buitenplaats door achtereenvolgende erfenissen overgegaan in handen van familieleden van Kettingh, waarbij het bezit opgesplitst was geraakt. Met de aankoop door Van Riebeeck, die ook tot de familie behoorde, kwam het echter weer in één hand, doordat hij de andere rechthebbenden uitkocht.

Gelijk met de koop van de buitenplaats werd Van Riebeeck ook eigenaar van de boerderij en sedertdien ging men ook de boerderij als 'Essesteijn' aanduiden. De buitenplaats werd vervolgens uitgebreid, ook met percelen wei-, hooi- en teelland achter de boerderij, en onder Van Riebeecks zoon Gerard werd de buitenplaats Eemwijck, tegenover Essesteijn gelegen tussen de Vliet en de Voorweg (het Oosteinde), aan het bezit van Essesteijn toegevoegd.

De boerderij was verpacht aan een boer. In een pacht-overeenkomst werden zijn rechten en plichten omschreven, met name uiteraard met betrekking tot de huur en de opbrengst van het land, maar ook bijvoorbeeld wat zijn gedrag aanging. In de pachtovereenkomst van 1858 is precies omschreven dat de boer zich bij het passeren van de oprijlaan van de buitenplaats 'met de meeste bescheidenheid' diende op te stellen, zodat aan de bewoners van het buiten niet de minste last veroorzaakt werd. De namen van enkele pachters van boerderij Essesteijn zijn overgeleverd: in de achttiende eeuw boerden er Gerrit van der Ham en later Dirk Rijwegh, in de eerste helft van de negentiende eeuw leden van de familie Van Santen. In 1879 werd de uit Valkenburg (ZH) afkomstige Jan de Wit (1839) pachtboer. Hij was getrouwd met Pieterrella Lammens (1843). Broers van hem waren ook pachtboer in Voorburg: Denijs de Wit (1842) van boerderij Bethlehem (vanaf 1870), Pieter de Wit (1854) van Vreugd en Rust (vanaf 1880). Nog een andere broer, Gerrit (1849), was vanaf 1873 pachtboer in Veur (Leidschendam). Rond 1900 beheerde Jan de Wit samen met zijn drie zoons Gerrit (1871), Huibert (1873) en Cornelis (1881) boerderij Essesteijn. Cornelis trouwde in 1918 met Aartje van Dorp (1889) en vertrok met haar naar boerderij Ruimzicht in Hazerswoude. Bij de bruiloft van zijn jongere broer leerde Gerrit de Wit het jongere zusje van de bruid kennen, Aletta (1891). Het

leeftijdverschil was twintig jaar. Zij trouwden in 1920 in Voorburg en namen Essesteijn van zijn vader Jan de Wit over. In 1928 werd hun zoon Jan geboren, die later een bekend hoogleraar ontwikkelingspsychologie aan de VU in Amsterdam zou worden. Na het overlijden van Gerrit de Wit in 1947 zette de weduwe A. de Wit-van Dorp het boerenbedrijf op Essesteijn nog negen jaar voort, in samenwerking met een baasknecht. Daarna vertrok Aletta de Wit naar een huis in de Groen van Prinstererlaan, nummer 12, dat ze Klein-Essesteijn doopte. Haar achtertuin grensde aan een ruime vijver, die ooit deel had uitgemaakt van de tuinaanleg van de buitenplaats Rusthof. In 1957 nam de laatste pachtboer, S.J. Rodenburg, met zijn vrouw zijn intrek in Essesteijn.

Na het overlijden van Gerard van Riebeeck in 1759 had zijn weduwe de inmiddels anderhalve eeuw oude boerderij laten afbreken en vervangen door de boerderij die er nu nog staat. Op de gevelsteen aan de nok van de hoeve is boven het jaartal 1760 een monogram met de letters SVLVR te zien: Strick van Linschoten van Riebeeck, de namen van de weduwe en haar kort daarvoor overleden man. De boerderij is van het type 'langbouw' met woonhuis en stal in elkaars verlengde en tussen woonhuis en stal een ruimte voor de bereiding van

Boer Gerrit de Wit en meid Kaatje (Katrina Aalbrecht) op het erf van boerderij Essesteijn. Foto uit de jaren twintig of dertig. Collectie Kees van der Leer

De twee hooibergen bij Essesteijn. Foto van circa 1910. In de gevel op de achtergrond zijn goed de duivenslagen te onderscheiden. Links boer Cornelis de Wit. De overigen op de foto zijn ingehuurde krachten en medewerkers van de bij Essesteijn gelegen tuinderij. Collectie Arjen van Aalst

Essesteijn vanuit het noordoosten. Foto uit de jaren dertig. Op de achtergrond de huizen aan de inmiddels gebouwde Laan van Leeuwesteyn. Collectie Stichting Hoekenburg

zuivelproducten. De boerderij is alleen bekend met een pannendak, maar het kan zijn dat ze eerder rietgedekt is geweest, zoals destijds de meeste boerderijen. In de gevel zijn nestruimten opengelaten, zogenaamde duivenslagen. De daarin nestelende duiven dienden als voedsel en hun uitwerpselen werden verkocht als speciale mest voor de tabaksteelt in Gelderland. In de stal was ruimte voor ruim zeventig stuks vee. De boerderij had aanvankelijk twee hooibergen, waarvan er nu nog één over is. De bijgebouwen dienden als stalruimte voor paarden en voor de opslag van wagens en gereedschap.

Aangezien het echtpaar Van Riebeeck kinderloos was, vererfden de buitenplaats en de boerderij in 1795 van de weduwe op de twee dochters van haar zuster en zo op de adellijke familie Van Lynden van Lunenburg. De latere erfgename Elisabeth jonkvrouwe van Lynden van Lunenburg liet het bezit in 1860 in de lijn van de verdere familie na aan de kinderen van het echtpaar Johan graaf van Rechteren en Civile baronesse van Hardenbroek, waarbij zij de hoop uitsprak dat het in familiehanden mocht blijven, al liet zij in haar testament uitdrukkelijk optekenen dat zij hen daartoe niet wilde verbinden.

De kinderen Van Rechteren splitsten het bezit van de boerderij en de buitenplaats en boden beide meteen al in 1860 apart te koop aan. De buitenplaats werd toen aangekocht door de houthandelaar J.W. van Schooren, oud-burgemeester van Veur, die belangstelling had voor het essenhakhout uit de tuin, en daarna was het er snel mee gedaan. In een akte van een drietal jaren later is er al sprake van 'de geëmoveerde buitenplaats Essesteijn'. Aan de Oosteindezijde van het grondgebied was inmiddels nog een andere boerderij gebouwd die, verwarrend genoeg, eveneens 'Essesteijn' heette. Deze tweede boerderij Essesteijn bij de kruising Parkweg-Oosteinde is in 1925 afgebroken.

De nu nog bestaande boerderij Essesteijn aan de Broeksloot kwam in 1861 in handen van mr. Marie Hoffman, die in Voorburg zeer veel onroerend goed bezat, met name ook boerderijen. In 1870 werd vanaf het Oosteinde een prachtige nieuwe toegangsweg met eiken en beuken naar de boerderij aangelegd. Uit de nalatenschap van Hoffmans dochter werden de boerderij en de ruim 22 hectare grond erbij in 1889 verkocht aan enkele samen optredende leden van de familie Van Bijlandt. In 1906 verkochten zij Essesteijn binnen de familie door aan mr. Willem graaf van Bijlandt (1841-1924), de voorzitter van de Tweede Kamer. Al een jaar later verkocht hij de boerderij weer door aan de gemeente Den Haag. Den Haag had interesse in grondbezit in zijn buurgemeente in afwachting van de annexatie van Voorburg.

Eerst in 1962 kocht Voorburg de boerderij in zijn gemeente van de gemeente Den Haag om het grondgebied

te bestemmen voor woningbouw. Aanvankelijk was het de opzet de boerderij daarbij af te breken, maar in 1970 kwam een plan gereed, waarin wel woningbouw in de nabijheid van de boerderij, de wijk Essesteijn, werd aangekondigd, maar de boerderij zelf werd ontzien en bestemd tot kinderboerderij. In 1976 werd aan de andere zijde van de boerderij begonnen met de bouw van het plan-Rodelaan. Intussen werd krachtig gepleit voor behoud van de opnieuw bediscussieerde boerderij, wat in 1985 leidde tot oprichting van de Stichting Boerderij Essesteijn. Rodenburg, de laatste pachtboer van Essesteijn, vertrok in 1987 en de boerderij werd opgeknapt. Deze restauratie werd in 1988 afgesloten

en daarmee had de gemeente Voorburg gezorgd voor behoud van haar enige boerderij waarin men nog boert. De 'stadskinderboerderij' werd echter niet langer verpacht, maar toevertrouwd aan de zorg van een beheerdersechtpaar. In 1989 kreeg molen De Vlieger zijn nieuwe plaats tegenover de oude boerderij, zodat een kleine historische enclave te midden van de omringende nieuwbouw ontstond.

Bronvermelding

Martin Harms, 'Boerderij Essesteijn'. In: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nr. 2, p. 72-84.

Aan de zuidzijde van Essesteijn. Foto van circa 1945. Van links naar rechts: boer Gerrit de Wit, dienstbode Pleuna Boer, staand Jo de Ridder-Boer, boerin Aletta de Wit-van Dorp en de kinderen van Jo de Ridder. Op de achtergrond de bebouwing van de Laan van Leeuwesteijn. Collectie Arjen van Aalst

Haasburg

Over Van Haesebroecken en Van Haasterts

*De Broeksloot bij Haasburg.
Schilderij van Henk van Leeuwen
(1890-1972), niet geda-
teerd.*

*Collectie Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Anne Jacobs

Boerderij Haasburg dateert waarschijnlijk van het einde van de zestiende eeuw. In 1617 was een stuk grond bij de boerderij in bezit van de adellijke familie Van Egmond van de Neyenburch. Het laatste deel van de familienaam gaat terug op kasteel De Neijenburch (of Nijburg/Nieuwburg) nabij Alkmaar.

De familie breidde het grondgebied uit door aanpalende stukken land aan te kopen. Aanvankelijk werd van de woning op dit land nog geen melding gemaakt in de akten. Eerst in 1631 was er sprake van de boerderij, Neyenburch geheten. Deze boerderij zal toen een hal-lenvormig werk- en stalgedeelte hebben gehad, met dwars ervoor het woonhuis met herenkamer. Door verscheidene aankopen werd het grondbezit in de loop van de zeventiende eeuw meer dan verdrievoudigd tot 41 morgen (ongeveer 35 hectare) in 1697. Het land en de boerderij werden verpacht aan boeren. De eigenaars woonden in Den Haag.

Toen jonkheer Willem Gijsbert van Egmond van de Neyenburch de boerderij in 1704 verkocht aan Bernardus Kaaskooper uit Leiden, bleef Job Casteleijn pachtboer op Neyenburch, maar ook toen Kaaskooper de hoeve in 1710 weer doorverkocht aan Tomas de Bije, bleef Casteleijn huurder. De Haagse wijnkoper De Bije kocht meer onroerend goed in de omgeving aan; in hetzelfde jaar 1710 werd hij eigenaar van de hofstede Trekvljet bij de Geestbrug.

Via niet geheel duidelijke betrekkingen in de families De Bije, Veltman en Van Haesebroeck vererfde de boerderij in de loop van de achttiende eeuw. In 1767 verkocht mr. Johan van Haesebroeck uit naam van zijn moeder Catharina Veltman de boerenhofstede aan mr. Librecht

Hooreman, die al in het bezit was van de Rijswijkse buitenplaats Huis te Hoorn, nabij de Hoornbrug. De boerderij heette inmiddels niet langer 'Neyenburch', maar was omgedoopt in 'Haasburg', wellicht in een verwijzing naar de naam 'Van Haesebroeck'. Huurder in de periode van de eigendom van Hooreman was Jan Jansz. Overgaauw en toen Haasburg in 1774 in een openbare verkoop verkocht werd aan Jan van 's Gravemade, bleef Overgaauw pachtboer. Toen Van 's Gravemade eigenaar was, vonden belangrijke verbouwingen plaats, niet alleen aan het stal- en werkgedeelte, maar ook aan het woonhuis, waarvan bijvoorbeeld de dakconstructie geheel gewijzigd werd. Er werd ook een grote stenen schuur gebouwd.

In 1828 bleef Jacobus van Haastert pachtter in boerderij Haasburg, die sinds 1806 in bezit was van David Maarschalk, eigenaar van de bierbrouwerij De Drie Cruijssen aan de Haagse Prinsegracht. Deze deed de eigendom van Haasburg in dat jaar over aan Hendrik Abraham Bollard. Deze Bollard, raadsheer in het Provinciaal Gerechtshof van Zuid-Holland, had al eerder in Voorburg geïnvesteerd. Een jaar eerder, in 1827, had hij Veldzigt

Haasburg. Schilderij van Henk van Leeuwen (1890-1972), niet gedateerd.

Particuliere collectie

Haasburg. Foto uit de jaren vijftig of zestig.

Collectie Kees van der Leer

(ook wel Vreeburg geheten) aangekocht, een buitenplaats aan de Vliet tussen Leeuwensteyn en Nieuw Vro-nesteyn, tegenover het grondgebied van Haasburg.

Na het overlijden van Bollard werd de boerderij in 1844 verkocht aan het gefortuneerde echtpaar Hoffman-Groen van Prinsterer, dat in de loop der jaren vele boerderijen in Voorburg verwierf. Haasburg vererfde op hun nicht Elisabeth Philipse, die gehuwd was met mr. Bonifacius Cornelis de Jonge. Zij bewoonden nadien Vreugd en Rust en waren eigenaars van zeer veel onroerend goed in Voorburg. Na het overlijden van de weduwe Elisabeth de Jonge-Philipse in 1928 werden onder meer de boerderijen Oostenburg, Heldenburg, Noordenburg, Vreugd en Rust en Haasburg uit haar nalatenschap in één koop overgedaan aan de beleggingsmaatschappij 'Maatschap Heldenburg'.

Een jaar later ging Haasburg over in handen van de gemeente Voorburg, in verband met het nog te realiseren bouwplan-Damsigt. In de jaren dertig bleek het echter niet nodig alle grond van de boerderij meteen voor het plan te gebruiken, zodat besloten werd het resterend

De twee hooibergen achter Haasburg. Foto uit de jaren vijftig of zestig. Collectie Kees van der Leer

Het erf van Haasburg. Foto uit de jaren dertig of veertig. Collectie Kees der Leer

deel van het boerenbedrijf te handhaven. Haasburg heeft daarna een wat kwijnend bestaan geleid. De boerderij verkeerde in zo vervallen staat, dat er gevaar voor instorting bestond. In de jaren veertig is de boerderij daarom drastisch verbouwd, waarbij alle nog in originele, vroeg-zeventiende-eeuwse staat bewaard gebleven onderdelen verloren gingen. Het voorhuis werd geheel gesloopt en voor het achtergebouw werd een nieuwe gevel gebouwd. Het grondbezit van de boerderij was door de aanleg van de Oosterbegraafplaats en de opdringende woningbouw zo verkleind dat het nauwelijks meer rendabel was voor het melkveebedrijf. De laatste boer Johannes van Haastert, nakomeling van generaties Van Haastert als pachters van Haasburg, verliet de boerderij in 1968. Hij was toen 82 jaar oud. Er heeft nog een plan bestaan de boerderij om te bouwen

tot scoutingcentrum, maar dat is niet doorgegaan. In het begin van de jaren zeventig is boerderij Haasburg afgebroken.

Bronvermelding

Rolf van der Krogt, 'Neyenburg wordt Haasburg'. In: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nr. 2, p. 144-159.

*Haasburg. Foto uit de jaren dertig of veertig.
Collectie Stichting Hoekenburg*

*Haasburg. Foto uit de jaren veertig of vijftig.
Collectie Kees van der Leer*

Klein-Buitenrust

Melkvee bij Het Hol

Anne Jacobs

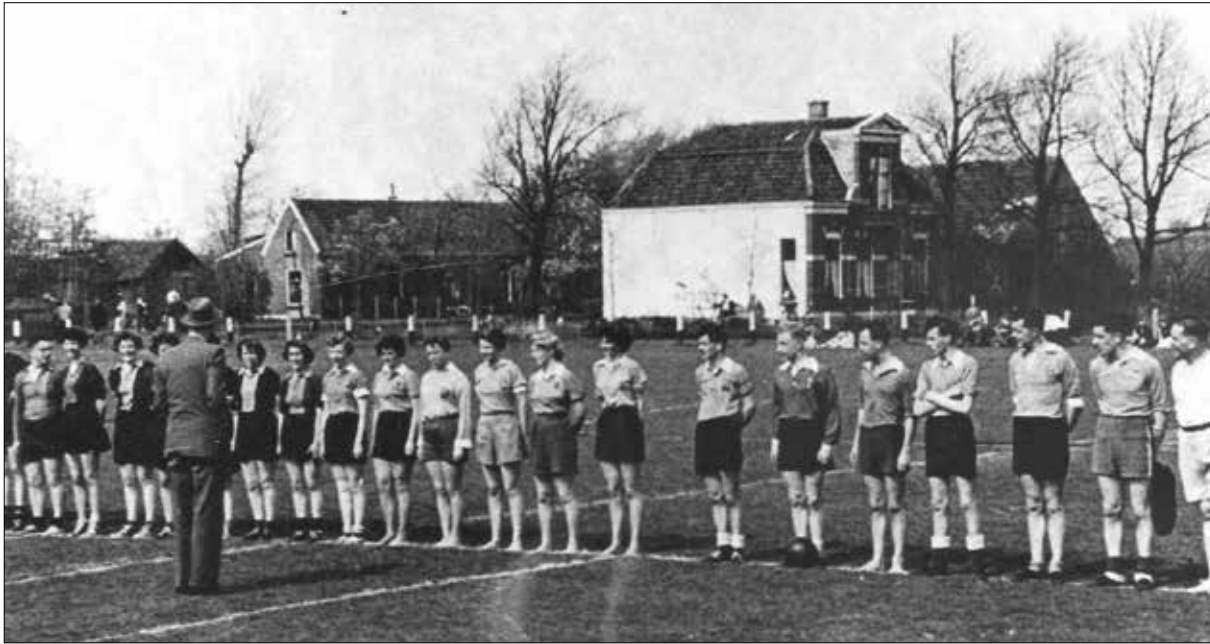
*Klein-Buitenrust. Schilderij
van Arie Verbeek (1893-1970),
ongedateerd.*

Particuliere collectie

In 1732 stond er op het grondgebied waar later Klein-Buitenrust zou verrijzen, een oude, vervallen boerderij, toen in het bezit van Poulus Cornelisz Veen. Dit oude 'bouwhuis' ging enkele malen in andere handen over, waarbij het steeds verpacht bleef aan boeren. In 1813 was het bijvoorbeeld verhuurd aan boer H. Koot.

---

*Achter de korfbalers Klein-Buitenrust, nog met halsgevel. Foto uit de jaren veertig of vijftig.
Collectie Kees van der Leer*

In 1835 werd de boerderij gekocht door de Rotterdammer Johannes Cool, die sinds 1829 eigenaar was van buitenplaats Buitenrust aan de Vliet (het latere Nieuw Vronesteyn naast het Hofpleinlijntje, nu combinatie van RandstadRail en tramlijn). In zijn opdracht vond in 1846 een ingrijpende verbouwing plaats. Op het grondgebied van de oude boerderij werden toen zes arbeidershuisjes gebouwd, zodat een klein buurtje ontstond dat wel werd aangeduid als 'Het Hol'. Bij deze zes was de nieuwe boerderij Klein-Buitenrust gelegen, die haar naam dus te danken had aan de woonstede van haar bouwer en eigenaar.

Uit de nalatenschap van Cool werd Klein-Buitenrust in 1873 verkocht aan Johannes Wilhelmus Barnhoorn, die de boerderij voor zijn zoon Albertus wilde bestemmen. Deze stierf echter reeds op 21-jarige leeftijd, zodat de boerderij zijn broer Arie toeviel. Deze Adrianus Johannes Barnhoorn trouwde met Petronella Hooymans. Toen de kinderen van hun grote, katholieke gezin nog klein waren, had boer Barnhoorn een knecht in dienst die hem hielp in het bedrijf. Deze knecht, Jan van Leeuwen, woonde in een van de huisjes die in 1846 gebouwd waren. Ze zouden eerst ten tijde van de Tweede Wereldoorlog worden afgebro-

ken. Behalve over een knecht kon het gezin Barnhoorn ook beschikken over een dienstbode.

Klein-Buitenrust had een veestapel van ongeveer twintig koeien en wat varkens en schapen. Bij de boerderij was

*Klein-Buitenrust, foto van kort voor de afbraak.
Collectie Stichting Hoekenburg*

ook een moestuin en een grote boomgaard. De boer leverde de melk aanvankelijk aan de fabriek, maar ging later ook zelf met paard en wagen venten. Naderhand stierven er enkele koeien aan mond- en klauwzeer en Barnhoorn moest ook enkele koeien verkopen; de melkveeteelt was niet langer rendabel. De zoons van de boer werden melkboer en liepen een wijk met melk van De Sierkan. Een van hen, Jan Barnhoorn, bleef zijn gehele leven op Klein-Buitenrust wonen. Toen hij in 1996 overleed, ging de boerderij over op José Havik, de dochter van zijn zuster. Zij heeft maar korte tijd van het bezit van Klein-Buitenrust kunnen genieten, want in 1999 werd de boerderij afgebroken in verband met het bouwproject-Sijtewende.

Bronvermelding

José Havik, 'Klein Buitenrust'. In: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nr. 2, p. 127-130.

Klein-Buitenrust, foto van kort voor de afbraak.

Collectie Stichting Hoekenburg

Wasserij Van Kan in het buurtje van kleine huisjes 'Het Hol' bij Klein-Buitenrust. Foto uit de jaren twintig of dertig.

Collectie Kees van der Leer

West-Duivesteijn

Een aller aangenaamst buiten- verblijf met koepel aan de Vliet

Anne Jacobs

Nog in 1987 was direct achter boerderij West-Duivesteijn in het patroon van de sloten een eiland te zien, ooit de standplaats van een middeleeuwse voorname hofstede Duivesteijn, in bezit van het adellijke geslacht Van Duivenvoorde. Deze hofstede was daar in de veertiende eeuw gebouwd op het fundament van een kennelijk grotere en zwaardere voorgangster.

---

*De stal van West-Duivesteijn.
Aquarel van C. van Tricht, niet
gedateerd.
Collectie Stadmuseum
Leidschendam-Voorburg*

In het begin van de zeventiende eeuw was deze hofstede zo vervallen geraakt, dat de toenmalige eigenaar, jonkheer Johan Utenhage van Myst, familie van de Van Duivenvoordes, besloot tot afbraak. Hij verdeelde de grond in twee langgerekte stroken en liet daarop twee boerderijen bouwen: West- en Oost-Duivesteijn. Bij de bouw van de boerderijen werd gebruikgemaakt van de stenen van de afgebroken hofstede. Vóór West-Duivesteijn liet Utenhage een groot herenhuis bouwen, waardoor West-Duivesteijn meer dan Oost-Duivesteijn het karakter van een buitenplaats kreeg. Na Utenhages

West-Duivesteijn. Schilderij van Arie Zwart (1903-1981), 1962.

Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

West-Duivesteijn vanuit het noordoosten. Foto uit de jaren twintig of dertig.

Collectie Kees van der Leer

dood in 1618 kreeg zijn zoon Johan Oost-Duivesteijn in bezit. West-Duivesteijn viel toe aan een andere zoon, Ulrich. Enige jaren later nam een derde zoon, Diederik Utenhage, West-Duivesteijn over en kreeg later ook Oost-Duivesteijn in bezit. Toen deze Diederik in 1679 overleed, werd zijn neef Johan van Utenhage, waarschijnlijk de zoon van zijn broer Johan, erfgenaam van beide boerderijen. In 1685 erfde een neef, Johan Rampius van Swieten, beide Duivesteijnen van hem. West-Duivesteijn was toen verpacht aan boer Cornelis Jans Ammerlaen.

Al spoedig na 1685 deed Van Swieten de eigendom van Oost- en West-Duivesteijn over aan mr. Hendrick de Vaal. Na het overlijden van De Vaal in 1701 kwamen beide Duivesteijnen in handen van diens weduwe en nadien in die van mr. Caspar Clotterbooke, telg van een adellijk geslacht uit Shropshire. Hij verkocht West-Duivesteijn in 1751 aan Abraham de Back, zodat zijn zoon Caspar alleen Oost-Duivesteijn van hem erfde. Door koop en verkoop wisselde West-Duivesteijn daarna enkele malen van eigenaar; na De Back volgden Joan Eusebius Voet en Lambertus Sythoff. In 1808 werd West-Duivesteijn in openbare veiling gebracht. Het werd toen omschreven als 'een aller aangenaamst buitenverblijf' en bestond uit 'een heerenhuis, stalling, koetshuis, tuinmanswoning, welaangelegen plantage, boomgaarden, moestuinen, broeierijen, menagerie, vinkenbaan etc.' Vanaf dit buitenverblijf liep een fraai beplante laan (ongeveer ter plaatse van de huidige Dr. Beguinlaan) tot aan de Vliet, waar een theekoepel stond, vanwaaruit men over de Vliet kon uitkijken op Nootdorp en Stompwijk. De weduwe Maria de Haan van Rijn die dit buiten kocht, deed het acht jaar later weer van de hand, aan jonkheer Abraham Suasso da Costa. De pachtboer op West-Duivesteijn was in deze tijd Machiel van der Ark. In 1832 werden Cornelis van de Kleij en zijn echtgenote Johanna de Vet de nieuwe pachters. Hij was een broer van Arie en Adriaan van der Kleij die in deze tijd Oost-Duivesteijn pachtten. In datzelfde jaar verkocht Suasso da Costa West-Duivesteijn aan enkele familieleden van de eigenaresse van West-Duivesteijn, Daniël en diens zuster Theodora Patijn, zodat toen zowel tussen de eigenaars als tussen de

pachtboeren van beide Duivesteijnen directe familiebanden bestonden.

Na het overlijden van de eigenaresse van Oost-Duivesteijn, de weduwe Johanna Clotterbooke-Patijn, in 1844, kreeg Daniël Patijn, de eigenaar van West-Duivesteijn, beide Duivesteijnen in bezit. Toen hij in 1848 overleed, erfde zijn neef Adriaan van Ooyen, een zoon van Cornelia Patijn, weer een andere zuster van Daniël, de beide boerderijen. Deze Van Ooyen, ritmeester der cavalerie, bewoonde toen al het buiten Vreeburg aan de Vliet. Hij liet het herenhuis van West-Duivesteijn afbreken, waarmee het karakter van buitenplaats verdween: West-Duivesteijn werd net als Oost-Duivesteijn een boerderij zonder meer. Pachtboer was nog altijd Cornelis van der Kleij. Diens dochter Adriana trouwde in 1851 met de nieuwe pachtboer van Oost-Duivesteijn, Cees Koot.

Na het overlijden van Adriaan van Ooyen in 1857 kwamen de beide Duivesteijnen na openbare veiling in handen van Abraham van Duijn. Cornelis van der Kleij kon het boerenambacht in 1860 niet langer uitoefenen en in zijn plaats werden rond 1860 Jan van der Waal en zijn vrouw Neeltje als pachters van West-Duivesteijn aangesteld. Zij werden echter al in 1862 opgevolgd door Nicolaas van der Kleij en zijn vrouw Apolonia Schravemade. Het is niet duidelijk of deze Nicolaas ook een telg uit de familie van de al op beide Duivesteijnen boerende Van der Kleijs is geweest. Zijn voorganger Cornelis van der Kleij overleed elders in Voorburg, in 1863. Na het overlijden van Nicolaas van der Kleij in 1882 trouwde

zijn weduwe met Petrus van Rhijn, een kleinzoon van de eerdere pachtboer Cornelis van der Kleij.

Uit de landbouwenquête van 1881 blijkt iets van de omvang van West-Duivesteijn toen: de veestapel bestond uit zeventien koeien en één paard. De beide Duivesteijnen bleven eigendom van Abraham van Duijn en later van zijn weduwe Elisabeth van Duijn-Koch en kwamen in 1893 in handen van Menno baron de Girard de Miolet van Coehoorn. Ze raakten na zijn overlijden in 1911 in bezit van zijn weduwe Cornelia van Voorst tot Beest en vervolgens tot 1931 in dat van hun drie dochters.

Pachter Petrus van Rhijn overleed in 1914 en de opnieuw weduwe geworden Apolonia zette het boerenbedrijf voort tot 1927, in samenwerking met een zoon uit haar eerste huwelijk, Willem van der Kleij. Zij werden opgevolgd door Adriaan Dijkshoorn.

In 1931 verkopen de dochters van baron de Girard de Miolet van Coehoorn de beide Duivesteijnen aan de Haagse N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onro-

West-Duivesteijn vanuit het westen. Foto uit de jaren twintig of dertig.

Collectie Kees van der Leer

De huisjes van warmoezier Van Kan (links) en bleker Van den Akker bij West-Duivesteijn.

Foto uit de jaren veertig of vijftig.

Collectie Stichting Hoekenburg

rende Goederen die ze in 1955 doorverkoopt aan de gemeente Voorburg. Direct ten westen van West-Duivesteijn, aan de kant waar dan nog het restant van boerderij Haasburg staat, verschijnen volkstuinen en in 1980 wordt het plan gepresenteerd de boerderij af te breken. Na protesten van omwonenden ziet men daar echter van af en in 1986 wordt geopperd de boerderij met bijbehorende percelen te bestemmen tot Centraal-Wonenproject, met bewoning door verschillende gezinnen en alleenstaanden. De oude sloten rond de standplaats van de middeleeuwse hofstede Duivesteijn worden dan gedempt om plaats te maken voor appartementen. De boerderij zelf blijkt bij nader inzien zo bouwvallig te zijn

dat men afziet van restauratie en besluit haar alsnog geheel te slopen, ondanks de inmiddels uitgesproken gemeentelijke monumentenstatus van het pand. De oude opkamer van de boerderij wordt enkele tientallen meters naar het zuiden weer opgebouwd. Sindsdien is deze herbouwde romp van West-Duivesteijn samen met Oost-Duivesteijn tot beschermd monument verklaard.

Bronvermelding

Wilco de Jonge, 'De Duivesteijnen; bijna zeven eeuwen eigenaren en bewoners'. In: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 101-126.

*Het toegangshek tot West-Duivesteijn. Foto uit de jaren veertig of vijftig.
Collectie Stichting Hoekenburg*

Oost-Duivesteijn

Gespaard gebleven tussen de sportvelden

Anne Jacobs

In het begin van de zeventiende eeuw liet jonkheer Johan van Utenhage van Myst de vervallen middeleeuwse hofstede Duivesteijn, eeuwenlang familiebezit van de adellijke Van Duivenvoordes, afbreken. Hij deelde de grond in twee lang-gerekte stroken en maakte gebruik van de stenen van de hofstede bij de bouw van twee boerderijen op die stroken: Oost- en West-Duivesteijn, vroeger respectievelijk 'Elsberg' en 'Duivesteijn' geheten.

Oost-Duivesteijn. Schilderij van onbekende kunstenaar, niet gedateerd.

Particuliere collectie

De hoeve Elsberg is waarschijnlijk het laatst van de twee gebouwd. Op een van de raamkozijnen staat nog altijd het jaartal 1612 vermeld. Het huis had meer dan (West-)Duivesteijn het karakter van een boerderij zonder meer; er was geen herenhuis aan verbonden. Na Utenhages dood in 1618 kreeg zijn zoon Johan Oost-Duivesteijn in bezit. West-Duivesteijn viel toe aan een andere zoon, Ulrich. Nadien kwamen Oost- en West-Duivesteijn weer in één hand: een derde zoon, Diederik, werd bezitter van beide boerderijen. Bij zijn overlijden in 1679 raakten ze in bezit van zijn neef Johan Utenhage, naar het zich laat aanzien een zoon van zijn broer Johan, de eerdere bezitter van Oost-Duivesteijn. Toen deze in 1685 overleed, vielen beide boerderijen toe aan Johan Rampius van Swieten, een neef uit Leiden. Oost-Duivesteijn was al eerder, tot vlak vóór 1650, verpacht aan

Oost-Duivesteijn. Aquarel van Jan Verheul (1860-1948), niet gedateerd.

Collectie Gemeentearchief Rotterdam

Oost-Duivesteijn. Foto uit de jaren zestig of zeventig.

Collectie Kees van der Leer

de boeren Dirck en Krijn Daniëls en nadien aan Cornelis Lousveen.

Al spoedig na 1685 deed Van Swieten de eigendom van Oost- en West-Duivesteijn over aan mr. Hendrick de Vaal. In 1690 werd boer Louris Lenartss Hos de nieuwe pachter van Oost-Duivesteijn. Na het overlijden van De Vaal in 1701 kwamen beide Duivesteijnen in handen van diens weduwe en nadien in die van mr. Caspar Clotterbooke, telg van een adellijk geslacht uit Shropshire, waarvan een eerdere telg in de zeventiende eeuw naar Nederland was overgekomen. Deze eerste Clotterbooke in Nederland, wiens naam in een Nederlandse akte van 1646 voorkomt als 'Thomas Clueterbouck', was koopman van beroep. Caspar Clotterbooke verkocht West-Duivesteijn apart in 1751, zodat zijn zoon Caspar nadien alleen Oost-Duivesteijn van hem erfde. Na 1817 kwam de boerderij in bezit van diens weduwe, Johanna Clotterbooke-Patijn. Boer Cornelis van der Kleij en zijn

echtgenote Ariaantje de Haas waren in deze tijd de pachters van de boerderij en na Cornelis' overlijden in 1817 namen zijn beide ongehuwde zoons Arie en Adriaan zijn werk over. In 1841 overleed Arie en zijn broer Adriaan nam daarom in 1843 de 16-jarige Cees Koot als knecht in dienst.

Door het overlijden van Johanna Clotterbooke-Patijn in 1844 kwamen de beide Duivesteijnen weer in één hand. Haar broer Daniël, al sinds 1832 in het bezit van West-Duivesteijn, erfde toen haar boerderij. In 1848 erfde Adriaan van Ooyen, zoon van een zus van Daniël Patijn, de beide Duivesteijnen van zijn overleden oom Daniël. Toen de pachtboer van Oost-Duivesteijn, Adriaan van der Kleij, in 1851 overleed, werd een opvolger gevonden in de persoon van de eerder als knecht aangestelde Cees Koot, die in diezelfde tijd trouwde met de dochter van de pachtboer van West-Duivesteijn, Adriana van der Kleij.

*Het erf van Oost-Duivesteijn.
Foto uit de jaren veertig of
vijftig.
Collectie Kees van der Leer*

In 1857 overleed Adriaan van Ooyen en de beide Duivesteijnen werden na een publieke veiling in logement De Zwaan (het huidige Swaensteijn) verkocht aan Abraham van Duijn. Cees Koot, die bij de veiling aanwezig was, bleef pachtboer van Oost-Duivesteijn en zijn schoonvader Cornelis van der Kleij van West-Duivesteijn. Cees Koots vrouw Adriana overleed in 1862 en hij hertrouwde in hetzelfde jaar met Antje van der Hulst uit Leiden, maar ook zij overleed, al in 1864, samen met een pas zes weken oud zoontje. In augustus 1865 trouwde Koot voor de derde keer, met Johanna Westerbeek uit Veur, die hem vervolgens nog acht kinderen baarde naast de zes die hij er al had uit zijn eerste huwelijk. Koot overleefde ook deze derde vrouw die in 1901 overleed. Toen hij in 1909 zelf overleed, waren er nog minstens elf van Cees Koots kinderen in leven. Hij werd als pachtboer van Oost-Duivesteijn opgevolgd door zijn zoon Huibertus Koot.

*Achteraanzicht van Oost-Duivesteijn. Foto uit de jaren zestig of zeventig.
Collectie Kees van der Leer*

*Het erf achter Oost-Duivesteijn. Foto uit de jaren veertig of vijftig.
Collectie Stichting Hoekenburg*

De beide Duivesteijnen waren tot 1893 in bezit gebleven van Abraham van Duijn en zijn latere weduwe Elisabeth van Duijn-Koch, kwamen nadien in handen van Menno baron de Girard de Miolet van Coehoorn, na diens over-

lijden in 1911 in die van zijn weduwe Cornelia van Voorst tot Beest en vervolgens tot 1931 in die van hun drie dochters. In dat jaar verkochten de adellijke gezusters de Duivesteijnen aan de Haagse N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende Goederen. In de jaren dertig werd een bestemmingsplan voor het grondgebied van de beide boerderijen opgesteld: men wilde er een weg over aanleggen ter ontsluiting van de gemeente Den Haag.

In 1936 volgde Adrianus Koot zijn vader Huibertus Koot op als pachtter van Oost-Duivesteijn. Hij trouwde met Maria van Haaster en zij kregen zes kinderen op de

boerderij. In 1955 verkocht de Haagse investeringsmaatschappij beide boerderijen aan de gemeente Voorburg. Na verloop van tijd kwam Oost-Duivesteijn te midden van sportvelden te liggen. De boerderij was daardoor enigszins beschermd en kon zo tamelijk intact behouden blijven. In 1971 werd de koeienstal omgebouwd tot kantine van de hockeyclub Cartouche. Samen met West-

Duivesteijn is Oost-Duivesteijn tot beschermd monument verklaard

Bronvermelding

Wilco de Jonge, 'De Duivesteijnen; bijna zeven eeuwen eigenaren en bewoners'. In: *Boerderijen in Voorburg*. Historisch Voorburg, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 101-126.

*Oost-Duivesteijn. Foto uit de jaren veertig of vijftig.
Collectie Stichting Hoekenburg*

*De Broeksloot op de Kadastrale kaarten
van 1832 (boven) en 1926 (onder).
Collectie Kadaster*

Overzicht

Aanzet tot het in kaart brengen van boerderijen met eigenaren, pachters, kadastrumnummers en huisnummers.
Na de tabel volgt een toelichting op de kolommen.

Boerderijen bij de Broeksloot

Nr	Boerderijnaam (+afbeeldingen; zie toelichting)	Datum	Eigenaar/Bewoner/+Beide	Verponding
				1813
A	Oost-Duivesteijn (O:35, 46; V:9.2.101; X:20)	Kad.1832 29-08-1848 Inl.1848 27-10-1857	E: Johanna Magd. Henr. Patijn E: Adriaan L.B.W. van Oyen B: Arie van der Kleij Abraham van Duijn B: Cornelis Koot	E299
B	West-Duivesteijn (III:2; J:120; L:153; O:35, 46; S:18; V:9.2.101; X:20)	1606 Kad.1832 29-08-1848 Inl.1848 27-10-1857	E: Abraham Suasso da Costa E: Adriaan L.B.W. van Oyen B: Cornelis van der Kleij E: Abraham van Duijn B: Jan van der Waal B: N. vd Kleij / Ap.Schr. B: Cornelis v Rijn/Ap.Schr.	E298
C	Klein Buitenrust / Het Hol (V:9.2.127)	1814+K 1870 1899/1900	E: Nicolaas van Veen B: Leonardus van Kan B: Antonius vd Kleij B: Cornelis van Rhijn B: G. vd Nouweland +: J.W. Barnhoorn +: Arie Barnhoorn/ Petr.M. Hooymans +: José Havik	E297

Kadaster		Bevolkingsregister								Sloop
1832	1876	1817	1847	1860	1870	1880	1890	1895	1913	d.d.
A240	D183		E42	E77	E77	E106	E106			Bestaat nog
A246	D188		E41	E76 E76	E76	E105	E105	F107		Gesl. en herbouwd
A257	D915		E40a E39a E38a	E74 E71 E70 E68a E69		E98	E98	F99		1999

Nr	Boerderijnaam (+afbeeldingen; zie toelichting)	Datum	Eigenaar/ <u>B</u> woner/+Beide	Verponding	
					1813
D	Haasburg / vh Neyenburch (V:9.2.144; X:27)	Kad.1832 1844 Inl.1848 1884 1889 1918 1929	E: Hendrik Abraham Bollard E: M.A.F.H. Hoffman B: Jacobus van Haastert B: Johannes van Haastert B: Jacobus. v. Haastert/ Petronella C. Hooymans E: Jacq. A. Hoffman/Otto vW E: EHM Philipse/BC de Jonge B: Johannes L. van Haastert E: Gemeente Voorburg		E296
E	Boerderij Essesteyn - Broeksloot (E:9-ev.; I:5,(6=Heldenburg!)7, 13-14; II:3; III:3, 6,8,20,147,155; S:17; V:9.2.72; X22)	Kad.1832 Inl.1848 1858 29-07-1861 30-04-1879 nov 1956 1988	E: Charlotte Bea. van Lynden B: Jacob van Santen B: Arie van Santen E: M.A.F.H. Hoffman B: Jan de Wit B: Gerrit de Wit/Aletta v Dorp B: S.J. Rodenburg Stadskinderboerderij		E294
F	Oosterloo (S:16; V:9.2.63; X:43)	Kad.1832	E: Leendert van der Laan B: Gerrit Verberg	316	E293
G	Boerderij Het Loo (I:27-28; II:12; III:153; L:51, 57; N:65; S:15; V:4.2.40; V:9.2.32; X:39)	Kad.1832 Inl.1848 18-05-1876	E: Joachim Jochems B: Nicolaas Langelaan B: Cornelis van den Burg	314	E292
H	Zuyderloo / vh Eenhoorn (V:9.2.60; X:64)	Kad.1832 Inl.1848 25-04-1873 25-05-1878	E: Adriaan van der Linden B: Paulus Overgaauw B: J.A.Hooymans/vdPost B: Cornelis van der Lubbe ?: Arie de Groot	313	E291
I	Westerloo (I:22-23, 24 (blekerij); II:16; K:61; S:14; V:9.2.16; X:62)	Kad.1832 Inl.1848 1832 1850	E: Huibert A. van Leeuwen B: Jan van Bohemen +: Adrianus Kester +: G. de Groot / Helena Kester +: Arie de Groot	311 312	E290

Kadaster		Bevolkingsregister								Sloop
1832	1876	1817	1847	1860	1870	1880	1890	1895	1913	d.d.
A267	D213		E39 E39	E68	E68	E97	E97	F98		1972
A143	D1203		E38	E65	E65	E94	E94			Bestaat nog
A371				E64						1777
A106			E35	E59	E59 E59	E85	E85			1963/5
B258	E280		E34	E58	E58 E58 E58	E81				Verv. in huisjes 1929
B301	E286 E2722		E33	E57 E57	E57	E80	E80			1934/ 1935

Nr	Boerderijnaam (+afbeeldingen; zie toelichting)	Datum	Eigenaar/ <u>B</u> ewoner/+Beide	Verponding	
					1813
la	Huisjes bij Westerloo (I:25; II:17,30)	Kad.1832	E: Maria van Tongeren B: Emerentia wed. Kester B: Johannes + Jans Voorham B: Jan van der Klugt		E289
J	Boerderij Rusthof (S:22; X:51)	21-07-1849 21-06-1856 -	E: Prinses Marianne B: Simon van den Berg B: W. van den Berg		
K	Vreugd en Rust (I:48, 52; II:28; III:57, 147; J:217; S:21; V:4.2.40; V:9.2.140; X:70)	Kad.1832 1837 1840 Inl.1848 25-04-1885 1929	E: P.J. Groen van Prinsterer E: M.A.F.H. Hoffman B: Jacobus Hooymans " B: Pieter de Wit E: Gemeente Voorburg		E288
L	Noordenburg (D:240; I:53, 195; III:133-135; N:81; S:13; X:42)	Kad.1832 Inl.1848 1852 27-06-1865 19-06-1876 1884 08-05-1889 1907 1929	E: Pieter van der Geer E: Jacobus van der Geer B: Alida vd Geer/H. v Swieten E: M.A.F.H. Hoffman B: Jan Maan E: B.C. de Jonge Sr B: Abraham Bregman E: B.C. de Jonge Jr E: Gemeente Voorburg		E287
M	Eynddorp (II:153?; X:21)	Kad.1832 Jun 1887	E: Henr. G.A. Vogel van Aalst B: Joris van der Heuvel B: Willem Hendrik Schmal B: Piet en Gerrit Schmal		E285
N	Oranjelust (N:92; X:44)	1775 Kad.1832	B: Cornelis Siliakus E: Johannes van Drunen		E284

Kadaster		Bevolkingsregister								Sloop
1832	1876	1817	1847	1860	1870	1880	1890	1895	1913	d.d.
B308	E294 E295 E296			E56	E56 E54		E78			
-	E302		-	E52	E52	E76	E76			±1929
B321	E306 E3103	E30	E31	E51	E51	E75	E75		Pw 169	±1929
B345	E317		E30	E50	E50 E50	E74 E74	E74		Nbl 29	1930
B351 B356	E323		E25	E44	E44	E70 E70	E70			?
B364	E339									<1911

Nr	Boerderijnaam (+afbeeldingen; zie toelichting)	Datum	Eigenaar/ <u>B</u> woner/+Beide	Verponding	
					1813
O	Heldenburg (I:6 (vermeldt Essesteijn?);I:181; II:142; N:51; S:12; X:35)	Kad.1832 1846 Inl.1848 ? 1884 Jun 1889 1903 1907 1930	E: Gerrit Bakhuyzen E: M.A.F.H. Hoffman B: Gerrit van der Ham E: J.A. Philipse B: P.J. Ramakers E: B.C. de Jonge Sr B: Albert van der Harst B: G van der Marel E: B.C. de Jonge Jr E: Gemeente Voorburg		E283 E282
P	Oostenburg (I:54-56; 182; II:143-144; III:130-131; N:83-84; S:11; V:9.2.140; V:14.2.7; X:37)	Kad.1832 Ca. 1840 Inl.1848 30-04-1850 1869 ca 1900 1929	E: H.J.G. + A.C. Scheltus B: Johannes Hooymans ” E: M.A.F.H. Hoffmann B: Willem van der Ham B: Willem Joh. van der Ham E: Gemeente Voorburg		E281
Q2	Boerderij Hendriks-2 (II:131; V:13.1.12)		Louwrens Joh. Hendriks		
Q1	Boerderij Hendriks-1 (II:131; III:116)	Kad.1832	E: Cornelis Joh. Schiefbaan B: Joannes Hendriks B: Cornelis Hendriks		
R	Boerderij Vrijburg (I:163; N:113; X:60)	1813 Kad.1832 <1860 15-05-1863 1873 1884 16-04-1891	E: Jan A. Schiefbaan B: Jacob Knoppert E: Jan A. Schiefbaan B: Karel J. Knoppert Gerrit Zaat Adrianus B. Bol Jac.Joh.Koot/H.Schravem. Martinus de Greef		E276

Kadaster		Bevolkingsregister								Sloop
1832	1876	1817	1847	1860	1870	1880	1890	1895	1913	d.d.
B377	E351	E23	E24	E41	E41	E67 E67				1933
B386	E361	E22	E23a	E39	E39	E65	E65			1933
	E1988									1973?
C351 C639 C771	F421		E18 E18b	E33	E32a	E49	E49	F126		1904
C382 1180	F440	E17	E17	E31 E31	E31	E46 E46	E46 E46	F59	Aw 157	1960

Nr	Boerderijnaam (+afbeeldingen; zie toelichting)	Datum	Eigenaar/ <u>B</u> woner/+Beide	Verponding
				1813
S1	Boerderij Oosterlaan-1 De Vet (I:165; II:118; III:122; K:19;S:7; V:9.2.177; V:13.1.10; X:43)	Kad.1832 Inl.1848 22-05-1872 29-05-1911 15-07-1911	E: Leendert Oosterlaan E: Wed. Oosterlaan Johannes Oosterlaan Joh. Oosterlaan/M vd Arend C.A. de Vet C.J. de Vet	E274
S2	Boerderij Oosterlaan-2 Fransen (S:9?)	22-05-1872 circa 1875 22-05-1911 03-05-1917 13-05-1918	Adrianus Oosterlaan Leonardus Fransen/Huybers Zuiderwijk/Martienus Kabbedijk/Zuiderwijk van Geest/Hoogendam	-
T	Bethlehem (I:164; II:117 (beiden niet juist, is Reedenburg!); S:6; V:9.2.88)	Kad.1832 1832 Inl.1848 1870 1907 1923 1938 1956	E: Pieter Quarles van Ufford B: Gerrit van Leeuwen/A.Tas B: Cornelis Heemskerk/A.Tas B: Denijs de Wit B: Gerrit de Wit +: El. Schilperoort (wed. Koot) +: Franciscus C. Koot E: Gemeente Voorburg	E273
U	Reedenburg / Vreedenoord (I:164; II:117 (zie Bethlehem!); III:123, 125; V:7.1.22; V:9.2.89; X:49)	10-09-1783 Kad.1832 1832 1847 18-05-1878 25-05-1885 1898 1938	E: Nicolaas Beeldmaker E : Pieter Quarles van Ufford B: Adrianus Tas/C.v.Soest B: Franciscus van der Geest/C. B: J.A.Hooymans/vdPost B: C.J. Koot/vdPost B: C.J. Koot/E.Schilperoort E: Gemeente Voorburg	E272
V	Het Paradijs (III:117-120; K:24; S:5; V:7.1.18; X:45)	Kad.1832 1856 1887 1928	+: Coenraad Vernou B: Stephanus van Veen B: Th.C. van Veen E: Gemeente Voorburg	E271
W	Tuinlust (S:4; X:56)	Kad.1832	E: Dirk Lammers B: Weerdenburg	?

Kadaster		Bevolkingsregister								Sloop
1832	1876	1817	1847	1860	1870	1880	1890	1895	1913	d.d.
C389 C- 1153	F453	E14	E15 E15	E26 E26	E26a	E42	E42	F55 F55 F56		1960
C- 1154	F455		-	-	E26	E41	E41	F56a F56a	Aw 175 Pr54	1960
C392	F459		E14 E14	E25	E25	E40	E40	F54		±1960
C405	F2683	E15 ?		E24	E24	E39	E39			1938
C409		E14?	E12	E23	E23	E38	E38			1930
C423					E22	E37	E37			1932

Nr	Boerderijnaam (+afbeeldingen; zie toelichting)	Datum	Eigenaar/ <u>B</u> ewoner/+Beide	Verponding
				1813
X	Overburg (vh. Noorderburg) (I:159; II:115-116; III:124; S:3; V:13.1.9; X:45)	Kad.1832 Inl.1848 1867 20-05-1870 10-05-1872 1876	E: Dirk Lammers B: Arie van Oosten/W.deH. E: Johanna A. Lammers B: Johannes Tetteroo B: Jacobus .D. de Raadt /J.E E: Jacobus J. Duijnste	E269?
Y	De Binckhorst (I:158; II:112; S:1; X:14)	Kad.1832 Inl.1848	E: Gerrit Huybers +: A. Huybers/C. Hooymans +: L.C. Hogendoorn/C.H. B: Adrianus Hogendoorn	E268 E267
Z	Boerderij Haagzicht (I:154; S:2; W:2.74)	Kad.1832 Inl.1848	E: Johannes Peter Krabbe B: Willem Hartevelt B. Martijnus Schippers B. Johannes Schippers B: Pieter Leerdam B. Willem van den Berg B. Maria Jacoba Schippers	E264

Toelichting op de kolommen van de tabel

- De eerste kolom bevat een (eigen) verwijzing naar de kaart. De reeks letters duidt de boerderijen langs de Broeksloot aan, van Veur tot Rijswijk en correspondeert met de letters die toegevoegd zijn in de bovenste kaart op de bladzijden 164-165 hiervóór. Er kunnen uiteraard later nog wijzigingen in dit Overzicht nodig blijken te zijn.
- De volgende kolom bevat de naam c.q. een naamsaanduiding van de boerderij; tevens staan hier verwijzingen naar afbeeldingen c.q. literatuur:
  - D:145 staat voor pagina 145 van *Dorp aan de Vliet*⁴
  - E:15 slaat op pagina 15 van *Essesteijn, standvastig door de eeuwen heen*²
  - H:43 betekent pagina 43 van *Al wie Hooij/yman's heet...*³
- I t/m III betreft *Voorburg in oude ansichten 1 t/m 3*^{4, 5, 6}
- J-nummers zijn aquarelnummer van *Jan Verheul, Boerderijen in Zuid-Holland*⁷
- K:33 slaat op pagina 33 van de *Kadastrale Atlas van Voorburg*⁸
- L:7 levert de start op van het artikel in *Lusthoven en oude huizen langs de Vliet*⁹
- M:34 geeft het paginanummer van het *Prinses Marianne*-boek (zie ook V:4)¹⁰
- N:12 duidt op pagina 12 van *Het verhaal achter de straatnaam*¹¹
- O:35 betreft *Op weg naar Sijtwende*¹²
- S-nummers verwijzen naar het paneel van boerderijen in museum Swaensteijn
- V:4.2.34 verwijst naar *Historisch Voorburg* jaargang 4 nr 2 p34 (Marianne-boek) en V:6.2.5 naar

Kadaster		Bevolkingsregister								Sloop
1832	1876	1817	1847	1860	1870	1880	1890	1895	1913	d.d.
C424	F489 F490		E11	E21 E21	E21 E21	E36	E36	F50		1932
C93			E6	E16	E16	E35	E35 E35	F37		1933
C438 C826	F497 F812 F4576		E4	E12	E12 E12 E12	E21 E21 E21	E21	F30		1929

jaargang 6 nr 2 p5 (schrijvers)

- W:2.74 bevat een foto in het tweede deel van *Voorburg-West, historische wandelingen door Voorburg-West* van St. Hoekenburg^{13, 14}
- X:45 brengt u op pagina 45 van *De straten op de lanen in*¹⁵
- Dan volgen er kolommen voor data en eigenaren/bewoners/pachters. Deze lijst is beslist niet compleet. Daartoe ontbreekt eenvoudigweg de ruimte. De belangrijkste feiten zijn opgenomen. Hierbij betekent de afkorting Kad.1832 (of K) Kadaster 1832 en Inl.1848 een vermelding op de lijst van inlegeringen (van militairen) van 1848. Een E voor de naam wil zeggen dat de desbetreffende persoon de eigenaar was, een B de bewoner of pachter of huurder, een + betekent beide.
- De volgende 2 kolommen bevatten de nummers

volgens de verpondingsboeken en de oude huisnummers van circa 1813-1816.

- Daarop volgen de kadastrale nummers, eerst de oorspronkelijke van 1832 eventueel gevolgd door nieuwere nummers bij verbouwingen e.d.; in de tweede kolom staat de ‘nieuwe nummering’ van na 1876.
- In de kolommen daarna staan de huisnummers volgens de diverse bevolkingsregisters; het lijkt erop dat er tenminste zes verschillende nummeringen in de negentiende eeuw geweest zijn: een hele vroege nummering vanaf circa 1813 (zie verpondingskolom), rond 1817 zien we een andere nummering, die tussen 1845 en 1847 op verschillende plaatsen licht (met 1) opgehoogd wordt (deze laatste nummering wordt ook aangehouden in de inlegingslijst van 1848), vervolgens krijgen we een forse

omnummering in 1860 en daarna weer een in 1880 en tot slot op de valreep nog een in 1895. In het begin van de twintigste eeuw rond 1913/1914 gaat men over op straatnamen en huisnummers.

- Dan komt er een kolom met het jaar waarin de boerderij gesloopt is.

Noten

- 1 *Dorp aan de Vliet. Geschiedenis van Voorburg.* Samengesteld door Gabriël Gorris, mr. H. Hardenberg, D. van der Meide en drs. N.J. Pabon. 1^e druk, maart 1953. 2^e druk, mei 1960. 3^e druk, 1977.
- 2 *Essesteijn, standvastig door de eeuwen heen.* M.J. Harms. Stichting Stadskinderboerderij Essesteijn. Voorburg. 1998.
- 3 *Al wie Ho[o]jij/yman[s] heet ...* . Martin Hooymans. Leiden. Eerste editie 1999.
- 4 *Voorburg in oude ansichten deel 1.* C.H. Voorhoeve. Europese Bibliotheek. Zaltbommel, 5^e druk, 1980.
- 5 *Voorburg in oude ansichten deel 2.* C.H. Voorhoeve. Europese Bibliotheek. Zaltbommel, 1973, 5^e druk, 1987.
- 6 *Voorburg in oude ansichten deel 3.* M.R. van der Krogt. Europese Bibliotheek. Zaltbommel, 1984.
- 7 *Boerderijen in Zuid-Holland. Aquarellen van J. Verheul Dzn. P. Ratsma.* Terra, Zutphen. 1989. ISBN 90-6255-368-0.
- 8 *Kadastrale atlas Zuid-Holland 1832. Deel 11: Voorburg.* M.R. van der Krogt, C.L. van der Leer, J.H.M. van der Zon. Stichting Kadastrale Atlas Zuid-Holland / Historische Vereniging Voorburg. Voorburg. 2000.
- 9 *Lusthoven en oude huizen langs de Vliet.* C.H. Voorhoeve. Uitgeverij Voorhoeve. Den Haag. 1974.
- 10 *Marianne, een Oranjeprinses, trouwt tot in de dood.* Kees van der Leer, waarin o.m. op p. 58: *Kleine kroniek van Noordervliet.* Jaargang 4 nummer 2 van *Historisch Voorburg*, tijdschrift van de Historische Vereniging Voorburg. 1998.
- 11 *Het verhaal achter de straatnaam. Een geïllustreerde historie van Voorburgse straten.* C.H. Voorhoeve. Uitgeverij DIC. Voorburg. 1989.
- 12 *Op weg naar Sijtwende. De geschiedenis en archeologie van een veranderend landschap en zijn bewoners.* W. de Jonge en de Archeologische Werkgroep Voorburg. Vereniging Archeologische Werkgroep Voorburg. 2001.
- 13 *Voorburg-West. Historische wandeling door Voorburg-West Deel 1.* Stichting Hoekenburg. Voorburg. 1997.
- 14 *Voorburg-West. Historische wandeling door Voorburg-West Deel 2.* Stichting Hoekenburg. Voorburg. 2000.
- 15 *De straten op de lanen in. Geschiedenis en verklaring van de straatnamen in Voorburg.* Bernard Dijkman. Gemeente Voorburg, Bureau Archief. Voorburg. 1983.

Colofon

Historische Vereniging Voorburg

Secretariaat: Postbus 49
2270 AA Voorburg
telefoon: 070 386 74 56
website: <http://www.historischeverenigingvoorburg.nl>
e-mailadres: info@historischeverenigingvoorburg.nl

Bestuur

dr. R.M.W. van Gelooven, *voorzitter*
ir. M.T.A.M. van der Lans, *secretaris*
ir. F.G.W. Steinhorst, *penningmeester*
dr. W.J.E. van de Graaff
mw. P.J. Kok
mw. drs. A.E. Oostdijk

Lidmaatschap 2013

25 euro

Penningmeester HVV te Voorburg

ING-rekening NL26 INGB 0000 2883 21
Rabobank te Voorburg
rekening NL37 RABO 0127 6787 43

Historisch Voorburg

Jaargang 19 (2013), nummer 1 / 2

Bijdragen

Arjen van Aalst
Gerard Duijvestein
Martin Hooymans
Anne Jacobs
Gerard Langerak
Kees van der Leer
Peter Spanenburg
Hans van der Zon †

Redactie

Anne Jacobs
Gerard Langerak
Kees van der Leer
Peter Spanenburg

Redactieadres

Laan van Rustenburg 16
2271 XT Voorburg
telefoon: 070 386 84 95

Vormgeving basisstramien

Studio Tigges, Rijswijk

Opmaak en productie

Drukkerij Verloop, Alblasserdam

ISSN 1381 – 4672

Copyright

Overname van teksten uit ‘Historisch Voorburg’ is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

De redactie heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de afbeeldingen volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

Bijlage

cd-rom met eerder verschenen artikelen over boerderijen

Inhoudsopgave

Rolf van der Krogt, 'Een aards Paradijs'. In: *Historisch Voorburg*, jaargang 7 (2001), nummer 1, p. 18-30.

'Boerderijen in Voorburg'. In: *Historisch Voorburg*, jaargang 9 (2003), nummer 2, p. 1-180.

Kees van der Leer, 'Een deftige laan van boerenafkomst'. In: '100 jaar Laan van Oostenburg. Van landelijk zandpad tot statige laan'. *Historisch Voorburg*, jaargang 14 (2008), nummer 2, p. 7-31.

Jan Kok, 'Van boerenpad tot laan.' In: '100 jaar Laan van Oostenburg. Van landelijk zandpad tot statige laan'. *Historisch Voorburg*, jaargang 14 (2008), nummer 2, p. 32-54.

Kees van der Leer, 'De oude hofstede Heldenburg'. In: 'Zicht op de Oude Kerk. 100 jaar Laan van Heldenburg'. *Historisch Voorburg*, jaargang 17 (2011), nummer 2, p. 4-31.

Kees van der Leer, 'Het oude 'Huis te Vrijburg' aan de Broeksloot'. In: 'Een speelse straat in West. 100 jaar Vrijburgstraat'. *Historisch Voorburg*, jaargang 18 (2012), nummer 1, p. 4-37.

HISTORISCHE VERENIGING

Voorburg